

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΕΞΑΡΧΟΥ Ι. ΣΤΕΛΛΑ
ΑΡΙΘ. ΜΗΤΡΩΟΥ: 1340200200659

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: "Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ
ΤΟΥ 2001"

ΑΘΗΝΑ 2005

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ:

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
Κεφ. 1. Αναθεώρηση των Συνταγματικών κειμένων γενικά.....	5
α) Οι όροι ‘Σύνταγμα’ και ‘αναθεώρηση’	5
β) Αναγκαιότητα της διαδικασίας αναθεώρησης των Συνταγματικών κειμένων	5
Κεφ. 2. Η αναθεώρηση του Ελληνικού Συντάγματος του 2001.....	6
α) Ιστορική αναδρομή – Τα Ελληνικά Συντάγματα (Επιγραμματικά).....	6
β) Το χρονικό διάστημα από τη δεκαετία του 1990 ως την αναθεώρηση του 2001	6
γ) Αναθεώρηση του Ελληνικού Συντάγματος από τη Ζ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων.....	7
III. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1975/1986/2001.....	8
Κεφ. 1. Πλήρες κείμενο του Συντάγματος του 1975/1986/2001.....	8
Κεφ. 2. Οι διατάξεις που αναθεωρήθηκαν το έτος 2001 και σχολιασμός επί των διατάξεων αυτών.....	55
IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	94
V. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	96

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κεφ. 1. Αναθεώρηση των Συνταγματικών κειμένων γενικά

α) Οι όροι ‘Σύνταγμα’ και ‘αναθεώρηση’ - Ο όρος ‘Σύνταγμα’ ενός Κράτους ως θεμέλιο της έννομης τάξης – το Σύνταγμα ανώτερο των κοινών νόμων – ο όρος ‘αναθεώρηση’ ως διαδικασία μεταρρυθμίσεως συνταγματικών κειμένων – κύριος σκοπός αναθεώρησης η μεταρρύθμιση και ο εκσυγχρονισμός της έννομης τάξης

β) Αναγκαιότητα της διαδικασίας αναθεωρήσεως των Συνταγματικών κειμένων - Η μεταβολή της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής πραγματικότητας της έννομης τάξης με το πέρασμα του χρόνου – αντίστοιχη δημιουργία προβλημάτων – ανάγκη αναθεωρήσεως του θεμελιώδη και υπέρτατου νόμου του Κράτους, του Συντάγματος

Κεφ. 2. Η αναθεώρηση του Ελληνικού Συντάγματος του 2001

α) Ιστορική αναδρομή – Τα Ελληνικά Συντάγματα (Επιγραμματικά)

Το σχέδιο Συντάγματος του Ρήγα, ‘Νέα Πολιτική Διοίκησης των κατοίκων της Ρούμελης της Μ. Ασίας, των Μεσογείων Νήσων και της Βλαχομπογδανίας, υπέρ των νόμων, ελευθερία, ισότης, αδελφότης και πατρίδος’- το Επτανησιακό Σύνταγμα του 1800 - Το Σύνταγμα του 1803 - το Σύνταγμα του 1817 - ακολούθησαν τα λεγόμενα ‘τοπικά πολιτεύματα’ - το Σύνταγμα της Επιδαύρου (1822) - το Σύνταγμα του Άστρους (1823) - το Σύνταγμα της Τροιζήνας (1827) - το Ηγεμονικό Σύνταγμα (1832) - το Σύνταγμα του 1844 - το Σύνταγμα του 1864 - το Σύνταγμα του 1911 – το Σύνταγμα του 1927 - το Σύνταγμα του 1952 – το Σύνταγμα του 1975 - Το Σύνταγμα του 1975 – το Σύνταγμα του 1986 – του Συντάγματος του 2001

β) Το χρονικό διάστημα από τη δεκαετία του 1990 ως την αναθεώρηση του 2001

Αρχές δεκαετίας του 1990 – έντονη ανάγκη αναθεώρησης του Συντάγματος του 1975/1986 - συναίνεση πολιτικών κομμάτων ως προς την ανάγκη και τη σκοπιμότητα την αναθεώρησης - - έναρξη της διαδικασίας τον Ιανουάριο του 1995 με την σχετική ανακοίνωση από τον τότε πρωθυπουργός της χώρας Ανδρέα Παπανδρέου

γ) Αναθεώρηση του Ελληνικού Συντάγματος από τη Ζ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων

Εκλογές της 9^{ης} Απριλίου 2000 - προκύπτει η Ζ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων - 30 Μαΐου 2000 ξεκινά και πάλι η αναθεωρητική διαδικασία – κύρια αφετηρία όμως των διαδικασιών και διεργασιών ο Αύγουστος του 2001 - ολοκλήρωση διαδικασίας το Νοέμβριο του 2001 –Συγκρότηση Επιτροπής αναθεωρήσεως από 41 μέλη – Ισχύς του αναθεωρημένου Συντάγματος του 1975/1986/2001 με την από 18.4.2001 πράξη του Προέδρου της Βουλής

II. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1975/1986/2001

Κεφ. 1. Πλήρες κείμενο του Συντάγματος του 1975/1986/2001

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ -Βασικές Διατάξεις

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ - Οργάνωση και λειτουργίες της Πολιτείας

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ - Ειδικές τελικές και μεταβατικές διατάξεις

Κεφ. 2. Οι διατάξεις που αναθεωρήθηκαν το έτος 2001 και σχολιασμός επί των διατάξεων αυτών

Προϊόν της Αναθεώρησης – Διατάξεις που αναθεωρήθηκαν -

α) 4 νέα άρθρα: Άρθ. 5^Α, Άρθ. 9^Α, Άρθ. 100^Α, και Άρθ. 100^Α

β) 42 άρθρα με 92 αναθεωρημένες διατάξεις: Άρθ. 5 παρ. 4 και 5, Άρθ. 6 παρ. 4, Άρθ. 7 παρ.3, Άρθ. 10 παρ.3, Άρθ. 12 παρ.1-5, Άρθ. 14 παρ.5, 7 και 9, Άρθ. Άρθ. 15 παρ. 2, Άρθ. 17 παρ. 2 και 4, Άρθ. 19 παρ. 2 και 3, Άρθ. 21 παρ. 5 και 6, Άρθ. 24 παρ. 1 και 2, Άρθ. 25 παρ. 1, Άρθ 29 παρ. 2 και 3, Άρθ. 31 παρ. 1, Άρθ. 38 παρ. 2, Άρθ. 51 παρ. 4 και 5, Άρθ.54 παρ. 1 και 2, Άρθ. 56 παρ. 1 και 3, Άρθ. 57 παρ. 1-4, Άρθ. 66 παρ. 3, Άρθ. 68 παρ. 1, Άρθ. 70 παρ.

2-8, Άρθ. 72 παρ.1-4, Άρθ. 74 παρ. 5, Άρθ. 76 παρ. 1-5, Άρθ. 79 παρ. 3 και 7, Άρθ. 82 παρ. 3 και 4, Άρθ. 88 παρ. 2, Άρθ. 89 παρ. 2 και 3, Άρθ. 90 παρ. 1-5, Άρθ. 92 παρ. 3 και 4, Άρθ. 93 παρ. 3, Άρθ. 95 παρ. 1, 3 και 5, Άρθ. 98 παρ. 1, Άρθ. 100 παρ. 5, Άρθ. 101 παρ. 3, Άρθ. 102 παρ. 1-5, Άρθ. 103 παρ. 7, 8 και 9, Άρθ. 108 παρ. 2, Άρθ.109 παρ. 3, Άρθ. 116 παρ. 2 και Άρθ. 118 παρ. 4-7

γ) Νέες ερμηνευτικές δηλώσεις σε 6 άρθρα: Άρθ. 4, Άρθ. 24, Άρθ. 28, Άρθ. 80, Άρθ. 88 και Άρθ. 101

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διαδικασία της αναθεώρησης ιδιαίτερα μακρά σε χρόνο - απασχόλησε τέσσερις διαφορετικές Βουλές - συνοπτική προσπάθεια αποτίμησης του αναθεωρητικού έργου - εισαγωγή νέων συνταγματικών δικαιωμάτων - ενίσχυση των διαφόρων συνταγματικών εγγυήσεων - θεμελίωση του θεσμού της ‘τριτενέργειας’ των συνταγματικών δικαιωμάτων - ενδυνάμωση του θεσμού του κοινωνικού κράτους δικαίου - εκσυγχρονισμός της λειτουργίας του Κράτους μέσω - κατοχύρωση του θεσμού της κοινωνίας της πληροφορίας και δημιουργία του δικαιώματος στην πληροφόρηση της συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας - ενίσχυση της διαφάνειας – η αναθεώρηση όχι από όλους αποδεκτή

IV. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κεφ. 1. Αναθεώρηση των Συνταγματικών κειμένων γενικά

α) Οι όροι ‘Σύνταγμα’ και ‘αναθεώρηση’

Η έννομη τάξη κάθε σύγχρονου Κράτους διέπεται και πιο συγκεκριμένα ρυθμίζεται, από ένα πλέγμα Συνταγματικών κανόνων. Ως *Σύνταγμα* ενός Κράτους νοείται ‘ο γραπτός, σε ιδιαίτερο κείμενο διατυπωμένος, υπέρτατος, γενικός, καθολικός, θεμελιώδης νόμος, που έχει τεθεί με ειδική διαδικασία, ρυθμίζει τη συνολική κοινωνική, πολιτική, οικονομική ζωή και έννομη τάξη, έχει αυξημένη τυπική δύναμη και μεταβάλλεται με διαδικασία δυσχερέστερη της προβλεπόμενης για τους κοινούς νόμους, των οποίων ιεραρχικά προΐσταται’.¹ Είναι φανερό ότι κάθε Συνταγματικό κείμενο, όποιος μορφής κι αν είναι, γραπτό ή άγραφο - εθιμοτυπικό, ήπιο ή αυστηρό, αντικατοπτρίζει την εκάστοτε έννομη τάξη και άρα διαμορφώνεται και επηρεάζεται αναπόφευκτα από τις κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν σ’ αυτή.

Με τον όρο *Συνταγματική αναθεώρηση* νοείται ‘η τροποποίηση ή αντικατάσταση ή αυθεντική ερμηνεία ή κατάργηση ή προσθήκη συνταγματικών διατάξεων, η ενεργούμενη στο πλαίσιο του ισχύοντος Συντάγματος και κατά τον τρόπο που αυτό προβλέπει’.² Είναι, με άλλα λόγια, η διαδικασία μεταρρυθμίσεως ενός συνταγματικού κειμένου, με σκοπό την αντίστοιχη μεταβολή της έννομης τάξης. Αν μάλιστα λάβουμε υπόψη την πολυπλοκότητα της όλης διαδικασίας και τον καθόλου ευκαταφρόνητο χρόνο που χρειάζεται αυτή για να ολοκληρωθεί, εύκολα θα μπορούσαμε να τη χαρακτηρίσουμε ως το μείζον νομικό εγχείρημα.

β) Αναγκαιότητα της διαδικασίας αναθεωρήσεως των Συνταγματικών κειμένων

Η κοινωνική, πολιτική και οικονομική πραγματικότητα κάθε Κράτους, κοινωνικού συνόλου και έννομης τάξης δεν μπορεί παρά να μεταβάλλεται με το πέρασμα του χρόνου. Οι μεταβολές αυτές τις περισσότερες φορές είναι ραγδαίες και κάθε άλλο παρά ομαλές, ενσωματώνονται δε στην κοινωνία συνήθως, αν όχι πάντα, με τη μορφή προβλημάτων. Τα προβλήματα αυτά για να επιλυθούν προϋποθέτουν σοβαρές, πολλές φορές μάλιστα καινοτόμες και προοδευτικές, μεταρρυθμίσεις του Κρατικού μηχανισμού ή ακόμα και του πολιτικού συστήματος.

Η κύρια διαδικασία, για να επιτευχθούν τέτοιου είδους μεταρρυθμίσεις, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, είναι η αναθεώρηση του θεμελιώδους και υπέρτατου νόμου (*lex fundamentalis*) του εκάστοτε Κράτους, του Συντάγματός του. Εύλογα και αβίαστα θα σημείωνε λοιπόν κανείς ότι η διαδικασία της Συνταγματικής αναθεωρήσεως είναι βαρυσήμαντη και απαραίτητη για κάθε εξελισσόμενη κοινωνία, πόσο μάλλον όταν η κοινωνία αυτή ‘θέλει’ να είναι Δημοκρατική.

¹ ‘Το Σύνταγμα ως βάση της έννομης τάξης’, Α. Γ. Δημητρόπουλος, σελ. 29.

² *Συνταγματικό Δίκαιο*, Κ. Γ. Μαυριάς, Έκδοση 3^η, σελ. 202.

Κεφ. 2. Η αναθεώρηση του Ελληνικού Συντάγματος του 2001

α) Ιστορική αναδρομή – Τα Ελληνικά Συντάγματα (Επιγραμματικά)

Προτού ξεκινήσει η μελέτη του αναθεωρημένου Συντάγματος του 2001 και η πορεία που αυτό ακολούθησε ως την τελική αναθεώρησή του, σκόπιμο είναι να αναφερθούν επιγραμματικά όλα τα Ελληνικά Συντάγματα ή (υποτυπώδη έστω) Συνταγματικά κείμενα γνώρισε ο τόπος μας. Να σημειωθεί εδώ πως ορισμένα από τα παρακάτω Συνταγματικά κείμενα ή σχέδια Συνταγμάτων δεν εφαρμόστηκαν ποτέ ή ήταν αρκετά περιορισμένης χρονικής διάρκειας. Επειδή όμως η αναφορά τους είναι αρκετά επιγραμματική, αυτό δεν επισημαίνεται.

Το πρώτο σχέδιο Συντάγματος που γνώρισε η Ελληνική ιστορία ήταν αυτό του Ρήγα, με τίτλο 'Νέα Πολιτική Διοικήσεις των κατοίκων της Ρούμελης της Μ. Ασίας, των Μεσογείων Νήσων και της Βλαχομπογδανίας, υπέρ των νόμων, ελευθερία, ισότητας, αδελφότητας και πατρίδος'. Για τη σύνταξή του ο Ρήγας πρέπει να έλαβε υπόψη το Δημοκρατικό Σύνταγμα του 1795. Σίγουρα πάντως βασίστηκε στο Γαλλικό Σύνταγμα του 1793³. Ακολούθησαν το Επτανησιακό Σύνταγμα του 1800, Το Σύνταγμα του 1803 και το Σύνταγμα του 1817 (ακολούθησαν τα λεγόμενα 'τοπικά πολιτεύματα')⁴.

Τα παραπάνω Συνταγματικά κείμενα ή σχέδια Συντάγματος τα διαδέχθηκαν τα Συντάγματα της Επαναστατικής περιόδου. Αυτά ήταν, το Σύνταγμα της Επιδαύρου (1822) και το Σύνταγμα του Άστρους (1823). Ακολούθησαν το Σύνταγμα της Τροιζήνας (1827), το Ηγεμονικό Σύνταγμα (1832) και το Σύνταγμα του 1844.

Ακολούθησε η μεταβατική περίοδος από το 1826 ως το 1864, από την οποία προέκυψε το Σύνταγμα του 1864. Πρόκειται για ένα εγχείρημα ιδιαίτερης σημασίας, αφού ο ρόλος του ήταν καθοριστικός για τη μετέπειτα εξέλιξη της συνταγματικής ιστορίας της Ελλάδος. Με το Σύνταγμα του 1864 καθιερώθηκε η 'αρχή της Λαϊκής Κυριαρχίας' και εισήχθη στην Ελλάδα για πρώτη φορά το Κοινοβουλευτικό σύστημα. Αναθεωρήθηκε το 1911 και το Σύνταγμα του 1911 αναθεωρήθηκε το 1927. Ακολούθησαν τα Συντάγματα του 1952 και το 1975. Το τελευταίο αποτελεί θεμέλιο για το σημερινό Πολίτευμα της Χώρας, αφού καθιέρωσε για πρώτη φορά την Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία ως επίσημο Πολίτευμα της Ελλάδος. Το Σύνταγμα του 1975 αναθεωρήθηκε το 1986 και ακολούθησε η αναθεώρησή του το 2001, για την οποία θα γίνει περαιτέρω ανάλυση.

β) Το χρονικό διάστημα από τη δεκαετία του 1990 ως την αναθεώρηση του 2001

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, είχε αρχίσει να διαφαίνεται στην Ελλάδα έντονα η ανάγκη αναθεώρησης του Συντάγματος του 1975⁵/1986⁶. Η χρονική περίοδος από το 1996

³ Βλ. *Γενική Συνταγματική Θεωρία – Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Α'*, Ανδρ. Γ. Δημητρόπουλος, Έκδοση 2001, σελ. 133.

⁴ Βλ. *Γενική Συνταγματική Θεωρία – Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Α'*, Ανδρ. Γ. Δημητρόπουλος, Έκδοση 2001, σελ. 133.

⁵ Το Σύνταγμα του 1975 ψηφίστηκε στις 9 Ιουνίου 1975, από την Ε' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων. Ενόψει της κατάρρευσης του δικτατορικού καθεστώτος της 21^{ης} Απριλίου του 1967 και της εισβολής των Τούρκων στην Κύπρο, γεγονότα που αποτέλεσαν την αφετηρία της επανόδου της δημοκρατικής ομαλότητας στην Ελλάδα, θεσμοθέτησε ως Πολίτευμα της Ελλάδας την 'Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία', κατοχυρώνοντας συνάμα την υπεροχή της κυβέρνησης έναντι της Βουλής.

μέχρι το 2000 διακρίνεται από έντονη συναίνεση σε επίπεδο πολιτικών κομμάτων, σχετικά με την ανάγκη και τη σκοπιμότητα αναθεωρήσεως του Συντάγματος, ακόμη και, ως ένα βαθμό τουλάχιστον, για τις διατάξεις που επρόκειτο να αναθεωρηθούν. Η διαδικασία ξεκίνησε ουσιαστικά τον Ιανουάριο του 1995, κατά την Η' Βουλευτική Περίοδο (1993-1996), και ο τότε πρωθυπουργός της χώρας Ανδρέας Παπανδρέου ανακοίνωσε την πρόθεση του κόμματος του να καταθέσει ευρεία πρόταση αναθεώρησης του Ελληνικού Συντάγματος, μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας. Η διαδικασία αναθεώρησης ξεκίνησε και τα πολιτικά κόμματα που συμμετείχαν στη Βουλή τη συγκεκριμένη Βουλευτική Περίοδο κατέθεσαν τις προτάσεις τους⁷. Λόγω όμως πολιτικών συγκυριών δεν ολοκληρώθηκε. Συγκεκριμένα, μεσολάβησαν η πρόωρη διάλυση της Βουλής και οι εκλογές της 22ας Σεπτεμβρίου του 1996, με αποτέλεσμα η διαδικασία αναθεωρήσεως να ματαιωθεί.

Με την ολοκλήρωση των εκλογών η Χώρα προχώρησε στη Θ' Βουλευτική Περίοδο. Η Βουλή που προέκυψε από τις εκλογές κίνησε και πάλι την αναθεωρητική διαδικασία με την από 5.6.97 πρόταση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Ακολούθησε πρόταση της Ν.Δ. στις 6.6.97 και τις αρχικές τους προτάσεις διαδέχτηκαν νέες των ίδιων κομμάτων, καθώς και συμπληρωματικές. Το κλίμα συναίνεσης εξακολούθησε να υφίσταται⁸, πράγμα το οποίο μαρτυρεί η μεγάλη πλειοψηφία και ομοφωνία που επιτεύχθηκε κατά την ψήφιση των προτεινόμενων για αναθεώρηση ή προσθήκη διατάξεων. 'Η κύρια αναθεωρητική πρόταση αναφερόταν συνολικά στην αλλαγή 115 συνταγματικών διατάξεων. Από τις διατάξεις αυτές οι 108 συγκέντρωσαν στην Προαναθεωρητική Βουλή περισσότερες από 180 ψήφους'⁹.

γ) Αναθεώρηση του Ελληνικού Συντάγματος από τη Ζ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων

Από τις εκλογές που διενεργήθηκαν στις 9 Απριλίου 2000 προέκυψε η Ζ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων. Με τη σύσταση της Επιτροπής Αναθεώρησης του Συντάγματος από τον Πρόεδρο της Βουλής στις 30 Μαΐου του ίδιου έτους ξεκίνησε και πάλι η αναθεωρητική διαδικασία¹⁰. Αφετηρία όμως των ουσιαστικών διαδικασιών και διεργασιών υπήρξε ο Αύγουστος του 2001 και η ολοκλήρωσή τους επήλθε τρεις μήνες αργότερα, το Νοέμβριο του ίδιου έτους.

Η Επιτροπή αναθεωρήσεως συγκροτήθηκε από 41 μέλη¹¹, η οποία εξέλεξε ομόφωνα, ύστερα

⁶ Στις 6 Μαρτίου του 1986 ψηφίστηκε και έτσι πραγματοποιήθηκε από την ΣΤ' Αναθεωρητική Βουλή η αναθεώρηση του Συντάγματος του 1975. Η αναθεώρηση αυτή χαρακτηρίζεται από πολιτική ομαλότητα, συγκριτικά τουλάχιστον με τα προηγούμενα Συντάγματα και αναθεωρήσεις αυτών, τα περισσότερα από τα οποία επισκιάστηκαν από έντονες πολιτικές αλλά και κοινωνικές κρίσεις. Με την αναθεώρηση αυτή σκοπείται κυρίως η ενίσχυση του κοινοβουλευτικού μας συστήματος, μέσω περιορισμού πολλών αρμοδιοτήτων και εξουσιών του Προέδρου της Δημοκρατίας και καθιέρωσης της απόλυτης αρχής της δεδηλωμένης. Επίσης, με το Β' ψήφισμα (σε αντίθεση με το Α') το Συνταγματικό κείμενο μεταφέρεται από την καθαρεύουσα στη δημοτική γλώσσα.

⁷ Το ΠΑ.ΣΟ.Κ., η Ν.Δ., το Κ.Κ.Ε. και η ΠΟΛ.ΑΝ. κατέθεσαν προτάσεις. Ο ΣΥΝ δέ μετείχε στη Βουλή και άρα δεν κατέθεσε προτάσεις, μετείχε όμως εν μέρει στη διαδικασία με το να διοργανώνει δημόσιες συζητήσεις και να επεξεργάζεται θέσεις και προτάσεις αναθεώρησης.

⁸ Κυρίως όμως μεταξύ ΠΑ.ΣΟ.Κ. και Ν.Δ. καθώς το Κ.Κ.Ε. και το ΔΗ.Κ.Κ.Ι. φαίνεται να ένειναν εκτός του συναινετικού αυτού κλίματος στη φάση αυτή.

⁹ 'Γενική Συνταγματική Θεωρία, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου – Τόμος Α', Α. Γ. Δημητρόπουλος, Θ' Έκδοση, σελ. 168.

¹⁰ 'Η επιτροπή συγκροτήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 119 παρ. 8 ΚτΒ και με την υπ' αριθμ. 2676/1987/30.5.2000 απόφαση του Προέδρου της Βουλής.

¹¹ Συγκεκριμένα από τους βουλευτές κ.κ. Αλ. Ακριβάκη, Γερ. Αρσένη, Ευ. Βενιζέλο, Ευ. Γιαννόπουλο, Διον. Γκούσκο, Γ. Θωμά, Φ. Ιωαννίδη, Χ. Καστανίδη, Β. Κοντογιαννόπουλο, Ι. Κουτσούκο, Π. Κρητικό, Φλώρο Κώνσταντίνου, Α. Λοβέρδο, Λ. Λωτίδη, Ι. Μαγκριώτη, Αν. Μαντέλη, Έκτ.

από πρόταση του Προέδρου της Βουλής, Διακομματικό Προεδρείο. Αποτέλεσμα της όλης διαδικασίας αναθεώρησης, η ψήφιση της οποίας ολοκληρώθηκε στις 6 Απριλίου 2001, υπήρξε το εξής: α) 4 νέα άρθρα (Άρθ. 5^Α, Άρθ. 9^Α, Άρθ. 100^Α, και Άρθ. 100^Α), β) 42 άρθρα με 92 αναθεωρημένες διατάξεις (Άρθ. 5 παρ. 4 και 5, Άρθ. 6 παρ. 4, Άρθ. 7 παρ.3, Άρθ. 10 παρ.3, Άρθ. 12 παρ.1-5, Άρθ. 14 παρ.5, 7 και 9, Άρθ. Άρθ. 15 παρ. 2, Άρθ. 17 παρ. 2 και 4, Άρθ. 19 παρ. 2 και 3, Άρθ. 21 παρ. 5 και 6, Άρθ. 24 παρ. 1 και 2, Άρθ. 25 παρ. 1, Άρθ. 29 παρ. 2 και 3, Άρθ. 31 παρ. 1, Άρθ. 38 παρ. 2, Άρθ. 51 παρ. 4 και 5, Άρθ.54 παρ. 1 και 2, Άρθ. 56 παρ. 1 και 3, Άρθ. 57 παρ. 1-4, Άρθ. 66 παρ. 3, Άρθ. 68 παρ. 1, Άρθ. 70 παρ. 2-8, Άρθ. 72 παρ.1-4, Άρθ. 74 παρ. 5, Άρθ. 76 παρ. 1-5, Άρθ. 79 παρ. 3 και 7, Άρθ. 82 παρ. 3 και 4, Άρθ. 88 παρ. 2, Άρθ. 89 παρ. 2 και 3, Άρθ. 90 παρ. 1-5, Άρθ. 92 παρ. 3 και 4, Άρθ. 93 παρ. 3, Άρθ. 95 παρ. 1, 3 και 5, Άρθ. 98 παρ. 1, Άρθ. 100 παρ. 5, Άρθ. 101 παρ. 3, Άρθ. 102 παρ. 1-5, Άρθ. 103 παρ. 7, 8 και 9, Άρθ. 108 παρ. 2, Άρθ.109 παρ. 3, Άρθ. 116 παρ. 2 και Άρθ. 118 παρ. 4-7), και γ) Προστέθηκαν ερμηνευτικές δηλώσεις σε 6 άρθρα (Άρθ. 4, Άρθ. 24, Άρθ. 28, Άρθ. 80, Άρθ. 88 και Άρθ. 101). Οι αναθεωρημένες διατάξεις δημοσιεύτηκαν στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως την 17^η Απριλίου 2001¹² και από την ημερομηνία αυτή ισχύουν. Το αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1975/1986/2001 ισχύει ως ενιαίο κείμενο με την από 18.4.2001 πράξη του Προέδρου της Βουλής¹³ από την ημερομηνία αυτή.

Η διαδικασία και η έκταση αναθεώρησης του Συντάγματος, εφόσον θα μεταβάλλει το ίδιο του το περιεχόμενο, δε μπορεί παρά να ρυθμίζεται από αυτό το ίδιο Σύνταγμα. Το ποιες διατάξεις υπόκεινται σε αναθεώρηση και ποιες όχι, τους αρμόδιους κρατικούς φορείς και τον τρόπο που κινείται η όλη διαδικασία αναθεώρησης του Ελληνικού Συντάγματος, καθώς και τη συχνότητα με την οποία μπορεί αυτό να υποβληθεί σε αναθεώρηση, ρυθμίζονται από το Άρθρο 110. Αξιοσημείωτο είναι ότι κατά την αναθεωρητική διαδικασία τηρήθηκαν αυστηρά όλοι οι κανόνες που επιβάλλει το ίδιο το Σύνταγμα στο παραπάνω άρθρο και ο Κανονισμός της Βουλής. Το Σύνταγμα του 1975/1986/2001 είναι λοιπόν προϊόν μίας καθ'όλα νόμιμης αναθεωρητικής διαδικασίας.

III. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1975/1986/2001

Κεφ. 1. Πλήρες κείμενο του Συντάγματος του 1975/1986/2001

Παρακάτω παρατίθεται το πλήρες κείμενο του Συντάγματος του 1975/1986/2001. Οι προσφάτως αναθεωρημένες (2001) διατάξεις επισημαίνονται ως εξής: (**), ενώ οι διατάξεις που αναθεωρήθηκαν το 1986 επισημαίνονται ως εξής: (*). Ακολουθεί, στην επόμενη ενότητα, σχολιασμός των διατάξεων που αναθεωρήθηκαν από τη Ζ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων το 2001.

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 2001

Εις το όνομα της Αγίας και Ομοουσίου και Αδιαιρέτου Τριάδος

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ **Βασικές Διατάξεις**

Νασιώκα, Γ. Παπαγεωργίου, Ηλ. Παπαηλία, Στ. Παπαθεμελή, Μ. Παπαϊωάννου, Ελ. Τζιόλα, Απ. Ανδρεουλάκο, Ι. Βαρβιτσιώτη, Στ. Δήμα, Αχ. Καραμανλή, Ν. Κατσαρό, Ι. Κεφαλογιάννη, Αλ. Λυκουρέζο, Χρ. Μαρκογιαννάκη, Κ. Μητσοτάκη, Θ. Μπακογιάννη, Αν. Μπενάκη, Αν. Νεράντζη, Π. Παναγιωτόπουλο, Ελ. Παπαγεωργόπουλο, Πρ. Παυλόπουλο, Β. Πολύδωρα, Ευρ. Στυλιανίδη, Αντ. Σκυλλάκο, και Φ. Κουβέλη'- *Γενική Συνταγματική Θεωρία, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου – Τόμος Α'*, Α. Γ. Δημητρόπουλος, Θ' Έκδοση, σελ. 169.

¹² ΦΕΚ Α' 84.

¹³ ΦΕΚ Α' 85.

ΤΜΗΜΑ Α' **Μορφή του πολιτεύματος**

Άρθρο 1

1. Το πολίτευμα της Ελλάδας είναι Προεδρευομένη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.
2. Θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία.
3. Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του Έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα.

Άρθρο 2

1. Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας.
2. Η Ελλάδα, ακολουθώντας τους γενικά αναγνωρισμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου, επιδιώκει την εμπέδωση της ειρήνης, της δικαιοσύνης, καθώς και την ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών και των κρατών.

ΤΜΗΜΑ Β' **Σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας**

Άρθρο 3

1. Επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα είναι η θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού. Η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας, που γνωρίζει κεφαλή της τον Κύριο ημών Ιησού Χριστό, υπάρχει αναπόσπαστα ενωμένη δογματικά με τη Μεγάλη Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης και με κάθε άλλη ομόδοξη Εκκλησία του Χριστού· τηρεί απαρασάλευτα, όπως εκείνες, τους ιερούς αποστολικούς και συνοδικούς κανόνες και τις ιερές παραδόσεις. Είναι αυτοκέφαλη, διοικείται από την Ιερά Σύνοδο των εν ενεργεία Αρχιερέων και από τη Διαρκή Ιερά Σύνοδο που προέρχεται από αυτή και συγκροτείται όπως ορίζει ο Καταστατικός Χάρτης της Εκκλησίας, με τήρηση των διατάξεων του Πατριαρχικού Τόμου της κθ' (29) Ιουνίου 1850 και της Συνοδικής Πράξης της 4ης Σεπτεμβρίου 1928.
2. Το εκκλησιαστικό καθεστώς που υπάρχει σε ορισμένες περιοχές του Κράτους δεν αντίκειται στις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου.
3. Το κείμενο της Αγίας Γραφής τηρείται αναλλοίωτο. Η επίσημη μετάφρασή του σε άλλο γλωσσικό τύπο απαγορεύεται χωρίς την έγκριση της Αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Ελλάδας και της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας στην Κωνσταντινούπολη.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ **Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα**

Άρθρο 4

1. Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.
2. Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.
3. Έλληνες πολίτες είναι όσοι έχουν τα προσόντα που ορίζει ο νόμος. Επιτρέπεται να αφαιρεθεί η ελληνική ιθαγένεια μόνο σε περίπτωση που κάποιος απέκτησε εκούσια άλλη ιθαγένεια ή που ανέλαβε σε ξένη χώρα υπηρεσία αντίθετη προς τα εθνικά συμφέροντα, με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία που προβλέπει ειδικότερα ο νόμος.
4. Μόνο Έλληνες πολίτες είναι δεκτοί σε όλες τις δημόσιες λειτουργίες, εκτός από τις εξαιρέσεις που εισάγονται με ειδικούς νόμους.
5. Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους.
6. Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων.
7. Τίτλοι ευγένειας ή διάκρισης ούτε απονέμονται ούτε αναγνωρίζονται σε Έλληνες πολίτες.

**** Ερμηνευτική δήλωση:**

Η διάταξη της παραγράφου 6 δεν αποκλείει να προβλέπεται με νόμο η υποχρεωτική

προσφορά άλλων υπηρεσιών, εντός ή εκτός των ενόπλων δυνάμεων (εναλλακτική θητεία), από όσους έχουν τεκμηριωμένη αντίρρηση συνείδησης για την εκτέλεση ένοπλης ή γενικά στρατιωτικής υπηρεσίας.

Άρθρο 5

1. Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.

2. Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο.

Απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας.

3. Η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη. Κανένας δεν καταδιώκεται ούτε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται ούτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος.

** 4. Απαγορεύονται ατομικά διοικητικά μέτρα που περιορίζουν σε οποιονδήποτε Έλληνα την ελεύθερη κίνηση ή εγκατάσταση στη Χώρα, καθώς και την ελεύθερη έξοδο και είσοδο σ' αυτήν. Τέτοιου περιεχομένου περιοριστικά μέτρα είναι δυνατόν να επιβληθούν μόνο ως παρεπόμενη ποινή με απόφαση ποινικού δικαστηρίου, σε εξαιρετικές περιπτώσεις ανάγκης και μόνο για την πρόληψη αξιόποινων πράξεων, όπως νόμος ορίζει.

** 5. Καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας και της γενετικής του ταυτότητας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία κάθε προσώπου έναντι των βιοϊατρικών παρεμβάσεων.

Ερμηνευτική δήλωση:

Στην απαγόρευση της παραγράφου 4 δεν περιλαμβάνεται η απαγόρευση της εξόδου με πράξη του εισαγγελέα, εξαιτίας ποινικής δίωξης, ούτε η λήψη μέτρων που επιβάλλονται για την προστασία της δημόσιας υγείας ή της υγείας ασθενών, όπως νόμος ορίζει.

**** Άρθρο 5Α**

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει. Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων.

2. Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α και 19.

Άρθρο 6

1. Κανένας δεν συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται χωρίς αιτιολογημένο δικαστικό ένταλμα, που πρέπει να επιδοθεί τη στιγμή που γίνεται η σύλληψη ή η προφυλάκιση. Εξαιρούνται τα αυτόφωρα εγκλήματα.

2. Όποιος συλλαμβάνεται για αυτόφωρο έγκλημα ή με ένταλμα προσάγεται στον αρμόδιο ανακριτή το αργότερο μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από τη σύλληψη, αν όμως η σύλληψη έγινε έξω από την έδρα του ανακριτή, η προσαγωγή γίνεται μέσα στον απολύτως αναγκαίο χρόνο για τη μεταγωγή του. Ο ανακριτής οφείλει, μέσα σε τρεις ημέρες από την προσαγωγή, είτε να απολύσει τον συλληφθέντα είτε να εκδώσει ένταλμα φυλάκισης. Η προθεσμία αυτή παρατείνεται για δύο ημέρες, αν το ζητήσει αυτός που έχει προσαχθεί, ή σε περίπτωση ανώτερης βίας που βεβαιώνεται αμέσως με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου.

3. Όταν περάσει άπρακτη καθεμία από τις δύο αυτές προθεσμίες, κάθε δεσμοφύλακας ή άλλος, είτε πολιτικός υπάλληλος είτε στρατιωτικός, στον οποίο έχει ανατεθεί η κράτηση εκείνου που έχει συλληφθεί, οφείλει να τον απολύσει αμέσως. Οι παραβάτες τιμωρούνται για παράνομη κατακράτηση και υποχρεούνται να επανορθώσουν κάθε ζημία που έγινε στον παθόντα και να τον ικανοποιήσουν για ηθική βλάβη με χρηματικό ποσό, όπως νόμος ορίζει.

**** 4.** Νόμος ορίζει το ανώτατο όριο διάρκειας της προφυλάκισης, που δεν μπορεί να υπερβεί το ένα έτος στα κακουργήματα και τους έξι μήνες στα πλημμελήματα. Σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις τα ανώτατα αυτά όρια μπορούν να παραταθούν για έξι και τρεις μήνες, αντίστοιχα, με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου.

Απαγορεύεται η υπέρβαση των ανώτατων ορίων της προφυλάκισης με τη διαδοχική επιβολή του μέτρου αυτού για επί μέρους πράξεις της ίδιας υπόθεσης.

Άρθρο 7

1. Έγκλημα δεν υπάρχει ούτε ποινή επιβάλλεται χωρίς νόμο που να ισχύει πριν από την τέλεση της πράξης και να ορίζει τα στοιχεία της. Ποτέ δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που προβλεπόταν κατά την τέλεση της πράξης.

2. Τα βασανιστήρια, οποιαδήποτε σωματική κάκωση, βλάβη υγείας, ή άσκηση ψυχολογικής βίας, καθώς και κάθε άλλη προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας απαγορεύονται και τιμωρούνται, όπως νόμος ορίζει.

**** 3.** Η γενική δήμευση απαγορεύεται. Θανατική ποινή δεν επιβάλλεται, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στο νόμο για κακουργήματα τα οποία τελούνται σε καιρό πολέμου και σχετίζονται με αυτόν.

4. Νόμος ορίζει με ποιους όρους το Κράτος παρέχει, ύστερα από δικαστική απόφαση, αποζημίωση σε όσους καταδικάστηκαν, προφυλακίστηκαν ή με άλλο τρόπο στερήθηκαν άδικα ή παράνομα την προσωπική τους ελευθερία.

Άρθρο 8

Κανένας δεν στερείται χωρίς τη θέλησή του το δικαστή που του έχει ορίσει ο νόμος.

Δικαστικές επιτροπές και έκτακτα δικαστήρια, με οποιοδήποτε όνομα, δεν επιτρέπεται να συσταθούν.

Άρθρο 9

1. Η κατοικία του καθενός είναι άσυλο. Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη. Καμία έρευνα δεν γίνεται σε κατοικία, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος και πάντοτε με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας.

2. Οι παραβάτες της προηγούμενης διάταξης τιμωρούνται για παραβίαση του οικιακού ασύλου και για κατάχρηση εξουσίας και υποχρεούνται σε πλήρη αποζημίωση του παθόντος, όπως νόμος ορίζει.

**** Άρθρο 9Α**

Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 10

1. Καθένας ή πολλοί μαζί έχουν το δικαίωμα, τηρώντας τους νόμους του Κράτους, να αναφέρονται εγγράφως στις αρχές, οι οποίες είναι υποχρεωμένες να ενεργούν σύντομα κατά τις κείμενες διατάξεις και να απαντούν αιτιολογημένα σε εκείνον, που υπέβαλε την αναφορά, σύμφωνα με το νόμο.

2. Μόνο μετά την κοινοποίηση της τελικής απόφασης της αρχής στην οποία απευθύνεται η αναφορά, και με την άδειά της, επιτρέπεται η δίωξη εκείνου που την υπέβαλε για παραβάσεις που τυχόν υπάρχουν σ' αυτή.

**** 3.** Η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά στα αιτήματα για παροχή πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων μέσα σε ορισμένη προθεσμία, όχι μεγαλύτερη των 60 ημερών, όπως νόμος ορίζει. Σε περίπτωση παρόδου άπρακτης της προθεσμίας αυτής ή παράνομης άρνησης, πέραν των άλλων τυχόν κυρώσεων και έννομων συνεπειών, καταβάλλεται και ειδική χρηματική ικανοποίηση στον αιτούντα, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 11

1. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνέρχονται ήσυχα και χωρίς όπλα.
2. Μόνο στις δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις μπορεί να παρίσταται η αστυνομία. Οι υπαίθριες συναθροίσεις μπορούν να απαγορευτούν με αιτιολογημένη απόφαση της αστυνομικής αρχής, γενικά, αν εξαιτίας τους επίκειται σοβαρός κίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια, σε ορισμένη δε περιοχή, αν απειλείται σοβαρή διατάραξη της κοινωνικοοικονομικής ζωής, όπως νόμος ορίζει.

**** Άρθρο 12**

1. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία, τηρώντας τους νόμους, που ποτέ όμως δεν μπορούν να εξαρτήσουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από προηγούμενη άδεια.
2. Το σωματείο δεν μπορεί να διαλυθεί για παράβαση του νόμου ή ουσιώδους διάταξης του καταστατικού του, παρά μόνο με δικαστική απόφαση.
3. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται αναλόγως και σε ενώσεις προσώπων που δεν συνιστούν σωματείο.
4. Οι γεωργικοί και αστικοί συνεταιρισμοί κάθε είδους αυτοδιοικούνται σύμφωνα με τους όρους του νόμου και του καταστατικού τους και προστατεύονται και εποπτεύονται από το Κράτος, που είναι υποχρεωμένο να μεριμνά για την ανάπτυξή τους.
5. Επιτρέπεται η σύσταση με νόμο αναγκαστικών συνεταιρισμών που αποβλέπουν στην εκπλήρωση σκοπών κοινής ωφέλειας ή δημόσιου ενδιαφέροντος ή κοινής εκμετάλλευσης γεωργικών εκτάσεων ή άλλης πλουτοπαραγωγικής πηγής, εφόσον πάντως εξασφαλίζεται η ίση μεταχείριση αυτών που συμμετέχουν.

Άρθρο 13

1. Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη. Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός.
2. Κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη και τα σχετικά με τη λατρεία της τελούνται ανεμπόδιστα υπό την προστασία των νόμων. Η άσκηση της λατρείας δεν επιτρέπεται να προσβάλλει τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη. Ο προσηλυτισμός απαγορεύεται.
3. Οι λειτουργοί όλων των γνωστών θρησκειών υπόκεινται στην ίδια εποπτεία της Πολιτείας και στις ίδιες υποχρεώσεις απέναντί της, όπως και οι λειτουργοί της επικρατούσας θρησκείας.
4. Κανένας δεν μπορεί, εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων, να απαλλαγεί από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς το Κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί προς τους νόμους.
5. Κανένας όρκος δεν επιβάλλεται χωρίς νόμο, που ορίζει και τον τύπο του.

Άρθρο 14

1. Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και διά του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους.
2. Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.
3. Η κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων, είτε πριν από την κυκλοφορία είτε ύστερα από αυτή, απαγορεύεται.
Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η κατάσχεση, με παραγγελία του εισαγγελέα, μετά την κυκλοφορία:
 - α) για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας,
 - β) για προσβολή του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας,
 - γ) για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες για τη σύνθεση, τον εξοπλισμό και τη διάταξη των ενόπλων δυνάμεων ή την οχύρωση της Χώρας ή που έχει σκοπό τη βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του Κράτους,
 - δ) για άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν ολοφάνερα τη δημόσια αιδώ, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος.
4. Σ' όλες τις περιπτώσεις της προηγούμενης παραγράφου ο εισαγγελέας, μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από την κατάσχεση, οφείλει να υποβάλει την υπόθεση στο δικαστικό συμβούλιο, και αυτό, μέσα σε άλλες είκοσι τέσσερις ώρες, οφείλει να αποφασίσει για τη

διατήρηση ή την άρση της κατάσχεσης, διαφορετικά η κατάσχεση αίρεται αυτοδικαίως. Τα ένδικα μέσα της έφεσης και της αναίρεσης επιτρέπονται στον εκδότη της εφημερίδας ή άλλου εντύπου που κατασχέθηκε και στον εισαγγελέα.

**** 5.** Καθένας ο οποίος θίγεται από ανακριβές δημοσίευμα ή εκπομπή έχει δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση πλήρους και άμεσης επανόρθωσης. Καθένας ο οποίος θίγεται από υβριστικό ή δυσφημιστικό δημοσίευμα ή εκπομπή έχει, επίσης, δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση άμεσης δημοσίευσης ή μετάδοσης της απάντησης. Νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο ασκείται το δικαίωμα απάντησης και διασφαλίζεται η πλήρης και άμεση επανόρθωση ή η δημοσίευση και μετάδοση της απάντησης.

6. Το δικαστήριο, ύστερα από τρεις τουλάχιστον καταδίκες μέσα σε μία πενταετία για διάπραξη των εγκλημάτων που προβλέπονται στην παράγραφο 3, διατάσσει την οριστική ή προσωρινή παύση της έκδοσης του εντύπου και, σε βαριές περιπτώσεις, την απαγόρευση της άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος από το πρόσωπο που καταδικάστηκε, όπως νόμος ορίζει. Η παύση ή η απαγόρευση αρχίζει αφότου η καταδικαστική απόφαση γίνει αμετάκλητη.

**** 7.** Νόμος ορίζει τα σχετικά με την αστική και ποινική ευθύνη του τύπου και των άλλων μέσων ενημέρωσης και με την ταχεία εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων.

8. Νόμος ορίζει τις προϋποθέσεις και τα προσόντα για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος.

**** 9.** Το ιδιοκτησιακό καθεστώς, η οικονομική κατάσταση και τα μέσα χρηματοδότησης των μέσων ενημέρωσης πρέπει να γίνονται γνωστά, όπως νόμος ορίζει. Νόμος προβλέπει τα μέτρα και τους περιορισμούς που είναι αναγκαίοι για την πλήρη διασφάλιση της διαφάνειας και της πολυφωνίας στην ενημέρωση. Απαγορεύεται η συγκέντρωση του ελέγχου περισσότερων μέσων ενημέρωσης της αυτής ή άλλης μορφής. Απαγορεύεται ειδικότερα η συγκέντρωση περισσότερων του ενός ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης της αυτής μορφής, όπως νόμος ορίζει. Η ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης μέσων ενημέρωσης είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης που αναλαμβάνει έναντι του Δημοσίου ή νομικού προσώπου του ευρύτερου δημόσιου τομέα την εκτέλεση έργων ή προμηθειών ή την παροχή υπηρεσιών. Η απαγόρευση του προηγούμενου εδαφίου καταλαμβάνει και κάθε είδους παρένθετα πρόσωπα, όπως συζύγους, συγγενείς, οικονομικά εξαρτημένα άτομα ή εταιρείες. Νόμος ορίζει τις ειδικότερες ρυθμίσεις, τις κυρώσεις που μπορεί να φθάνουν μέχρι την ανάκληση της άδειας ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού και μέχρι την απαγόρευση σύναψης ή την ακύρωση της σχετικής σύμβασης, καθώς και τους τρόπους ελέγχου και τις εγγυήσεις αποτροπής των καταστρατηγήσεων των προηγούμενων εδαφίων.

Άρθρο 15

1. Οι προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις του προηγούμενου άρθρου δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο, τη φωνογραφία, τη ραδιοφωνία, την τηλεόραση και κάθε άλλο παρεμφερές μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης.

**** 2.** Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του Κράτους. Ο έλεγχος και η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης που είναι ανεξάρτητη αρχή, όπως νόμος ορίζει. Ο άμεσος έλεγχος του Κράτους, που λαμβάνει και τη μορφή του καθεστώτος της προηγούμενης άδειας, έχει ως σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της Χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας.

Νόμος ορίζει τα σχετικά με την υποχρεωτική και δωρεάν μετάδοση των εργασιών της Βουλής και των επιτροπών της, καθώς και προεκλογικών μηνυμάτων των κομμάτων από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα.

Άρθρο 16

1. Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες· η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα.
2. Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.
3. Τα έτη υποχρεωτικής φοίτησης δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα.
4. Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες της, στα κρατικά εκπαιδευτήρια. Το Κράτος ενισχύει τους σπουδαστές που διακρίνονται, καθώς και αυτούς που έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία, ανάλογα με τις ικανότητές τους.
5. Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους. Συγχώνευση ή κατάτμηση ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μπορεί να γίνει και κατά παρέκκλιση από κάθε αντίθετη διάταξη, όπως νόμος ορίζει.

Ειδικός νόμος ορίζει όσα αφορούν τους φοιτητικούς συλλόγους και τη συμμετοχή των σπουδαστών σ' αυτούς.

6. Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι δημόσιοι λειτουργοί. Το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό τους επιτελεί επίσης δημόσιο λειτουργήμα, με τις προϋποθέσεις που νόμος ορίζει. Τα σχετικά με την κατάσταση όλων αυτών των προσώπων καθορίζονται από τους οργανισμούς των οικείων ιδρυμάτων.

Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων δεν μπορούν να παυθούν προτού λήξει σύμφωνα με το νόμο ο χρόνος υπηρεσίας τους παρά μόνο με τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 88 παράγραφος 4 και ύστερα από απόφαση συμβουλίου που αποτελείται κατά πλειοψηφία από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς, όπως νόμος ορίζει.

Νόμος ορίζει το όριο της ηλικίας των καθηγητών των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων· εφόσον εκδοθεί ο νόμος αυτός οι καθηγητές που υπηρετούν αποχωρούν αυτοδικαίως μόλις λήξει το ακαδημαϊκό έτος μέσα στο οποίο συμπληρώνουν το εξηκοστό έβδομο έτος της ηλικίας τους.

7. Η επαγγελματική και κάθε άλλη ειδική εκπαίδευση παρέχεται από το Κράτος και με σχολές ανώτερης βαθμίδας για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο από τρία χρόνια, όπως προβλέπεται ειδικότερα από το νόμο, που ορίζει και τα επαγγελματικά δικαιώματα όσων αποφοιτούν από τις σχολές αυτές.

8. Νόμος ορίζει τις προϋποθέσεις και τους όρους χορήγησης άδειας για την ίδρυση και λειτουργία εκπαιδευτηρίων που δεν ανήκουν στο Κράτος, τα σχετικά με την εποπτεία που ασκείται πάνω σ' αυτά, καθώς και την υπηρεσιακή κατάσταση του διδακτικού προσωπικού τους.

Η σύσταση ανώτατων σχολών από ιδιώτες απαγορεύεται.

9. Ο αθλητισμός τελεί υπό την προστασία και την ανώτατη εποπτεία του Κράτους.

Το Κράτος επιχορηγεί και ελέγχει τις ενώσεις των αθλητικών σωματείων κάθε είδους, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει επίσης τη διάθεση των ενισχύσεων που παρέχονται κάθε φορά στις επιχορηγούμενες ενώσεις σύμφωνα με τον προορισμό τους.

Άρθρο 17

1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

** 2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρους αποζημίωσης, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά το χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της

αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο.

Αν η συζήτηση για τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης διεξαχθεί μετά την παρέλευση έτους από τη συζήτηση για τον προσωρινό προσδιορισμό, τότε για τον προσδιορισμό της αποζημίωσης λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της συζήτησης για τον οριστικό προσδιορισμό. Στην απόφαση κήρυξης πρέπει να δικαιολογείται ειδικά η δυνατότητα κάλυψης της δαπάνης αποζημίωσης. Η αποζημίωση, εφόσον συναινεί ο δικαιούχος, μπορεί να καταβάλλεται και σε είδος ιδίως με τη μορφή της παραχώρησης της κυριότητας άλλου ακινήτου ή της παραχώρησης δικαιωμάτων επί άλλου ακινήτου.

3. Η ενδεχόμενη μεταβολή της αξίας του απαλλοτριωμένου μετά τη δημοσίευση της πράξης απαλλοτρίωσης, και μόνο εξαιτίας της, δεν λαμβάνεται υπόψη.

**** 4.** Η αποζημίωση ορίζεται από τα αρμόδια δικαστήρια. Μπορεί να οριστεί και προσωρινά δικαστικώς, ύστερα από ακρόαση ή πρόσκληση του δικαιούχου, που μπορεί να υποχρεωθεί κατά την κρίση του δικαστηρίου να παράσχει για την είσπραξή της ανάλογη εγγύηση, σύμφωνα με τον τρόπο που ορίζει ο νόμος. Νόμος μπορεί να προβλέπει την εγκαθίδρυση ενιαίας δικαιοδοσίας, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 94, για όλες τις διαφορές και υποθέσεις που σχετίζονται με απαλλοτρίωση, καθώς και την κατά προτεραιότητα διεξαγωγή των σχετικών δικών. Με τον ίδιο νόμο μπορεί να ρυθμίζεται ο τρόπος με τον οποίο συνεχίζονται εκκρεμείς δίκες.

Πριν καταβληθεί η οριστική ή προσωρινή αποζημίωση διατηρούνται ακέραια όλα τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη και δεν επιτρέπεται η κατάληψη.

Προκειμένου να εκτελεστούν έργα γενικότερης σημασίας για την οικονομία της Χώρας είναι δυνατόν, με ειδική απόφαση του δικαστηρίου που είναι αρμόδιο για τον οριστικό ή προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης, να επιτρέπεται η πραγματοποίηση εργασιών και πριν από τον προσδιορισμό και την καταβολή της αποζημίωσης, υπό τον όρο της καταβολής εύλογου τμήματος της αποζημίωσης και της παροχής πλήρους εγγύησης υπέρ του δικαιούχου της αποζημίωσης, όπως νόμος ορίζει. Η δεύτερη πρόταση του πρώτου εδαφίου εφαρμόζεται αναλόγως και στις περιπτώσεις αυτές.

Η αποζημίωση που ορίστηκε καταβάλλεται υποχρεωτικά το αργότερο μέσα σε ενάμισι έτος από τη δημοσίευση της απόφασης για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης και, σε περίπτωση απευθείας αίτησης για οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης, από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης του δικαστηρίου, διαφορετικά η απαλλοτρίωση αίρεται αυτοδικαίως.

Η αποζημίωση δεν υπόκειται, ως αποζημίωση, σε κανένα φόρο, κράτηση ή τέλος.

5. Νόμος ορίζει τις περιπτώσεις υποχρεωτικής ικανοποίησης των δικαιούχων για την πρόσοδο, την οποία έχασαν από το ακίνητο που απαλλοτριώθηκε έως το χρόνο καταβολής της αποζημίωσης.

6. Όταν πρόκειται να εκτελεστούν έργα κοινής ωφέλειας ή γενικότερης σημασίας για την οικονομία της Χώρας, νόμος μπορεί να επιτρέψει την απαλλοτρίωση υπέρ του Δημοσίου ευρύτερων ζωνών, πέρα από τις εκτάσεις που είναι αναγκαίες για την κατασκευή των έργων. Ο ίδιος νόμος καθορίζει τις προϋποθέσεις και τους όρους μιας τέτοιας απαλλοτρίωσης, καθώς και τα σχετικά με τη διάθεση ή χρησιμοποίηση, για δημόσιους ή κοινωφελείς γενικά σκοπούς, των εκτάσεων που απαλλοτριώνονται επιπλέον όσων είναι αναγκαίες για το έργο που πρόκειται να εκτελεστεί.

7. Νόμος μπορεί να ορίσει ότι για την εκτέλεση έργων με προφανή κοινή ωφέλεια υπέρ του Δημοσίου, νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, οργανισμών κοινής ωφέλειας και δημόσιων επιχειρήσεων, επιτρέπεται να διανοιχθούν υπόγειες σήραγγες στο επιβαλλόμενο βάθος, χωρίς αποζημίωση, υπό τον όρο ότι δεν θα παραβλάπεται η συνήθης εκμετάλλευση του υπερκείμενου ακινήτου.

Άρθρο 18

1. Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με την ιδιοκτησία και τη διάθεση των μεταλλείων, ορυχείων, σπηλαίων, αρχαιολογικών χώρων και θησαυρών, ιαματικών, ρεόντων και υπόγειων υδάτων και γενικά του υπόγειου πλούτου.

2. Με νόμο ρυθμίζονται τα σχετικά με την ιδιοκτησία, την εκμετάλλευση και διαχείριση των

λιμνοθαλασσών και των μεγάλων λιμνών, καθώς και τα σχετικά με τη διάθεση γενικά των εκτάσεων που προκύπτουν από αποξήρανσή τους.

3. Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με τις επιτάξεις για τις ανάγκες των ενόπλων δυνάμεων σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης, ή για τη θεραπεία άμεσης κοινωνικής ανάγκης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή υγεία.

4. Επιτρέπεται, σύμφωνα με τη διαδικασία που καθορίζει ειδικός νόμος, ο αναδασμός αγροτικών εκτάσεων για την επωφελέστερη εκμετάλλευση του εδάφους, καθώς και η λήψη μέτρων για την αποφυγή της υπέρμετρης κατάτμησης ή για διευκόλυνση της ανασυγκρότησης της κατατμημένης μικρής αγροτικής ιδιοκτησίας.

5. Εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στις προηγούμενες παραγράφους, μπορεί να προβλεφθεί με νόμο και κάθε άλλη στέρηση της ελεύθερης χρήσης και κάρπωσης της ιδιοκτησίας που απαιτείται από ιδιαίτερες περιστάσεις. Νόμος ορίζει τον υπόχρεο και τη διαδικασία καταβολής στο δικαιούχο του ανταλλάγματος της χρήσης ή κάρπωσης, το οποίο πρέπει να ανταποκρίνεται στις υφιστάμενες κάθε φορά συνθήκες.

Μέτρα που επιβλήθηκαν με την εφαρμογή της παραγράφου αυτής αίρονται αμέσως μόλις εκλείψουν οι ιδιαίτεροι λόγοι που τα προκάλεσαν. Σε περίπτωση αδικαιολόγητης παράτασης των μέτρων αποφασίζει για την άρση τους, κατά κατηγορίες περιπτώσεων, το Συμβούλιο της Επικρατείας, ύστερα από αίτηση όποιου έχει έννομο συμφέρον.

6. Με νόμο μπορεί να ρυθμίζονται τα σχετικά με τη διάθεση εγκαταλελειμμένων εκτάσεων για την αξιοποίησή τους υπέρ της εθνικής οικονομίας και αποκατάσταση ακτημόνων. Με τον ίδιο νόμο ορίζονται και τα σχετικά με τη μερική ή ολική αποζημίωση των ιδιοκτητών σε περίπτωση επανεμφάνισής τους μέσα σε εύλογη προθεσμία.

7. Με νόμο μπορεί να καθιερωθεί η αναγκαστική συνιδιοκτησία συνεχόμενων ιδιοκτησιών αστικών περιοχών, εφόσον η αυτοτελής ανοικοδόμηση αυτών ή μερικών απ' αυτές δεν ανταποκρίνεται στους όρους δόμησης που ισχύουν ή πρόκειται να ισχύσουν στην περιοχή αυτή.

8. Δεν επιτρέπεται να απαλλοτριωθεί η αγροτική ιδιοκτησία των Σταυροπηγιακών Ιερών Μονών της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολύτριας στη Χαλκιδική, των Βλατάδων στη Θεσσαλονίκη και του Ευαγγελιστή Ιωάννη του Θεολόγου στην Πάτμο, με εξαίρεση τα μετόχια. Επίσης δεν επιτρέπεται να απαλλοτριωθεί η περιουσία που βρίσκεται στην Ελλάδα των Πατριαρχείων Αλεξάνδρειας, Αντιόχειας και Ιεροσολύμων, καθώς και της Ιερής Μονής του Σινά.

Άρθρο 19

1. Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.

**** 2.** Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της παραγράφου 1.

**** 3.** Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α.

Άρθρο 20

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει.

2. Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει και για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του.

Άρθρο 21

1. Η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους.

2. Πολύτεκνες οικογένειες, ανάπηροι πολέμου και ειρηνικής περιόδου, θύματα πολέμου, χήρες και ορφανά εκείνων που έπεσαν στον πόλεμο, καθώς και όσοι πάσχουν από ανίατη σωματική ή πνευματική νόσο έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδας από το Κράτος.

3. Το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων.
4. Η απόκτηση κατοικίας από αυτούς που την στερούνται ή που στεγάζονται ανεπαρκώς αποτελεί αντικείμενο ειδικής φροντίδας του Κράτους.
- ** 5. Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή δημογραφικής πολιτικής, καθώς και η λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων αποτελεί υποχρέωση του Κράτους.
- ** 6. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας.

**** Άρθρο 22**

1. Η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Κράτος, που μεριμνά για τη δημιουργία συνθηκών απασχόλησης όλων των πολιτών και για την ηθική και υλική εξύψωση του εργαζόμενου αγροτικού και αστικού πληθυσμού.
Όλοι οι εργαζόμενοι, ανεξάρτητα από φύλο ή άλλη διάκριση, έχουν δικαίωμα ίσης αμοιβής για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας.
2. Με νόμο καθορίζονται οι γενικοί όροι εργασίας, που συμπληρώνονται από τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας συναπτόμενες με ελεύθερες διαπραγματεύσεις και, αν αυτές αποτύχουν, με τους κανόνες που θέτει η διαιτησία.
3. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη σύναψη συλλογικών συμβάσεων εργασίας από τους δημόσιους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.
4. Οποιαδήποτε μορφή αναγκαστικής εργασίας απαγορεύεται.
Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με την επίταξη προσωπικών υπηρεσιών σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης ή για την αντιμετώπιση αναγκών της άμυνας της Χώρας ή επείγουσας κοινωνικής ανάγκης από θεομηνία ή ανάγκης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία, καθώς και τα σχετικά με την προσφορά προσωπικής εργασίας στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης για την ικανοποίηση τοπικών αναγκών.
5. Το Κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, όπως νόμος ορίζει.

Ερμηνευτική δήλωση:

Στους γενικούς όρους εργασίας περιλαμβάνεται και ο προσδιορισμός του τρόπου και του υποχρέου είσπραξης και απόδοσης στις συνδικαλιστικές οργανώσεις της συνδρομής των μελών τους που προβλέπεται από τα καταστατικά τους.

Άρθρο 23

1. Το Κράτος λαμβάνει τα προσήκοντα μέτρα για τη διασφάλιση της συνδικαλιστικής ελευθερίας και την ανεμπόδιστη άσκηση των συναφών μ' αυτή δικαιωμάτων εναντίον κάθε προσβολής τους, μέσα στα όρια του νόμου.
2. Η απεργία αποτελεί δικαίωμα και ασκείται από τις νόμιμα συστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις για τη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των εργαζομένων.
Απαγορεύεται η απεργία με οποιαδήποτε μορφή στους δικαστικούς λειτουργούς και σ' αυτούς που υπηρετούν στα σώματα ασφαλείας. Το δικαίωμα προσφυγής σε απεργία των δημόσιων υπαλλήλων και των υπαλλήλων της τοπικής αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, καθώς και του προσωπικού των κάθε μορφής επιχειρήσεων δημοσίου χαρακτήρα ή κοινής ωφέλειας, που η λειτουργία τους έχει ζωτική σημασία για την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, υπόκειται στους συγκεκριμένους περιορισμούς του νόμου που το ρυθμίζει. Οι περιορισμοί αυτοί δεν μπορούν να φθάνουν έως την κατάργηση του δικαιώματος της απεργίας ή την παρεμπόδιση της νόμιμης άσκησης του.

Άρθρο 24

- ** 1. Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων. Η

σύνταξη δασολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων, εκτός αν προέχει για την Εθνική Οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον.

**** 2.** Η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδόμηση και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης.

Οι σχετικές τεχνικές επιλογές και σταθμίσεις γίνονται κατά τους κανόνες της επιστήμης. Η σύνταξη εθνικού κτηματολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους.

3. Για να αναγνωριστεί μία περιοχή ως οικιστική και για να ενεργοποιηθεί πολεοδομικά, οι ιδιοκτησίες που περιλαμβάνονται σε αυτή συμμετέχουν υποχρεωτικά, χωρίς αποζημίωση από τον οικείο φορέα, στη διάθεση των εκτάσεων που είναι απαραίτητες για να δημιουργηθούν δρόμοι, πλατείες και χώροι για κοινωφελείς γενικά χρήσεις και σκοπούς, καθώς και στις δαπάνες για την εκτέλεση των βασικών κοινόχρηστων πολεοδομικών έργων, όπως νόμος ορίζει.

4. Νόμος μπορεί να προβλέπει τη συμμετοχή των ιδιοκτητών περιοχής που χαρακτηρίζεται ως οικιστική στην αξιοποίηση και γενική διαρρύθμισή της σύμφωνα με εγκεκριμένο σχέδιο, με αντιπαροχή ακινήτων ίσης αξίας ή τμημάτων ιδιοκτησίας κατά όροφο, από τους χώρους που καθορίζονται τελικά ως οικοδομήσιμοι ή από κτίρια της περιοχής αυτής.

5. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται και στην αναμόρφωση των οικιστικών περιοχών που ήδη υπάρχουν. Οι ελεύθερες εκτάσεις, που προκύπτουν από την αναμόρφωση, διατίθενται για τη δημιουργία κοινόχρηστων χώρων ή εκποιούνται για να καλυφθούν οι δαπάνες της πολεοδομικής αναμόρφωσης, όπως νόμος ορίζει.

6. Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών.

****Ερμηνευτική δήλωση:**

Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά.

Άρθρο 25

**** 1.** Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας.

2. Η αναγνώριση και η προστασία των θεμελιωδών και απαράγραπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου από την Πολιτεία αποβλέπει στην πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη.

3. Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται.

4. Το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
Οργάνωση και λειτουργίες της Πολιτείας
ΤΜΗΜΑ Α'
Σύνταξη της Πολιτείας

Άρθρο 26

1. Η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.
2. Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.
3. Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια· οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού.

Άρθρο 27

1. Καμία μεταβολή στα όρια της Επικράτειας δεν μπορεί να γίνει χωρίς νόμο, που ψηφίζεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.
2. Χωρίς νόμο, που ψηφίζεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, δεν είναι δεκτή στην Ελληνική Επικράτεια ξένη στρατιωτική δύναμη ούτε μπορεί να διαμένει σ' αυτή ή να περάσει μέσα από αυτή.

Άρθρο 28

1. Οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου. Η εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων στους αλλοδαπούς τελεί πάντοτε υπό τον όρο της αμοιβαιότητας.
2. Για να εξυπηρετηθεί σπουδαίο εθνικό συμφέρον και να προαχθεί η συνεργασία με άλλα κράτη, μπορεί να αναγνωρισθούν, με συνθήκη ή συμφωνία, σε όργανα διεθνών οργανισμών αρμοδιότητες που προβλέπονται από το Σύνταγμα. Για την ψήφιση νόμου που κυρώνει αυτή τη συνθήκη ή συμφωνία απαιτείται πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών.
3. Η Ελλάδα προβαίνει ελεύθερα, με νόμο που ψηφίζεται από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, σε περιορισμούς ως προς την άσκηση της εθνικής κυριαρχίας της, εφόσον αυτό υπαγορεύεται από σπουδαίο εθνικό συμφέρον, δεν θίγει τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις βάσεις του δημοκρατικού πολιτεύματος και γίνεται με βάση τις αρχές της ισότητας και με τον όρο της αμοιβαιότητας.

**** Ερμηνευτική δήλωση:**

Το άρθρο 28 αποτελεί θεμέλιο για τη συμμετοχή της Χώρας στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Άρθρο 29

1. Έλληνες πολίτες που έχουν το εκλογικό δικαίωμα μπορούν ελεύθερα να ιδρύουν και να συμμετέχουν σε πολιτικά κόμματα, που η οργάνωση και η δράση τους οφείλει να εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Πολίτες που δεν απέκτησαν ακόμη το δικαίωμα να εκλέγουν μπορούν να συμμετέχουν στα τμήματα νέων των κομμάτων.

- ** 2.** Τα κόμματα έχουν δικαίωμα στην οικονομική τους ενίσχυση από το Κράτος για τις εκλογικές και λειτουργικές τους δαπάνες, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις διαφάνειας ως προς τις εκλογικές δαπάνες και γενικά την οικονομική διαχείριση των κομμάτων, των βουλευτών, των υποψηφίων βουλευτών και των υποψηφίων στην τοπική αυτοδιοίκηση όλων των βαθμών. Με νόμο επιβάλλεται ανώτατο όριο εκλογικών δαπανών, μπορεί να απαγορεύονται ορισμένες μορφές προεκλογικής προβολής και καθορίζονται οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες η παράβαση των σχετικών διατάξεων συνιστά λόγο έκπτωσης

από το βουλευτικό αξίωμα με πρωτοβουλία του ειδικού οργάνου του επόμενου εδαφίου. Ο έλεγχος των εκλογικών δαπανών των κομμάτων και των υποψηφίων βουλευτών διενεργείται από ειδικό όργανο που συγκροτείται και με τη συμμετοχή ανώτατων δικαστικών λειτουργιών, όπως νόμος ορίζει. Με νόμο μπορούν να επεκταθούν οι ρυθμίσεις αυτές και στους υποψηφίους για άλλες αιρετές θέσεις.

**** 3.** Απαγορεύονται απολύτως οι οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεις υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος στους δικαστικούς λειτουργούς και σε όσους υπηρετούν στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας. Απαγορεύονται απολύτως οι οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεις υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, στους υπαλλήλους του Δημοσίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή δημόσιων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή επιχειρήσεων η διοίκηση των οποίων ορίζεται άμεσα ή έμμεσα από το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχο.

ΤΜΗΜΑ Β

Πρόεδρος της Δημοκρατίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ανάδειξη του Προέδρου

Άρθρο 30

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ρυθμιστής του Πολιτεύματος. Εκλέγεται από τη Βουλή για περίοδο πέντε ετών, όπως ορίζεται στα άρθρα 32 και 33.
2. Το αξίωμα του Προέδρου είναι ασυμβίβαστο με οποιοδήποτε άλλο αξίωμα, θέση ή έργο.
3. Η προεδρική περίοδος αρχίζει από την ορκωμοσία του Προέδρου.
4. Σε περίπτωση πολέμου, η προεδρική θητεία παρατείνεται έως τη λήξη του.
5. Επανεκλογή του ίδιου προσώπου επιτρέπεται μία φορά μόνο.

**** Άρθρο 31**

Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να εκλεγεί όποιος είναι Έλληνας πολίτης πριν από πέντε τουλάχιστον έτη, έχει από πατέρα ή μητέρα ελληνική καταγωγή, έχει συμπληρώσει το τσσαρακοστό έτος της ηλικίας του και έχει τη νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν.

Άρθρο 32

* **1.** Η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη Βουλή γίνεται με ονομαστική ψηφοφορία και σε ειδική συνεδρίαση, που συγκαλείται από τον Πρόεδρο της Βουλής έναν τουλάχιστο μήνα πριν λήξει η θητεία του εν ενεργεία Προέδρου της Δημοκρατίας, κατά τα οριζόμενα στον Κανονισμό της Βουλής.

Σε περίπτωση οριστικής αδυναμίας του Προέδρου της Δημοκρατίας να εκπληρώσει τα καθήκοντά του, κατά τους ορισμούς του άρθρου 34 παράγραφος 2, καθώς επίσης και σε περίπτωση που ο Πρόεδρος παραιτηθεί, πεθάνει ή κηρυχθεί έκπτωτος κατά τις διατάξεις του Συντάγματος, η συνεδρίαση της Βουλής για την εκλογή νέου Προέδρου της Δημοκρατίας συγκαλείται μέσα σε δέκα ημέρες το αργότερο αφότου έληξε πρόωρα η θητεία του προηγούμενου Προέδρου.

2. Η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας γίνεται σε κάθε περίπτωση για πλήρη θητεία.

3. Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται εκείνος που συγκέντρωσε την πλειοψηφία των δύο τρίτων του συνολικού αριθμού των βουλευτών.

Αν δεν συγκεντρωθεί η πλειοψηφία αυτή, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται ύστερα από πέντε ημέρες.

Αν δεν επιτευχθεί ούτε στη δεύτερη ψηφοφορία η οριζόμενη πλειοψηφία, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται ακόμη μία φορά ύστερα από πέντε ημέρες, οπότε εκλέγεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκείνος που συγκέντρωσε την πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου

αριθμού των βουλευτών.

* 4. Αν δεν επιτευχθεί ούτε και στην τρίτη ψηφοφορία η αυξημένη αυτή πλειοψηφία, η Βουλή διαλύεται μέσα σε δέκα ημέρες από την ψηφοφορία, και προκηρύσσεται εκλογή για ανάδειξη νέας Βουλής.

Η Βουλή που αναδεικνύεται από τις νέες εκλογές, αμέσως μόλις συγκροτηθεί σε σώμα, εκλέγει με ονομαστική ψηφοφορία Πρόεδρο της Δημοκρατίας με την πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών.

Αν δεν επιτευχθεί η πλειοψηφία αυτή, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται μέσα σε πέντε ημέρες και εκλέγεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκείνος που συγκέντρωσε την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών. Αν δεν επιτευχθεί ούτε αυτή η πλειοψηφία, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται ακόμη μία φορά, ύστερα από πέντε ημέρες, μεταξύ των δύο προσώπων που πλειοψήφησαν και θεωρείται ότι έχει εκλεγεί Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκείνος που συγκέντρωσε τη σχετική πλειοψηφία.

5. Αν η Βουλή είναι απούσα, συγκαλείται εκτάκτως για να εκλέξει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, κατά τους ορισμούς της παραγράφου 4.

Αν η Βουλή έχει διαλυθεί με οποιονδήποτε τρόπο, η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας αναβάλλεται ώσπου να συγκροτηθεί σε σώμα η νέα Βουλή και μέσα σε είκοσι ημέρες, το αργότερο, από τη συγκρότησή της, σύμφωνα με όσα ορίζονται στις παραγράφους 3 και 4, αφού τηρηθούν και οι ορισμοί της παραγράφου 1 του άρθρου 34.

6. Αν η διαδικασία για την εκλογή νέου Προέδρου, που ορίζεται στις προηγούμενες παραγράφους, δεν περατωθεί εγκαίρως, ο ήδη Πρόεδρος της Δημοκρατίας εξακολουθεί να ασκεί τα καθήκοντά του και μετά τη λήξη της θητείας του ώσπου να αναδειχθεί νέος Πρόεδρος.

Ερμηνευτική δήλωση:

Πρόεδρος της Δημοκρατίας που παραιτείται πριν από τη λήξη της θητείας του δεν μπορεί να λάβει μέρος στην εκλογή που επακολουθεί εξαιτίας της παραίτησής του.

Άρθρο 33

1. Ο εκλεγόμενος Πρόεδρος της Δημοκρατίας αναλαμβάνει την άσκηση των καθηκόντων του από την επομένη της ημέρας που έληξε η θητεία του απερχόμενου Προέδρου· σε όλες τις άλλες περιπτώσεις από την επομένη της εκλογής του.

2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, πριν αναλάβει την άσκηση των καθηκόντων του, δίνει ενώπιον της Βουλής τον ακόλουθο όρκο: «Ορκίζομαι στο όνομα της Αγίας και Ομοούσιας και Αδιαίρετης Τριάδας να φυλάσσω το Σύνταγμα και τους νόμους, να μεριμνώ για την πιστή τους τήρηση, να υπερασπίζω την εθνική ανεξαρτησία και την ακεραιότητα της Χώρας, να προστατεύω τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των Ελλήνων και να υπηρετώ το γενικό συμφέρον και την πρόοδο του Ελληνικού Λαού».

3. Νόμος ορίζει τη χορηγία που καταβάλλεται στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τη λειτουργία των υπηρεσιών που οργανώνονται για την εκτέλεση των καθηκόντων του.

Άρθρο 34

1. Τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, όταν απουσιάζει στο εξωτερικό περισσότερο από δέκα ημέρες, αν πεθάνει, παραιτηθεί, κηρυχθεί έκπτωτος ή αν κωλύεται για οποιονδήποτε λόγο να ασκήσει τα καθήκοντά του, τον αναπληρώνει προσωρινά ο Πρόεδρος της Βουλής· αν δεν υπάρχει Βουλή, ο Πρόεδρος της τελευταίας Βουλής και, αν αυτός αρνείται ή δεν υπάρχει, η Κυβέρνηση συλλογικά.

Κατά την περίοδο της αναπλήρωσης του Προέδρου δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις για τη διάλυση της Βουλής, με εξαίρεση την περίπτωση του άρθρου 32 παράγραφος 4, καθώς και οι διατάξεις για την παύση της Κυβέρνησης και την προσφυγή σε δημοψήφισμα, κατά τις διατάξεις του άρθρου 38 παράγραφος 2 και του άρθρου 44 παράγραφος 2.

2. Αν η αδυναμία του Προέδρου της Δημοκρατίας να ασκήσει τα καθήκοντά του παρατείνεται πέρα από τριάντα ημέρες, συγκαλείται υποχρεωτικά η Βουλή, ακόμη και αν αυτή έχει διαλυθεί, για να αποφασίσει με την πλειοψηφία των τριών πέμπτων του συνόλου των μελών της, αν συντρέχει περίπτωση εκλογής νέου Προέδρου. Σε καμία πάντως περίπτωση η εκλογή νέου Προέδρου της Δημοκρατίας δεν μπορεί να καθυστερήσει

περισσότερο από έξι συνολικά μήνες, αφότου άρχισε η αναπλήρωσή του που προκλήθηκε από αδυναμία του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Εξουσίες και ευθύνες από τις πράξεις του Προέδρου

Άρθρο 35

* 1. Καμία πράξη του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν ισχύει ούτε εκτελείται χωρίς την προσυπογραφή του αρμόδιου Υπουργού, ο οποίος με μόνη την υπογραφή του γίνεται υπεύθυνος, και χωρίς τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Στην περίπτωση που η Κυβέρνηση απαλλάγει από τα καθήκοντά της σύμφωνα με το άρθρο 38 παράγραφος 1, αν ο Πρωθυπουργός δεν προσυπογράφει το οικείο διάταγμα, αυτό υπογράφεται μόνο από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

* 2. Κατ' εξαίρεση δεν απαιτείται προσυπογραφή για τις ακόλουθες πράξεις:

α) το διορισμό Πρωθυπουργού,

β) την ανάθεση διερευνητικής εντολής σύμφωνα με το άρθρο 37 παράγραφοι 2, 3 και 4,

γ) τη διάλυση της Βουλής κατά το άρθρο 32 παράγραφος 4 και κατά το άρθρο 41 παράγραφος 1, αν δεν την προσυπογράψει ο Πρωθυπουργός, και κατά το άρθρο 53 παράγραφος 1, αν δεν την προσυπογράψει το Υπουργικό Συμβούλιο,

δ) την αναπομπή κατά το άρθρο 42 παράγραφος 1 νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου που έχει ψηφιστεί από τη Βουλή,

ε) το διορισμό του προσωπικού των υπηρεσιών της Προεδρίας της Δημοκρατίας.

* 3. Το διάταγμα με το οποίο προκηρύσσεται δημοψήφισμα για νομοσχέδιο, σύμφωνα με το άρθρο 44 παράγραφος 2, προσυπογράφεται από τον Πρόεδρο της Βουλής.

Άρθρο 36

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, με τήρηση οπωσδήποτε των ορισμών του άρθρου 35 παράγραφος 1, εκπροσωπεί διεθνώς το Κράτος, κηρύσσει πόλεμο, συνομολογεί συνθήκες ειρήνης, συμμαχίας, οικονομικής συνεργασίας και συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς ή ενώσεις και τις ανακοινώνει στη Βουλή, με τις αναγκαίες διασαφήσεις, όταν το συμφέρον και η ασφάλεια του Κράτους το επιτρέπουν.

2. Οι συνθήκες για εμπόριο, φορολογία, οικονομική συνεργασία και συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς ή ενώσεις, και όσες άλλες περιέχουν παραχωρήσεις για τις οποίες, σύμφωνα με άλλες διατάξεις του Συντάγματος, τίποτε δεν μπορεί να οριστεί χωρίς νόμο, ή οι οποίες επιβαρύνουν ατομικά τους Έλληνες, δεν ισχύουν χωρίς τυπικό νόμο που τις κυρώνει.

3. Μυστικά άρθρα συνθήκης δεν μπορούν ποτέ να ανατρέψουν τα φανερά.

4. Η κύρωση διεθνών συνθηκών δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο νομοθετικής εξουσιοδότησης κατά το άρθρο 43 παράγραφοι 2 και 4.

Άρθρο 37

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει τον Πρωθυπουργό και, με πρότασή του, διορίζει και παύει τα λοιπά μέλη της Κυβέρνησης και τους Υφυπουργούς.

* 2. Πρωθυπουργός διορίζεται ο αρχηγός του κόμματος το οποίο διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών. Αν κανένα κόμμα δεν διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας παρέχει στον αρχηγό του κόμματος που διαθέτει τη σχετική πλειοψηφία διερευνητική εντολή για να διακριβωθεί η δυνατότητα σχηματισμού Κυβέρνησης που να απολαμβάνει την εμπιστοσύνη της Βουλής.

* 3. Αν δεν διαπιστωθεί αυτή η δυνατότητα, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας παρέχει διερευνητική εντολή στον αρχηγό του δεύτερου σε κοινοβουλευτική δύναμη κόμματος και εάν δεν τελεσφορήσει και αυτή, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δίνει διερευνητική εντολή στον αρχηγό του τρίτου σε κοινοβουλευτική δύναμη κόμματος. Κάθε διερευνητική εντολή ισχύει για τρεις ημέρες. Αν οι διερευνητικές εντολές δεν τελεσφορήσουν, ο Πρόεδρος της

Δημοκρατίας καλεί τους αρχηγούς των κομμάτων και, αν επιβεβαιωθεί η αδυναμία σχηματισμού Κυβέρνησης που να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής, επιδιώκει το σχηματισμό Κυβέρνησης από όλα τα κόμματα της Βουλής για τη διενέργεια εκλογών και σε περίπτωση αποτυχίας αναθέτει στον Πρόεδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου το σχηματισμό Κυβέρνησης, όσο το δυνατόν ευρύτερης αποδοχής, για να διενεργήσει εκλογές, και διαλύει τη Βουλή.

* 4. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ανατίθεται, σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, εντολή σχηματισμού Κυβέρνησης ή διερευνητική εντολή σε αρχηγό κόμματος, αν το κόμμα δεν έχει αρχηγό ή εκπρόσωπο, ή αν ο αρχηγός ή ο εκπρόσωπός του δεν έχει εκλεγεί βουλευτής, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δίνει την εντολή σ' αυτόν που προτείνει η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος. Η πρόταση για την ανάθεση εντολής γίνεται μέσα σε τρεις ημέρες από την ημέρα που ο Πρόεδρος της Βουλής ή ο αναπληρωτής του ανακοινώνει στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας τη δύναμη των κομμάτων στη Βουλή: η ανακοίνωση αυτή γίνεται πριν από κάθε ανάθεση εντολής.

*** Ερμηνευτική δήλωση:**

Στις διερευνητικές εντολές, αν κόμματα είναι ισοδύναμα σε βουλευτικές έδρες, προηγείται εκείνο που έλαβε περισσότερες ψήφους στις εκλογές: νεοσχηματισμένο κόμμα με κοινοβουλευτική ομάδα, σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Κανονισμό της Βουλής, έπεται του παλαιότερου με ίσο αριθμό εδρών. Στις δύο αυτές περιπτώσεις δεν παρέχονται διερευνητικές εντολές σε περισσότερα από τέσσερα κόμματα.

Άρθρο 38

* 1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απαλλάσσει από τα καθήκοντά της την Κυβέρνηση, αν αυτή παραιτηθεί, καθώς και αν η Βουλή αποσύρει την εμπιστοσύνη της κατά το άρθρο 84. Στις περιπτώσεις αυτές εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των παραγράφων 2, 3 και 4 του άρθρου 37.

Αν ο Πρωθυπουργός της παραιτούμενης Κυβέρνησης είναι αρχηγός ή εκπρόσωπος κόμματος που διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των βουλευτών, εφαρμόζεται αναλόγως η διάταξη του άρθρου 37 παράγραφος 3 εδάφιο γ'.

** 2. Αν ο Πρωθυπουργός παραιτηθεί, εκλείπει ή αδυνατεί για λόγους υγείας να ασκήσει τα καθήκοντά του, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει Πρωθυπουργό αυτόν που προτείνει η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος στο οποίο ανήκει ο απερχόμενος Πρωθυπουργός, εφόσον αυτό διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών. Η πρόταση γίνεται το αργότερο σε τρεις ημέρες από την παραίτηση ή την έκλειψη του Πρωθυπουργού ή από τη διαπίστωση της αδυναμίας του να ασκήσει τα καθήκοντά του. Αν κανένα κόμμα δεν διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών, εφαρμόζεται αναλογικά η παράγραφος 4 και στη συνέχεια το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2 και η παράγραφος 3 του προηγούμενου άρθρου.

Η αδυναμία του Πρωθυπουργού να ασκήσει τα καθήκοντά του για λόγους υγείας διαπιστώνεται από τη Βουλή με ειδική απόφασή της που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, ύστερα από πρόταση της κοινοβουλευτικής ομάδας του κόμματος στο οποίο ανήκει ο Πρωθυπουργός, εφόσον αυτό διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών. Σε κάθε άλλη περίπτωση η πρόταση υποβάλλεται από τα δύο πέμπτα τουλάχιστον του όλου αριθμού των βουλευτών.

Εωσότου διοριστεί ο νέος Πρωθυπουργός τα καθήκοντα του Πρωθυπουργού ασκεί ο πρώτος κατά σειρά Αντιπρόεδρος και εφόσον δεν έχουν διοριστεί Αντιπρόεδροι ο πρώτος κατά σειρά Υπουργός.

*** Ερμηνευτική δήλωση:**

Η διάταξη της παραγράφου 2 εφαρμόζεται και σε περίπτωση αναπλήρωσης του Προέδρου της Δημοκρατίας κατά το άρθρο 34.

Άρθρο 39

(Το άρθρο 39 καταργείται).

Άρθρο 40

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας συγκαλεί τη Βουλή τακτικά μία φορά κάθε χρόνο, όπως ορίζει το άρθρο 64 παράγραφος 1, και εκτάκτως κάθε φορά που το κρίνει εύλογο· κηρύσσει αυτοπροσώπως ή διά του Πρωθυπουργού την έναρξη και τη λήξη κάθε βουλευτικής περιόδου.
2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μία φορά μόνο μπορεί να αναστείλει τις εργασίες της βουλευτικής συνόδου, είτε αναβάλλοντας την έναρξη είτε διακόπτοντας την εξακολούθησή τους.
3. Η αναστολή των εργασιών δεν επιτρέπεται να διαρκέσει περισσότερο από τριάντα ημέρες ούτε να επαναληφθεί κατά την ίδια βουλευτική σύνοδο χωρίς τη συγκατάθεση της Βουλής.

Άρθρο 41

- * 1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να διαλύσει τη Βουλή, αν έχουν παραιτηθεί ή και καταψηφιστεί από αυτή δύο Κυβερνήσεις και η σύνθεσή της δεν εξασφαλίζει κυβερνητική σταθερότητα. Οι εκλογές ενεργούνται από την Κυβέρνηση που έχει την εμπιστοσύνη της διαλυόμενης Βουλής. Σε κάθε άλλη περίπτωση εφαρμόζεται αναλόγως το τρίτο εδάφιο της παραγράφου 3 του άρθρου 37.
- * 2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διαλύει τη Βουλή με πρόταση της Κυβέρνησης που έχει λάβει ψήφο εμπιστοσύνης, για ανανέωση της λαϊκής εντολής προκειμένου να αντιμετωπιστεί εθνικό θέμα εξαιρετικής σημασίας. Αποκλείεται η διάλυση της νέας Βουλής για το ίδιο θέμα.
- 3. Το διάταγμα διάλυσης της Βουλής, προσυπογραμμένο στην περίπτωση της προηγούμενης παραγράφου από το Υπουργικό Συμβούλιο, πρέπει να περιλαμβάνει συγχρόνως την προκήρυξη εκλογών μέσα σε τριάντα ημέρες και τη σύγκληση της νέας Βουλής μέσα σε άλλες τριάντα ημέρες από τις εκλογές.
- * 4. Η Βουλή που εκλέχθηκε μετά τη διάλυση της προηγούμενης δεν μπορεί να διαλυθεί πριν περάσει ένα έτος αφότου άρχισε τις εργασίες της, εκτός από τις περιπτώσεις του άρθρου 37 παράγραφος 3 και της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού.
- 5. Η Βουλή διαλύεται υποχρεωτικά στην περίπτωση του άρθρου 32 παράγραφος 4.
- * **Ερμηνευτική δήλωση:**
Σε κάθε περίπτωση χωρίς εξαίρεση το διάταγμα για τη διάλυση της Βουλής πρέπει να διαλαμβάνει την προκήρυξη εκλογών μέσα σε τριάντα ημέρες και τη σύγκληση της νέας Βουλής μέσα σε τριάντα ημέρες από αυτές.

Άρθρο 42

- * 1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκδίδει και δημοσιεύει τους νόμους που έχουν ψηφιστεί από τη Βουλή μέσα σε ένα μήνα από την ψήφισή τους. Μέσα στην προθεσμία που προβλέπεται στο προηγούμενο εδάφιο, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να αναπέμψει στη Βουλή νομοσχέδιο που έχει ψηφιστεί από αυτή, εκθέτοντας και τους λόγους της αναπομπής.
- * 2. Πρόταση νόμου ή νομοσχέδιο που έχει αναπεμφθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στη Βουλή εισάγεται στην Ολομέλειά της και, αν επιψηφιστεί και πάλι με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών κατά τη διαδικασία του άρθρου 76 παράγραφος 2, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας το εκδίδει και το δημοσιεύει υποχρεωτικά μέσα σε δέκα ημέρες από την επιψήφισή του.

Άρθρο 43

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκδίδει τα διατάγματα που είναι αναγκαία για την εκτέλεση των νόμων και δεν μπορεί ποτέ να αναστείλει την εφαρμογή τους ούτε να εξαιρέσει κανέναν από την εκτέλεσή τους.
2. Ύστερα από πρόταση του αρμόδιου Υπουργού επιτρέπεται η έκδοση κανονιστικών διαταγμάτων, με ειδική εξουσιοδότηση νόμου και μέσα στα όριά της. Εξουσιοδότηση για έκδοση κανονιστικών πράξεων από άλλα όργανα της διοίκησης επιτρέπεται προκειμένου να ρυθμιστούν ειδικότερα θέματα ή θέματα με τοπικό ενδιαφέρον ή με χαρακτήρα τεχνικό ή λεπτομερειακό.
3. (Η παράγραφος 3 καταργείται).

4. Με νόμους που ψηφίζονται από την Ολομέλεια της Βουλής μπορεί να παρέχεται εξουσιοδότηση έκδοσης κανονιστικών διαταγμάτων για τη ρύθμιση των θεμάτων που καθορίζονται σ' αυτούς σε γενικό πλαίσιο. Με τους νόμους αυτούς χαράζονται οι γενικές αρχές και οι κατευθύνσεις της ρύθμισης που πρέπει να ακολουθηθεί και τίθενται χρονικά όρια για τη χρήση της εξουσιοδότησης.

5. Τα κατά το άρθρο 72 παράγραφος 1 θέματα της αρμοδιότητας της Ολομέλειας της Βουλής δεν μπορεί να αποτελέσουν αντικείμενο εξουσιοδότησης κατά την προηγούμενη παράγραφο.

Άρθρο 44

1. Σε έκτακτες περιπτώσεις εξαιρετικά επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί, ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου, να εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου. Οι πράξεις αυτές υποβάλλονται στη Βουλή για κύρωση σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 72 παράγραφος 1, μέσα σε σαράντα ημέρες από την έκδοσή τους ή μέσα σε σαράντα ημέρες από τη σύγκληση της Βουλής σε σύνοδο. Αν δεν υποβληθούν στη Βουλή μέσα στις προαναφερόμενες προθεσμίες ή αν δεν εγκριθούν από αυτή μέσα σε τρεις μήνες από την υποβολή τους, παύουν να ισχύουν στο εξής.

* 2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας προκηρύσσει με διάταγμα δημοψήφισμα για κρίσιμα εθνικά θέματα, ύστερα από απόφαση της απόλυτης πλειοψηφίας του όλου αριθμού των βουλευτών, που λαμβάνεται με πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου.

Δημοψήφισμα προκηρύσσεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας με διάταγμα και για ψηφισμένα νομοσχέδια που ρυθμίζουν σοβαρό κοινωνικό ζήτημα, εκτός από τα δημοσιονομικά, εφόσον αυτό αποφασιστεί από τα τρία πέμπτα του συνόλου των βουλευτών, ύστερα από πρόταση των δύο πέμπτων του συνόλου και όπως ορίζουν ο Κανονισμός της Βουλής και νόμος για την εφαρμογή της παραγράφου αυτής. Δεν εισάγονται κατά την ίδια περίοδο της Βουλής περισσότερες από δύο προτάσεις δημοψηφίσματος για νομοσχέδιο.

Αν νομοσχέδιο υπερψηφιστεί, η προθεσμία του άρθρου 42 παράγραφος 1 αρχίζει από τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος.

* 3. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας σε εντελώς εξαιρετικές περιστάσεις μπορεί να απευθύνει προς το Λαό διαγγέλματα, μετά από σύμφωνη γνώμη του Προέδρου της Κυβέρνησης. Τα διαγγέλματα προσυπογράφονται από τον Πρωθυπουργό και δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Άρθρο 45

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων της Χώρας, που τη διοίκησή τους ασκεί η Κυβέρνηση, όπως νόμος ορίζει. Απονέμει επίσης τους βαθμούς σε όσους υπηρετούν σ' αυτές, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 46

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει και παύει, σύμφωνα με το νόμο, τους δημόσιους υπαλλήλους, εκτός από τις εξαιρέσεις που ορίζει ο νόμος.

2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απονέμει τα προβλεπόμενα παράσημα σύμφωνα με τις διατάξεις του σχετικού νόμου.

Άρθρο 47

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει το δικαίωμα, ύστερα από πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης και γνώμη συμβουλίου που συγκροτείται κατά πλειοψηφία από δικαστές, να χαρίζει, μετατρέπει ή μετριάξει τις ποινές που επιβάλλουν τα δικαστήρια, καθώς και να αίρει τις κάθε είδους νόμιμες συνέπειες ποινών που έχουν επιβληθεί και εκτιθεί.

2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μόνο με τη συγκατάθεση της Βουλής έχει το δικαίωμα να απονέμει χάρη σε Υπουργό που καταδικάστηκε κατά το άρθρο 86.

* 3. Αμνηστία παρέχεται μόνο για πολιτικά εγκλήματα, με νόμο που ψηφίζεται από την Ολομέλεια της Βουλής με πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών.

4. Αμνηστία για κοινά εγκλήματα δεν παρέχεται ούτε με νόμο.

Άρθρο 48

* 1. Σε περίπτωση πολέμου, επιστράτευσης εξαιτίας εξωτερικών κινδύνων ή άμεσης απειλής

της εθνικής ασφάλειας, καθώς και αν εκδηλωθεί ένοπλο κίνημα για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος, η Βουλή, με απόφασή της, που λαμβάνεται ύστερα από πρόταση της Κυβέρνησης, θέτει σε εφαρμογή, σε ολόκληρη την Επικράτεια ή σε τμήμα της, το νόμο για την κατάσταση πολιορκίας, συνιστά εξαιρετικά δικαστήρια και αναστέλλει την ισχύ του συνόλου ή μέρους των διατάξεων των άρθρων 5 παράγραφος 4, 6, 8, 9, 11, 12 παράγραφοι 1 έως και 4, 14, 19, 22 παράγραφος 3, 23, 96 παράγραφος 4 και 97. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δημοσιεύει την απόφαση της Βουλής.

Με την απόφαση της Βουλής ορίζεται η διάρκεια ισχύος των επιβαλλόμενων μέτρων, η οποία δεν μπορεί να υπερβεί τις δεκαπέντε ημέρες.

* **2.** Σε περίπτωση απουσίας της Βουλής ή αν συντρέχει αντικειμενική αδυναμία να συγκληθεί εγκαίρως, τα μέτρα της προηγούμενης παραγράφου λαμβάνονται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου. Το διάταγμα υποβάλλεται από την Κυβέρνηση στη Βουλή για έγκριση μόλις καταστεί δυνατή η σύγκλησή της, ακόμη και αν έληξε η βουλευτική περίοδος ή η Βουλή έχει διαλυθεί, και πάντως μέσα σε δεκαπέντε ημέρες το αργότερο.

* **3.** Η διάρκεια των κατά τις προηγούμενες παραγράφους μέτρων μπορεί να παρατείνεται ανά δεκαπενθήμερο μόνο με προηγούμενη απόφαση της Βουλής, η οποία συγκαλείται ακόμη και αν έχει λήξει η βουλευτική περίοδος ή η Βουλή έχει διαλυθεί.

* **4.** Τα κατά τις προηγούμενες παραγράφους μέτρα αίρονται αυτοδικαίως με τη λήξη των προθεσμιών που προβλέπονται στις παραγράφους 1, 2 και 3, εφόσον δεν παρατείνονται με απόφαση της Βουλής, και σε κάθε περίπτωση με τη λήξη του πολέμου, εφόσον είχαν επιβληθεί εξαιτίας πολέμου.

* **5.** Αφότου αρχίσουν να ισχύουν τα μέτρα των προηγούμενων παραγράφων ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ύστερα από πρόταση της Κυβέρνησης, μπορεί να εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, για να αντιμετωπιστούν επείγουσες ανάγκες ή για να αποκατασταθεί ταχύτερα η λειτουργία των συνταγματικών θεσμών. Οι πράξεις αυτές υποβάλλονται για κύρωση στη Βουλή μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από τη σύγκλησή της σε σύνοδο και παύουν να ισχύουν στο εξής, αν δεν υποβληθούν στη Βουλή μέσα στις παραπάνω προθεσμίες ή δεν εγκριθούν από αυτή μέσα σε δεκαπέντε ημέρες αφότου υποβλήθηκαν.

* **6.** Οι κατά τις παραγράφους 2 και 3 αποφάσεις της Βουλής λαμβάνονται με την πλειοψηφία του συνολικού αριθμού των βουλευτών και η κατά την παράγραφο 1 απόφαση με την πλειοψηφία των τριών πέμπτων του συνολικού αριθμού των βουλευτών. Η Βουλή αποφασίζει σε μία μόνο συνεδρίαση.

* **7.** Σε όλη τη διάρκεια της εφαρμογής των μέτρων κατάστασης ανάγκης, τα οποία λαμβάνονται κατά το άρθρο αυτό, ισχύουν αυτοδικαίως οι διατάξεις των άρθρων 61 και 62 του Συντάγματος, ακόμη και αν διαλύθηκε η Βουλή ή έληξε η βουλευτική περίοδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Ειδικές ευθύνες του Προέδρου της Δημοκρατίας

Άρθρο 49

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν ευθύνεται οπωσδήποτε για πράξεις που έχει ενεργήσει κατά την άσκηση των καθηκόντων του, παρά μόνο για έσχατη προδοσία ή παραβίαση, με πρόθεση, του Συντάγματος. Για πράξεις που δεν σχετίζονται με την άσκηση των καθηκόντων του η δίωξη αναστέλλεται εωσότου λήξει η προεδρική θητεία.

2. Η πρόταση για κατηγορία και παραπομπή του Προέδρου της Δημοκρατίας σε δίκη υποβάλλεται στη Βουλή υπογραμμένη από το ένα τρίτο τουλάχιστον των μελών της και γίνεται αποδεκτή με απόφαση που λαμβάνεται με πλειοψηφία των δύο τρίτων του συνόλου των μελών της.

3. Αν η πρόταση γίνει αποδεκτή, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας παραπέμπεται στο δικαστήριο του άρθρου 86· οι σχετικές μ' αυτό διατάξεις εφαρμόζονται αναλόγως και στην περίπτωση αυτή.

4. Αφότου παραπεμφθεί, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απέχει από την άσκηση των

καθηκόντων του και αναπληρώνεται, σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 34. αναλαμβάνει πάλι τα καθήκοντά του, αφότου το δικαστήριο του άρθρου 86 εκδώσει απαλλακτική απόφαση, εφόσον δεν εξαντλήθηκε η θητεία του.

5. Νόμος που ψηφίζεται από την Ολομέλεια της Βουλής ρυθμίζει τα σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού.

Άρθρο 50

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν έχει άλλες αρμοδιότητες παρά μόνο όσες του απονέμουν ρητά το Σύνταγμα και οι νόμοι που είναι σύμφωνοι μ' αυτό.

ΤΜΗΜΑ Γ'

Βουλή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ανάδειξη και συγκρότηση της Βουλής

Άρθρο 51

1. Ο αριθμός των βουλευτών ορίζεται με νόμο, δεν μπορεί όμως να είναι μικρότερος από διακόσιους ούτε μεγαλύτερος από τριακόσιους.

2. Οι βουλευτές αντιπροσωπεύουν το Έθνος.

3. Οι βουλευτές εκλέγονται με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία από τους πολίτες που έχουν εκλογικό δικαίωμα, όπως νόμος ορίζει. Ο νόμος δεν μπορεί να περιορίσει το εκλογικό δικαίωμα παρά μόνο αν δεν έχει συμπληρωθεί κατώτατο όριο ηλικίας ή για ανικανότητα δικαιοπραξίας ή ως συνέπεια αμετάκλητης ποινικής καταδίκης για ορισμένα εγκλήματα.

**** 4.** Οι βουλευτικές εκλογές διενεργούνται ταυτόχρονα σε ολόκληρη την Επικράτεια. Νόμος που ψηφίζεται με την πλειοψηφία των δύο τρίτων του όλου αριθμού των βουλευτών μπορεί να ορίζει τα σχετικά με την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τους εκλογείς που βρίσκονται έξω από την Επικράτεια. Ως προς τους εκλογείς αυτούς η αρχή της ταυτόχρονης διενέργειας των εκλογών δεν κωλύει την άσκηση του εκλογικού τους δικαιώματος με επιστολική ψήφο ή άλλο πρόσφορο μέσο, εφόσον η καταμέτρηση και η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων διενεργείται όποτε αυτό γίνεται και σε ολόκληρη την Επικράτεια.

**** 5.** Η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος είναι υποχρεωτική.

Άρθρο 52

Η ελεύθερη και ανόθευτη εκδήλωση της λαϊκής θέλησης, ως έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας, τελεί υπό την εγγύηση όλων των λειτουργών της Πολιτείας, που έχουν υποχρέωση να τη διασφαλίζουν σε κάθε περίπτωση. Νόμος ορίζει τις ποινικές κυρώσεις κατά των παραβατών της διάταξης αυτής.

Άρθρο 53

1. Οι βουλευτές εκλέγονται για τέσσερα συνεχή έτη που αρχίζουν από την ημέρα των γενικών εκλογών. Μόλις λήξει η βουλευτική περίοδος, με προεδρικό διάταγμα, που προσυπογράφεται από το Υπουργικό Συμβούλιο, διατάσσεται η διενέργεια γενικών βουλευτικών εκλογών μέσα σε τριάντα ημέρες και η σύγκληση της νέας Βουλής σε τακτική σύνοδο μέσα σε άλλες τριάντα ημέρες από αυτές.

2. Βουλευτική έδρα που κενώθηκε μέσα στο τελευταίο έτος της περιόδου δεν συμπληρώνεται με αναπληρωματική εκλογή, όταν απαιτείται κατά το νόμο, εφόσον οι κενές έδρες δεν είναι περισσότερες από το ένα πέμπτο του όλου αριθμού των βουλευτών.

3. Σε περίπτωση πολέμου η βουλευτική περίοδος παρατείνεται σε όλη τη διάρκειά του. Αν η Βουλή έχει διαλυθεί, η διενέργεια των εκλογών αναστέλλεται εωσότου τελειώσει ο πόλεμος, ανακαλείται δε αυτοδικαίως η Βουλή που έχει διαλυθεί έως το τέλος του.

Άρθρο 54

**** 1.** Το εκλογικό σύστημα και οι εκλογικές περιφέρειες ορίζονται με νόμο που ισχύει από τις μεθεπόμενες εκλογές, εκτός και αν προβλέπεται η ισχύς του άμεσα από τις επόμενες εκλογές με ρητή διάταξη που ψηφίζεται με την πλειοψηφία των δύο τρίτων του όλου αριθμού των βουλευτών.

**** 2.** Ο αριθμός των βουλευτών κάθε εκλογικής περιφέρειας ορίζεται με προεδρικό διάταγμα, με βάση το νόμιμο πληθυσμό της περιφέρειας που προκύπτει, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, από τους εγγεγραμμένους στα οικεία δημοτολόγια, όπως νόμος ορίζει. Τα αποτελέσματα της απογραφής θεωρείται ότι έχουν δημοσιευθεί με βάση τα στοιχεία της αρμόδιας υπηρεσίας μετά την πάροδο ενός έτους από την τελευταία ημέρα διεξαγωγής της.

3. Μέρος της Βουλής, όχι μεγαλύτερο από το ένα εικοστό του όλου αριθμού των βουλευτών, μπορεί να εκλέγεται ενιαίως σε ολόκληρη την Επικράτεια, σε συνάρτηση με τη συνολική εκλογική δύναμη του κάθε κόμματος στην Επικράτεια, όπως νόμος ορίζει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Κωλύματα και ασυμβίβαστα των βουλευτών

Άρθρο 55

1. Για να εκλεγεί κανείς βουλευτής απαιτείται να είναι Έλληνας πολίτης, να έχει τη νόμιμη ικανότητα να εκλέγει και να έχει συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του κατά την ημέρα της εκλογής.

2. Βουλευτής που στερήθηκε κάποιο από τα παραπάνω προσόντα εκπίπτει αυτοδικαίως από το βουλευτικό αξίωμα.

Άρθρο 56

**** 1.** Έμμισθοι δημόσιοι λειτουργοί και υπάλληλοι, άλλοι υπάλληλοι του Δημοσίου, υπηρετούντες στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας, υπάλληλοι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, αιρετά μονοπρόσωπα όργανα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, διοικητές, υποδιοικητές ή πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων ή διευθύνοντες ή εντεταλμένοι σύμβουλοι νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου ή δημόσιων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος ή επιχειρήσεων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές, αν δεν παραιτηθούν πριν από την ανακήρυξή τους ως υποψηφίων. Η παραίτηση συντελείται με μόνη τη γραπτή υποβολή της. Αποκλείεται η επάνοδος στην ενεργό υπηρεσία των στρατιωτικών που παραιτούνται. Τα ανώτερα αιρετά μονοπρόσωπα όργανα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης δεύτερου βαθμού δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές κατά τη διάρκεια της θητείας για την οποία εξελέγησαν, ακόμη και αν παραιτηθούν.

2. Από τους περιορισμούς της προηγούμενης παραγράφου εξαιρούνται οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Νόμος ορίζει τον τρόπο της αναπλήρωσής τους· κατά τη διάρκεια της βουλευτικής περιόδου αναστέλλεται η άσκηση των αρμοδιοτήτων των σχετικών με την ιδιότητα του καθηγητή που εκλέχθηκε.

**** 3.** Δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές σε όποια εκλογική περιφέρεια υπηρέτησαν ή σε όποια εκλογική περιφέρεια εκτεινόταν η τοπική αρμοδιότητά τους μέσα στους τελευταίους δεκαοκτώ μήνες της τετραετούς βουλευτικής περιόδου:

α) Οι διοικητές, υποδιοικητές, πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων, διευθύνοντες και εντεταλμένοι σύμβουλοι των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, πλην των σωματειακών, των κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου και των δημόσιων επιχειρήσεων ή

άλλων επιχειρήσεων τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος.

β) Τα μέλη των ανεξάρτητων αρχών που συγκροτούνται και λειτουργούν κατά το άρθρο 101Α, καθώς και των αρχών που χαρακτηρίζονται με νόμο ως ανεξάρτητες ή ρυθμιστικές.

γ) Οι ανώτεροι και ανώτατοι αξιωματικοί των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας.

δ) Οι έμμισθοι υπάλληλοι του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεών τους, καθώς και των νομικών προσώπων και επιχειρήσεων της περίπτωσης α' που κατείχαν θέση προϊσταμένου οργανικής μονάδας επιπέδου διεύθυνσης ή άλλη αντίστοιχη, όπως ειδικότερα νόμος ορίζει. Υπάλληλοι που αναφέρονται στο προηγούμενο εδάφιο και είχαν ευρύτερη τοπική αρμοδιότητα υπάγονται στους περιορισμούς της παραγράφου αυτής ως προς εκλογικές περιφέρειες άλλες από αυτήν της έδρας τους, μόνο εφόσον κατείχαν θέση προϊσταμένου οργανικής μονάδας επιπέδου γενικής διεύθυνσης ή άλλη αντίστοιχη, όπως ειδικότερα νόμος ορίζει.

ε) Οι γενικοί ή ειδικοί γραμματείς υπουργείων ή αυτοτελών γενικών γραμματειών ή περιφερειών και όσοι ο νόμος εξομοιώνει με αυτούς.

Δεν υπάγονται στους περιορισμούς της παραγράφου αυτής οι υποψήφιοι βουλευτές Επικρατείας.

4. Πολιτικοί υπάλληλοι και στρατιωτικοί γενικά, που έχουν κατά το νόμο αναλάβει υποχρέωση να παραμείνουν στην υπηρεσία για ορισμένο χρόνο, δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές όσο χρόνο διαρκεί η υποχρέωσή τους.

**** Άρθρο 57**

1. Τα καθήκοντα του βουλευτή είναι ασυμβίβαστα με τα έργα ή την ιδιότητα του ιδιοκτήτη ή εταίρου ή μετόχου ή διοικητή ή διαχειριστή ή μέλους του διοικητικού συμβουλίου ή γενικού διευθυντή ή των αναπληρωτών τους επιχείρησης, η οποία:

α) Αναλαμβάνει έργα ή μελέτες ή προμήθειες του Δημοσίου ή παροχή υπηρεσιών προς το Δημόσιο ή συνάπτει με το Δημόσιο συναφείς συμβάσεις αναπτυξιακού ή επενδυτικού χαρακτήρα.

β) Απολαύει ειδικών προνομίων.

γ) Κατέχει ή διαχειρίζεται ραδιοφωνικό ή τηλεοπτικό σταθμό ή εκδίδει εφημερίδα πανελληνίας κυκλοφορίας.

δ) Ασκει κατά παραχώρηση δημόσια υπηρεσία ή δημόσια επιχείρηση ή επιχείρηση κοινής ωφέλειας.

ε) Μισθώνει για εμπορικούς λόγους ακίνητα του Δημοσίου.

Για την εφαρμογή της παραγράφου αυτής με το Δημόσιο εξομοιώνονται οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, τα άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα κρατικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, οι δημόσιες επιχειρήσεις, οι επιχειρήσεις των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και οι άλλες επιχειρήσεις τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος. Μέτοχος επιχείρησης που εμπίπτει στους περιορισμούς της παραγράφου αυτής είναι όποιος κατέχει ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου μεγαλύτερο του ένα τοις εκατό.

Τα καθήκοντα του βουλευτή είναι επίσης ασυμβίβαστα με την άσκηση οποιουδήποτε επαγγέλματος. Νόμος ορίζει τις δραστηριότητες που είναι συμβατές με το βουλευτικό αξίωμα, καθώς και τα σχετικά με τα ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ζητήματα και τον τρόπο επανόδου των βουλευτών στο επάγγελμά τους μετά την απώλεια της βουλευτικής ιδιότητας. Οι δραστηριότητες του προηγούμενου εδαφίου σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να περιλαμβάνουν την ιδιότητα του υπαλλήλου ή του νομικού ή άλλου συμβούλου σε επιχειρήσεις των περιπτώσεων α' έως δ' της παραγράφου αυτής.

Η παράβαση των διατάξεων αυτής της παραγράφου συνεπάγεται έκπτωση από το βουλευτικό αξίωμα και ακυρότητα των σχετικών συμβάσεων ή πράξεων, όπως νόμος ορίζει.

2. Βουλευτές που υπάγονται στις διατάξεις του πρώτου εδαφίου της προηγούμενης παραγράφου οφείλουν, μέσα σε οκτώ ημέρες από τον η εκλογή τους γίνει οριστική, να επιλέξουν με δήλωσή τους μεταξύ του βουλευτικού αξιώματος και των παραπάνω έργων ή ιδιοτήτων. Αν παραλειφθεί αυτή η εμπρόθεσμη δήλωση, εκπίπτουν αυτοδικαίως από το

αξίωμα του βουλευτή.

3. Βουλευτές που αποδέχονται οποιαδήποτε από τις ιδιότητες ή τα έργα που αναφέρονται σε αυτό ή στο προηγούμενο άρθρο και που χαρακτηρίζονται ότι αποτελούν κάλυμα για την υποψηφιότητα βουλευτή ή ότι είναι ασυμβίβαστα με το βουλευτικό αξίωμα, εκπίπτουν από το αξίωμα αυτό, όπως νόμος ορίζει.

4. Ειδικός νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο συνεχίζονται ή εκχωρούνται ή διαλύονται συμβάσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1 και έχουν αναληφθεί από βουλευτή ή από επιχείρηση στην οποία αυτός μετείχε πριν από την απόκτηση της βουλευτικής ιδιότητας ή με ασυμβίβαστη προς το αξίωμά του ιδιότητα.

Άρθρο 58

Ο έλεγχος και η εκδίκαση των βουλευτικών εκλογών, κατά του κύρους των οποίων ασκούνται ενστάσεις που αναφέρονται είτε σε εκλογικές παραβάσεις σχετικές με την ενέργεια των εκλογών είτε σε έλλειψη των νόμιμων προσόντων, ανατίθεται στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 100.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Καθήκοντα και δικαιώματα των βουλευτών

Άρθρο 59

1. Οι βουλευτές πριν αναλάβουν τα καθήκοντά τους δίνουν στο Βουλευτήριο και σε δημόσια συνεδρίαση τον ακόλουθο όρκο:

«Ορκίζομαι στο όνομα της Αγίας και Ομοούσιας και Αδιαίρετης Τριάδας να είμαι πιστός στην Πατρίδα και το δημοκρατικό πολίτευμα, να υπακούω στο Σύνταγμα και τους νόμους και να εκπληρώνω ευσυνείδητα τα καθήκοντά μου».

2. Αλλόθρησκοι ή ετερόδοξοι βουλευτές δίνουν τον ίδιο όρκο σύμφωνα με τον τύπο της δικής τους θρησκείας ή του δικού τους δόγματος.

3. Βουλευτές που ανακηρύσσονται όταν η Βουλή απουσιάζει δίνουν τον όρκο στο Τμήμα της που λειτουργεί.

Άρθρο 60

1. Οι βουλευτές έχουν απεριόριστο το δικαίωμα της γνώμης και ψήφου κατά συνείδηση.

2. Η παραίτηση από το βουλευτικό αξίωμα είναι δικαίωμα του βουλευτή, συντελείται μόλις ο βουλευτής υποβάλει γραπτή δήλωση στον Πρόεδρο της Βουλής και δεν ανακαλείται.

Άρθρο 61

1. Ο βουλευτής δεν καταδιώκεται ούτε εξετάζεται με οποιονδήποτε τρόπο για γνώμη ή ψήφο που έδωσε κατά την άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων.

2. Ο βουλευτής διώκεται μόνο για συκοφαντική δυσφήμιση, κατά το νόμο, ύστερα από άδεια της Βουλής. Αρμόδιο για την εκδίκαση είναι το Εφετείο. Η άδεια θεωρείται ότι οριστικά δεν δόθηκε, αν η Βουλή δεν αποφανθεί μέσα σε σαράντα πέντε ημέρες από του η έγκληση περιήλθε στον Πρόεδρο της Βουλής. Αν η Βουλή αρνηθεί να δώσει την άδεια ή αν περάσει άπρακτη η προθεσμία, η πράξη θεωρείται ανέγκλητη.

Η παράγραφος αυτή έχει εφαρμογή από την προσεχή βουλευτική περίοδο.

3. Ο βουλευτής δεν έχει υποχρέωση μαρτυρίας για πληροφορίες που περιήλθαν σ' αυτόν ή δόθηκαν από αυτόν κατά την άσκηση των καθηκόντων του, ούτε για τα πρόσωπα που του εμπιστεύθηκαν τις πληροφορίες ή στα οποία αυτός τις έδωσε.

Άρθρο 62

1. Όσο διαρκεί η βουλευτική περίοδος ο βουλευτής δεν διώκεται ούτε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται ούτε με άλλο τρόπο περιορίζεται χωρίς άδεια του Σώματος. Επίσης δεν διώκεται

για πολιτικά εγκλήματα βουλευτής της Βουλής που διαλύθηκε, από τη διάλυσή της και έως την ανακήρυξη των βουλευτών της νέας Βουλής.

Η άδεια θεωρείται ότι δεν δόθηκε, αν η Βουλή δεν αποφανθεί μέσα σε τρεις μήνες από το η αίτηση του εισαγγελέα για δίωξη διαβιβάστηκε στον Πρόεδρο της Βουλής.

Η τρίμηνη προθεσμία αναστέλλεται κατά τη διάρκεια των διακοπών της Βουλής.

Δεν απαιτείται άδεια για τα αυτόφωρα κακουργήματα.

Άρθρο 63

1. Οι βουλευτές, για την άσκηση του λειτουργήματός τους, δικαιούνται από το Δημόσιο αποζημίωση και δαπάνες· το ύψος τους καθορίζεται με απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής.

2. Οι βουλευτές απολαμβάνουν συγκοινωνιακή, ταχυδρομική και τηλεφωνική ατέλεια, που η έκτασή της καθορίζεται με απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής.

3. Αν βουλευτής απουσιάσει αδικαιολόγητα σε περισσότερες από πέντε συνεδριάσεις το μήνα, κρατείται υποχρεωτικά, για κάθε απουσία, το ένα τριακοστό της μηνιαίας αποζημίωσής του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Οργάνωση και λειτουργία της Βουλής

Άρθρο 64

1. Η Βουλή συνέρχεται αυτοδικαίως κάθε έτος την πρώτη Δευτέρα του Οκτωβρίου σε τακτική σύνοδο για τα ετήσια έργα της, εκτός αν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας τη συγκαλέσει ενωρίτερα σύμφωνα με το άρθρο 40.

2. Η διάρκεια της τακτικής συνόδου δεν μπορεί να είναι συντομότερη από πέντε μήνες, χωρίς να συνυπολογίζεται ο χρόνος της αναστολής σύμφωνα με το άρθρο 40.

Η τακτική σύνοδος παρατείνεται υποχρεωτικά ώσπου να εγκριθεί, σύμφωνα με το άρθρο 79, ο προϋπολογισμός ή να ψηφιστεί σύμφωνα με το ίδιο άρθρο ειδικός νόμος.

Άρθρο 65

1. Η Βουλή ορίζει τον τρόπο της ελεύθερης και δημοκρατικής λειτουργίας της με Κανονισμό, που ψηφίζεται από την Ολομέλεια κατά το άρθρο 76 και δημοσιεύεται με παραγγελία του Προέδρου της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

2. Η Βουλή εκλέγει από τα μέλη της τον Πρόεδρο και τα λοιπά μέλη του Προεδρείου, σύμφωνα με τους ορισμούς του Κανονισμού.

3. Ο Πρόεδρος και οι Αντιπρόεδροι εκλέγονται στην αρχή κάθε βουλευτικής περιόδου. Η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται για τον Πρόεδρο και τους Αντιπροέδρους που εκλέχθηκαν στην τρέχουσα πρώτη σύνοδο της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής.

Η Βουλή μπορεί, ύστερα από πρόταση πενήντα βουλευτών, να εκφράσει μομφή κατά του Προέδρου της Βουλής ή μέλους του Προεδρείου, η οποία συνεπάγεται τη λήξη της θητείας του.

4. Ο Πρόεδρος της Βουλής διευθύνει τις εργασίες του Σώματος, μεριμνά για τη διασφάλιση της ανεμπόδιστης διεξαγωγής των εργασιών του, την κατοχύρωση της ελεύθερης γνώμης και έκφρασης των βουλευτών, και την τήρηση της τάξης· ο Πρόεδρος μπορεί να λάβει και πειθαρχικά μέτρα σύμφωνα με όσα ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής εναντίον κάθε βουλευτή που παρεκτρέπεται.

5. Με τον Κανονισμό μπορεί να συσταθεί στη Βουλή επιστημονική υπηρεσία για την υποβοήθηση του νομοθετικού της έργου.

6. Ο Κανονισμός καθορίζει την οργάνωση των υπηρεσιών της Βουλής υπό την εποπτεία του Προέδρου, καθώς και όλα όσα αφορούν το προσωπικό της. Οι πράξεις του Προέδρου που αφορούν την πρόσληψη και την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού της Βουλής υπόκεινται σε προσφυγή ή αίτηση ακύρωσης στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

Άρθρο 66

1. Η Βουλή συνεδριάζει δημόσια στο Βουλευτήριο, μπορεί όμως να διασκεφθεί σε μυστική συνεδρίαση, ύστερα από αίτηση της Κυβέρνησης ή δεκαπέντε βουλευτών, αν το αποφασίσει η πλειοψηφία σε μυστική συνεδρίαση. Η Βουλή αποφασίζει κατόπιν αν πρέπει να επαναληφθεί η συζήτηση για το ίδιο θέμα σε δημόσια συνεδρίαση.

2. Οι Υπουργοί και Υφυπουργοί έχουν ελεύθερη είσοδο στις συνεδριάσεις της Βουλής και ακούονται όποτε ζητήσουν το λόγο.

**** 3.** Η Βουλή και οι κοινοβουλευτικές επιτροπές μπορούν να ζητήσουν την παρουσία του Υπουργού ή του Υφυπουργού που είναι αρμόδιος για τα θέματα που συζητούν.

Οι κοινοβουλευτικές επιτροπές μπορούν να καλούν οποιοδήποτε πρόσωπο θεωρούν χρήσιμο για το έργο τους, ενημερώνοντας και τον αρμόδιο Υπουργό. Οι κοινοβουλευτικές επιτροπές συνεδριάζουν δημόσια, όπως ορίζεται στον Κανονισμό της Βουλής, μπορούν όμως να διασκεφθούν σε μυστική συνεδρίαση, ύστερα από αίτηση της Κυβέρνησης ή πέντε βουλευτών, αν το αποφασίσει η πλειοψηφία σε μυστική συνεδρίαση. Η κοινοβουλευτική επιτροπή αποφασίζει κατόπιν, αν πρέπει να επαναδιαεξαχθεί η συζήτηση για το ίδιο θέμα σε δημόσια συνεδρίαση.

Άρθρο 67

Η Βουλή δεν μπορεί να αποφασίσει χωρίς την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών, που όμως ποτέ δεν μπορεί να είναι μικρότερη από το ένα τέταρτο του όλου αριθμού των βουλευτών.

Σε περίπτωση ισοψηφίας επαναλαμβάνεται η ψηφοφορία και, ύστερα από νέα ισοψηφία, η πρόταση απορρίπτεται.

Άρθρο 68

**** 1.** Η Βουλή στις αρχές κάθε τακτικής συνόδου συνιστά από τα μέλη της διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές για να εξετάζουν και να επεξεργάζονται τα νομοσχέδια και τις προτάσεις νόμων που υποβάλλονται, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής.

2. Η Βουλή συνιστά από τα μέλη της εξεταστικές επιτροπές, με απόφασή της που λαμβάνεται με πλειοψηφία των δύο πέμπτων του συνόλου των βουλευτών, ύστερα από πρόταση του ενός πέμπτου του όλου αριθμού των βουλευτών.

Προκειμένου να συσταθούν εξεταστικές επιτροπές για ζητήματα που ανάγονται στην εξωτερική πολιτική και την εθνική άμυνα, απαιτείται απόφαση της Βουλής που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.

Τα σχετικά με τη συγκρότηση και τη λειτουργία των επιτροπών αυτών καθορίζονται από τον Κανονισμό της Βουλής.

3. Οι κοινοβουλευτικές και εξεταστικές επιτροπές, καθώς και τα κατά τα άρθρα 70 και 71 Τμήματα της Βουλής, συνιστώνται ανάλογα με τη δύναμη των κομμάτων, των ομάδων και των ανεξαρτήτων, όπως ορίζει ο Κανονισμός.

Άρθρο 69

Κανένας δεν εμφανίζεται στη Βουλή αυτόκλητος για να αναφέρει οτιδήποτε προφορικά ή εγγράφως. Οι αναφορές παρουσιάζονται από βουλευτή ή παραδίδονται στον Πρόεδρο. Η Βουλή έχει δικαίωμα να αποστέλλει τις αναφορές που της απευθύνονται στους Υπουργούς και τους Υφυπουργούς, οι οποίοι υποχρεούνται να δίνουν διευκρινίσεις όποτε τους ζητηθούν.

Άρθρο 70

1. Η Βουλή ασκεί το νομοθετικό της έργο σε Ολομέλεια.

**** 2.** Ο Κανονισμός της Βουλής προβλέπει ότι το νομοθετικό έργο που καθορίζεται από αυτόν μπορεί να ασκείται και από τις διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές που συγκροτούνται και λειτουργούν κατά τη διάρκεια της συνόδου, όπως ορίζει ο Κανονισμός και με τους περιορισμούς του άρθρου 72.

**** 3.** Με τον Κανονισμό της Βουλής ορίζεται επίσης η κατανομή της αρμοδιότητας μεταξύ των διαρκών κοινοβουλευτικών επιτροπών κατά Υπουργεία.

**** 4.** Αν δεν ορίζεται διαφορετικά, οι διατάξεις του Συντάγματος που αφορούν τη Βουλή ισχύουν για τη λειτουργία της σε Ολομέλεια και σε Τμήμα κατά το άρθρο 71, καθώς και για

τη λειτουργία των κοινοβουλευτικών επιτροπών.

**** 5.** Για να λάβουν απόφαση το κατά το άρθρο 71 Τμήμα και οι διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές, όταν ασκούν νομοθετικό έργο κατά την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου, απαιτείται πλειοψηφία που δεν μπορεί να είναι μικρότερη από τα δύο πέμπτα του αριθμού των μελών τους.

**** 6.** Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος ασκείται από τη Βουλή σε Ολομέλεια, όπως ορίζει ο Κανονισμός. Ο Κανονισμός μπορεί να προβλέπει την άσκηση κοινοβουλευτικού ελέγχου και από το κατά το άρθρο 71 Τμήμα, καθώς και από τις διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές που συγκροτούνται και λειτουργούν κατά τη διάρκεια της συνόδου.

**** 7.** Ο Κανονισμός ορίζει τον τρόπο με τον οποίο μετέχουν στις ψηφοφορίες βουλευτές που βρίσκονται σε αποστολή της Βουλής ή της Κυβέρνησης στο εξωτερικό.

**** 8.** Ο Κανονισμός της Βουλής προβλέπει τον τρόπο με τον οποίο η Βουλή ενημερώνεται από την Κυβέρνηση για τα ζητήματα που αποτελούν αντικείμενο κανονιστικής ρύθμισης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συζητεί γι' αυτά.

Άρθρο 71

Κατά τη διάρκεια της διακοπής των εργασιών της Βουλής, το νομοθετικό της έργο, εκτός από τα νομοθετήματα που ανήκουν στην αρμοδιότητα της Ολομέλειας κατά το άρθρο 72, ασκείται από Τμήμα της που συγκροτείται και λειτουργεί σύμφωνα με τους ορισμούς των άρθρων 68 παράγραφος 3 και 70.

Με τον Κανονισμό μπορεί να προβλεφθεί η επεξεργασία των νομοσχεδίων ή των προτάσεων νόμων από κοινοβουλευτική επιτροπή που την αποτελούν μέλη του ίδιου Τμήματος.

**** Άρθρο 72**

1. Στην Ολομέλεια της Βουλής συζητούνται και ψηφίζονται ο Κανονισμός της, νομοσχέδια και προτάσεις νόμων για τα θέματα των άρθρων 3, 13, 27, 28 παράγραφοι 2 και 3, 29 παράγραφος 2, 33 παράγραφος 3, 48, 51, 54, 86, νομοσχέδια και προτάσεις εκτελεστικών του Συντάγματος νόμων για την άσκηση και προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, νομοσχέδια και προτάσεις νόμων για την αυθεντική ερμηνεία νόμων, καθώς και για κάθε άλλο θέμα που σύμφωνα με ειδική πρόβλεψη του Συντάγματος ανατίθεται στην Ολομέλεια της Βουλής ή για τη ρύθμιση του οποίου απαιτείται ειδική πλειοψηφία.

Στην Ολομέλεια της Βουλής ψηφίζεται επίσης ο προϋπολογισμός και ο απολογισμός του Κράτους και της Βουλής.

2. Η συζήτηση και ψήφιση όλων των άλλων νομοσχεδίων ή προτάσεων νόμων μπορεί να γίνεται, κατά τη διάρκεια της συνόδου, από την αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή, κατά τους ορισμούς του άρθρου 70. Γίνεται επίσης από το Τμήμα που συγκροτείται και λειτουργεί σύμφωνα με το άρθρο 71 κατά τη διάρκεια της διακοπής των εργασιών της Βουλής, όπως ορίζει ο Κανονισμός.

3. Η διαρκής κοινοβουλευτική επιτροπή που επιλαμβάνεται της ψήφισης νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου μπορεί με απόφασή της που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία των μελών της να παραπέμπει στην Ολομέλεια οποιαδήποτε αμφισβήτηση για την αρμοδιότητά της. Η απόφαση της Ολομέλειας δεσμεύει τις επιτροπές.

Μεταξύ της κατάθεσης νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου και της συζήτησής του στη διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή πρέπει να μεσολαβεί τουλάχιστον μία εβδομάδα.

4. Νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που συζητήθηκε και ψηφίστηκε στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή εισάγεται στην Ολομέλεια σε μία συνεδρίαση, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής, και συζητείται και ψηφίζεται ενιαία επί της αρχής, επί των άρθρων και στο

σύνολο. Νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που έγινε δεκτή στην επιτροπή με πλειοψηφία τουλάχιστον τεσσάρων πέμπτων συζητείται και ψηφίζεται στην Ολομέλεια, όπως ορίζει ο Κανονισμός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Νομοθετική λειτουργία της Βουλής

Άρθρο 73

1. Το δικαίωμα πρότασης νόμων ανήκει στη Βουλή και στην Κυβέρνηση.
2. Νομοσχέδια που αναφέρονται οπωσδήποτε στην απονομή σύνταξης και στις προϋποθέσεις της υποβάλλονται μόνο από τον Υπουργό Οικονομικών ύστερα από γνωμοδότηση του Ελεγκτικού Συνεδρίου· αν πρόκειται για συντάξεις που επιβαρύνουν τον προϋπολογισμό οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, υποβάλλονται από τον αρμόδιο Υπουργό και τον Υπουργό Οικονομικών. Τα νομοσχέδια για συντάξεις πρέπει να είναι ειδικά· δεν επιτρέπεται, με ποινή την ακυρότητα, να αναγράφονται διατάξεις για συντάξεις σε νόμους που αποσκοπούν στη ρύθμιση άλλων θεμάτων.
3. Καμία πρόταση νόμου ή τροπολογία ή προσθήκη δεν εισάγεται για συζήτηση, αν προέρχεται από τη Βουλή, εφόσον συνεπάγεται σε βάρος του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου δαπάνες ή ελάττωση εσόδων ή της περιουσίας τους, για να δοθεί μισθός ή σύνταξη ή γενικά όφελος σε κάποιο πρόσωπο.
4. Είναι όμως παραδεκτή τροπολογία ή προσθήκη που την υποβάλλει αρχηγός κόμματος ή εκπρόσωπος ομάδας κατά τους ορισμούς της παραγράφου 3 του άρθρου 74, όταν πρόκειται για νομοσχέδια που αφορούν την οργάνωση των δημόσιων υπηρεσιών και των οργανισμών δημοσίου ενδιαφέροντος, την υπηρεσιακή γενικά κατάσταση των δημόσιων υπαλλήλων, των στρατιωτικών και των οργάνων των σωμάτων ασφαλείας, των υπαλλήλων οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, καθώς και δημόσιων γενικά επιχειρήσεων.
5. Νομοσχέδιο με το οποίο επιβάλλονται τοπικοί ή ειδικοί φόροι ή βάρη οποιασδήποτε φύσης υπέρ οργανισμών ή νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου πρέπει να προσυπογράφεται και από τους Υπουργούς Συντονισμού και Οικονομικών.

Άρθρο 74

1. Κάθε νομοσχέδιο και κάθε πρόταση νόμου συνοδεύεται υποχρεωτικά από αιτιολογική έκθεση· πριν εισαχθεί στη Βουλή, στην Ολομέλεια ή σε Τμήματα, μπορεί να παραπεμφθεί για νομοτεχνική επεξεργασία στην επιστημονική υπηρεσία της παραγράφου 5 του άρθρου 65, όταν συσταθεί, όπως ορίζει ο Κανονισμός.
 2. Τα νομοσχέδια και οι προτάσεις νόμων που κατατίθενται στη Βουλή παραπέμπονται στην οικεία κοινοβουλευτική επιτροπή. Αφού υποβληθεί η έκθεση ή περάσει άπρακτη η προθεσμία που είχε ταχθεί για την υποβολή της, εισάγονται στη Βουλή για συζήτηση, μετά παρέλευση τριών ημερών από τότε, εκτός αν ο αρμόδιος Υπουργός τα έχει χαρακτηρίσει ως επείγοντα. Η συζήτηση αρχίζει ύστερα από προφορική εισήγηση του αρμόδιου Υπουργού και των εισηγητών της Επιτροπής.
 3. Τροπολογίες βουλευτών σε νομοσχέδια και προτάσεις νόμων για τα οποία αρμόδια είναι η Ολομέλεια ή τα Τμήματα της Βουλής δεν εισάγονται για συζήτηση, αν δεν υποβληθούν έως και την παραμονή της ημέρας που θα αρχίσει η συζήτηση, εκτός αν συγκατατίθεται και η Κυβέρνηση να συζητηθούν.
 4. Δεν εισάγεται για συζήτηση νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που αποσκοπεί στην τροποποίηση διάταξης νόμου, αν δεν έχει καταχωριστεί στην αιτιολογική έκθεση ολόκληρο το κείμενο της διάταξης που τροποποιείται, και στο κείμενο του νομοσχεδίου ή της πρότασης ολόκληρη η νέα διάταξη, όπως διαμορφώνεται με την τροποποίηση.
 - ** 5. Τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 1 ισχύουν και για τα νομοσχέδια ή τις προτάσεις νόμων που εισάγονται για συζήτηση και ψήφιση στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής.
- Νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που περιέχει διατάξεις άσχετες με το κύριο αντικείμενό τους δεν εισάγεται για συζήτηση.
- Προσθήκη ή τροπολογία άσχετη με το κύριο αντικείμενο του νομοσχεδίου ή της πρότασης

νόμου δεν εισάγεται για συζήτηση.

Προσθήκες ή τροπολογίες Υπουργών συζητούνται μόνο αν έχουν υποβληθεί τρεις τουλάχιστον ημέρες πριν από την έναρξη της συζήτησης στην Ολομέλεια, στο κατά το άρθρο 71 Τμήμα ή στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή, όπως ορίζει ο Κανονισμός.

Τα οριζόμενα στα προηγούμενα δύο εδάφια ισχύουν και για τις προσθήκες ή τροπολογίες βουλευτών.

Σε περίπτωση αμφισβήτησης αποφαινεται η Βουλή.

Βουλευτές που δεν μετέχουν στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή ή στο κατά το άρθρο 71 Τμήμα έχουν το δικαίωμα να λάβουν το λόγο επί της αρχής και για να υποστηρίξουν προτάσεις νόμων και προσθήκες ή τροπολογίες που έχουν υποβάλει, όπως ορίζει ο Κανονισμός.

6. Μία φορά το μήνα, σε ημέρα που θα προσδιοριστεί από τον Κανονισμό, εγγράφονται στην ημερήσια

διάταξη κατά σειρά προτεραιότητας και συζητούνται εκκρεμείς προτάσεις νόμων.

Άρθρο 75

1. Κάθε νομοσχέδιο και κάθε πρόταση νόμου που συνεπάγονται επιβάρυνση του προϋπολογισμού, εφόσον υποβάλλεται από Υπουργούς, δεν εισάγεται για συζήτηση, αν δεν συνοδεύεται από έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους που καθορίζει τη δαπάνη-εφόσον υποβάλλεται από βουλευτές, διαβιβάζεται πριν από κάθε συζήτηση στο Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, που υποχρεούται να υποβάλει στη Βουλή σχετική έκθεση μέσα σε δεκαπέντε ημέρες. Αν η προθεσμία αυτή περάσει άπρακτη, η πρόταση νόμου εισάγεται για συζήτηση και χωρίς έκθεση.

2. Το ίδιο ισχύει και για τις τροπολογίες, αν το ζητήσουν οι αρμόδιοι Υπουργοί. Σ' αυτή την περίπτωση το Γενικό Λογιστήριο υποχρεούται να υποβάλει στη Βουλή την έκθεσή του μέσα σε τρεις ημέρες. Μόνο αν αυτή η προθεσμία περάσει άπρακτη, η συζήτηση προχωρεί και χωρίς έκθεση.

3. Νομοσχέδιο που συνεπάγεται δαπάνη ή ελάττωση εσόδων δεν εισάγεται για συζήτηση, αν δεν συνοδεύεται από ειδική έκθεση για τον τρόπο που θα καλυφθούν, η οποία υπογράφεται από τον αρμόδιο Υπουργό και τον Υπουργό Οικονομικών.

Άρθρο 76

**** 1.** Κάθε νομοσχέδιο και κάθε πρόταση νόμου συζητείται και ψηφίζεται μία μόνο φορά, καταρχήν, κατ' άρθρο και στο σύνολο με την εξαίρεση των περιπτώσεων που προβλέπονται στην παράγραφο 4 του άρθρου 72.

**** 2.** Ψηφισμένο νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που αναπέμπεται κατά το άρθρο 42 συζητείται και ψηφίζεται από την Ολομέλεια της Βουλής δύο φορές και σε δύο διαφορετικές συνεδριάσεις που απέχουν μεταξύ τους δύο τουλάχιστον ημέρες, στην πρώτη συζήτηση καταρχήν και κατ' άρθρο και στη δεύτερη κατ' άρθρο και στο σύνολο.

**** 3.** Αν κατά τη συζήτηση έγιναν δεκτές προσθήκες ή τροπολογίες, η ψήφιση στο σύνολο αναβάλλεται για ένα εικοσιτετράωρο από τη διανομή του τροποποιημένου νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου με την εξαίρεση των περιπτώσεων που προβλέπονται στην παράγραφο 4 του άρθρου 72.

**** 4.** Νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που χαρακτηρίζεται από την Κυβέρνηση κατεπείγον εισάγεται για ψήφιση, ύστερα από περιορισμένη συζήτηση σε μία συνεδρίαση, από την Ολομέλεια ή το κατά το άρθρο 71 Τμήμα, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής.

**** 5.** Η Κυβέρνηση μπορεί να ζητήσει να συζητηθεί σε ορισμένο αριθμό συνεδριάσεων, νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που έχει επείγοντα χαρακτήρα, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής.

6. Η επιψήφιση δικαστικών ή διοικητικών κωδίκων, που συντάχθηκαν από ειδικές επιτροπές, οι οποίες έχουν συσταθεί με ειδικούς νόμους, μπορεί να γίνει από την Ολομέλεια της Βουλής με ιδιαίτερο νόμο που τους κυρώνει στο σύνολό τους.

7. Με τον ίδιο τρόπο μπορεί να γίνει κωδικοποίηση διατάξεων που υπάρχουν με απλή ταξινόμησή τους ή επαναφορά στο σύνολό τους καταργημένων νόμων, εκτός από τους φορολογικούς.

Άρθρο 77

1. Η αυθεντική ερμηνεία των νόμων ανήκει στη νομοθετική λειτουργία.
2. Νόμος που δεν είναι πράγματι ερμηνευτικός ισχύει μόνο από τη δημοσίευσή του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ**Φορολογία και δημοσιονομική διαχείριση****Άρθρο 78**

1. Κανένας φόρος δεν επιβάλλεται ούτε εισπράττεται χωρίς τυπικό νόμο που καθορίζει το υποκείμενο της φορολογίας και το εισόδημα, το είδος της περιουσίας, τις δαπάνες και τις συναλλαγές ή τις κατηγορίες τους, στις οποίες αναφέρεται ο φόρος.
2. Φόρος ή άλλο οποιοδήποτε οικονομικό βάρος δεν μπορεί να επιβληθεί με νόμο αναδρομικής ισχύος που εκτείνεται πέρα από το οικονομικό έτος το προηγούμενο εκείνου κατά το οποίο επιβλήθηκε.
3. Κατ' εξαίρεση, όταν επιβάλλεται ή αυξάνεται εισαγωγικός ή εξαγωγικός δασμός ή φόρος κατανάλωσης, επιτρέπεται η είσπραξή τους από την ημέρα που κατατέθηκε στη Βουλή το σχετικό νομοσχέδιο, υπό τον όρο ότι ο νόμος θα δημοσιευθεί μέσα στην προθεσμία που ορίζει το άρθρο 42 παράγραφος 1 και πάντως το αργότερο μέσα σε δέκα ημέρες από τη λήξη της συνόδου.
4. Το αντικείμενο της φορολογίας, ο φορολογικός συντελεστής, οι απαλλαγές ή εξαιρέσεις από τη φορολογία και η απονομή των συντάξεων δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο νομοθετικής εξουσιοδότησης.
Δεν είναι αντίθετος προς την απαγόρευση αυτή ο καθορισμός με νόμο του τρόπου που βεβαιώνεται η συμμετοχή του Κράτους και των δημόσιων γενικά οργανισμών στην αυτόματη υπερτίμηση, που προκαλείται αποκλειστικά από την εκτέλεση δημόσιων έργων στην παρακείμενη ιδιωτική ακίνητη περιουσία.
5. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται να επιβληθούν με εξουσιοδότηση νόμων πλαισίων εξισωτικές ή αντισταθμιστικές εισφορές ή δασμοί, καθώς και να ληφθούν οικονομικά μέτρα στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων της Χώρας με οικονομικούς οργανισμούς ή μέτρα που αποβλέπουν στην εξασφάλιση της συναλλαγματικής θέσης της Χώρας.

Άρθρο 79

1. Η Βουλή κατά την τακτική ετήσια σύνοδο της ψηφίζει τον προϋπολογισμό των εσόδων και εξόδων του Κράτους για το επόμενο έτος.
2. Όλα τα έσοδα και έξοδα του Κράτους πρέπει να αναγράφονται στον ετήσιο προϋπολογισμό και τον απολογισμό.
- ** 3. Προσχέδιο του προϋπολογισμού κατατίθεται από τον Υπουργό Οικονομικών στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή την πρώτη Δευτέρα του Οκτωβρίου και συζητείται, όπως ορίζει ο Κανονισμός. Ο Υπουργός Οικονομικών, λαμβάνοντας υπόψη και τις παρατηρήσεις της επιτροπής, εισάγει τον προϋπολογισμό στη Βουλή σαράντα τουλάχιστον ημέρες πριν αρχίσει το οικονομικό έτος. Ο προϋπολογισμός συζητείται και ψηφίζεται από την Ολομέλεια σύμφωνα με όσα ορίζει ο Κανονισμός, ο οποίος και εξασφαλίζει το δικαίωμα να εκφράζουν τις απόψεις τους όλες οι πολιτικές μερίδες της Βουλής.
4. Αν για οποιονδήποτε λόγο είναι ανέφικτη η διοίκηση των εσόδων και των εξόδων βάσει του προϋπολογισμού, αυτή ενεργείται με βάση ειδικό κάθε φορά νόμο.
5. Αν δεν είναι δυνατή, επειδή έληξε η περίοδος της Βουλής, η ψήφιση του προϋπολογισμού ή του ειδικού νόμου που προβλέπεται στην προηγούμενη παράγραφο, παρατείνεται για τέσσερις μήνες η ισχύς του προϋπολογισμού του οικονομικού έτους που έληξε ή που λήγει, με διάταγμα το οποίο εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου.
6. Με νόμο μπορεί να καθιερωθεί η σύνταξη προϋπολογισμού για διετή χρήση.
- ** 7. Το αργότερο μέσα σε ένα έτος από τη λήξη του οικονομικού έτους κατατίθεται στη

Βουλή ο απολογισμός, καθώς και ο γενικός ισολογισμός του Κράτους, που συνοδεύονται υποχρεωτικά από την κατά το άρθρο 98 παράγραφος 1 περίπτωση ε' έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, εξετάζονται από ειδική επιτροπή βουλευτών και κυρώνονται από την Ολομέλεια της Βουλής, σύμφωνα με όσα ορίζει ο Κανονισμός.

8. Τα προγράμματα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης εγκρίνονται από την Ολομέλεια της Βουλής, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 80

1. Μισθός, σύνταξη, χορηγία ή αμοιβή ούτε εγγράφεται στον προϋπολογισμό του Κράτους ούτε παρέχεται χωρίς οργανικό ή άλλο ειδικό νόμο.

2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την κοπή ή την έκδοση νομίσματος.

**** Ερμηνευτική δήλωση:**

Η παράγραφος 2 δεν κωλύει τη συμμετοχή της Ελλάδας στις διαδικασίες της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, στο ευρύτερο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 28.

ΤΜΗΜΑ Δ'

Κυβέρνηση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Συγκρότηση και αποστολή της Κυβέρνησης

Άρθρο 81

1. Την Κυβέρνηση αποτελεί το Υπουργικό Συμβούλιο που απαρτίζεται από τον Πρωθυπουργό και τους Υπουργούς. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη σύνθεση και τη λειτουργία του Υπουργικού Συμβουλίου. Με διάταγμα που προκαλεί ο Πρόεδρος της Κυβέρνησης μπορεί να διοριστούν ένας ή περισσότεροι από τους Υπουργούς Αντιπρόεδροι του Υπουργικού Συμβουλίου.

Νόμος ρυθμίζει τη θέση των αναπληρωτών Υπουργών και των Υπουργών χωρίς χαρτοφυλάκιο, των Υφυπουργών, που μπορεί να αποτελούν μέλη της Κυβέρνησης, καθώς και των μόνιμων υπηρεσιακών Υφυπουργών.

2. Κανένας δεν μπορεί να διοριστεί μέλος της Κυβέρνησης ή Υφυπουργός, αν δεν συγκεντρώνει τα προσόντα που ορίζει το άρθρο 55 για το βουλευτή.

3. Οποιαδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα των μελών της Κυβέρνησης, των Υφυπουργών και του Προέδρου της Βουλής αναστέλλεται κατά τη διάρκεια της άσκησης των καθηκόντων τους.

4. Νόμος μπορεί να καθιερώνει το ασυμβίβαστο του αξιώματος του Υπουργού και του Υφυπουργού και προς άλλα έργα.

5. Αν δεν υπάρχει Αντιπρόεδρος, ο Πρωθυπουργός ορίζει έναν από τους Υπουργούς προσωρινό αναπληρωτή του, όταν παρουσιάζεται ανάγκη.

Άρθρο 82

1. Η Κυβέρνηση καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της Χώρας, σύμφωνα με τους ορισμούς του Συντάγματος και των νόμων.

2. Ο Πρωθυπουργός εξασφαλίζει την ενότητα της Κυβέρνησης και κατευθύνει τις ενέργειές της, καθώς και των δημόσιων γενικά υπηρεσιών για την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής μέσα στο πλαίσιο των νόμων.

**** 3.** Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, αποστολή της οποίας είναι η διεξαγωγή του κοινωνικού διαλόγου για τη γενική πολιτική της Χώρας και ιδίως για τις κατευθύνσεις της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, καθώς και η διατύπωση γνώμης επί των νομοσχεδίων και προτάσεων νόμων που παραπέμπονται σε αυτήν.

**** 4.** Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες του

Εθνικού Συμβουλίου Εξωτερικής Πολιτικής με τη συμμετοχή εκπροσώπων των κομμάτων της Βουλής και προσώπων με ειδικές γνώσεις ή εμπειρία.

Άρθρο 83

1. Κάθε Υπουργός ασκεί τις αρμοδιότητες που ορίζει ο νόμος. Οι Υπουργοί χωρίς χαρτοφυλάκιο ασκούν όσες αρμοδιότητες τους αναθέτει ο Πρωθυπουργός με απόφασή του.
2. Οι Υφυπουργοί ασκούν τις αρμοδιότητες που τους αναθέτει με κοινή απόφαση ο Πρωθυπουργός και ο οικείος Υπουργός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Σχέσεις Βουλής και Κυβέρνησης

Άρθρο 84

1. Η Κυβέρνηση οφείλει να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής. Μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από την ορκωμοσία του Πρωθυπουργού, η Κυβέρνηση υποχρεούται να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής και μπορεί να τη ζητεί και οποτεδήποτε άλλοτε. Η Βουλή, αν έχουν διακοπεί οι εργασίες της κατά το σχηματισμό της Κυβέρνησης, καλείται μέσα σε δεκαπέντε ημέρες να αποφανθεί για την πρόταση εμπιστοσύνης.
2. Η Βουλή μπορεί με απόφασή της να αποσύρει την εμπιστοσύνη της από την Κυβέρνηση ή από μέλος της. Πρόταση δυσπιστίας μπορεί να υποβληθεί μόνο μετά την πάροδο εξαμήνου αφότου η Βουλή απέρριψε πρόταση δυσπιστίας.
Η πρόταση δυσπιστίας πρέπει να είναι υπογραμμένη από το ένα έκτο τουλάχιστον των βουλευτών και να περιλαμβάνει σαφώς τα θέματα για τα οποία θα διεξαχθεί η συζήτηση.
3. Κατ' εξαίρεση μπορεί να υποβληθεί πρόταση δυσπιστίας και πριν από την πάροδο εξαμήνου, αν είναι υπογραμμένη από την πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.
4. Η συζήτηση για την πρόταση εμπιστοσύνης ή δυσπιστίας αρχίζει μετά δύο ημέρες από την υποβολή της σχετικής πρότασης, εκτός αν η Κυβέρνηση, σε περίπτωση πρότασης δυσπιστίας, ζητήσει να αρχίσει αμέσως η συζήτηση, η οποία δεν μπορεί να παραταθεί πέρα από τρεις ημέρες από την έναρξή της.
5. Η ψηφοφορία για την πρόταση εμπιστοσύνης ή δυσπιστίας διεξάγεται αμέσως μόλις τελειώσει η συζήτηση, μπορεί όμως να αναβληθεί για σαράντα οκτώ ώρες, αν το ζητήσει η Κυβέρνηση.
6. Πρόταση εμπιστοσύνης δεν μπορεί να γίνει δεκτή, αν δεν εγκριθεί από την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων βουλευτών, η οποία όμως δεν επιτρέπεται να είναι κατώτερη από τα δύο πέμπτα του όλου αριθμού των βουλευτών.
Πρόταση δυσπιστίας γίνεται δεκτή, μόνο αν εγκριθεί από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.
7. Κατά την ψηφοφορία για τις πιο πάνω προτάσεις ψηφίζουν οι Υπουργοί και Υφυπουργοί που είναι μέλη της Βουλής.

Άρθρο 85

Τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου, καθώς και οι Υφυπουργοί είναι συλλογικώς υπεύθυνοι για τη γενική πολιτική της Κυβέρνησης και καθένας από αυτούς για τις πράξεις ή παραλείψεις της αρμοδιότητάς του, σύμφωνα με τις διατάξεις των νόμων για την ευθύνη των Υπουργών. Σε καμία περίπτωση η έγγραφη ή προφορική εντολή του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν απαλλάσσει τους Υπουργούς και τους Υφυπουργούς από την ευθύνη τους.

**** Άρθρο 86**

1. Μόνο η Βουλή έχει την αρμοδιότητα να ασκεί δίωξη κατά όσων διατελούν ή διετέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης ή Υφυπουργοί για ποινικά αδικήματα που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, όπως νόμος ορίζει. Απαγορεύεται η θέσπιση ιδιώνυμων υπουργικών αδικημάτων.
2. Δίωξη, ανάκριση, προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση κατά των προσώπων και για τα

αδικήματα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 δεν επιτρέπεται χωρίς προηγούμενη απόφαση της Βουλής κατά την παράγραφο 3.

Αν στο πλαίσιο άλλης ανάκρισης, προανάκρισης, προκαταρκτικής εξέτασης ή διοικητικής εξέτασης προκύψουν στοιχεία, τα οποία σχετίζονται με τα πρόσωπα και τα αδικήματα της προηγούμενης παραγράφου, αυτά διαβιβάζονται αμελλητί στη Βουλή από αυτόν που ενεργεί την ανάκριση, προανάκριση ή εξέταση.

3. Πρόταση άσκησης δίωξης υποβάλλεται από τριάντα τουλάχιστον βουλευτές. Η Βουλή, με απόφασή της που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, συγκροτεί ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, διαφορετικά, η πρόταση απορρίπτεται ως προδήλως αβάσιμη. Το πόρισμα της επιτροπής του προηγούμενου εδαφίου εισάγεται στην Ολομέλεια της Βουλής η οποία αποφασίζει για την άσκηση ή μη δίωξης. Η σχετική απόφαση λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.

Η Βουλή μπορεί να ασκήσει την κατά την παράγραφο 1 αρμοδιότητά της μέχρι το πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου της βουλευτικής περιόδου που αρχίζει μετά την τέλεση του αδικήματος.

Με τη διαδικασία και την πλειοψηφία του πρώτου εδαφίου της παραγράφου αυτής η Βουλή μπορεί οποτεδήποτε να ανακαλεί την απόφασή της ή να αναστέλλει τη δίωξη, την προδικασία ή την κύρια διαδικασία.

4. Αρμόδιο για την εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων σε πρώτο και τελευταίο βαθμό είναι, ως ανώτατο δικαστήριο, Ειδικό Δικαστήριο που συγκροτείται για κάθε υπόθεση από έξι μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας και επτά μέλη του Αρείου Πάγου. Τα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου κληρώνονται, μετά την άσκηση δίωξης, από τον Πρόεδρο της Βουλής σε δημόσια συνεδρίαση της Βουλής, μεταξύ των μελών των δύο ανώτατων αυτών δικαστηρίων, που έχουν διορισθεί ή προαχθεί στο βαθμό που κατέχουν πριν από την υποβολή πρότασης για άσκηση δίωξης. Του Ειδικού Δικαστηρίου προεδρεύει ο ανώτερος σε βαθμό από τα μέλη του Αρείου Πάγου που κληρώθηκαν και μεταξύ ομοίβαθμων ο αρχαιότερος.

Στο πλαίσιο του Ειδικού Δικαστηρίου της παραγράφου αυτής λειτουργεί Δικαστικό Συμβούλιο που συγκροτείται για κάθε υπόθεση από δύο μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας και τρία μέλη του Αρείου Πάγου. Τα μέλη του Δικαστικού Συμβουλίου δεν μπορεί να είναι και μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου. Με απόφαση του Δικαστικού Συμβουλίου ορίζεται ένα από τα μέλη του που ανήκει στον Άρειο Πάγο ως ανακριτής. Η προδικασία λήγει με την έκδοση βουλεύματος.

Καθήκοντα εισαγγελέα στο Ειδικό Δικαστήριο και στο Δικαστικό Συμβούλιο της παραγράφου αυτής ασκεί μέλος της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου που κληρώνεται μαζί με τον αναπληρωτή του. Το δεύτερο και τρίτο εδάφιο της παραγράφου αυτής εφαρμόζονται και για τα μέλη του Δικαστικού Συμβουλίου ενώ το δεύτερο εδάφιο και για τον εισαγγελέα.

Σε περίπτωση παραπομπής προσώπου που είναι ή διετέλεσε μέλος της Κυβέρνησης ή Υφυπουργός, ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου συμπαραπέμπονται και οι τυχόν συμμετοχοί, όπως νόμος ορίζει.

5. Αν για οποιονδήποτε άλλο λόγο, στον οποίο περιλαμβάνεται και η παραγραφή, δεν περατωθεί η διαδικασία που αφορά δίωξη κατά προσώπου που είναι ή διετέλεσε μέλος της Κυβέρνησης ή Υφυπουργός, η Βουλή μπορεί, ύστερα από αίτηση του ίδιου ή των κληρονόμων του, να συστήσει ειδική επιτροπή στην οποία μπορούν να μετέχουν και ανώτατοι δικαστικοί λειτουργοί για τον έλεγχο της κατηγορίας.

ΤΜΗΜΑ Ε'

Δικαστική Εξουσία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Δικαστικοί λειτουργοί και υπάλληλοι

Άρθρο 87

1. Η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές, που απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία.
2. Οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους και σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που έχουν τεθεί κατά κατάλυση του Συντάγματος.
3. Η επιθεώρηση των τακτικών δικαστών ενεργείται από δικαστές ανώτερου βαθμού καθώς και από τον Εισαγγελέα και τους Αντεισαγγελείς του Αρείου Πάγου, των δε εισαγγελέων από αρεοπαγίτες και εισαγγελείς ανώτερου βαθμού, σύμφωνα με τους ορισμούς του νόμου.

Άρθρο 88

1. Οι δικαστικοί λειτουργοί διορίζονται με προεδρικό διάταγμα, σύμφωνα με νόμο που ορίζει τα προσόντα και τη διαδικασία της επιλογής τους, και είναι ισόβιοι.

** 2. Οι αποδοχές των δικαστικών λειτουργών είναι ανάλογες με το λειτούργημά τους. Τα σχετικά με τη βαθμολογική και μισθολογική τους εξέλιξη και με την κατάσταση τους γενικά καθορίζονται με ειδικούς νόμους.

Κατά παρέκκλιση από τα άρθρα 94, 95 και 98, διαφορές σχετικά με τις κάθε είδους αποδοχές και τις συντάξεις των δικαστικών λειτουργών και εφόσον η επίλυση των σχετικών νομικών ζητημάτων μπορεί να επηρεάσει τη μισθολογική, συνταξιοδοτική ή φορολογική κατάσταση ευρύτερου κύκλου προσώπων, εκδικάζονται από το ειδικό δικαστήριο του άρθρου 99. Το δικαστήριο στις περιπτώσεις αυτές συγκροτείται με τη συμμετοχή ενός επιπλέον τακτικού καθηγητή και ενός επιπλέον δικηγόρου, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συνέχιση τυχόν εκκρεμών δικών.

3. Με νόμο μπορεί να προβλεφθεί εκπαιδευτική και δοκιμαστική περίοδος των δικαστικών λειτουργών, διάρκειας έως τριών ετών, πριν διοριστούν ως τακτικοί. Κατά την περίοδο αυτή μπορούν να ασκούν και καθήκοντα τακτικού δικαστή, όπως νόμος ορίζει.

4. Οι δικαστικοί λειτουργοί μπορούν να παυθούν μόνο ύστερα από δικαστική απόφαση, εξαιτίας ποινικής καταδίκης ή για βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα ή ασθένεια ή αναπηρία ή υπηρεσιακή ανεπάρκεια, που βεβαιώνονται όπως νόμος ορίζει και αφού τηρηθούν οι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 93.

5. Οι δικαστικοί λειτουργοί, έως και το βαθμό του εφέτη ή του αντεισαγγελέα εφετών και τους αντίστοιχους με αυτούς βαθμούς, αποχωρούν υποχρεωτικά από την υπηρεσία μόλις συμπληρώσουν το εξηκοστό πέμπτο έτος της ηλικίας τους και όλοι όσοι έχουν βαθμούς ανώτερους από αυτούς ή τους αντίστοιχους με αυτούς αποχωρούν υποχρεωτικά από την υπηρεσία μόλις συμπληρώσουν το εξηκοστό έβδομο έτος της ηλικίας τους. Για την εφαρμογή της διάταξης αυτής θεωρείται σε κάθε περίπτωση ως ημέρα που συμπληρώνεται το όριο αυτό η 30ή Ιουνίου του έτους της αποχώρησης του δικαστικού λειτουργού.

** 6. Μετάταξη δικαστικών λειτουργών απαγορεύεται. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η μετάταξη μεταξύ παρέδρων σε πρωτοδικεία και παρέδρων σε εισαγγελίες, ύστερα από αίτηση των μετατασσομένων, όπως νόμος ορίζει. Οι δικαστές των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων προάγονται στο βαθμό του Συμβούλου της Επικρατείας και στο ένα πέμπτο των θέσεων, όπως νόμος ορίζει.

7. Στα προβλεπόμενα ειδικώς από το Σύνταγμα δικαστήρια ή συμβούλια, στα οποία μετέχουν μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Αρείου Πάγου, προεδρεύει όποιος από τα μέλη τους είναι ο αρχαιότερος στο βαθμό.

** **Ερμηνευτική δήλωση:**

Κατά την αληθινή έννοια του άρθρου 88, επιτρέπεται η ενοποίηση του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας της πολιτικής δικαιοσύνης και η ρύθμιση της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστικών λειτουργών του βαθμού αυτού, εφόσον προβλέπεται διαδικασία κρίσης και αξιολόγησης, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 89

1. Απαγορεύεται στους δικαστικούς λειτουργούς να παρέχουν κάθε άλλη μισθωτή υπηρεσία καθώς και να ασκούν οποιοδήποτε επάγγελμα.

** 2. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται στους δικαστικούς λειτουργούς να εκλέγονται μέλη της

Ακαδημίας Αθηνών ή του διδακτικού προσωπικού ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, καθώς και να μετέχουν σε συμβούλια ή επιτροπές που ασκούν αρμοδιότητες πειθαρχικού, ελεγκτικού ή δικαιοδοτικού χαρακτήρα και σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές, εφόσον η συμμετοχή τους αυτή προβλέπεται ειδικά από το νόμο. Νόμος προβλέπει την αντικατάσταση δικαστικών λειτουργιών από άλλα πρόσωπα σε συμβούλια ή επιτροπές που συγκροτούνται ή σε έργα που ανατίθενται με δήλωση βούλησης ιδιώτη, εν ζωή ή αιτία θανάτου, εκτός από τις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου.

**** 3.** Η ανάθεση διοικητικών καθηκόντων σε δικαστικούς λειτουργούς απαγορεύεται. Καθήκοντα σχετικά με την εκπαίδευση των δικαστικών λειτουργιών θεωρούνται δικαστικά. Επιτρέπεται η ανάθεση σε δικαστικούς λειτουργούς των καθηκόντων εκπροσώπησης της Χώρας σε διεθνείς οργανισμούς.

Η διενέργεια διαιτησιών από δικαστικούς λειτουργούς επιτρέπεται μόνο στο πλαίσιο των υπηρεσιακών τους καθηκόντων, όπως νόμος ορίζει.

4. Απαγορεύεται στους δικαστικούς λειτουργούς η συμμετοχή στην Κυβέρνηση.

5. Επιτρέπεται η συγκρότηση ένωσης δικαστικών λειτουργών, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 90

**** 1.** Οι προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις των δικαστικών λειτουργών ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από απόφαση ανώτατου δικαστικού συμβουλίου. Αυτό συγκροτείται από τον πρόεδρο του οικείου ανώτατου δικαστηρίου και από μέλη του ίδιου δικαστηρίου που ορίζονται με κλήρωση μεταξύ εκείνων που έχουν τουλάχιστον δύο ετών υπηρεσία στο δικαστήριο αυτό, όπως νόμος ορίζει. Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης μετέχει και ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, καθώς και δύο Αντεισαγγελείς του Αρείου Πάγου που ορίζονται με κλήρωση μεταξύ εκείνων που έχουν τουλάχιστον δύο ετών υπηρεσία στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου, όπως νόμος ορίζει. Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο του Συμβουλίου της Επικρατείας και της διοικητικής δικαιοσύνης μετέχει και ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας που υπηρετεί σε αυτά για τα θέματα που αφορούν τους δικαστικούς λειτουργούς των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και της Γενικής Επιτροπείας. Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου μετέχει και ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας που υπηρετεί σε αυτό.

Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο μετέχουν χωρίς ψήφο και δύο δικαστικοί λειτουργοί του κλάδου στον οποίο αφορούν οι υπηρεσιακές μεταβολές, βαθμού τουλάχιστον εφέτη ή αντίστοιχου, που επιλέγονται με κλήρωση, όπως νόμος ορίζει.

**** 2.** Το συμβούλιο της παραγράφου 1 συγκροτείται με αυξημένη σύνθεση, όπως νόμος ορίζει, όταν κρίνει για προαγωγές στις θέσεις των συμβούλων της Επικρατείας, αρεοπαγιτών, αντεισαγγελέων του Αρείου Πάγου, συμβούλων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, Προέδρων Εφετών και Εισαγγελέων Εφετών, καθώς και για την επιλογή των μελών των Γενικών Επιτροπειών των

διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Κατά τα λοιπά ισχύουν και στην περίπτωση αυτή οι διατάξεις της παραγράφου 1.

**** 3.** Αν ο Υπουργός Δικαιοσύνης διαφωνεί με την κρίση ανώτατου δικαστικού συμβουλίου, μπορεί να παραπέμψει το ζήτημα στην ολομέλεια του οικείου ανώτατου δικαστηρίου, όπως νόμος ορίζει. Δικαίωμα προσφυγής έχει και ο δικαστικός λειτουργός στον οποίον αφορά η κρίση, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος. Κατά τη συνεδρίαση της ολομέλειας του οικείου ανώτατου δικαστηρίου ως δευτεροβάθμιου ανώτατου δικαστικού συμβουλίου ισχύουν οι διατάξεις των εδαφίων τρία έως έξι της παραγράφου 1. Στην ολομέλεια του Αρείου Πάγου στις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου μετέχουν μετά ψήφου και τα μέλη της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου.

**** 4.** Οι αποφάσεις της ολομέλειας ως δευτεροβάθμιου ανώτατου δικαστικού συμβουλίου για το ζήτημα που έχει παραπεμφθεί σε αυτήν, καθώς και οι αποφάσεις του ανώτατου δικαστικού συμβουλίου, με τις οποίες δεν διαφώνησε ο Υπουργός είναι γι' αυτόν υποχρεωτικές.

**** 5.** Οι προαγωγές στις θέσεις του προέδρου και του αντιπροέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου, με επιλογή

μεταξύ των μελών του αντίστοιχου ανώτατου δικαστηρίου, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στη θέση του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου ενεργείται με όμοιο διάταγμα, με επιλογή μεταξύ των μελών του Αρείου Πάγου και των αντεισαγγελέων του, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στη θέση του γενικού επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου ενεργείται με όμοιο διάταγμα με επιλογή μεταξύ των μελών του Ελεγκτικού Συνεδρίου και της αντίστοιχης Γενικής Επιτροπείας, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στις θέσεις του γενικού επιτρόπου των διοικητικών δικαστηρίων ενεργείται με όμοιο επίσης διάταγμα με επιλογή μεταξύ των μελών της αντίστοιχης Γενικής Επιτροπείας και των προέδρων εφετών των διοικητικών δικαστηρίων, όπως νόμος ορίζει.

Η θητεία του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθώς και του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και των Γενικών Επιτρόπων των διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη των τεσσάρων ετών ακόμη και αν ο δικαστικός λειτουργός που κατέχει τη θέση δεν καταλαμβάνεται από το όριο ηλικίας. Ο τυχόν υπολειπόμενος μέχρι τη συμπλήρωση του ορίου ηλικίας χρόνος λογίζεται ως πραγματική συντάξιμη υπηρεσία, όπως νόμος ορίζει.

6. Οι αποφάσεις ή πράξεις κατά τις διατάξεις αυτού του άρθρου δεν προσβάλλονται στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

Άρθρο 91

1. Η πειθαρχική εξουσία στους δικαστικούς λειτουργούς, από το βαθμό του αρεοπαγίτη ή αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου και πάνω, ή στους αντίστοιχους με αυτούς, ασκείται από ανώτατο πειθαρχικό συμβούλιο, όπως νόμος ορίζει.

Την πειθαρχική αγωγή εγείρει ο Υπουργός Δικαιοσύνης.

2. Το Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο συγκροτείται από τον Πρόεδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας, ως Πρόεδρό του, από δύο αντιπροέδρους ή συμβούλους της Επικρατείας, δύο αντιπροέδρους του Αρείου Πάγου ή αρεοπαγίτες, δύο αντιπροέδρους ή συμβούλους του Ελεγκτικού Συνεδρίου και δύο τακτικούς καθηγητές νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών των πανεπιστημίων της Χώρας, ως μέλη. Τα μέλη του Συμβουλίου ορίζονται με κλήρωση μεταξύ εκείνων που έχουν υπηρεσία τριών τουλάχιστον ετών στο οικείο ανώτατο δικαστήριο ή σε νομική σχολή και κάθε φορά που το Συμβούλιο καλείται να αποφασίσει για ενέργεια μέλους ανώτατου δικαστηρίου, εισαγγελέα ή επιτρόπου, αποκλείονται από τη σύνθεσή του τα μέλη που ανήκουν στο οικείο δικαστήριο. Εφόσον πρόκειται για πειθαρχική δίωξη κατά μελών του Συμβουλίου της Επικρατείας, στο Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο προεδρεύει ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου.

3. Η πειθαρχική εξουσία στους λοιπούς δικαστικούς λειτουργούς ασκείται σε πρώτο και δεύτερο βαθμό από συμβούλια που συγκροτούνται με κλήρωση από τακτικούς δικαστές, κατά τους ορισμούς του νόμου. Την πειθαρχική αγωγή εγείρει και ο Υπουργός της Δικαιοσύνης.

4. Οι κατά τις διατάξεις αυτού του άρθρου πειθαρχικές αποφάσεις δεν προσβάλλονται στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

Άρθρο 92

1. Οι υπάλληλοι της γραμματείας όλων των δικαστηρίων και των εισαγγελιών είναι μόνιμοι. Μπορεί να παυθούν μόνο με δικαστική απόφαση εξαιτίας ποινικής καταδίκης, ή με απόφαση δικαστικού συμβουλίου για βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα, ασθένεια ή αναπηρία ή υπηρεσιακή ανεπάρκεια που βεβαιώνονται, όπως νόμος ορίζει.

2. Νόμος ορίζει τα προσόντα των υπαλλήλων της γραμματείας όλων των δικαστηρίων και των εισαγγελιών, καθώς και τα σχετικά με την κατάστασή τους γενικά.

**** 3.** Οι προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις των δικαστικών υπαλλήλων ενεργούνται ύστερα από σύμφωνη γνώμη υπηρεσιακών συμβουλίων που συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από δικαστικούς λειτουργούς και δικαστικούς υπαλλήλους, όπως νόμος ορίζει. Η πειθαρχική εξουσία στους δικαστικούς υπαλλήλους ασκείται από τους ιεραρχικά προϊσταμένους τους δικαστές ή εισαγγελείς ή επιτρόπους ή υπαλλήλους, καθώς και από υπηρεσιακό συμβούλιο, όπως νόμος ορίζει. Κατά των αποφάσεων που αφορούν μεταβολές της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστικών υπαλλήλων, καθώς και κατά των

πειθαρχικών αποφάσεων των υπηρεσιακών συμβουλίων επιτρέπεται προσφυγή, όπως νόμος ορίζει.

**** 4.** Οι υπάλληλοι των υποθηκοφυλακείων είναι δικαστικοί υπάλληλοι. Οι συμβολαιογράφοι και οι άμισθοι φύλακες υποθηκών και μεταγραφών είναι μόνιμοι εφόσον υπάρχουν οι σχετικές υπηρεσίες ή θέσεις. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου έχουν αναλογική εφαρμογή και σε αυτούς.

5. Οι συμβολαιογράφοι και οι άμισθοι φύλακες υποθηκών και μεταγραφών αποχωρούν υποχρεωτικά από την υπηρεσία μόλις συμπληρώσουν το εβδομηκοστό έτος της ηλικίας τους και οι λοιποί μόλις συμπληρώσουν το όριο που προβλέπει ο νόμος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Οργάνωση και δικαιοδοσία των δικαστηρίων

Άρθρο 93

1. Τα δικαστήρια διακρίνονται σε διοικητικά, πολιτικά και ποινικά και οργανώνονται με ειδικούς νόμους.

2. Οι συνεδριάσεις κάθε δικαστηρίου είναι δημόσιες, εκτός αν το δικαστήριο κρίνει με απόφασή του ότι η δημοσιότητα πρόκειται να είναι επιβλαβής στα χρηστά ήθη ή ότι συντρέχουν ειδικοί λόγοι προστασίας της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής των διαδίκων.

**** 3.** Κάθε δικαστική απόφαση πρέπει να είναι ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένη και απαγγέλλεται σε δημόσια συνεδρίαση.

Νόμος ορίζει τις έννομες συνέπειες που επέρχονται και τις κυρώσεις που επιβάλλονται σε περίπτωση παραβίασης του προηγούμενου εδαφίου. Η γνώμη της μειοψηφίας δημοσιεύεται υποχρεωτικά. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την καταχώριση στα πρακτικά ενδεχόμενης μειοψηφίας, καθώς και τους όρους και τις προϋποθέσεις της δημοσιότητάς της.

4. Τα δικαστήρια υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν νόμο που το περιεχόμενό του είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα.

** Άρθρο 94

1. Στο Συμβούλιο της Επικρατείας και τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια υπάγονται οι διοικητικές διαφορές, όπως νόμος ορίζει, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

2. Στα πολιτικά δικαστήρια υπάγονται οι ιδιωτικές διαφορές, καθώς και υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας, όπως νόμος ορίζει.

3. Σε ειδικές περιπτώσεις και προκειμένου να επιτυγχάνεται η ενιαία εφαρμογή της αυτής νομοθεσίας μπορεί να ανατεθεί με νόμο η εκδίκαση κατηγοριών ιδιωτικών διαφορών στα διοικητικά δικαστήρια ή κατηγοριών διοικητικών διαφορών ουσίας στα πολιτικά δικαστήρια.

4. Στα πολιτικά ή διοικητικά δικαστήρια μπορεί να ανατεθεί και κάθε άλλη αρμοδιότητα διοικητικής φύσης, όπως νόμος ορίζει. Στις αρμοδιότητες αυτές περιλαμβάνεται και η λήψη μέτρων για τη συμμόρφωση της διοίκησης με τις δικαστικές αποφάσεις. Οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται αναγκαστικά και κατά του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 95

1. Στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας ανήκουν ιδίως:

**** α)** Η μετά από αίτηση ακύρωσης των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών για υπέρβαση εξουσίας ή για παράβαση νόμου.

**** β)** Η μετά από αίτηση αναίρεση τελεσίδικων αποφάσεων των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, όπως νόμος ορίζει.

γ) Η εκδίκαση των διοικητικών διαφορών ουσίας που υποβάλλονται σ' αυτό σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους.

δ) Η επεξεργασία όλων των διαταγμάτων που έχουν κανονιστικό χαρακτήρα.

2. Κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του στοιχείου δ' της προηγούμενης παραγράφου δεν

εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 93 παράγραφοι 2 και 3.

**** 3.** Κατηγορίες υποθέσεων της ακυρωτικής αρμοδιότητας του Συμβουλίου της Επικρατείας μπορεί να υπάγονται με νόμο, ανάλογα με τη φύση ή τη σπουδαιότητά τους, στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια. Το Συμβούλιο της Επικρατείας δικάζει σε δεύτερο βαθμό, όπως νόμος ορίζει.

4. Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου της Επικρατείας ρυθμίζονται και ασκούνται όπως νόμος ειδικότερα ορίζει.

**** 5.** Η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης της διοίκησης.

Άρθρο 96

1. Στα τακτικά ποινικά δικαστήρια ανήκει η τιμωρία των εγκλημάτων και η λήψη όλων των μέτρων που προβλέπουν οι ποινικοί νόμοι.

2. Μπορεί με νόμο: α) να ανατεθεί και σε αρχές που ασκούν αστυνομικά καθήκοντα η εκδίκαση αστυνομικών παραβάσεων που τιμωρούνται με πρόστιμο, β) να ανατεθεί σε αρχές αγροτικής ασφάλειας η εκδίκαση των σχετικών με τους αγρούς πταισμάτων και των ιδιωτικών διαφορών που απορρέουν από αυτά.

Σ' αυτές τις δύο περιπτώσεις οι αποφάσεις που εκδίδονται υπόκεινται σε έφεση στο αρμόδιο τακτικό δικαστήριο, η οποία έχει ανασταλτική δύναμη.

3. Ειδικοί νόμοι ορίζουν τα σχετικά με δικαστήρια ανηλίκων, στα οποία επιτρέπεται να μην εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 93 παράγραφος 2 και 97. Οι αποφάσεις των δικαστηρίων αυτών μπορεί να μην απαγγέλλονται δημόσια.

4. Ειδικοί νόμοι ορίζουν:

α) Τα σχετικά με τα στρατοδικεία, ναυτοδικεία και αεροδικεία, στην αρμοδιότητα των οποίων δεν μπορεί να υπαχθούν ιδιώτες.

β) Τα σχετικά με το δικαστήριο λειών.

5. Τα δικαστήρια του στοιχείου α' της προηγούμενης παραγράφου συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από μέλη του δικαστικού σώματος των ενόπλων δυνάμεων, που περιβάλλονται με τις εγγυήσεις λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας του άρθρου 87 παρ. 1 του Συντάγματος. Για τις συνεδριάσεις και αποφάσεις των δικαστηρίων αυτών εφαρμόζονται οι διατάξεις των παραγράφων 2 έως 4 του άρθρου 93. Τα σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων της παραγράφου αυτής, καθώς και ο χρόνος που θα αρχίσει η ισχύς τους, ορίζονται με νόμο.

Άρθρο 97

1. Τα κακουργήματα και τα πολιτικά εγκλήματα δικάζονται από μικτά ορκωτά δικαστήρια που συγκροτούνται από τακτικούς δικαστές και ενόρκους, όπως νόμος ορίζει. Οι αποφάσεις των δικαστηρίων αυτών υπόκεινται στα ένδικα μέσα που ορίζει ο νόμος.

2. Κακουργήματα και πολιτικά εγκλήματα, που με συντακτικές πράξεις, ψηφίσματα και ειδικούς νόμους έχουν υπαχθεί έως την ισχύ του Συντάγματος στη δικαιοδοσία των εφετειών, εξακολουθούν να δικάζονται από αυτά, εφόσον δεν υπαχθούν με νόμο στην αρμοδιότητα των μικτών ορκωτών δικαστηρίων.

Με νόμο μπορεί να υπαχθούν στη δικαιοδοσία των ίδιων εφετειών και άλλα κακουργήματα.

3. Τα εγκλήματα κάθε βαθμού που διαπράττονται διά του τύπου υπάγονται στα τακτικά ποινικά δικαστήρια, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 98

**** 1.** Στην αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανήκουν ιδίως:

α. Ο έλεγχος των δαπανών του Κράτους, καθώς και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων, που υπάγονται με ειδική διάταξη νόμου στο καθεστώς αυτό.

β. Ο έλεγχος συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας στις οποίες αντισυμβαλλόμενος είναι το Δημόσιο ή άλλο νομικό πρόσωπο που εξομοιώνεται με το Δημόσιο από την άποψη αυτή, όπως νόμος ορίζει.

γ. Ο έλεγχος των λογαριασμών των δημόσιων υπολόγων και των οργανισμών τοπικής

αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων, που υπάγονται στον προβλεπόμενο από το εδάφιο α' έλεγχο.

δ. Η γνωμοδότηση για τα νομοσχέδια που αφορούν συντάξεις ή αναγνώριση υπηρεσίας για την παροχή δικαιώματος σύνταξης σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 73, καθώς και για κάθε άλλο θέμα που ορίζει ο νόμος.

ε. Η σύνταξη και η υποβολή έκθεσης προς τη Βουλή για τον απολογισμό και ισολογισμό του Κράτους κατά το άρθρο 79 παράγραφος 7.

στ. Η εκδίκαση διαφορών σχετικά με την απονομή συντάξεων, καθώς και με τον έλεγχο των λογαριασμών του εδαφίου γ'.

ζ. Η εκδίκαση υποθέσεων που αναφέρονται στην ευθύνη των πολιτικών ή στρατιωτικών δημοσίων υπαλλήλων, καθώς και των υπαλλήλων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου για κάθε ζημία που από δόλο ή αμέλεια προκλήθηκε στο Κράτος, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ή σε άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

2. Οι αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου ρυθμίζονται και ασκούνται, όπως νόμος ορίζει.

Στις περιπτώσεις των στοιχείων α' έως δ' της προηγούμενης παραγράφου δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 93 παράγραφοι 2 και 3.

3. Οι αποφάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου για υποθέσεις της παραγράφου 1 δεν υπόκεινται στον έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Άρθρο 99

1. Αγωγές κακοδικίας κατά δικαστικών λειτουργών δικάζονται, όπως νόμος ορίζει, από ειδικό δικαστήριο που συγκροτείται από τον Πρόεδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας, ως Πρόεδρό του, και από ένα σύμβουλο της Επικρατείας, έναν αρεοπαγίτη, ένα σύμβουλο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, δύο τακτικούς καθηγητές νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών των πανεπιστημίων της Χώρας και δύο δικηγόρους, μέλη του Ανώτατου Πειθαρχικού Συμβουλίου των δικηγόρων, ως μέλη, που ορίζονται με κλήρωση.

2. Από τα μέλη του ειδικού δικαστηρίου εξαιρείται κάθε φορά εκείνο που ανήκει στο σώμα ή τον κλάδο της δικαιοσύνης που για ενέργεια ή παράλειψη λειτουργών του καλείται να αποφανθεί το δικαστήριο. Εφόσον πρόκειται για αγωγή κακοδικίας κατά μέλους του Συμβουλίου της Επικρατείας ή λειτουργών των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, στο ειδικό αυτό δικαστήριο προεδρεύει ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου.

3. Δεν απαιτείται άδεια για να εγερθεί αγωγή κακοδικίας.

Άρθρο 100

1. Συνιστάται Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο στο οποίο υπάγονται:

α) Η εκδίκαση ενστάσεων κατά το άρθρο 58.

β) Ο έλεγχος του κύρους και των αποτελεσμάτων δημοψηφίσματος που ενεργείται κατά το άρθρο 44 παράγραφος 2.

γ) Η κρίση για τα ασυμβίβαστα ή την έκπτωση βουλευτή, κατά τα άρθρα 55 παράγραφος 2 και 57.

δ) Η άρση των συγκρούσεων μεταξύ των δικαστηρίων και των διοικητικών αρχών ή μεταξύ του Συμβουλίου της Επικρατείας και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων αφενός και των αστικών και ποινικών δικαστηρίων αφετέρου ή, τέλος, μεταξύ του Ελεγκτικού Συνεδρίου και των λοιπών δικαστηρίων.

ε) Η άρση της αμφισβήτησης για την ουσιαστική αντισυνταγματικότητα ή την έννοια διατάξεων τυπικού νόμου, αν εκδόθηκαν γι' αυτές αντίθετες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

στ) Η άρση της αμφισβήτησης για το χαρακτηρισμό κανόνων του διεθνούς δικαίου ως γενικά παραδεγμένων κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 28.

2. Το δικαστήριο της προηγούμενης παραγράφου συγκροτείται από τους Προέδρους του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, από τέσσερις συμβούλους της Επικρατείας και από τέσσερις αρεοπαγίτες, που ορίζονται ως μέλη με κλήρωση κάθε δύο χρόνια. Στο δικαστήριο αυτό προεδρεύει ο αρχαιότερος από τους

Προέδρους του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Αρείου Πάγου.

Στις περιπτώσεις δ' και ε' της προηγούμενης παραγράφου μετέχουν στη σύνθεση του δικαστηρίου και δύο τακτικοί καθηγητές νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών των πανεπιστημίων της Χώρας, οι οποίοι ορίζονται με κλήρωση.

3. Η οργάνωση και λειτουργία του δικαστηρίου, τα σχετικά με τον ορισμό, την αναπλήρωση και την επικουρία των μελών του, καθώς και τα σχετικά με τη διαδικασία σ' αυτό ορίζονται με ειδικό νόμο.

4. Οι αποφάσεις του δικαστηρίου είναι αμετάκλητες.

Διάταξη νόμου, που κηρύσσεται αντισυνταγματική, είναι ανίσχυρη από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης ή από το χρόνο που ορίζεται με την απόφαση.

****5.** Όταν τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου κρίνει διάταξη τυπικού νόμου αντισυνταγματική παραπέμπει υποχρεωτικά το ζήτημα στην οικεία ολομέλεια, εκτός αν αυτό έχει κριθεί με προηγούμενη απόφαση της ολομέλειας ή του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου αυτού. Η ολομέλεια συγκροτείται σε δικαστικό σχηματισμό και αποφαινεται οριστικά, όπως νόμος ορίζει. Η ρύθμιση αυτή εφαρμόζεται αναλόγως και κατά την επεξεργασία των κανονιστικών διαταγμάτων από το Συμβούλιο της Επικρατείας.

**** Άρθρο 100Α**

Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση και τη λειτουργία του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, καθώς και τα σχετικά με την υπηρεσιακή κατάσταση των λειτουργών και υπαλλήλων που υπηρετούν σε αυτό. Στην αρμοδιότητα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους ανήκουν ιδίως η δικαστική υποστήριξη και εκπροσώπηση του Δημοσίου και η αναγνώριση απαιτήσεων κατά του Δημοσίου ή ο συμβιβασμός σε διαφορές με αυτό. Στο κύριο προσωπικό του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους έχουν ανάλογη εφαρμογή οι διατάξεις των άρθρων 88 παράγραφοι 2 και 5 και 90 παράγραφος 5.

ΤΜΗΜΑ ΣΤ'

Διοίκηση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Οργάνωση της Διοίκησης

Άρθρο 101

1. Η διοίκηση του Κράτους οργανώνεται σύμφωνα με το αποκεντρωτικό σύστημα.

2. Η διοικητική διαίρεση της Χώρας διαμορφώνεται με βάση τις γεωοικονομικές, κοινωνικές και συγκοινωνιακές συνθήκες.

**** 3.** Τα περιφερειακά όργανα του Κράτους έχουν γενική αποφασιστική αρμοδιότητα για τις υποθέσεις της περιφέρειάς τους. Τα κεντρικά όργανα του Κράτους, εκτός από ειδικές αρμοδιότητες, έχουν τη γενική κατεύθυνση, το συντονισμό και τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεων των περιφερειακών οργάνων, όπως νόμος ορίζει.

**** Ερμηνευτική δήλωση:**

Ο κοινός νομοθέτης και η διοίκηση όταν δρα κανονιστικά έχουν υποχρέωση να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες των νησιωτικών περιοχών.

**** Άρθρο 101Α**

1. Όπου από το Σύνταγμα προβλέπεται η συγκρότηση και η λειτουργία ανεξάρτητης αρχής, τα μέλη της διορίζονται με ορισμένη θητεία και διέπονται από προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία, όπως νόμος ορίζει.

2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την επιλογή και την υπηρεσιακή κατάσταση του επιστημονικού και λοιπού προσωπικού της υπηρεσίας που οργανώνεται για την υποστήριξη της λειτουργίας κάθε ανεξάρτητης αρχής. Τα πρόσωπα που στελεχώνουν τις ανεξάρτητες αρχές πρέπει να έχουν τα ανάλογα προσόντα, όπως νόμος ορίζει. Η επιλογή τους γίνεται με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής και με επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με

την αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της. Τα σχετικά με τη διαδικασία επιλογής ορίζονται από τον Κανονισμό της Βουλής.

3. Με τον Κανονισμό της Βουλής ρυθμίζονται όσα αφορούν τη σχέση των ανεξάρτητων αρχών με τη Βουλή και ο τρόπος άσκησης του κοινοβουλευτικού ελέγχου.

**** Άρθρο 102**

1. Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού. Υπέρ των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης συντρέχει τεκμήριο αρμοδιότητας για τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων. Νόμος καθορίζει το εύρος και τις κατηγορίες των τοπικών υποθέσεων, καθώς και την κατανομή τους στους επί μέρους βαθμούς. Με νόμο μπορεί να ανατίθεται στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης η άσκηση αρμοδιοτήτων που συνιστούν αποστολή του Κράτους.

2. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης έχουν διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Οι αρχές τους εκλέγονται με καθολική και μυστική ψηφοφορία, όπως νόμος ορίζει.

3. Με νόμο μπορεί να προβλέπονται για την εκτέλεση έργων ή την παροχή υπηρεσιών ή την άσκηση αρμοδιοτήτων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης αναγκαστικοί ή εκούσιοι σύνδεσμοι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης που διοικούνται από αιρετά όργανα.

4. Το Κράτος ασκεί στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης εποπτεία που συνίσταται αποκλειστικά σε έλεγχο νομιμότητας και δεν επιτρέπεται να εμποδίζει την πρωτοβουλία και την ελεύθερη δράση τους. Ο έλεγχος νομιμότητας ασκείται, όπως νόμος ορίζει. Πειθαρχικές ποινές στα αιρετά όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης, εκτός από τις περιπτώσεις που συνεπάγονται αυτοδικαίως έκπτωση ή αργία, επιβάλλονται μόνο ύστερα από σύμφωνη γνώμη συμβουλίου που αποτελείται κατά πλειοψηφία από τακτικούς δικαστές, όπως νόμος ορίζει.

5. Το Κράτος λαμβάνει τα νομοθετικά, κανονιστικά και δημοσιονομικά μέτρα που απαιτούνται για την εξασφάλιση της οικονομικής αυτοτέλειας και των πόρων που είναι αναγκαίοι για την εκπλήρωση της αποστολής και την άσκηση των αρμοδιοτήτων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης με ταυτόχρονη διασφάλιση της διαφάνειας κατά τη διαχείριση των πόρων αυτών. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την απόδοση και κατανομή, μεταξύ των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, των φόρων ή τελών που καθορίζονται υπέρ αυτών και εισπράττονται από το Κράτος. Κάθε μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από κεντρικά ή περιφερειακά όργανα του Κράτους προς την τοπική αυτοδιοίκηση συνεπάγεται και τη μεταφορά των αντίστοιχων πόρων. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τον καθορισμό και την εισπραξη τοπικών εσόδων απευθείας από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Υπηρεσιακή κατάσταση των οργάνων της Διοίκησης

Άρθρο 103

1. Οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι εκτελεστές της θέλησης του Κράτους και υπηρετούν το Λαό· οφείλουν πίστη στο Σύνταγμα και αφοσίωση στην Πατρίδα. Τα προσόντα και ο τρόπος του διορισμού τους ορίζονται από το νόμο.

2. Κανένας δεν μπορεί να διοριστεί υπάλληλος σε οργανική θέση που δεν είναι νομοθετημένη. Εξαιρέσεις μπορεί να προβλέπονται από ειδικό νόμο, για να καλυφθούν απρόβλεπτες και επείγουσες ανάγκες με προσωπικό που προσλαμβάνεται για ορισμένη χρονική περίοδο με σχέση ιδιωτικού δικαίου.

3. Οργανικές θέσεις ειδικού επιστημονικού καθώς και τεχνικού ή βοηθητικού προσωπικού μπορούν να πληρούνται με προσωπικό που προσλαμβάνεται με σχέση ιδιωτικού δικαίου. Νόμος ορίζει τους όρους για την πρόσληψη, καθώς και τις ειδικότερες εγγυήσεις τις οποίες έχει το προσωπικό που προσλαμβάνεται.

4. Οι δημόσιοι υπάλληλοι που κατέχουν οργανικές θέσεις είναι μόνιμοι εφόσον αυτές οι θέσεις υπάρχουν. Αυτοί εξελίσσονται μισθολογικά σύμφωνα με τους όρους του νόμου και, εκτός από τις περιπτώσεις που αποχωρούν λόγω ορίου ηλικίας ή παύονται με δικαστική

απόφαση, δεν μπορούν να μετατεθούν χωρίς γνωμοδότηση ούτε να υποβιβαστούν ή να παυθούν χωρίς απόφαση υπηρεσιακού συμβουλίου, που αποτελείται τουλάχιστον κατά τα δύο τρίτα από μόνιμους δημόσιους υπαλλήλους.

Κατά των αποφάσεων των συμβουλίων αυτών επιτρέπεται προσφυγή στο Συμβούλιο της Επικρατείας, όπως νόμος ορίζει.

5. Με νόμο μπορεί να εξαιρούνται από τη μονιμότητα ανώτατοι διοικητικοί υπάλληλοι που κατέχουν θέσεις εκτός της υπαλληλικής ιεραρχίας, οι διοριζόμενοι απευθείας με βαθμό πρεσβευτικό, οι υπάλληλοι της Προεδρίας της Δημοκρατίας και των γραφείων του Πρωθυπουργού, των Υπουργών και Υφυπουργών.

6. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων έχουν εφαρμογή και στους υπαλλήλους της Βουλής, οι οποίοι κατά τα λοιπά διέπονται εξ ολοκλήρου από τον Κανονισμό της, καθώς και στους υπαλλήλους των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.

**** 7.** Η πρόσληψη υπαλλήλων στο Δημόσιο και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως αυτός καθορίζεται κάθε φορά, πλην των περιπτώσεων της παραγράφου 5, γίνεται είτε με διαγωνισμό είτε με επιλογή σύμφωνα με προκαθορισμένα και αντικειμενικά κριτήρια και υπάγεται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής, όπως νόμος ορίζει.

Νόμος μπορεί να προβλέπει ειδικές διαδικασίες επιλογής που περιβάλλονται με αυξημένες εγγυήσεις διαφάνειας και αξιοκρατίας ή ειδικές διαδικασίες επιλογής προσωπικού για θέσεις το αντικείμενο των οποίων περιβάλλεται από ειδικές συνταγματικές εγγυήσεις ή προσιδιάζει σε σχέση εντολής.

**** 8.** Νόμος ορίζει τους όρους, και τη χρονική διάρκεια των σχέσεων εργασίας ιδιωτικού δικαίου στο Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως αυτός καθορίζεται κάθε φορά, για την κάλυψη είτε οργανικών θέσεων και πέραν των προβλεπόμενων στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 3 είτε πρόσκαιρων είτε απρόβλεπτων και επειγουσών αναγκών κατά το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2. Νόμος ορίζει επίσης τα καθήκοντα που μπορεί να ασκεί το προσωπικό του προηγούμενου εδαφίου. Απαγορεύεται η από το νόμο μονιμοποίηση προσωπικού που υπάγεται στο πρώτο εδάφιο ή η μετατροπή των συμβάσεών του σε αορίστου χρόνου. Οι απαγορεύσεις της παραγράφου αυτής ισχύουν και ως προς τους απασχολούμενους με σύμβαση έργου.

**** 9.** Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση και τις αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη που λειτουργεί ως ανεξάρτητη αρχή.

Άρθρο 104

1. Κανένας από τους υπαλλήλους που αναφέρονται στο προηγούμενο άρθρο δεν μπορεί να διοριστεί σε άλλη θέση δημόσιας υπηρεσίας ή οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου ή δημόσιας επιχείρησης ή οργανισμού κοινής ωφέλειας. Κατ' εξαίρεση μπορεί να επιτραπεί με ειδικό νόμο ο διορισμός και σε δεύτερη θέση, εφόσον τηρούνται οι διατάξεις της επόμενης παραγράφου.

2. Οι κάθε είδους πρόσθετες αποδοχές ή απολαβές των υπαλλήλων του προηγούμενου άρθρου δεν μπορεί να είναι κατά μήνα ανώτερες από το σύνολο των αποδοχών της οργανικής τους θέσης.

3. Δεν απαιτείται προηγούμενη άδεια για να εισαχθούν σε δίκη δημόσιοι υπάλληλοι, καθώς και υπάλληλοι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Καθεστώς του Αγίου Όρους

Άρθρο 105

1. Η χερσόνησος του Άθω, από τη Μεγάλη Βίγλα και πέρα, η οποία αποτελεί την περιοχή του Αγίου Όρους, είναι, σύμφωνα με το αρχαίο προνομιακό καθεστώς του, αυτοδιοίκητο τμήμα του Ελληνικού Κράτους, του οποίου η κυριαρχία πάνω σ' αυτό παραμένει άθικτη. Από

πνευματική άποψη το Άγιο Όρος διατελεί υπό την άμεση δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Όλοι όσοι μονάζουν σ' αυτό αποκτούν την ελληνική ιθαγένεια μόλις προσληφθούν ως δόκιμοι ή μοναχοί, χωρίς άλλη διατύπωση.

2. Το Άγιο Όρος διοικείται, σύμφωνα με το καθεστώς του, από τις είκοσι Ιερές Μονές του, μεταξύ των οποίων είναι κατανεμημένη ολόκληρη η χερσόνησος του Άθω, το έδαφος της οποίας είναι αναπαλλοτρίωτο.

Η διοίκησή του ασκείται από αντιπροσώπους των Ιερών Μονών, οι οποίοι αποτελούν την Ιερή Κοινότητα. Δεν επιτρέπεται καμία απολύτως μεταβολή στο διοικητικό σύστημα ή στον αριθμό των Μονών του Αγίου Όρους ούτε στην ιεραρχική τάξη και τη θέση τους προς τα υποτελή τους εξαρτήματα. Απαγορεύεται να εγκαταβιώνουν στο Άγιο Όρος ετερόδοξοι ή σχισματικοί.

3. Ο λεπτομερής καθορισμός των αγιορειτικών καθεστώτων και του τρόπου της λειτουργίας τους γίνεται από τον Καταστατικό Χάρτη του Αγίου Όρους, τον οποίο, με σύμπραξη του αντιπροσώπου του Κράτους, συντάσσουν και ψηφίζουν οι είκοσι Ιερές Μονές και τον επικυρώνουν το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Βουλή των Ελλήνων.

4. Η ακριβής τήρηση των αγιορειτικών καθεστώτων τελεί ως προς το πνευματικό μέρος υπό την ανώτατη εποπτεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου και ως προς το διοικητικό μέρος υπό την εποπτεία του Κράτους, στο οποίο ανήκει αποκλειστικά και η διαφύλαξη της δημόσιας τάξης και ασφάλειας.

5. Οι πιο πάνω εξουσίες του Κράτους ασκούνται από διοικητή, του οποίου τα δικαιώματα και καθήκοντα καθορίζονται με νόμο.

Με νόμο επίσης καθορίζονται η δικαστική εξουσία που ασκούν οι μοναστηριακές αρχές και η Ιερή Κοινότητα, καθώς και τα τελωνειακά και φορολογικά πλεονεκτήματα του Αγίου Όρους.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ειδικές τελικές και μεταβατικές διατάξεις

ΤΜΗΜΑ Α'

Ειδικές διατάξεις

Άρθρο 106

1. Για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας. Λαμβάνει τα επιβαλλόμενα μέτρα για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, από την ατμόσφαιρα και τα υπόγεια ή υποθαλάσσια κοιτάσματα, για την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης και την προαγωγή ιδίως της οικονομίας των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθόριων περιοχών.

2. Η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας.

3. Με την επιφύλαξη της προστασίας που παρέχεται από το άρθρο 107 ως προς την επανεξαγωγή κεφαλαίων εξωτερικού, μπορεί να ρυθμίζονται με νόμο τα σχετικά με την εξαγορά επιχειρήσεων ή την αναγκαστική συμμετοχή σ' αυτές του Κράτους ή άλλων δημόσιων φορέων, εφόσον οι επιχειρήσεις αυτές έχουν χαρακτήρα μονοπωλίου ή ζωτική σημασία για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, ή έχουν ως κύριο σκοπό την παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο.

4. Το τίμημα της εξαγοράς ή το αντάλλαγμα της αναγκαστικής συμμετοχής του Κράτους ή άλλων δημόσιων φορέων καθορίζεται απαραίτητως δικαστικώς και πρέπει να είναι πλήρες, ώστε να ανταποκρίνεται στην αξία της επιχείρησης που εξαγοράζεται ή της συμμετοχής σ' αυτή.

5. Μέτοχος, εταίρος ή κύριος επιχείρησης, της οποίας ο έλεγχος περιέρχεται στο Κράτος ή σε φορέα που ελέγχεται απ' αυτό εξαιτίας αναγκαστικής συμμετοχής, κατά την παράγραφο 3, δικαιούται να ζητήσει την εξαγορά της συμμετοχής του στην επιχείρηση, όπως νόμος ορίζει.

6. Νόμος μπορεί να ορίσει τα σχετικά με τη συμμετοχή στη δαπάνη του Δημοσίου αυτών που ωφελούνται από την εκτέλεση έργων κοινής ωφέλειας ή γενικότερης σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη της Χώρας.

Ερμηνευτική δήλωση:

Δεν περιλαμβάνεται στην κατά την παράγραφο 4 αξία αυτή που οφείλεται στον τυχόν μονοπωλιακό χαρακτήρα της επιχείρησης.

Άρθρο 107

1. Η πριν από την 21 Απριλίου 1967 νομοθεσία με αυξημένη τυπική ισχύ για την προστασία κεφαλαίων εξωτερικού διατηρεί την αυξημένη τυπική ισχύ που είχε και εφαρμόζεται και στα κεφάλαια που θα εισάγονται στο εξής.

Την ίδια ισχύ έχουν και οι διατάξεις των Κεφαλαίων Α' έως και Δ' του τμήματος Α' του νόμου 27/75 «περί φορολογίας πλοίων, επιβολής εισφοράς προς ανάπτυξιν της εμπορικής ναυτιλίας, εγκαταστάσεως αλλοδαπών ναυτιλιακών επιχειρήσεων και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων».

2. Νόμος, που εκδίδεται μία φορά μόνο μέσα σε τρεις μήνες από την ισχύ του Συντάγματος, ορίζει τους όρους και τη διαδικασία για την αναθεώρηση ή λύση των εγκριτικών διοικητικών πράξεων που εκδόθηκαν με οποιονδήποτε τύπο κατ' εφαρμογήν του νομοθετικού διατάγματος 2687/1953 ή των συμβάσεων που έχουν συναφθεί από 21 Απριλίου 1967 έως 23 Ιουλίου 1974 για επενδύσεις κεφαλαίων εξωτερικού, με εξαίρεση εκείνες που αφορούν τη νηολόγηση πλοίων με ελληνική σημαία.

Άρθρο 108

1. Το Κράτος μεριμνά για τη ζωή του απόδημου Ελληνισμού και τη διατήρηση των δεσμών του με τη μητέρα Πατρίδα. Επίσης μεριμνά για την παιδεία και την κοινωνική και επαγγελματική προαγωγή των Ελλήνων που εργάζονται έξω από την επικράτεια.

** 2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την οργάνωση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες του Συμβουλίου Απόδημου Ελληνισμού, που έχει ως αποστολή του την έκφραση όλων των δυνάμεων του απανταχού Ελληνισμού.

Άρθρο 109

1. Δεν επιτρέπεται η μεταβολή του περιεχομένου ή των όρων διαθήκης, κωδικέλλου ή δωρεάς ως προς τις διατάξεις τους υπέρ του Δημοσίου ή υπέρ κοινωφελούς σκοπού.

2. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η επωφελέστερη αξιοποίηση ή διάθεση, για τον ίδιο ή άλλο κοινωφελή σκοπό, εκείνου που καταλείφθηκε ή δωρήθηκε, στην περιοχή που καθόρισε ο δωρητής ή ο διαθέτης ή στην ευρύτερή της περιφέρεια, όταν βεβαιωθεί με δικαστική απόφαση ότι η θέληση του διαθέτη ή του δωρητή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, για οποιονδήποτε λόγο, καθόλου ή κατά το μεγαλύτερο μέρος του περιεχομένου της, καθώς και αν μπορεί να ικανοποιηθεί πληρέστερα με τη μεταβολή της εκμετάλλευσης, όπως νόμος ορίζει.

** 3. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη σύνταξη μητρώου κληροδοτημάτων γενικά και ανά περιφέρεια, την καταγραφή και ταξινόμηση των περιουσιακών τους στοιχείων, τη διοίκηση και διαχείριση του κάθε κληροδοτήματος σύμφωνα με τη βούληση του διαθέτη ή δωρητή και κάθε άλλο συναφές ζήτημα.

ΤΜΗΜΑ Β'

Αναθεώρηση του Συντάγματος

Άρθρο 110

1. Οι διατάξεις του Συντάγματος υπόκεινται σε αναθεώρηση, εκτός από εκείνες που καθορίζουν τη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος, ως Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, καθώς και από τις διατάξεις των άρθρων 2 παράγραφος 1, 4 παράγραφοι 1, 4 και 7, 5 παράγραφοι 1 και 3, 13 παράγραφος 1 και 26.

2. Η ανάγκη της αναθεώρησης του Συντάγματος διαπιστώνεται με απόφαση της Βουλής που λαμβάνεται, ύστερα από πρόταση πενήντα τουλάχιστον βουλευτών, με πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των μελών της σε δύο ψηφοφορίες που απέχουν μεταξύ τους έναν τουλάχιστον μήνα. Με την απόφαση αυτή καθορίζονται ειδικά οι διατάξεις που πρέπει να αναθεωρηθούν.
3. Αφού η αναθεώρηση αποφασιστεί από τη Βουλή, η επόμενη Βουλή, κατά την πρώτη σύνοδό της, αποφασίζει με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των μελών της σχετικά με τις αναθεωρητέες διατάξεις.
4. Αν η πρόταση για αναθεώρηση του Συντάγματος έλαβε την πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, όχι όμως και την πλειοψηφία των τριών πέμπτων, σύμφωνα με την παράγραφο 2, η επόμενη Βουλή κατά την πρώτη σύνοδό της μπορεί να αποφασίσει σχετικά με τις αναθεωρητέες διατάξεις με την πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των μελών της.
5. Κάθε ψηφιζόμενη αναθεώρηση διατάξεων του Συντάγματος δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως μέσα σε δέκα ημέρες αφότου επιψηφιστεί από τη Βουλή και τίθεται σε ισχύ με ειδικό ψήφισμά της.
6. Δεν επιτρέπεται αναθεώρηση του Συντάγματος πριν περάσει πενταετία από την περάτωση της προηγούμενης.

ΤΜΗΜΑ Γ'

Μεταβατικές διατάξεις

Άρθρο 111

1. Κάθε διάταξη νόμου ή διοικητικής πράξης με κανονιστικό χαρακτήρα, που είναι αντίθετη προς το Σύνταγμα, καταργείται από την έναρξη της ισχύος του.
2. Συντακτικές πράξεις που εκδόθηκαν από τις 24 Ιουλίου 1974 έως τη σύγκληση της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής, καθώς και Ψηφίσματά της, εξακολουθούν να ισχύουν και κατά τις διατάξεις τους τις αντίθετες προς το Σύνταγμα και επιτρέπεται να τροποποιηθούν ή να καταργηθούν με νόμο. Από την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος καταργείται η διάταξη του άρθρου 8 της Συντακτικής Πράξης της 3/3.9.1974, ως προς το όριο ηλικίας για την αποχώρηση των καθηγητών ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.
3. Εξακολουθούν να ισχύουν: α) το άρθρο 2 του π.δ. 700 της 9/9 Οκτωβρίου 1974 «περί μερικής επαναφοράς εν ισχύι των άρθρων 5, 6, 8, 10, 12, 14, 95 και 97 του Συντάγματος και άρσεως του νόμου περί καταστάσεως πολιορκίας» και β) το ν.δ. αριθ. 167 της 16/16 Νοεμβρίου 1974 «περί χορηγήσεως του ενδίκου μέσου της εφέσεως κατά των αποφάσεων του στρατιωτικού δικαστηρίου», τα οποία επιτρέπεται να τροποποιηθούν ή να καταργηθούν με νόμο.
4. Το ψήφισμα της 16/29 Απριλίου 1952 εξακολουθεί να ισχύει για έξι μήνες από την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος. Μέσα στην προθεσμία αυτή επιτρέπεται να τροποποιηθούν, συμπληρωθούν ή καταργηθούν με νόμο οι συντακτικές πράξεις και τα ψηφίσματα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 3 του ψηφίσματος αυτού ή να διατηρηθούν ορισμένες συντακτικές πράξεις και ψηφίσματα, εν όλω ή εν μέρει, και αφού περάσει η προθεσμία αυτή, με τον περιορισμό ότι οι διατάξεις που τροποποιούνται, συμπληρώνονται ή διατηρούνται σε ισχύ δεν μπορεί να είναι αντίθετες προς το Σύνταγμα.
5. Έλληνες που στερήθηκαν με οποιονδήποτε τρόπο την ιθαγένειά τους έως την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος την αποκτούν πάλι ύστερα από κρίση ειδικών επιτροπών από δικαστικούς λειτουργούς, όπως νόμος ορίζει.
6. Η διάταξη του άρθρου 19 του ν.δ. 3370/1955 «περί κυρώσεως του Κώδικος Ελληνικής Ιθαγενείας» εξακολουθεί να ισχύει ώσπου να καταργηθεί με νόμο.

Άρθρο 112

1. Σε θέματα που για τη ρύθμισή τους προβλέπεται ρητά από διατάξεις του Συντάγματος η έκδοση νόμου, οι κατά περίπτωση νόμοι ή διοικητικές πράξεις κανονιστικού χαρακτήρα, που

υπάρχουν κατά την έναρξη της ισχύος του, εξακολουθούν να ισχύουν ώσπου να εκδοθεί ο νόμος που προβλέπεται κατά περίπτωση, εκτός αν είναι αντίθετες προς τις διατάξεις του Συντάγματος.

2. Οι διατάξεις των άρθρων 109 παράγραφος 2 και 79 παράγραφος 8 αρχίζουν να εφαρμόζονται από την έναρξη της ισχύος του νόμου που προβλέπεται ειδικά από καθεμία από αυτές και που θα εκδοθεί το αργότερο έως το τέλος του έτους 1976. Όσπου να αρχίσει να ισχύει ο νόμος που προβλέπεται από την παράγραφο 2 του άρθρου 109 εξακολουθεί να εφαρμόζεται η συντακτική και νομοθετική ρύθμιση που υπάρχει κατά την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος.

3. Κατά την έννοια της συντακτικής πράξης της 5 Οκτωβρίου 1974, που διατηρείται σε ισχύ, η αναστολή εκτέλεσης των καθηκόντων των καθηγητών αφότου εκλέχθηκαν βουλευτές δεν εκτείνεται, κατά την παρούσα βουλευτική περίοδο, στη διδασκαλία, την έρευνα, τη συγγραφική εργασία και την επιστημονική απασχόληση στα εργαστήρια και τα σπουδαστήρια των οικείων σχολών, αποκλείεται όμως η συμμετοχή τους στη διοίκηση των σχολών και την εκλογή γενικά του διδακτικού προσωπικού ή την εξέταση των σπουδαστών.

4. Η εφαρμογή της παραγράφου 3 του άρθρου 16 για τα έτη υποχρεωτικής φοίτησης θα ολοκληρωθεί με νόμο μέσα σε πέντε έτη από την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος.

Άρθρο 113

Ο Κανονισμός της Βουλής καθώς και τα ψηφίσματα που αναφέρονται σ' αυτόν και οι νόμοι για τη λειτουργία της Βουλής εξακολουθούν να ισχύουν έως την έναρξη της ισχύος του νέου Κανονισμού της Βουλής, εκτός αν είναι αντίθετοι προς τους ορισμούς του Συντάγματος.

Για τη λειτουργία των κατά τα άρθρα 70 και 71 του Συντάγματος Τμημάτων της Βουλής εφαρμόζονται συμπληρωματικά οι διατάξεις του τελευταίου Κανονισμού των εργασιών της Ειδικής Νομοθετικής Επιτροπής του άρθρου 35 του Συντάγματος της 1ης Ιανουαρίου 1952, σύμφωνα με όσα ορίζει ειδικότερα το άρθρο 3 του Α' ψηφίσματος της 24.12.1974. Εωσότου αρχίσει να ισχύει ο νέος Κανονισμός της Βουλής, η Επιτροπή του άρθρου 71 του Συντάγματος συγκροτείται από εξήντα τακτικά μέλη και τριάντα αναπληρωματικά, που ο Πρόεδρος της Βουλής επιλέγει από όλα τα κόμματα και τις ομάδες, ανάλογα με τη δύναμή τους. Αν έως τη δημοσίευση του νέου Κανονισμού υπάρξει αμφισβήτηση για τις διατάξεις που πρέπει να εφαρμόζονται κάθε

φορά, αποφαινεται η Ολομέλεια ή το Τμήμα της Βουλής, κατά τη λειτουργία του οποίου γεννήθηκε το ζήτημα.

Άρθρο 114

1. Η εκλογή του πρώτου Προέδρου της Δημοκρατίας πρέπει να πραγματοποιηθεί το αργότερο μέσα σε δύο μήνες από τη δημοσίευση του Συντάγματος σε ειδική συνεδρίαση της Βουλής, που προσκαλείται από τον Πρόεδρό της πριν από πέντε τουλάχιστον ημέρες, και εφαρμόζονται αναλόγως όσα ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής για την εκλογή του Προέδρου της.

Ο εκλεγόμενος Πρόεδρος της Δημοκρατίας αναλαμβάνει τα καθήκοντά του αφότου ορκιστεί, το αργότερο μέσα σε πέντε ημέρες από την εκλογή του.

Ο κατά το άρθρο 49 παράγραφος 5 νόμος για τη ρύθμιση θεμάτων που αφορούν την ευθύνη του Προέδρου της Δημοκρατίας εκδίδεται υποχρεωτικά έως την 31 Δεκεμβρίου 1975.

Εωσότου αρχίσει να ισχύει ο κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 33 νόμος, τα θέματα που αναφέρονται σ' αυτή διέπονται από τις διατάξεις που αφορούν τον προσωρινό Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

2. Αφότου αρχίσει να ισχύει το Σύνταγμα και ώσπου να αναλάβει τα καθήκοντά του ο οριστικός Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο προσωρινός Πρόεδρος της Δημοκρατίας ασκεί τις αρμοδιότητες που το Σύνταγμα αναγνωρίζει στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, με τους περιορισμούς του άρθρου 2 του ψηφίσματος Β' της 24.12.1974 της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής.

Άρθρο 115

1. Ωσπου να εκδοθεί ο νόμος που προβλέπεται από το άρθρο 86 παράγραφος 1, εφαρμόζονται οι κείμενες διατάξεις για τη δίωξη, ανάκριση και εκδίκαση των κατά τα άρθρα 49 παράγραφος 1 και 85 πράξεων και παραλείψεων.
2. Ο νόμος που προβλέπεται στο άρθρο 100 πρέπει να εκδοθεί το αργότερο μέσα σε ένα έτος αφότου ισχύσει το Σύνταγμα. Εωσότου εκδοθεί αυτός ο νόμος και αρχίσει να λειτουργεί το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο που συνιστάται:
 - α) Οι αμφισβητήσεις στις οποίες αναφέρεται η παράγραφος 2 του άρθρου 55 και το άρθρο 57 επιλύονται με απόφαση της Βουλής, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού της που αφορούν προσωπικά θέματα.
 - β) Ο έλεγχος του κύρους και των αποτελεσμάτων δημοψηφίσματος που ενεργείται σύμφωνα με το άρθρο 44 παράγραφος 2, καθώς και η εκδίκαση ενστάσεων κατά του κύρους και των αποτελεσμάτων των βουλευτικών εκλογών σύμφωνα με το άρθρο 58, ασκείται από το Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 73 του Συντάγματος της 1ης Ιανουαρίου 1952, και εφαρμόζεται η διαδικασία των άρθρων 116 επόμενα του Π.Δ. 650/1974.
 - γ) Η άρση των συγκρούσεων του άρθρου 100 παράγραφος 1 εδάφιο δ' υπάγεται στη δικαιοδοσία του κατά το άρθρο 85 του Συντάγματος της 1ης Ιανουαρίου 1952 Δικαστηρίου Συγκρούσεως Καθηκόντων· διατηρούνται προσωρινά σε ισχύ και οι νόμοι για την οργάνωση, λειτουργία και διαδικασία στο δικαστήριο αυτό.
3. Ωσπου να αρχίσει να ισχύει ο νόμος που προβλέπεται από το άρθρο 99, οι αγωγές κακοδικίας εκδικάζονται σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 110 του Συντάγματος της 1ης Ιανουαρίου 1952 από το δικαστήριο που προβλέπεται από το άρθρο αυτό και κατά τη διαδικασία που ισχύει κατά το χρόνο της δημοσίευσης του παρόντος Συντάγματος.
4. Ωσπου να αρχίσει να ισχύει ο νόμος που προβλέπεται από την παράγραφο 3 του άρθρου 87 και ώσπου να συγκροτηθούν τα δικαστικά και πειθαρχικά συμβούλια που προβλέπονται από τα άρθρα 90 παράγραφοι 1 και 2, και 91, εξακολουθούν να ισχύουν οι σχετικές διατάξεις που υφίστανται κατά την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος. Οι νόμοι για τα θέματα αυτά πρέπει να εκδοθούν το αργότερο μέσα σε ένα έτος από την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος.
5. Ωσπου να αρχίσουν να ισχύουν οι νόμοι που αναφέρονται στο άρθρο 92, εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις που υφίστανται κατά την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος. Οι νόμοι αυτοί πρέπει να εκδοθούν το αργότερο μέσα σε ένα έτος από την ισχύ του Συντάγματος.
6. Ο ειδικός νόμος του άρθρου 57 παράγραφος 5 πρέπει να εκδοθεί μέσα σε έξι μήνες από την έναρξη ισχύος του Συντάγματος.
- ** 7. Το προβλεπόμενο στο προτελευταίο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 57 επαγγελματικό ασυμβίβαστο των βουλευτών τίθεται σε ισχύ με τη δημοσίευση του προβλεπόμενου στην ίδια διάταξη νόμου και το αργότερο την 1.1.2003.

Άρθρο 116

1. Διατάξεις υφιστάμενες που είναι αντίθετες προς το άρθρο 4 παράγραφος 2 εξακολουθούν να ισχύουν ώσπου να καταργηθούν με νόμο, το αργότερο έως την 31 Δεκεμβρίου 1982.
- ** 2. Δεν αποτελεί διάκριση λόγω φύλου η λήψη θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Το Κράτος μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη, ιδίως σε βάρος των γυναικών.
3. Κανονιστικές υπουργικές αποφάσεις, καθώς και διατάξεις συλλογικών συμβάσεων ή διαιτητικών αποφάσεων για τη ρύθμιση αμοιβής της εργασίας που είναι αντίθετες προς τις διατάξεις του άρθρου 22 παράγραφος 1 εξακολουθούν να ισχύουν έως την αντικατάστασή τους, που συντελείται το αργότερο μέσα σε τρία έτη από την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος.

Άρθρο 117

1. Οι νόμοι που εκδόθηκαν έως την 21.4.1967 κατ' εφαρμογήν του άρθρου 104 του Συντάγματος της 1ης Ιανουαρίου 1952, θεωρούνται ότι δεν είναι αντίθετοι προς το παρόν Σύνταγμα και διατηρούνται σε ισχύ.
2. Επιτρέπεται, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 17, η νομοθετική ρύθμιση και διάλυση αγροληπιών και άλλων εδαφικών βαρών που υφίστανται ακόμη, η εξαγορά από εμφυτευτές

της ψιλής κυριότητας εμφυτευτικών κτημάτων, καθώς και η κατάργηση και ρύθμιση ιδιόρρυθμων εμπράγματων σχέσεων.

3. Δημόσια ή ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν ή αποψιλώνονται δεν αποβάλλουν για το λόγο αυτό το χαρακτήρα που είχαν πριν καταστραφούν, κηρύσσονται υποχρεωτικά αναδασωτέες και αποκλείεται να διατεθούν για άλλο προορισμό.

4. Η αναγκαστική απαλλοτριώση δασών ή δασικών εκτάσεων που ανήκουν σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου επιτρέπεται μόνο υπέρ του Δημοσίου σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 17, για λόγους δημόσιας ωφέλειας· διατηρείται πάντως η μορφή τους αμετάβλητη ως δασική.

5. Οι αναγκαστικές απαλλοτριώσεις που κηρύχθηκαν ή που θα κηρυχθούν εωσότου οι κείμενοι νόμοι για τις αναγκαστικές απαλλοτριώσεις προσαρμοστούν στις διατάξεις του Συντάγματος διέπονται από τις διατάξεις που ισχύουν κατά το χρόνο που κηρύσσονται.

6. Οι παράγραφοι 3 και 5 του άρθρου 24 εφαρμόζονται στις οικιστικές περιοχές που αναγνωρίζονται ή αναμορφώνονται αότου ισχύσουν οι νόμοι που προβλέπονται στις παραγράφους αυτές.

**** 7.** Η ισχύς της αναθεωρημένης διάταξης του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 4 του άρθρου 17 αρχίζει με τη θέση σε ισχύ του σχετικού εκτελεστικού νόμου και πάντως από 1.1.2002.

Άρθρο 118

1. Αότου αρχίζει να ισχύει το Σύνταγμα οι δικαστικοί λειτουργοί, από το βαθμό του προέδρου ή εισαγγελέα εφετών και άνω, ή τον αντίστοιχο με αυτούς, αποχωρούν από την υπηρεσία, όπως έως τώρα, μόλις συμπληρώσουν το εβδομηκοστό έτος της ηλικίας τους· το όριο αυτό μειώνεται από το έτος 1977 κατά ένα έτος ετησίως έως το εξηκοστό έβδομο έτος.

2. Ανώτατοι δικαστικοί λειτουργοί, που δεν υπηρετούσαν κατά την έναρξη της ισχύος της συντακτικής πράξης της 4/5 Σεπτεμβρίου 1974 «περί αποκαταστάσεως της τάξεως και ευρυθμίας εν τη Δικαιοσύνη», και υποβιβάστηκαν σύμφωνα με την πράξη αυτή λόγω του χρόνου που πραγματοποιήθηκε η προαγωγή τους, και κατά των οποίων δεν ασκήθηκε η κατά το άρθρο 6 της ίδιας συντακτικής πράξης πειθαρχική δίωξη, παραπέμπονται υποχρεωτικά από τον αρμόδιο Υπουργό στο Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο μέσα σε τρεις μήνες από την ισχύ του Συντάγματος.

Το Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο αποφαινεται αν οι συνθήκες της προαγωγής μείωσαν το κύρος και την ιδιάζουσα υπηρεσιακή θέση εκείνου που είχε προαχθεί και αποφαινεται οριστικά αν θα αποκτήσει πάλι ή όχι το βαθμό που έχασε αυτομάτως, καθώς και τα δικαιώματα που συνδέονται με αυτόν· αποκλείεται η είσπραξη αναδρομικά διαφοράς αποδοχών ή σύνταξης.

Η απόφαση εκδίδεται υποχρεωτικά μέσα σε τρεις μήνες από την παραπομπή.

Οι στενότεροι κατά βαθμό συγγενείς του δικαστικού που υποβιβάστηκε και πέθανε, οι οποίοι βρίσκονται στη ζωή, μπορούν να ασκήσουν στο Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο όλα τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στους δικαζομένους.

3. Ωσπου να εκδοθεί ο κατά το άρθρο 101 παράγραφος 3 νόμος εξακολουθούν να εφαρμόζονται οι διατάξεις που ισχύουν για την κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ κεντρικών και περιφερειακών υπηρεσιών. Οι διατάξεις αυτές μπορεί να τροποποιούνται με τη μεταφορά ειδικών

αρμοδιοτήτων από τις κεντρικές στις περιφερειακές υπηρεσίες.

**** 4.** Η ισχύς των αναθεωρημένων διατάξεων των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 89 αρχίζει με τη θέση σε ισχύ του σχετικού εκτελεστικού νόμου και πάντως από 1.1.2002.

**** 5.** Οι πρόεδροι ανώτατων δικαστηρίων, ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, οι γενικοί επίτροποι των διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθώς και ο Πρόεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους που υπηρετούν κατά την έναρξη ισχύος της αναθεωρημένης διάταξης της παραγράφου 5 του άρθρου 90, αποχωρούν από την υπηρεσία, όπως προβλέπει η παράγραφος 5 του άρθρου 88.

**** 6.** Προβλεπόμενες ή διατηρούμενες στο νόμο 2190/1994, όπως αυτός ισχύει, εξαιρέσεις από την αρμοδιότητα του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού εξακολουθούν να

ισχύουν.

**** 7.** Νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούν την τακτοποίηση της υπηρεσιακής κατάστασης προσωπικού που υπάγεται στην παράγραφο 8 του άρθρου 103 εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι την ολοκλήρωση των σχετικών διαδικασιών.

Άρθρο 119

1. Με νόμο μπορεί να αρθεί το απαράδεκτο που ίσχυσε με οποιονδήποτε τρόπο ως προς την άσκηση αίτησης για ακύρωση πράξεων που εκδόθηκαν από τις 21 Απριλίου 1967 έως τις 23 Ιουλίου 1974, είτε είχε ασκηθεί τέτοια αίτηση είτε όχι· αποκλείεται πάντως η αναδρομική χορήγηση αποδοχών σε όσους τυχόν δικαιωθούν με το ένδικο αυτό μέσο.

2. Οι στρατιωτικοί ή δημόσιοι υπάλληλοι που βάσει νόμου αποκαθίστανται αυτοδικαίως στις δημόσιες θέσεις που κατείχαν, εφόσον ήδη απέκτησαν την ιδιότητα του βουλευτή, μπορούν μέσα σε οκταήμερη προθεσμία να επιλέξουν μεταξύ του βουλευτικού αξιώματος και της δημόσιας θέσης τους.

ΤΜΗΜΑ Δ'

Ακροτελεύτια διάταξη

Άρθρο 120

1. Το Σύνταγμα αυτό, που ψηφίστηκε από την Ε' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων, υπογράφεται από τον Πρόεδρό της, δημοσιεύεται από τον προσωρινό Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, με διάταγμα που προσυπογράφεται από το Υπουργικό Συμβούλιο και αρχίζει να ισχύει από τις 11 Ιουνίου 1975.

2. Ο σεβασμός στο Σύνταγμα και τους νόμους που συμφωνούν με αυτό και η αφοσίωση στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία αποτελούν θεμελιώδη υποχρέωση όλων των Ελλήνων.

3. Ο σφετερισμός, με οποιονδήποτε τρόπο, της λαϊκής κυριαρχίας και των εξουσιών που απορρέουν από αυτή διώκεται μόλις αποκατασταθεί η νόμιμη εξουσία, οπότε αρχίζει και η παραγραφή του εγκλήματος.

4. Η τήρηση του Συντάγματος επαφίεται στον πατριωτισμό των Ελλήνων, που δικαιούνται και υποχρεούνται να αντιστέκονται με κάθε μέσο εναντίον οποιουδήποτε επιχειρεί να το καταλύσει με τη βία.

Κεφ. 2. Οι διατάξεις που αναθεωρήθηκαν το έτος 2001 και σχολιασμός επί των διατάξεων αυτών

1)

Άρθρο 4 παρ. 6, Σύντ. '01: "Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων."

"Ερμηνευτική δήλωση: Η διάταξη της παραγράφου 6 δεν αποκλείει να προβλέπεται με νόμο η υποχρεωτική προσφορά άλλων υπηρεσιών, εντός ή εκτός των ενόπλων δυνάμεων (εναλλακτική θητεία), από όσους έχουν τεκμηριωμένη αντίρρηση συνείδησης για την εκτέλεση ένοπλης ή γενικά στρατιωτικής υπηρεσίας."

Άρθρο 4 παρ. 6, Σύντ. '86: "Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων."

(Ερμηνευτική δήλωση δεν υπήρχε)

Σχόλια: Με την αναθεώρηση προστέθηκε στην παράγραφο 6 του άρθρου 4 ερμηνευτική δήλωση. Με αυτή παρέχεται καταρχήν στο νομοθέτη η δυνατότητα προβλέψεως εναλλακτικής θητείας, με τη μορφή υποχρεωτικής προσφοράς άλλων υπηρεσιών, εντός ή

εκτός της δομής των ενόπλων δυνάμεων, για όσους έχουν τεκμηριωμένη αντίρρηση συνείδησης ως προς την εκτέλεση ένοπλης ή γενικά στρατιωτικής υπηρεσίας. Επειδή όμως 'η δυνατότητα παροχής εναλλακτικής θητείας είχε ήδη προβλεφθεί, συγκεκριμένα στα τα άρθρα 18 και 19 του ν. 2510/1997, αυτό που ουσιαστικά επιτεύχθηκε με την προσθήκη της ερμηνευτικής δηλώσεως είναι η διασφάλιση της συνταγματικότητας του νόμου αυτού. Η εναλλακτική θητεία μπορεί να είναι είτε άοπλη, αλλά πάντως στρατιωτική, είτε κοινωνική.'¹⁴

2)

Άρθρο 5 παρ. 4-5, Σύντ. '01: "4. Απαγορεύονται ατομικά διοικητικά μέτρα που περιορίζουν σε οποιονδήποτε Έλληνα την ελεύθερη κίνηση ή εγκατάσταση στη Χώρα, καθώς και την ελεύθερη έξοδο και είσοδο σ'αυτή. Τέτοιου περιεχομένου περιοριστικά μέτρα είναι δυνατόν να επιβληθούν μόνο ως παρεπόμενη ποινή με απόφαση ποινικού δικαστηρίου, σε εξαιρετικές περιπτώσεις ανάγκης και μόνο για την πρόληψη αξιολογίων πράξεων, όπως νόμος ορίζει.

5. Καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας και της γενετικής του ταυτότητας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία κάθε προσώπου έναντι των βιοϊατρικών παρεμβάσεων."

Άρθρο 5 παρ. 4, Σύντ. '86: "4. Απαγορεύονται ατομικά διοικητικά μέτρα που περιορίζουν σε οποιονδήποτε Έλληνα την ελεύθερη κίνηση ή εγκατάσταση στη Χώρα, καθώς και την ελεύθερη έξοδο και είσοδο σ'αυτή. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις ανάγκης, και μόνο για την πρόληψη αξιολογίων πράξεων, είναι δυνατόν να επιβληθούν τέτοια μέτρα, ύστερα από απόφαση ποινικού δικαστηρίου, όπως νόμος ορίζει. Σε κατεπείγουσα περίπτωση η απόφαση μπορεί να εκδοθεί και μετά τη λήψη του διοικητικού μέτρου, το αργότερο όμως μέσα σε τρεις ημέρες, διαφορετικά το μέτρο αίρεται αυτοδικαίως."

(Η παράγραφος 5 δεν υπήρχε)

Σχόλια: Με την αναθεώρηση αρχικά τροποποιείται η παράγραφος 4 του άρθρου 5. Με την τροποποίηση αυτή ενδυναμώνεται σημαντικά ο θεσμός του 'κοινωνικού κράτους δικαίου', καθώς καταργούνται πάσης φύσεως ατομικά διοικητικά μέτρα που περιορίζουν σε οποιοδήποτε Έλληνα την ελεύθερη κίνηση ή εγκατάστασή του στη Χώρα. Όπως η ίδια διάταξη ορίζει, τέτοιου περιεχομένου περιοριστικά μέτρα μπορούν να επιβληθούν σε Έλληνα πολίτη μόνο ως παρεπόμενη ποινή με απόφαση ποινικού δικαστηρίου. Αντιθέτως, η παλαιά διάταξη (Σύντ '86) παρείχε τη δυνατότητα λήψης διοικητικού μέτρου, σε κατεπείγουσες όμως περιπτώσεις και με τον περιορισμό ότι το διοικητικό μέτρο θα συνοδευόταν, το αργότερο μέσα σε τρεις ημέρες, απόφαση ποινικού δικαστηρίου.

Επιπλέον, με την αναθεώρηση εισάγεται στο άρθρο 5 νέα παράγραφος (παρ. 5), η οποία θεμελιώνει το δικαίωμα κάθε προσώπου, ανεξαρτήτως καταγωγής – υπηκοότητας, στην 'προστασία της υγείας και της γενετικής ταυτότητάς του'. Το Σύνταγμα ήδη στο άρθρο 21 παρ. 3 προέβλεπε την υποχρέωση του Κράτους να μεριμνά για την υγεία των πολιτών. Βέβαια, με το α' εδάφιο της διάταξης αυτής, (κυρίως ως προς το δικαίωμα κάθε ανθρώπου στην προστασία της υγείας του) θεμελιώνεται συνταγματικό (αμυντικό) δικαίωμα κάθε ανθρώπου στην προστασία της υγείας του. Το δικαίωμα αυτό μπορεί να στραφεί και κατά του κράτους, αλλά και εναντίων τρίτων προσώπων. Είναι φανερό ότι με την προσθήκη της διάταξης αυτής (εδάφιο α') ο Συντακτικός νομοθέτης ενισχύει σημαντικά τα θεμελιώδη δικαιώματα των ανθρώπων στην προστασία της αξίας τους και στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Το β' εδάφιο της ίδιας διάταξης αναθέτει στην κοινό νομοθέτη τη ρύθμιση των ζητημάτων που σχετίζονται με την προστασία κάθε προσώπου έναντι των βιοϊατρικών παρεμβάσεων. Τα σχετικά ζητήματα αντιμετωπίζονται ήδη σε μεγάλο βαθμό με τις ρυθμίσεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και της Αξιοπρέπειας του Ανθρώπου σε σχέση με τις Εφαρμογές της Βιολογίας και της Ιατρικής, που κυρώθηκε στην Ελλάδα με το νόμο 2619/1998 και έχει, κατά το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, σχετικά αυξημένη ισχύ.'¹⁵

¹⁴ http://www.ekloges.com.cy/nqcontent.cfm?tt=article&a_id=2423, Εταιρία Mathisis.com, The Greek Internet Forum, Σχόλια καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου Ευάγγ. Βενιζέλου.

¹⁵ http://www.ekloges.com.cy/nqcontent.cfm?tt=article&a_id=2423, Εταιρία Mathisis.com, The Greek Internet Forum, Σχόλια καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου Ευάγγ. Βενιζέλου

3)

Άρθρο 5Α Σύντ. '01: "1. Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει. Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων.

2. Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α και 19."

Άρθρο 5Α Σύντ. '86: *(Η διάταξη αυτή δεν υπήρχε)*

Σχόλια: Με τη νέα διάταξη 5Α εισάγονται δύο νέα δικαιώματα, το δικαίωμα στην πληροφόρηση και το δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας. Με τη συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος στην πληροφόρηση ενισχύεται σημαντικά η προστασία του ατόμου ως μέλους του κοινωνικού συνόλου. Καθένας μπορεί πλέον να έχει πρόσβαση σε οποιαδήποτε πληροφορία τον αφορά ή του είναι χρήσιμη για την προστασία των προσωπικών του συμφερόντων. Το δικαίωμα αυτό αφορά σε πάσης φύσεως πληροφορίες και πηγές πληροφόρησης, είτε αυτές είναι δημοσίου είτε είναι ιδιωτικού περιεχομένου. Και να μεν, σύμφωνα με το εδάφιο β', το δικαίωμα αυτό μπορεί να περιοριστεί με νόμο, οι περιορισμοί όμως αυτοί μπορούν να επιβληθούν μόνο, εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων ή συμφερόντων τρίτων. Να σημειωθεί ωστόσο εδώ ότι η επίκληση της ανάγκης καταπολέμησης του εγκλήματος οφείλει να γίνεται με πολύ φειδώ και προσοχή, ώστε να μην αποτελέσει το εδάφιο αυτό αφορμή για υπέρμετρο περιορισμό του δικαιώματος. Κατά συνέπεια, κάθε τέτοιος περιορισμός να επιβάλλεται από τον κοινό νομοθέτη, εκτός των άλλων, με γνώμονα πάντα την αρχή της αναλογικότητας. Τέλος, το δικαίωμα στην πληροφόρηση συνάγεται και από άλλες συνταγματικές διατάξεις (άρθ. 5 παρ. 1, άρθ. 14 και άρθ. 15), καθώς και από διεθνείς συνθήκες (άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου). Με το παρών όμως άρθρο το δικαίωμα στην πληροφόρηση καθιερώνεται ρητά και έχει πιο συγκεκριμένο περιεχόμενο.

Με την παράγραφο 2, όπως είπαμε παραπάνω, θεμελιώνεται το δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας. Με τη καθιέρωση της 'Κοινωνία της Πληροφορίας' σε διεθνές πια επίπεδο, έχουν δημιουργηθεί νέοι ρόλοι και υποχρεώσεις που μπορούν να αφορούν άμεσα όλους τους ανθρώπους, σε πολλές από τις δραστηριότητές τους. Μερικά από τα ζητήματα που ανακύπτουν εδώ σχετίζονται με την προστασία των προσωπικών δεδομένων, τα πνευματικά δικαιώματα καθώς και με την ανάγκη ενσωμάτωσης των εθνικών οικονομιών στο παγκόσμιο σύστημα μέσω υιοθέτησης κοινών τεχνικών προδιαγραφών και προτύπων. Η προσθήκη της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού μαρτυρεί τη βούληση του Συντακτικού νομοθέτη να αντιμετωπίσει αρκετά από τα ζητήματα αυτά¹⁶. Θεμελιώνεται επιπλέον η υποχρέωση του κράτους να παράσχει τα αναγκαία μέσα ώστε να εξασφαλιστεί η δυνατότητα

¹⁶ <http://www.epe.org.gr/showarticle.jsp?articleid=113>, Ένωση Πληροφορικών Ελλάδας, Νεκτ. Μουμουτζής - Πρόεδρος, Βασ. Γερογιάννης - Αντιπρόεδρος, Ημερομηνία Δημοσίευσης 12/11/2003, Σχετική νομοθεσία: Παράγρ. 10 και 11 του άρθρ. 13 ν. 2867/2000 'Οργάνωση και λειτουργία των τηλεπικοινωνιών και άλλες διατάξεις'

πρόσβασης των πολιτών στις πληροφορίες που διακινούνται με τα διάφορα ηλεκτρονικά μέσα και συμμετοχής τους στη διακίνηση και τη δημιουργία τέτοιων πληροφοριών. Τέλος, τα δύο αυτά δικαιώματα πρέπει να τηρούν τις εγγυήσεις των άρθρων 9, 9Α και 19 (βλέπε παρακάτω).

4)

Άρθρο 6 παρ. 4, Σύντ '01: "Νόμος ορίζει το ανώτατο όριο διάρκειας της προφυλάκισης, που δεν μπορεί να υπερβεί το ένα έτος στα κακουργήματα και τους έξι μήνες στα πλημμελήματα. Σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις τα ανώτατα αυτά όρια μπορούν να παραταθούν για έξι και τρεις μήνες, αντίστοιχα, με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου.

Απαγορεύεται η υπέρβαση των ανώτατων ορίων της προφυλάκισης με τη διαδοχική επιβολή του μέτρου αυτού για επί μέρους πράξεις της ίδιας υπόθεσης."

Άρθρο 6 παρ. 4, Σύντ '86: "Νόμος ορίζει το ανώτατο όριο διάρκειας της προφυλάκισης, που δεν μπορεί να υπερβεί το ένα έτος στα κακουργήματα και τους έξι μήνες στα πλημμελήματα. Σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις τα ανώτατα αυτά όρια μπορούν να παραταθούν για έξι και τρεις μήνες, αντίστοιχα, με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου."

Σχόλια: Με την αναθεώρηση προστέθηκε νέο εδάφιο στην παράγραφο 4 του άρθρου 6. Με αυτό απαγορεύεται η υπέρβαση των ανώτατων χρονικών ορίων προφυλάκισης (προσωρινής κράτησης) που ορίζει η διάταξη αυτή, ιδίως όσον αφορά σε επιμέρους πράξεις της ίδιας υπόθεσης. Με το νέο εδάφιο θεμελιώνεται, σε Συνταγματικό πια επίπεδο, το περιεχόμενο της διάταξης 288 παρ. 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, βάσει της οποίας το δικαστήριο μπορεί μεν να διατάξει νέα προσωρινή κράτηση για το ίδιο πρόσωπό, αλλά μόνο για διαφορετική πράξη από αυτή για την οποία του είχε ήδη επιβληθεί το μέτρο της προσωρινής κράτησης, και υπό τις προϋποθέσεις που ορίζει η διάταξη αυτή. Παράλληλα, ενισχύεται και το θεμελιώδες δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας του ατόμου και συγκεκριμένα της ελευθερίας κινήσεώς του, όπως αυτό θεμελιώνεται στο άρθρο 5 του Συντάγματος.

5)

Άρθρο 7 παρ. 3, Σύντ '01: "Η γενική δήμευση απαγορεύεται. Θανατική ποινή δεν επιβάλλεται, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στο νόμο για κακουργήματα τα οποία τελούνται σε καιρό πολέμου και σχετίζονται με αυτόν."

Άρθρο 7 παρ. 3, Σύντ '86: "Η γενική δήμευση απαγορεύεται. Θανατική ποινή για πολιτικά εγκλήματα να δεν επιβάλλεται, εκτός αν είναι σύνθετα."

Σχόλια: Με την αναθεώρηση τροποποιήθηκε η παράγραφος 3 του άρθρου 7. Το περιεχόμενο της νέας παραγράφου είναι 'στενότερο' από αυτό της παλαιάς (Σύντ. 1986), εφόσον απαγορεύεται πλέον ρητά η δυνατότητα επιβολής θανατικής ποινής. Μόνη εξαίρεση αποτελούν τα κακουργήματα που τελούνται σε καιρό πολέμου και σχετίζονται με αυτόν, για τα οποία μπορεί να επιβληθεί η ποινή του θανάτου, σύμφωνα με τις διατάξεις το Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα.

6)

Άρθρο 9Α, Σύντ. '01: "Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει."

Άρθρο 9Α, Σύντ. '86: (Η διάταξη αυτή δεν υπήρχε)

Σχόλια: Με την συνταγματική αναθεώρηση προστέθηκε η παράγραφος 9Α. Με αυτή θεμελιώνεται συνταγματικό δικαίωμα κάθε προσώπου στην προστασία από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών του δεδομένων, στοιχείων και πληροφοριών. Η διάταξη αποτελεί 'τη συνταγματική επιβεβαίωση και επιστέγαση των βημάτων που έχει κάνει ήδη η ελληνική έννομη τάξη με την υπογραφή της σχετικής σύμβασης του 1981 του Συμβουλίου της Ευρώπης (η οποία κυρώθηκε με το νόμο 2068/1992), με την εναρμόνιση

προς τη σχετική Κοινοτική Οδηγία 95/46ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και ιδίως με την ψήφιση του νόμου 2472/1997¹⁷. Περαιτέρω, το δικαίωμα αυτό διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, η οποία συγκροτείται και λειτουργεί όπως ο νόμος ορίζει. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα θεμελιώδη δικαιώματα της πληροφόρησης και της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά (δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της πληροφορίας) οφείλουν να εναρμονίζονται με το δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων κάθε ατόμου και μάλιστα με την εγγύηση της προβλεπόμενης ανεξάρτητης αρχής.

7)

Άρθρο 10 παρ. 3, Σύντ. '01: "Η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά στα αιτήματα για παροχή πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων μέσα σε ορισμένη προθεσμία, όχι μεγαλύτερη των 60 ημερών, όπως νόμος ορίζει. Σε περίπτωση παρόδου άπρακτης της προθεσμίας αυτής ή παράνομης άρνησης, πέραν των άλλων τυχόν κυρώσεων και έννομων συνεπειών, καταβάλλεται και ειδική χρηματική ικανοποίηση στον αιτούντα, όπως νόμος ορίζει."

Άρθρο 10 παρ. 3, Σύντ. '86: "Η αρμόδια αρχή υποχρεούται να απαντά σε αίτηση πληροφοριών, εφόσον αυτό προβλέπεται από το νόμο."

Σχόλια: Με την αναθεώρηση τροποποιήθηκε η παράγραφος 3 του άρθρου 10 του Συντάγματος του 1986. Με τη νέα παράγραφο κάθε διοικητική αρχή ή υπηρεσία υποχρεούται να απαντά σε κάθε αίτημα που της υποβάλλεται και αφορά στην παροχή πληροφοριών και τη χορήγηση εγγράφων, πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων. Ακόμη ορίζεται ότι η διοικητική αρχή ή υπηρεσία οφείλει να απαντά στα σχετικά αιτήματα για παροχή πληροφοριών το αργότερο μέσα σε 60 ημέρες από την υποβολή του σχετικού αιτήματος. Ανάλογη προθεσμία 60 ημερών είχε ήδη προβλεφθεί από τον κοινό νομοθέτη στο άρθρο 4 παρ. 1 του νόμου 2690/1999¹⁸ (Διεκπεραίωση υποθέσεων από τη Διοίκηση). Το σημαντικό της αναθεωρημένης διατάξεως είναι ότι προβλέπει εις βάρος της Διοίκησης, εκτός των άλλων τυχόν κυρώσεων και έννομων συνεπειών που μπορεί να προκύπτουν από το κοινό δίκαιο, δυνατότητα επιβολής ειδικής χρηματικής αποζημίωσης στον αιτούντα, στην περίπτωση που η προθεσμία των 60 ημερών περάσει άπρακτη ή η Διοίκηση παράνομα αρνηθεί να χορηγήσει τέτοιες πληροφορίες ή να απαντήσει.

8)

Άρθρο 12 παρ. 4, Σύντ. '01: "Οι γεωργικοί και αστικοί συνεταιρισμοί κάθε είδους αυτοδιοικούνται σύμφωνα με τους όρους του νόμου και του καταστατικού τους και προστατεύονται και εποπτεύονται από το Κράτος, που είναι υποχρεωμένο να μεριμνά για την ανάπτυξή τους."

Άρθρο 12 παρ. 4, Σύντ. '86: "Με νόμο μπορεί να επιβληθούν περιορισμοί στο δικαίωμα των δημόσιων υπαλλήλων να συνεταιρίζονται. Περιορισμοί του δικαιώματος αυτού μπορεί να επιβληθούν και στους υπαλλήλους οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή δημόσιων επιχειρήσεων."

Σχόλια: Με την αναθεώρηση της παραγράφου 4 του άρθρου 12 καταργούνται καταρχήν οι 'περιορισμοί' στο δικαίωμα των δημοσίων υπαλλήλων των υπαλλήλων ΟΤΑ, ΝΠΔΔ και δημοσίων επιχειρήσεων να συνεταιρίζονται. Στόχος της κατάργησης υπήρξε η εναρμόνιση του Συνταγματικού Δικαίου με τις διατάξεις της Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας υπ' αριθ. 151 'για την προστασία του δικαιώματος οργάνωσης και της διαδικασίας καθορισμού των όρων

¹⁷ http://www.ekloges.com.cy/nqcontent.cfm?tt=article&a_id=2423, Εταιρία Mathisis.com, The Greek Internet Forum, Σχόλια καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου Ευάγγ. Βενιζέλου.

¹⁸ Ν. 2690/1999, 'Κύρωση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και άλλες Διατάξεις', ΕτΚ Α' 45/9.3.1999, Βιβλ. 'Διοικητική Δικονομία & Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας', Χ. Γ. Χρυσανθάκης, Εκδόσεις Π. Ν. Σάκκουλας, Μάιος 2003

απασχόλησης στη δημόσια διοίκηση¹⁹.

(Η νέα παρ. 4, Σύντ. '01 αντικατέστησε την παρ. 5, Σύντ. '86).

9)

Άρθρο 14 παρ. 5, 7 και 9, Σύντ. '01: "5. Καθένας ο οποίος θίγεται από ανακριβές δημοσίευμα ή εκπομπή έχει δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση πλήρους και άμεσης επανόρθωσης. Καθένας ο οποίος θίγεται από υβριστικό ή δυσφημιστικό δημοσίευμα ή εκπομπή έχει, επίσης, δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση άμεσης δημοσίευσης ή μετάδοσης της απάντησης. Νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο ασκείται το δικαίωμα απάντησης και διασφαλίζεται η πλήρης και άμεση επανόρθωση ή η δημοσίευση και μετάδοση της απάντησης.

7. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την αστική και ποινική ευθύνη του τύπου και των άλλων μέσων ενημέρωσης και με την ταχεία εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων.

9. Το ιδιοκτησιακό καθεστώς, η οικονομική κατάσταση και τα μέσα χρηματοδότησης των μέσων ενημέρωσης πρέπει να γίνονται γνωστά, όπως νόμος ορίζει. Νόμος προβλέπει τα μέτρα και τους περιορισμούς που είναι αναγκαίοι για την πλήρη διασφάλιση της διαφάνειας και της πολυφωνίας στην ενημέρωση. Απαγορεύεται η συγκέντρωση του ελέγχου περισσότερων μέσων ενημέρωσης της αυτής ή άλλης μορφής. Απαγορεύεται ειδικότερα η συγκέντρωση περισσότερων του ενός ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης της αυτής μορφής, όπως νόμος ορίζει. Η ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης μέσων ενημέρωσης είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης που αναλαμβάνει έναντι του Δημοσίου ή νομικού προσώπου του ευρύτερου δημόσιου τομέα την εκτέλεση έργων ή προμηθειών ή την παροχή υπηρεσιών. Η απαγόρευση του προηγούμενου εδαφίου καταλαμβάνει και κάθε είδους παρένθετα πρόσωπα, όπως συζύγους, συγγενείς, οικονομικά εξαρτημένα άτομα ή εταιρείες. Νόμος ορίζει τις ειδικότερες ρυθμίσεις, τις κυρώσεις που μπορεί να φθάνουν μέχρι την ανάκληση της άδειας ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού και μέχρι την απαγόρευση σύναψης ή την ακύρωση της σχετικής σύμβασης, καθώς και τους τρόπους ελέγχου και τις εγγυήσεις αποτροπής των καταστρατηγήσεων των προηγούμενων εδαφίων".

Άρθρο 14 παρ. 5, 7 και 9, Σύντ. '86: "5. Νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο γίνεται δια του τύπου η πλήρης επανόρθωση ανακριβών δημοσιευμάτων.

7. Τα αδικήματα του τύπου είναι αυτόφωρα και εκδικάζονται όπως νόμος ορίζει.

9. Νόμος μπορεί να προσδιορίσει ότι τα μέσα χρηματοδότησης εφημερίδων και περιοδικών πρέπει να γίνονται γνωστά."

Σχόλια: Με την αναθεώρηση του 2001 τροποποιήθηκε η παράγραφος 5. Με την αναθεωρημένη παράγραφο θεμελιώνεται συνταγματικό δικαίωμα απάντησης για όποιον θίγεται από ανακριβές δημοσίευμα ή εκπομπή ή από υβριστικό ή δυσφημιστικό δημοσίευμα. Παράλληλα, δημιουργείται αντίστοιχη υποχρέωση, για το μέσο ενημέρωσης, πλήρους και άμεσης επανόρθωσης, αν το δημοσίευμα ήταν ανακριβές ή άμεσης μετάδοσης της απάντησής του αν το δημοσίευμα ήταν υβριστικό ή δυσφημιστικό.

Τροποποιήσεις έγιναν και στην παράγραφο 7. Με την αναθεωρημένη παράγραφο 7 παρέχεται εξουσιοδότηση στον κοινό νομοθέτη να ορίσει τα σχετικά με την αστική και την ποινική ευθύνη του τύπου και των άλλων μέσων ενημέρωσης, καθώς και τα σχετικά με την ταχεία εκδίκαση των αντίστοιχων υποθέσεων.

Η αναθεώρηση της παραγράφου 9 υπήρξε μείζον θέμα για τη Ζ' Αναθεωρητική Βουλή. Το θέμα των 'διαπλεκόμενων συμφερόντων' είναι ένα από τα καίρια ζητήματα που απασχόλησαν και εξακολουθούν να απασχολούν την Ελληνική κοινωνία, από τη δεκαετία του '80 μέχρι σήμερα. Το ζήτημα της καταπολέμησης της διαφθοράς και της διαπλοκής μετατράπηκαν σε αιτήματα εξασφάλισης της διαφάνειας στις σχέσεις μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, μεταξύ κρατικής εξουσίας και πολιτών. Με τις τροποποιήσεις που έγιναν στην παράγραφο 9 όλοι οι φορείς των μέσων μαζικής ενημέρωσης κατά τη δράση τους

¹⁹ 'Το Νέο Σύνταγμα - Πρακτικά Συνεδρίου για το Αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1975/1986/2001', Επιμέλεια: Δ. Θ. Τσάτσος, Ευάγγ. Β. Βενιζέλος, Ξ. Ι. Κοντιάδης, Έκδοση 2001, σελ. 70.

οφείλουν να σέβονται την ‘αρχή της διαφάνειας’. Μάλιστα απαιτείται η τήρηση απόλυτης διαφάνειας ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς, την οικονομική κατάσταση αλλά και τα μέσα χρηματοδότησης όλων των μέσων ενημέρωσης. Στην ίδια παράγραφο κατοχυρώνεται ρητά η ‘αρχή του πλουραλισμού και της πολυφωνίας’ στον τομέα της ενημέρωσης. Απαγορεύεται κατά συνέπεια η συγκέντρωση του ελέγχου περισσότερων μέσων ενημέρωσης της αυτής ή άλλης μορφής και ειδικότερα η συγκέντρωση περισσότερων του ενός ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης της αυτής μορφής. Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως έχει υποστηριχθεί ότι ‘το Σύνταγμα του 2001 αποτελεί το πρώτο συνταγματικό κείμενο σε διεθνές επίπεδο που επιχειρεί να θέσει φραγμούς στη διασύνδεση οικονομικής εξουσίας και εξουσίας πληροφόρησης, και μάλιστα κατά τρόπο λεπτομερέστατο και σαφή, τόσο ως προς τα θεσπιζόμενα ασυμβίβαστα όσο και ως προς τις προβλεπόμενες κυρώσεις’²⁰.

10)

Άρθρο 15 παρ. 2, Σύντ. '01: "Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του Κράτους. Ο έλεγχος και η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης που είναι ανεξάρτητη αρχή, όπως νόμος ορίζει. Ο άμεσος έλεγχος του Κράτους, που λαμβάνει και τη μορφή του καθεστώτος της προηγούμενης άδειας, έχει ως σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της Χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την υποχρεωτική και δωρεάν μετάδοση των εργασιών της Βουλής και των επιτροπών της, καθώς και προεκλογικών μηνυμάτων των κομμάτων από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα."

Άρθρο 15 παρ. 2, Σύντ. '86: "Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του κράτους και έχουν σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης πρέπει πάντως να εξασφαλίζεται η ποιοτική στάθμη των εκπομπών που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή τους και η πολιτική ανάπτυξη της Χώρας."

Σχόλια: Μία επιπλέον προσπάθεια ενίσχυσης των θεσμικών εγγυήσεων διαφάνειας του αναθεωρητικού νομοθέτη συνιστά και η τροποποίηση της παραγράφου 2 του παρόντος άρθρου. Με την τροποποιημένη παράγραφο αναγνωρίζεται ρητά η αποκλειστική αρμοδιότητα του ΕΣΡ να ασκεί έλεγχο στους τομείς της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και να επιβάλλει διοικητικές κυρώσεις. Το ΕΣΡ ιδρύθηκε με νόμο το 1866²¹ ως ανεξάρτητο όργανο. Τα μέλη του, όπως κι όλων των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών, έχουν το προνόμιο της προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας. Όσον αφορά στους ραδιοφωνικούς και τους τηλεοπτικούς σταθμούς, η διάταξη καθιερώνει καθεστώς εκδόσεως προηγούμενης άδειας, ώστε να διασφαλίζεται μέσω της λειτουργία τους και του εκάστοτε προγράμματός τους η αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και των προϊόντων του λόγου και της τέχνης. Σημαντική είναι ακόμη η συνταγματική υποχρέωση των σταθμών αυτών να εξασφαλίζουν την ποιότητα του προγράμματός τους, με σκοπό την προώθηση της πολιτιστικής ανάπτυξης της Χώρας, την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας, με γνώμονα πάντα το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου.

Με το τελευταίο εδάφιο κατοχυρώνεται η συνταγματική υποχρέωση της δωρεάν μετάδοσης των εργασιών της Βουλής και των Επιτροπών της, καθώς και των προεκλογικών μηνυμάτων των κομμάτων από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα. Ο κοινός νομοθέτης είναι αυτός που θα ορίσει τα σχετικά με την υποχρεωτική και δωρεάν μετάδοση των μηνυμάτων αυτών. Καλείται δε να ορίσει αν και υπό ποιες προϋποθέσεις επιτρέπεται ή όχι η μετάδοση και άλλων, πέραν των

²⁰ 'Ο Νέος Συνταγματισμός και τα Θεμελιώδη Δικαιώματα μετά την Αναθεώρηση του 2001', Ξ. Ι. Κοντιάδης, Έκδοση 2001, σελ. 251 – Τις πλησιέστερες ρυθμίσεις περιλαμβάνει το πορτογαλικό Σύνταγμα (άρθ. 38 επ.), χωρίς πάντως να υπεισέρχεται στα αυστηρά ασυμβίβαστα του άρθ. 14 παρ. 9 Σύντ.

²¹ ΦΕΚ Α' 222.

δωρεάν μεταδιδόμενων, μηνυμάτων.

11)

Άρθρο 17 παρ. 2 και 4, Σύντ. '01: "2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρης αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά το χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο.

Αν η συζήτηση για τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης διεξαχθεί μετά την παρέλευση έτους από τη συζήτηση για τον προσωρινό προσδιορισμό, τότε για τον προσδιορισμό της αποζημίωσης λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της συζήτησης για τον οριστικό προσδιορισμό. Στην απόφαση κήρυξης πρέπει να δικαιολογείται ειδικά η δυνατότητα κάλυψης της δαπάνης αποζημίωσης. Η αποζημίωση, εφόσον συναινεί ο δικαιούχος, μπορεί να καταβάλλεται και σε είδος ιδίως με τη μορφή της παραχώρησης της κυριότητας άλλου ακινήτου ή της παραχώρησης δικαιωμάτων επί άλλου ακινήτου.

4. Η αποζημίωση ορίζεται από τα αρμόδια δικαστήρια. Μπορεί να οριστεί και προσωρινά δικαστικώς, ύστερα από ακρόαση ή πρόσκληση του δικαιούχου, που μπορεί να υποχρεωθεί κατά την κρίση του δικαστηρίου να παράσχει για την είσπραξη της ανάλογη εγγύηση, σύμφωνα με τον τρόπο που ορίζει ο νόμος. Νόμος μπορεί να προβλέπει την εγκαθίδρυση ενιαίας δικαιοδοσίας, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 94, για όλες τις διαφορές και υποθέσεις που σχετίζονται με απαλλοτρίωση, καθώς και την κατά προτεραιότητα διεξαγωγή των σχετικών δικών. Με τον ίδιο νόμο μπορεί να ρυθμίζεται ο τρόπος με τον οποίο συνεχίζονται εκκρεμείς δίκες.

Πριν καταβληθεί η οριστική ή προσωρινή αποζημίωση διατηρούνται ακέραια όλα τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη και δεν επιτρέπεται η κατάληψη.

Προκειμένου να εκτελεστούν έργα γενικότερης σημασίας για την οικονομία της Χώρας είναι δυνατόν, με ειδική απόφαση του δικαστηρίου που είναι αρμόδιο για τον οριστικό ή προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης, να επιτρέπεται η πραγματοποίηση εργασιών και πριν από τον προσδιορισμό και την καταβολή της αποζημίωσης, υπό τον όρο της καταβολής εύλογου τμήματος της αποζημίωσης και της παροχής πλήρους εγγύησης υπέρ του δικαιούχου της αποζημίωσης, όπως νόμος ορίζει. Η δεύτερη πρόταση του πρώτου εδαφίου εφαρμόζεται αναλόγως και στις περιπτώσεις αυτές.

Η αποζημίωση που ορίστηκε καταβάλλεται υποχρεωτικά το αργότερο μέσα σε ενάμισι έτος από τη δημοσίευση της απόφασης για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης και, σε περίπτωση απευθείας αίτησης για οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης, από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης του δικαστηρίου, διαφορετικά η απαλλοτρίωση αίρεται αυτοδικαίως.

Η αποζημίωση δεν υπόκειται, ως αποζημίωση, σε κανένα φόρο, κράτηση ή τέλος."

Άρθρο 17 παρ. 2 και 4, Σύντ. '86: "2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρης αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά το χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο.

4. Η αποζημίωση ορίζεται πάντοτε από τα πολιτικά δικαστήρια. Μπορεί να οριστεί και προσωρινά δικαστικώς, ύστερα από ακρόαση ή πρόσκληση του δικαιούχου, που μπορεί να υποχρεωθεί κατά την κρίση του δικαστηρίου να παράσχει για την είσπραξη της ανάλογη εγγύηση, σύμφωνα με τον τρόπο που νόμος ορίζει.

Πριν καταβληθεί η οριστική ή προσωρινή αποζημίωση διατηρούνται ακέραια όλα τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη και δεν επιτρέπεται η κατάληψη.

Η αποζημίωση που ορίστηκε καταβάλλεται υποχρεωτικά το αργότερο μέσα σε ενάμισι έτος από τη δημοσίευση της απόφασης για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης και, σε περίπτωση απευθείας αίτησης για οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης, από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης του δικαστηρίου, διαφορετικά η απαλλοτρίωση αίρεται αυτοδικαίως.

Η αποζημίωση δεν υπόκειται, ως αποζημίωση, σε κανένα φόρο, κράτηση ή τέλος."

Σχόλια: Με την αναθεώρηση τροποποιήσεις γίνονται και στην παράγραφο 2 του άρθρου 17.

Αυτές αφορούν κυρίως στον κρίσιμο χρόνο για τον υπολογισμό της αποζημίωσης σε περίπτωση αναγκαστικής απαλλοτρίωσης. Συγκεκριμένα, αν από τη συζήτηση για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης ως τη συζήτηση για τον οριστικό προσδιορισμό της μεσολαβήσει χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους, τότε για τον προσδιορισμό της αποζημίωσης αυτής λαμβάνεται υπ' όψη η αξία του απαλλοτριούμενου κατά το χρόνο της συζήτησης για τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης αυτής. Ιδιαίτερης σημασίας είναι η υποχρέωση που δημιουργείται προς τη διοίκηση να αιτιολογεί ρητά τα σχετικά με τη δυνατότητα κάλυψης της δαπάνης στην πράξη κήρυξης της απαλλοτρίωσης. Με το τελευταίο εδάφιο παρέχεται η δυνατότητα στο κράτος να καταβάλει την αποζημίωση στο δικαιούχο σε είδος, αν και εφόσον αυτός συναινεί. Η αποζημίωση σε είδος μπορεί να έχει τη μορφή παραχώρησης της κυριότητας άλλου ακινήτου ή παραχώρηση δικαιωμάτων επί άλλου ακινήτου, λ.χ. σύσταση πραγματικής δουλείας επί ακινήτου ή μεταβολή του συντελεστή δόμησης κ.λ.π..

Τροποποιήσεις έγιναν και στην παράγραφο 4 του άρθρου 17. Κατά την τροποποιημένη παράγραφο αρμόδια δικαστήρια για τον καθορισμό της αποζημίωσης από αναγκαστική απαλλοτρίωση είναι πλέον τα διοικητικά δικαστήρια, αντί για τα πολιτικά που προέβλεπε η αντίστοιχη διάταξη του Συντάγματος 1975/1986. Παρέχεται όμως και η δυνατότητα, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 94, να προβλεφθούν από τον κοινό νόμο η εγκαθίδρυση ενιαίας δικαιοδοσίας για όλες τις σχετικές με αναγκαστική απαλλοτρίωση υποθέσεις και κανόνες που αφορούν στην κατά προτεραιότητα διεξαγωγή των αντίστοιχων δικών.

Στην παράγραφο 4 προβλέπεται κι άλλος ένας σημαντικός κανόνας. Βάσει αυτού και προκειμένου να εκτελεστούν έργα γενικότερης σημασίας για την οικονομία της Χώρας είναι δυνατόν να επιτραπεί η διεξαγωγή εργασιών πριν από τον προσδιορισμό και την καταβολή της αποζημίωσης, εφόσον προηγουμένως δοθεί άδεια του αρμόδιου για τον οριστικό ή προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης δικαστηρίου. Παράλληλα όμως τίθεται και προϋπόθεση καταβολής εύλογου τμήματος της αποζημίωσης και παροχής πλήρους εγγύησης υπέρ του δικαιούχου της αποζημίωσης, ώστε να πραγματοποιηθούν οι παραπάνω εργασίες.

Όλα τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη διατηρούνται ακέραια μέχρι να καταβληθεί η οριστική ή προσωρινή αποζημίωση. Έως τότε κατάληψη του απαλλοτριούμενου δεν επιτρέπεται.

Η αποζημίωση που ορίστηκε πρέπει υποχρεωτικά να καταβληθεί το αργότερο μέσα σε ενάμισι έτος από τη δημοσίευση της απόφασης για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης· ενώ σε περίπτωση απευθείας αίτησης για οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης, το αργότερο μέσα σε ενάμισι έτος από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης του δικαστηρίου. Σε διαφορετική περίπτωση η απαλλοτρίωση αίρεται αυτοδικαίως.

12)

Άρθρο 19 παρ. 2, Σύντ. '01: "2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της παραγράφου 1.

3. Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α."

Άρθρο 19 παρ. 2-3, Σύντ. '86: (Οι διατάξεις αυτές δεν υπήρχαν)

Σχόλια: Με την αναθεώρηση προστέθηκαν δυο νέες παράγραφοι στο άρθρο 19. Η παράγραφος 2 προβλέπει την ίδρυση και λειτουργία ανεξάρτητης αρχής. Κύρια αρμοδιότητα της αρχής αυτής είναι η διασφάλιση του απορρήτου των τηλεπικοινωνιών και ανταποκρίσεων. Η διάταξη δεν αναφέρεται ρητά στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα²². Αυτή όμως καθίσταται κατά το νέο Σύνταγμα ανεξάρτητη διοικητική αρχή.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι και η προσθήκη της παραγράφου 3. Σύμφωνα με αυτή απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του

²² Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα ιδρύθηκε με το άρθρο 1 ν. 2225/1994, ΦΕΚ Α' 121.

παρόντος άρθρου και των άρθρων 9 και 9^Α. Απαγορεύεται δηλαδή πλέον η χρήση και η αξιοποίηση οποιουδήποτε αποδεικτικού μέσου, το οποίο έχει αποκτηθεί κατά τρόπο που να συνιστά παράβαση του ασύλου της κατοικίας, μέσω διενέργειας ερευνών χωρίς την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας και χωρίς την τήρηση όσων ορίζει ο νόμος, ή να συνιστά παραβίαση της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου· είτε κατά τρόπο που να παραβιάζονται τα προσωπικά δεδομένα του ατόμου, μέσω συλλογής, επεξεργασίας και χρήσης αυτών, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, κατά παράβαση των σχετικών νόμων και κανόνων που θεσπίζονται από την ανωτέρω ανεξάρτητη αρχή για την αποστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Είτε, τέλος, κατά τέτοιο τρόπο που να παραβιάζεται το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, εκτός αν έχει δοθεί δικαστική άδεια αποδεσμεύσεως από το απόρρητο, για τη διακρίβωση σοβαρών εγκλημάτων.

13)

Άρθρο 21 παρ. 5-6, Σύντ. '01: "5. Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή δημογραφικής πολιτικής, καθώς και η λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων αποτελεί υποχρέωση του Κράτους.

6. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας."

Άρθρο 21 παρ. 5-6, Σύντ. '86: *(Οι διατάξεις αυτές δεν υπήρχαν)*

Σχόλια: Με την αναθεώρηση προστέθηκαν στο άρθρο 21 οι παράγραφοι 5 και 6. Με τις νέες αυτές παραγράφους θεμελιώθηκε ειδικό κοινωνικό δικαίωμα για τα άτομα με αναπηρίες. Θεσπίστηκε έτσι συνταγματικό δικαίωμα αυτονομίας και συμμετοχής των ανωτέρω προσώπων στην κοινωνική, οικονομική, επαγγελματική, πολιτική και πολιτιστική ζωή της Χώρας. Οι διατάξεις αυτές ενδυναμώνουν ιδιαίτερος το θεσμό του κοινωνικού κράτους δικαίου.

14)

Άρθρο 22 παρ. 3, Σύντ. '01: "Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη σύναψη συλλογικών συμβάσεων εργασίας από τους δημόσιους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου."

Άρθρο 22 παρ. 3, Σύντ. '86: "Οποιαδήποτε μορφή αναγκαστικής εργασίας απαγορεύεται.

Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με την επίταξη προσωπικών υπηρεσιών σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης ή για την αντιμετώπιση αναγκών της άμυνας της Χώρας ή επείγουσας κοινωνικής ανάγκης από θεομηνία ή ανάγκης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία, καθώς και τα σχετικά με την προσφορά προσωπικής εργασίας στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης για την ικανοποίηση τοπικών αναγκών.

5. Το Κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, όπως νόμος ορίζει."

Σχόλια: Με την αναθεώρηση έγινε αναρίθμηση στο άρθρο 22 και η παράγραφος 3 του Συντάγματος του 1975/1986 περιέχεται πλέον αυτούσια στην παράγραφο 4 του αντίστοιχου άρθρου του Συντ. του 2001.

Με την προσθήκη της παραγράφου 3 κατοχυρώθηκε συνταγματικά το δικαίωμα συλλογικής αυτονομίας των δημοσίων υπαλλήλων, των υπαλλήλων ΟΤΑ ή άλλων ΝΠΔΔ. Τα πρόσωπα αυτά απέκτησαν με την αναθεώρηση πλήρες δικαίωμα να συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις εργασίας. Κατοχυρώνονται έτσι τα όσα προβλέπουν οι Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας υπ' αριθ. 154 'για την προώθηση της συλλογικής διαπραγματεύσεως' και υπ' αριθ. 151 'για την προστασία του δικαιώματος οργάνωσης και της διαδικασίας καθορισμού των όρων απασχόλησης στη δημόσια διοίκηση', οι οποίες κυρώθηκαν με τους νόμους 2403/1996 και 2405/1996 αντίστοιχα.

15)

Άρθρο 24 παρ. 1-2, Σύντ. '01: "1. Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των

δασών και των δασικών εκτάσεων. Η σύνταξη δασολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων, εκτός αν προέχει για την Εθνική Οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον.

2. Η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδόμηση και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης.

Οι σχετικές τεχνικές επιλογές και σταθμίσεις γίνονται κατά τους κανόνες της επιστήμης. Η σύνταξη εθνικού κτηματολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους.

Ερμηνευτική δήλωση: Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά."

Άρθρο 24 παρ. 1-2, Σύντ. '86: "1. Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Για τη διαφύλαξη του το κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και γενικά των δασικών εκτάσεων. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δημόσιων δασών και των δημόσιων δασικών εκτάσεων, εκτός αν προέχει για την Εθνική Οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον.

2. Η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδόμηση και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης. "

(Ερμηνευτική δήλωση δεν υπήρχε)

Σχόλια: Σημαντικές τροποποιήσεις έγιναν με την αναθεώρηση του Συντάγματος του 2001 και στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 24. Αρχικά, στο πρώτο εδάφιο ορίζεται ότι η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί, εκτός από υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα του καθενός. Στο δεύτερο εδάφιο καθιερώθηκε ρητά η 'αρχή της αιφορείας'. Αυτή αποτελεί εφεξής τη βάση προσδιορισμού της κρατικής δράσης, ως προς τα κατασταλτικά ή προληπτικά μέτρα που λαμβάνει για τη διαφύλαξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Κατά το τρίτο εδάφιο, ο ορισμός των σχετικών με την προστασία των δασικών εκτάσεων ανατίθεται στον κοινό νομοθέτη. Με το τέταρτο εδάφιο εισάγεται υποχρέωση προς το Κράτος να συντάξει κτηματολόγιο· ενώ με το πέμπτο εδάφιο απαγόρευση της μεταβολής του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων, εκτός αν προέχει για την Εθνική Οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλου είδους χρήση, την οποία και επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον. Η διαφορά με το αντίστοιχο εδάφιο του Συντάγματος του 1975/1986 είναι ότι το νέο αναφέρεται όχι μόνο στα δημόσια, αλλά και στα ιδιωτικά δάση, καθώς και στις δημόσιες και τις ιδιωτικές δασικές εκτάσεις.

Στην παράγραφο 2 του άρθρου 24 προστέθηκε εδάφιο που αφορά στη χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, τη διαμόρφωση, την ανάπτυξη, την πολεοδόμηση και την επέκταση των πόλεων και γενικά των οικιστικών περιοχών. Οι δραστηριότητες αυτές υπάγονταν μεν στην αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους ήδη πριν την αναθεώρηση του 2001. Με το νέο όμως εδάφιο οι σχετικές επιλογές και σταθμίσεις γίνονται σύμφωνα με τους κανόνες της επιστήμης²³. Επιπλέον εισάγεται με το τρίτο εδάφιο υποχρέωση προς το Κράτος να συντάξει Εθνικό Κτηματολόγιο.

Τέλος, στη διάταξη προστέθηκε νέα ερμηνευτική δήλωση που αφορά στον προσδιορισμό των εννοιών δάσος ή δασικό οικοσύστημα και δασική έκταση.

²³ http://www.ekloges.com.cy/nqcontent.cfm?tt=article&a_id=2423, Εταιρία Mathisis.com, The Greek Internet Forum, Σχόλια καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου Ευάγγ. Βενιζέλου.

16)

Άρθρο 25 παρ. 1, Σύντ. '01: "Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας."

Άρθρο 25 παρ. 1, Σύντ. '86: "Τα δικαιώματα του ανθρώπου, ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου, τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους: όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη άσκησή τους."

Σχόλια: Η αναθεώρηση του άρθρου 25 παράγραφος 1 έχει πολλάκις χαρακτηριστεί ως μία από τις σημαντικότερες, αν όχι η σημαντικότερη, αναθεωρημένες διάταξη του νέου Συντάγματος. Με αυτή θεμελιώνεται κατ'αρχήν ένα νέο πλαίσιο που αφορά στην προστασία (αλλά και στην ερμηνεία και προσέγγιση) όλων των συνταγματικών δικαιωμάτων. Στην αναθεωρημένη διάταξη καθιερώνονται ρητά 'η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου' και η υποχρέωση όλων των κρατικών οργάνων να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκηση των συνταγματικών δικαιωμάτων. Περαιτέρω, θεμελιώνεται ρητά η καινοτόμος 'αρχή της "τριτενέργειας"', βάσει της οποίας τα συνταγματικά δικαιώματα ισχύουν και για τις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών. Ο αναθεωρητικός νομοθέτης απομακρύνεται ιδιαίτερα από την παραδοσιακή νομική λογική, κατά την οποία οι συνταγματικοί κανόνες ρύθμιζαν μόνο τη συγκρότηση και τη λειτουργία του Κράτους, καθώς και τις σχέσεις των ατόμων με την κρατική εξουσία. Με την αναθεώρηση εισάγεται ακόμη ρητά 'η αρχή της αναλογικότητας' και προβλέπεται ότι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα συνταγματικά δικαιώματα πρέπει είτε να προβλέπονται απ'ευθείας από το Σύνταγμα είτε να προβλέπονται από το νόμο, εφόσον όμως υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού, σεβόμενοι πάντα και την αρχή της αναλογικότητας.

17)

Άρθρο 28, Σύντ. '01: "Ερμηνευτική δήλωση: Το άρθρο 28 αποτελεί θεμέλιο για τη συμμετοχή της Χώρας στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης."

Άρθρο 28, Σύντ. '86: (Ερμηνευτική δήλωση δεν υπήρχε)

Σχόλια: Με την αναθεώρηση προστέθηκε στο άρθρο 28 ερμηνευτική δήλωση, με την οποία ορίζεται ρητά ότι το άρθρο 28 αποτελεί θεμέλιο για τη συμμετοχή της Χώρας στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Είναι φανερό πως ο αναθεωρητικός νομοθέτης, με την εισαγωγή της ερμηνευτικής δήλωσης, προσπαθεί να συνδέσει τις πάσης φύσεως διαδικασίες ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στις οποίες συμμετέχει η Χώρα μας, όχι μόνο με την παράγραφο 2 (που εκ του περιεχομένου και της φύσεώς της συνδέεται άμεσα), αλλά και με τις παραγράφους 1 και 3 του άρθρου 28.

18)

Άρθρο 29 παρ. 2-3, Σύντ. '01: "2. Τα κόμματα έχουν δικαίωμα στην οικονομική τους ενίσχυση από το Κράτος για τις εκλογικές και λειτουργικές τους δαπάνες, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις διαφάνειας ως προς τις εκλογικές δαπάνες και γενικά την οικονομική διαχείριση των κομμάτων, των βουλευτών, των υποψήφιων βουλευτών και των υποψηφίων στην τοπική αυτοδιοίκηση όλων των βαθμών. Με νόμο επιβάλλεται ανώτατο όριο εκλογικών δαπανών, μπορεί να απαγορεύονται ορισμένες μορφές προεκλογικής προβολής και καθορίζονται οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες η παράβαση των σχετικών διατάξεων συνιστά λόγο έκπτωσης από το βουλευτικό αξίωμα με πρωτοβουλία του ειδικού οργάνου του επόμενου εδαφίου. Ο έλεγχος των εκλογικών δαπανών των κομμάτων και των υποψηφίων βουλευτών διενεργείται από ειδικό όργανο που συγκροτείται και με τη συμμετοχή ανώτατων δικαστικών λειτουργών, όπως νόμος ορίζει. Με νόμο μπορούν να

επεκταθούν οι ρυθμίσεις αυτές και στους υποψηφίους για άλλες αιρετές θέσεις.

3. Απαγορεύονται απολύτως οι οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεις υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος στους δικαστικούς λειτουργούς και σε όσους υπηρετούν στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας. Απαγορεύονται απολύτως οι οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεις υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, στους υπαλλήλους του Δημοσίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή δημόσιων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή επιχειρήσεων η διοίκηση των οποίων ορίζεται άμεσα ή έμμεσα από το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχο."

Άρθρο 29 παρ. 2-3, Σύντ. '86: "2. Νόμος μπορεί να ορίζει την οικονομική ενίσχυση των κομμάτων από το Κράτος και τη δημοσιότητα των εκλογικών δαπανών των κομμάτων και των υποψηφίων βουλευτών.

3. Απαγορεύονται απολύτως οι οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεις υπέρ πολιτικών κομμάτων στους δικαστικούς λειτουργούς, στους στρατιωτικούς γενικά, στα όργανα των σωμάτων ασφαλείας και στους δημόσιους υπαλλήλους, καθώς και η ενεργός δράση υπέρ οποιουδήποτε κόμματος στους υπαλλήλους νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, των δημόσιων επιχειρήσεων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης."

Σχόλια: Με την αναθεωρημένη παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου θεσπίζεται κατ'αρχήν συνταγματικό δικαίωμα των κομμάτων στην οικονομική τους ενίσχυση για τις εκλογές και τις λειτουργικές τους δαπάνες. Τα σχετικά με το δικαίωμα αυτό καλείται να τα ρυθμίσει ο κοινός νομοθέτης. Καλείται ακόμη να ορίσει τις εγγυήσεις διαφάνειας και την επιβολή ανώτατου ορίου εκλογικών δαπανών και να απαγορεύσει ορισμένες πολυδάπανες μορφές προεκλογικής προβολής. Ο ίδιος οφείλει να ορίσει τις προϋποθέσεις κατά τις οποίες η παράβαση σχετικών διατάξεων συνιστά έκπτωση από το βουλευτικό αξίωμα, με πρωτοβουλία του ειδικού ελεγκτικού οργάνου που προβλέπεται στην ίδια διάταξη. Και, με τη συμμετοχή ανώτατων δικαστικών λειτουργών, να συστήσει το ειδικό όργανο που θα είναι υπεύθυνο, εκτός των ανωτέρω, και για τον έλεγχο των εκλογικών δαπανών των κομμάτων και των υποψηφίων βουλευτών. Οι παραπάνω περιορισμοί μπορούν να επεκταθούν με νόμο και στους υποψηφίους για άλλες αιρετές θέσεις.

Η παράγραφος 3 τροποποιήθηκε ως προς τα εξής: α) η απαγόρευση εκδηλώσεων υπέρ πολιτικών κομμάτων που ίσχυε πριν την αναθεώρηση για τους δικαστικούς λειτουργούς και για όσους υπηρετούν στις ένοπλες δυνάμεις και τα σώματα ασφαλείας, συμπληρώθηκε με την προσθήκη 'ή κατά πολιτικού κόμματος', β) καταργήθηκε η διάκριση της παλαιάς αντίστοιχης διάταξης μεταξύ αφ'ενός των δημόσιων υπαλλήλων, για τους οποίους η απαγόρευση κάλυπτε τις οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεις υπέρ πολιτικών κομμάτων και αφ'ετέρου των υπαλλήλων ΝΠΔΔ, δημόσιων επιχειρήσεων και υπαλλήλων ΟΤΑ, για τους οποίους απαγορευόταν μόνο η ενεργός δράση υπέρ οποιουδήποτε πολιτικού κόμματος και γ) στην απαγόρευση της οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεων υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος (η οποία αφορά στους υπαλλήλους του Δημοσίου, υπαλλήλους ΟΤΑ, άλλων ΝΠΔΔ ή δημόσιων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων ΟΤΑ ή επιχειρήσεων η διοίκηση των οποίων ορίζεται άμεσα ή έμμεσα από το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχο) προστέθηκε και το κριτήριο οι εκδηλώσεις αυτές να διεξάγονται 'κατά την άσκηση των καθηκόντων τους'.

19)

Άρθρο 31, Σύντ. '01: "Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να εκλεγεί όποιος είναι Έλληνας πολίτης πριν από πέντε τουλάχιστον έτη, έχει από πατέρα ή μητέρα ελληνική καταγωγή, έχει συμπληρώσει το τεσσαρακοστό έτος της ηλικίας του και έχει τη νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν."

Άρθρο 31, Σύντ. '86: "Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να εκλεγεί όποιος είναι Έλληνας πολίτης πριν από πέντε τουλάχιστον έτη, έχει από πατέρα ελληνική καταγωγή, έχει συμπληρώσει το τεσσαρακοστό έτος της ηλικίας του και έχει τη νόμιμη ικανότητα να εκλέγει."

Σχόλια: Με την αναθεώρηση του άρθρου 31 ενισχύθηκε επιπλέον η 'αρχή της ισότητας των δύο φύλων'. Σύμφωνα με την διάταξη πριν την αναθεώρησή της, ένα από τα κριτήρια εκλογιμότητας προσώπου ως Προέδρου της Δημοκρατίας ήταν η από πατέρα ελληνική του καταγωγή. Με την νέα διάταξη η ελληνική καταγωγή μπορεί να προέρχεται είτε από τον πατέρα είτε από τη μητέρα του του προσώπου αυτού.

20)

Άρθρο 38 παρ. 2, Σύντ. '01: "Αν ο Πρωθυπουργός παραιτηθεί, εκλείπει ή αδυνατεί για λόγους υγείας να ασκήσει τα καθήκοντά του, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει Πρωθυπουργό αυτόν που προτείνει η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος στο οποίο ανήκει ο απερχόμενος Πρωθυπουργός, εφόσον αυτό διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών. Η πρόταση γίνεται το αργότερο σε τρεις ημέρες από την παραίτηση ή την έκλειψη του Πρωθυπουργού ή από τη διαπίστωση της αδυναμίας του να ασκήσει τα καθήκοντά του. Αν κανένα κόμμα δεν διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών, εφαρμόζεται αναλογικά η παράγραφος 4 και στη συνέχεια το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2 και η παράγραφος 3 του προηγούμενου άρθρου."

Άρθρο 38 παρ. 2, Σύντ. '86: "Αν ο Πρωθυπουργός παραιτηθεί ή εκλείπει, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει Πρωθυπουργό αυτόν που προτείνει η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος στο οποίο ανήκει η πρόταση για Πρωθυπουργό γίνεται το αργότερο μέσα σε τρεις ημέρες. Εωσότου διοριστεί ο νέος Πρωθυπουργός, τα καθήκοντα Πρωθυπουργού ασκεί ο πρώτος κατά σειρά Αντιπρόεδρος ή Υπουργός."

Σχόλια: Σημαντικές αλλαγές επέφερε η αναθεώρηση και στην παράγραφο 2 του άρθρου 38. Κατ' αρχήν, στους λόγους αντικατάστασης του Πρωθυπουργού προστίθεται και η αδυναμία άσκησης των καθηκόντων του. Διαφοροποιήσεις επήλθαν και ως προς τη διαδικασία αντικατάστασης του Πρωθυπουργού, ανάλογα με το αν το κόμμα στο οποίο ανήκει διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών στη Βουλή ή πρόκειται για Κυβέρνηση συνεργασίας. Στη μεν πρώτη περίπτωση ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει Πρωθυπουργό αυτόν που προτείνει η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος στο οποίο ανήκει ο απερχόμενος Πρωθυπουργός. Ενώ στη δεύτερη περίπτωση εφαρμόζεται αναλογικά η παράγραφος 4 του άρθρου 38 και στη συνέχεια το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου.

21)

Άρθρο 51 παρ. 4-5, Σύντ. '01: "4. Οι βουλευτικές εκλογές διενεργούνται ταυτόχρονα σε ολόκληρη την Επικράτεια. Νόμος που ψηφίζεται με την πλειοψηφία των δύο τρίτων του όλου αριθμού των βουλευτών μπορεί να ορίζει τα σχετικά με την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τους εκλογείς που βρίσκονται έξω από την Επικράτεια. Ως προς τους εκλογείς αυτούς η αρχή της ταυτόχρονης διενέργειας των εκλογών δεν κωλύει την άσκηση του εκλογικού τους δικαιώματος με επιστολική ψήφο ή άλλο πρόσφορο μέσο, εφόσον η καταμέτρηση και η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων διενεργείται όποτε αυτό γίνεται και σε ολόκληρη την Επικράτεια.

5. Η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος είναι υποχρεωτική."

Άρθρο 51 παρ. 4-5, Σύντ. '86: "4. Οι βουλευτικές εκλογές διενεργούνται ταυτόχρονα σε ολόκληρη την Επικράτεια.

Νόμος μπορεί να ορίζει τα σχετικά με την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τους εκλογείς που βρίσκονται έξω από την Επικράτεια.

5. Η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος είναι υποχρεωτική. Νόμος ορίζει κάθε φορά τις εξαιρέσεις και τις ποινικές κυρώσεις."

Σχόλια: Με την αναθεώρηση, στο β' εδάφιο της παραγράφου 4 του παρόντος άρθρου, που ορίζει ότι νόμος μπορεί να ρυθμίζει ότι αφορά στην άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τους εκλογείς που βρίσκονται έξω από την επικράτεια, προστίθεται και το κριτήριο ότι ο νόμος αυτός πρέπει να ψηφίζεται με την πλειοψηφία των 2/3 του όλου αριθμού των βουλευτών. Παρέχεται ακόμη από το γ' εδάφιο η δυνατότητα στον κοινό νομοθέτη να θεσπίσει την 'επιστολική ψήφο' ή άλλη πρόσφορη μέθοδο για την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τους ανωτέρω εκλογείς, εφ' όσον κάτι τέτοιο δεν κωλύεται από την 'αρχή της ταυτόχρονης διενέργειας των εκλογών'. Το Σύνταγμα πάντως προϋποθέτει η καταμέτρηση και η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων να διενεργείται όποτε αυτό γίνεται και σε ολόκληρη την Επικράτεια.

Με την παράγραφο 5, όπως αυτή τροποποιήθηκε, διατηρείται μεν η υποχρεωτικότητα της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος, καταργείται όμως η δυνατότητα που παρεχόταν στον κοινό νομοθέτη να ορίζει εξαιρέσεις και να επιβάλλει ποινικές κυρώσεις για τις περιπτώσεις

μη άσκησης του εκλογικού δικαιώματος. Κατά συνέπεια, η συνταγματική υποχρέωση άσκησης του εκλογικού δικαιώματος είναι μάλλον τυπική.

22)

Άρθρο 54 παρ. 1-2, Σύντ. '01: "1. Το εκλογικό σύστημα και οι εκλογικές περιφέρειες ορίζονται με νόμο που ισχύει από τις μεθεπόμενες εκλογές, εκτός και αν προβλέπεται η ισχύς του άμεσα από τις επόμενες εκλογές με ρητή διάταξη που ψηφίζεται με την πλειοψηφία των δύο τρίτων του όλου αριθμού των βουλευτών.

2. Ο αριθμός των βουλευτών κάθε εκλογικής περιφέρειας ορίζεται με προεδρικό διάταγμα, με βάση το νόμιμο πληθυσμό της περιφέρειας που προκύπτει, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, από τους εγγεγραμμένους στα οικεία δημοτολόγια, όπως νόμος ορίζει. Τα αποτελέσματα της απογραφής θεωρείται ότι έχουν δημοσιευθεί με βάση τα στοιχεία της αρμόδιας υπηρεσίας μετά την πάροδο ενός έτους από την τελευταία ημέρα διεξαγωγής της."

Άρθρο 54 παρ. 1-2, Σύντ. '86: "1. Το εκλογικό σύστημα και οι εκλογικές περιφέρειες ορίζονται με νόμο.

2. Ο αριθμός των βουλευτών κάθε εκλογικής περιφέρειας ορίζεται με προεδρικό διάταγμα, με βάση το νόμιμο πληθυσμό της περιφέρειας, όπως αυτός προκύπτει από την τελευταία απογραφή."

Σχόλια: Με την αναθεώρηση της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου προστέθηκε περιορισμός ως προς το εκλογικό σύστημα. Συγκεκριμένα, το εκλογικό σύστημα και οι εκλογικές περιφέρειες ορίζονται με νόμο, ο οποίος ισχύει από τις μεθεπόμενες εκλογές, εκτός και αν προβλέπεται η ισχύς του άμεσα από τις επόμενες εκλογές, με ρητή διάταξη που ψηφίζεται με την πλειοψηφία των 2/3 του όλου αριθμού των βουλευτών. Σκοπός της αλλαγής αυτής στο εκλογικό σύστημα είναι να περιοριστούν τα φαινόμενα τροποποίησης του εκλογικού συστήματος από τα κυβερνώντα κόμματα για λόγους ψηφοθηρίας και πολιτικής σκοπιμότητας.

Με τις τροποποιήσεις της παραγράφου 2 εισάγονται επισημάνσεις ως προς τον τρόπο προσδιορισμού, με ανάλογο προεδρικό διάταγμα, του αριθμού των βουλευτών κάθε εκλογικής περιφέρειας. Ο προσδιορισμός αυτός γίνεται με βάση το νόμιμο πληθυσμό της περιφέρειας που προκύπτει, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, από τους εγγεγραμμένους στα οικεία δημοτολόγια. Με την αναθεώρηση καθιερώνεται η υποχρέωση τα αποτελέσματα της απογραφής να δημοσιεύονται ένα χρόνο μετά τη διεξαγωγή της απογραφής. Σε διαφορετική περίπτωση, τα αποτελέσματά της θεωρείται ότι έχουν δημοσιευθεί, με βάση τα στοιχεία της αρμόδιας υπηρεσίας, μετά την πάροδο ενός έτους από την τελευταία ημέρα διεξαγωγής της.

23)

Άρθρο 56 παρ. 1 και 3, Σύντ. '01: "1. Έμμισθοι δημόσιοι λειτουργοί και υπάλληλοι, άλλοι υπάλληλοι του Δημοσίου, υπηρετούντες στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας, υπάλληλοι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, αιρετά μονοπρόσωπα όργανα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, διοικητές, υποδιοικητές ή πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων ή διευθύνοντες ή εντεταλμένοι σύμβουλοι νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου ή δημόσιων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος ή επιχειρήσεων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές, αν δεν παραιτηθούν πριν από την ανακήρυξή τους ως υποψηφίων. Η παραίτηση συντελείται με μόνη τη γραπτή υποβολή της. Αποκλείεται η επάνοδος στην ενεργό υπηρεσία των στρατιωτικών που παραιτούνται. Τα ανώτερα αιρετά μονοπρόσωπα όργανα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης δεύτερου βαθμού δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές κατά τη διάρκεια της θητείας για την οποία εξελέγησαν, ακόμη και αν παραιτηθούν.

3. Δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές σε όποια εκλογική περιφέρεια υπηρέτησαν ή σε όποια εκλογική περιφέρεια εκτεινόταν η τοπική αρμοδιότητά τους μέσα στους τελευταίους δεκαοκτώ μήνες της τετραετούς βουλευτικής περιόδου:

α) Οι διοικητές, υποδιοικητές, πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων, διευθύνοντες και εντεταλμένοι σύμβουλοι των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, πλην των σωματειακών, των κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου και των δημόσιων επιχειρήσεων ή άλλων επιχειρήσεων τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος.

β) Τα μέλη των ανεξάρτητων αρχών που συγκροτούνται και λειτουργούν κατά το άρθρο 101Α, καθώς και των αρχών που χαρακτηρίζονται με νόμο ως ανεξάρτητες ή ρυθμιστικές.

γ) Οι ανώτεροι και ανώτατοι αξιωματικοί των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας.

δ) Οι έμμισθοι υπάλληλοι του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεών τους, καθώς και των νομικών προσώπων και επιχειρήσεων της περίπτωσης α' που κατείχαν θέση προϊσταμένου οργανικής μονάδας επιπέδου διεύθυνσης ή άλλη αντίστοιχη, όπως ειδικότερα νόμος ορίζει. Υπάλληλοι που αναφέρονται στο προηγούμενο εδάφιο και είχαν ευρύτερη τοπική αρμοδιότητα υπάγονται στους περιορισμούς της παραγράφου αυτής ως προς εκλογικές περιφέρειες άλλες από αυτήν της έδρας τους, μόνο εφόσον κατείχαν θέση προϊσταμένου οργανικής μονάδας επιπέδου γενικής διεύθυνσης ή άλλη αντίστοιχη, όπως ειδικότερα νόμος ορίζει.

ε) Οι γενικοί ή ειδικοί γραμματείς υπουργείων ή αυτοτελών γενικών γραμματειών ή περιφερειών και όσοι ο νόμος εξομοιώνει με αυτούς.

Δεν υπάγονται στους περιορισμούς της παραγράφου αυτής οι υποψήφιοι βουλευτές Επικρατείας."

Άρθρο 56 παρ. 1 και 3, Σύντ. '86: "1. Έμμισθοι δημόσιοι λειτουργοί και υπάλληλοι, αξιωματικοί των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας, υπάλληλοι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δήμαρχοι και πρόεδροι κοινοτήτων και διοικητές ή πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή δημόσιων ή δημοτικών επιχειρήσεων, συμβολαιογράφοι, φύλακες μεταγραφών και υποθηκών δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ή να εκλεγούν βουλευτές, αν δεν παραιτηθούν πριν από την ανακήρυξή τους ως υποψηφίων. Η παραίτηση συντελείται με μόνη τη γραπτή υποβολή της. Αποκλείεται η επάνοδος στην ενεργό υπηρεσία των στρατιωτικών που παραιτούνται και απαγορεύεται, πριν περάσει ένα έτος από την παραίτηση, η επάνοδος των πολιτικών υπαλλήλων και λειτουργών που παραιτούνται.

3. Έμμισθοι δημόσιοι υπάλληλοι, στρατιωτικοί εν ενεργεία και αξιωματικοί των σωμάτων ασφαλείας, υπάλληλοι νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου γενικά, διοικητές και υπάλληλοι δημόσιων και δημοτικών επιχειρήσεων ή κοινωφελών ιδρυμάτων δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές σε οποιαδήποτε εκλογική περιφέρεια στην οποία υπηρέτησαν περισσότερο από τρεις μήνες κατά την τριετία πριν από τις εκλογές. Στους ίδιους περιορισμούς υπάγονται και όσοι διετέλεσαν γενικοί γραμματείς υπουργείων κατά το τελευταίο εξάμηνο της τετραετούς βουλευτικής περιόδου. Δεν υπάγονται στους ίδιους περιορισμούς οι υποψήφιοι βουλευτές Επικρατείας και οι κατώτεροι υπάλληλοι των κεντρικών κρατικών υπηρεσιών."

Σχόλια: Με το α' εδάφιο της αναθεωρημένης παραγράφου έγιναν τροποποιήσεις όσων αφορά στα πρόσωπα που δε μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι, ούτε να εκλεγούν βουλευτές αν δεν παραιτηθούν πριν από την ανακήρυξή τους ως υποψηφίων. Στο τελευταίο εδάφιο που προστέθηκε στην ίδια παράγραφο εισάγεται νέο κώλυμα εκλογιμότητας για τα ανώτερα αιρετά μονοπρόσωπα όργανα των ΟΤΑ δευτέρου βαθμού. Τα πρόσωπα αυτά δε μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι, ούτε να εκλεγούν βουλευτές κατά τη διάρκεια της θητείας για την οποία εξελέγησαν, ακόμη και αν παραιτηθούν. Τέλος, καταργείται η απαγόρευση επανόδου των πολιτικών υπαλλήλων και λειτουργών που παραιτήθηκαν, πριν περάσει ένα έτος από την παραίτησή τους.

Με την παράγραφο 3, όπως αυτή αναθεωρήθηκε, ορίζεται ότι τοπικό κώλυμα εκλογιμότητας ισχύει για όσους υπηρέτησαν σε ορισμένη εκλογική περιφέρεια, ως προς την εκλογή τους στην περιφέρεια αυτή και στην περιφέρεια στην οποία εκτεινόταν η τοπική τους αρμοδιότητα μέσα στους τελευταίους 18 μήνες της τετραετούς βουλευτικής περιόδου. Τα πρόσωπα που αφορά το ανωτέρω τοπικό κώλυμα είναι αυτά που αναφέρονται στα περιπτώσεις α ως ε του άρθρου 56 παράγραφος 3. Με το τελευταίο εδάφιο καταργήθηκε η εξαίρεση που ίσχυε για τους κατώτερους υπαλλήλους των κεντρικών κρατικών υπηρεσιών. Σύμφωνα με την καταργηθείσα η εξαίρεση τα πρόσωπα αυτά δεν υπαγόταν στους ανωτέρω περιορισμούς. Έτσι οι μόνοι που συνεχίζουν να εξαιρούνται είναι οι υποψήφιοι βουλευτές Επικρατείας.

Η μείωση των κωλυμάτων εκλογιμότητας που επιτεύχθηκαν με την παρούσα διάταξη διευκολύνει της συμμετοχής των δημοσίων υπαλλήλων και των υπαλλήλων του ευρύτερου

δημοσίου τομέα στην πολιτική ζωή της Χώρας²⁴.

24)

Άρθρο 57, Σύντ. '01: "1. Τα καθήκοντα του βουλευτή είναι ασυμβίβαστα με τα έργα ή την ιδιότητα του ιδιοκτήτη ή εταίρου ή μετόχου ή διοικητή ή διαχειριστή ή μέλους του διοικητικού συμβουλίου ή γενικού διευθυντή ή των αναπληρωτών τους επιχείρησης, η οποία:

α) Αναλαμβάνει έργα ή μελέτες ή προμήθειες του Δημοσίου ή παροχή υπηρεσιών προς το Δημόσιο ή συνάπτει με το Δημόσιο συναφείς συμβάσεις αναπτυξιακού ή επενδυτικού χαρακτήρα.

β) Απολαύει ειδικών προνομίων.

γ) Κατέχει ή διαχειρίζεται ραδιοφωνικό ή τηλεοπτικό σταθμό ή εκδίδει εφημερίδα πανελληνίας κυκλοφορίας.

δ) Ασκεί κατά παραχώρηση δημόσια υπηρεσία ή δημόσια επιχείρηση ή επιχείρηση κοινής ωφέλειας.

ε) Μισθώνει για εμπορικούς λόγους ακίνητα του Δημοσίου.

Για την εφαρμογή της παραγράφου αυτής με το Δημόσιο εξομοιώνονται οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, τα άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα κρατικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, οι δημόσιες επιχειρήσεις, οι επιχειρήσεις των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και οι άλλες επιχειρήσεις τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος. Μέτοχος επιχείρησης που εμπίπτει στους περιορισμούς της παραγράφου αυτής είναι όποιος κατέχει ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου μεγαλύτερο του ένα τοις εκατό.

Τα καθήκοντα του βουλευτή είναι επίσης ασυμβίβαστα με την άσκηση οποιουδήποτε επαγγέλματος. Νόμος ορίζει τις δραστηριότητες που είναι συμβατές με το βουλευτικό αξίωμα, καθώς και τα σχετικά με τα ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ζητήματα και τον τρόπο επανόδου των βουλευτών στο επάγγελμά τους μετά την απώλεια της βουλευτικής ιδιότητας. Οι δραστηριότητες του προηγούμενου εδαφίου σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να περιλαμβάνουν την ιδιότητα του υπαλλήλου ή του νομικού ή άλλου συμβούλου σε επιχειρήσεις των περιπτώσεων α' έως δ' της παραγράφου αυτής.

Η παράβαση των διατάξεων αυτής της παραγράφου συνεπάγεται έκπτωση από το βουλευτικό αξίωμα και ακυρότητα των σχετικών συμβάσεων ή πράξεων, όπως νόμος ορίζει.

2. Βουλευτές που υπάγονται στις διατάξεις του πρώτου εδαφίου της προηγούμενης παραγράφου οφείλουν, μέσα σε οκτώ ημέρες αφότου η εκλογή τους γίνει οριστική, να επιλέξουν με δήλωσή τους μεταξύ του βουλευτικού αξιώματος και των παραπάνω έργων ή ιδιοτήτων. Αν παραλειφθεί αυτή η εμπρόθεσμη δήλωση, εκπίπτουν αυτοδικαίως από το αξίωμα του βουλευτή.

3. Βουλευτές που αποδέχονται οποιαδήποτε από τις ιδιότητες ή τα έργα που αναφέρονται σε αυτό ή στο προηγούμενο άρθρο και που χαρακτηρίζονται ότι αποτελούν κώλυμα για την υποψηφιότητα βουλευτή ή ότι είναι ασυμβίβαστα με το βουλευτικό αξίωμα, εκπίπτουν από το αξίωμα αυτό, όπως νόμος ορίζει.

4. Ειδικός νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο συνεχίζονται ή εκχωρούνται ή διαλύονται συμβάσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1 και έχουν αναληφθεί από βουλευτή ή από επιχείρηση στην οποία αυτός μετείχε πριν από την απόκτηση της βουλευτικής ιδιότητας ή με ασυμβίβαστη προς το αξίωμά του ιδιότητα."

Άρθρο 57, Σύντ. '86: "1. Τα καθήκοντα του βουλευτή είναι ασυμβίβαστα με τα έργα και την ιδιότητα μέλους του διοικητικού συμβουλίου, διοικητή, γενικού διευθυντή, ή των αναπληρωτών τους, ή υπαλλήλου εμπορικής εταιρίας, ή επιχείρησης που απολαμβάνει ειδικά προνόμια ή κρατική επιχορήγηση ή προς την οποία παραχωρήθηκε δημόσια επιχείρηση.

2. Βουλευτές που υπάγονται στις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου οφείλουν, μέσα σε οκτώ ημέρες αφότου η εκλογή τους γίνει οριστική, να επιλέξουν με δήλωσή τους μεταξύ του βουλευτικού αξιώματος και των παραπάνω έργων. Αν παραλειφθεί αυτή η εμπρόθεσμη δήλωση, εκπίπτουν αυτοδικαίως από το αξίωμα του βουλευτή.

²⁴ http://www.ekloges.com.cy/nqcontent.cfm?tt=article&a_id=2423, Εταιρία Mathisis.com, The Greek Internet Forum, Σχόλια καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου Ευάγγ. Βενιζέλου.

3. Βουλευτές που αποδέχονται οποιοδήποτε από τα καθήκοντα ή τα έργα που αναφέρονται σε αυτό ή στο προηγούμενο άρθρο και που χαρακτηρίζονται ότι αποτελούν κώλυμα για την υποψηφιότητα βουλευτή ή ότι είναι ασυμβίβαστα με το βουλευτικό αξίωμα, εκπίπτουν αυτοδικαίως από το αξίωμα αυτό.
4. Οι βουλευτές δεν μπορούν να αναλαμβάνουν προμήθειες, μελέτες ή την εκτέλεση έργων του Κράτους, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή δημόσιων ή δημοτικών επιχειρήσεων και ενοικιάσεις δημόσιων ή δημοτικών φόρων, ούτε να μισθώνουν ακίνητα που ανήκουν στα προαναφερόμενα πρόσωπα ή να δέχονται παραχωρήσεις κάθε μορφής στα ακίνητα αυτά. Η παράβαση των διατάξεων αυτής της παραγράφου συνεπάγεται έκπτωση από το βουλευτικό αξίωμα και ακυρότητα των πράξεων. Οι πράξεις αυτές είναι άκυρες και όταν γίνονται από εμπορικές εταιρίες ή επιχειρήσεις, στις οποίες βουλευτής εκτελεί έργα διευθυντή ή διοικητικού ή νομικού συμβούλου ή μετέχει σ' αυτές ως ομόρρυθμος ή ετερόρρυθμος εταίρος.
5. Ειδικός νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο συνεχίζονται ή εκχωρούνται ή διαλύονται συμβάσεις για την εκτέλεση των αναφερόμενων στην παράγραφο 4 έργων και μελετών που έχουν αναληφθεί από βουλευτή πριν από την εκλογή του."

Σχόλια: Με τις τροποποιήσεις που έγιναν στο άρθρο 57 ενισχύθηκαν ιδιαίτερα τα ασυμβίβαστα των βουλευτών (παράγραφος 1, περιπτώσεις α' έως ε'). Επιπλέον θεσπίστηκε γενικό επαγγελματικό κώλυμα, βάσει του οποίου η ιδιότητα του βουλευτή είναι ασυμβίβαστη με την άσκηση οποιοδήποτε επαγγέλματος. Παρέχεται βέβαια η δυνατότητα στον κοινό νομοθέτη να ορίσει τις δραστηριότητες που είναι συμβατές με το βουλευτικό αξίωμα (που όμως σε καμία περίπτωση δε μπορούν να περιλαμβάνουν την ιδιότητα του υπαλλήλου ή του νομικού ή άλλου συμβούλου σε επιχειρήσεις των περιπτώσεων α' έως δ' της παραγράφου 1), να ρυθμίσει ότι αφορά στα ζητήματα συνταξιοδότησής τους και επανόδου τους στο επάγγελμά τους, μετά την απώλεια της βουλευτικής τους ιδιότητας. Το τελευταίο εδάφιο αναφέρει τις επιπτώσεις παραβίασεως των ανωτέρω διατάξεων, που είναι έκπτωση από το βουλευτικό αξίωμα και ακυρότητα των σχετικών πράξεων ή συμβάσεων. Οι λεπτομέρειες των επιπτώσεων αυτών θα οριστούν με κοινό νόμο.

Τέλος, από την τροποποίησή της η διάταξη διαχωρίζει τις περιπτώσεις στις τις οποίες επέρχεται αυτοδίκαιη έκπτωση από το βουλευτικό αξίωμα λόγω ασυμβίβαστου, από εκείνες για τις οποίες πρέπει να ακολουθεί η από τον κοινό νόμο προβλεπόμενη διαδικασία.

25)

Άρθρο 66 παρ. 3, Σύντ. '01: "Η Βουλή και οι κοινοβουλευτικές επιτροπές μπορούν να ζητήσουν την παρουσία του Υπουργού ή του Υφυπουργού που είναι αρμόδιος για τα θέματα που συζητούν.

Οι κοινοβουλευτικές επιτροπές μπορούν να καλούν οποιοδήποτε πρόσωπο θεωρούν χρήσιμο για το έργο τους, ενημερώνοντας και τον αρμόδιο Υπουργό. Οι κοινοβουλευτικές επιτροπές συνεδριάζουν δημόσια, όπως ορίζεται στον Κανονισμό της Βουλής, μπορούν όμως να διασκεφθούν σε μυστική συνεδρίαση, ύστερα από αίτηση της Κυβέρνησης ή πέντε βουλευτών, αν το αποφασίσει η πλειοψηφία σε μυστική συνεδρίαση. Η κοινοβουλευτική επιτροπή αποφασίζει κατόπιν, αν πρέπει να επαναδιαεξαχθεί η συζήτηση για το ίδιο θέμα σε δημόσια συνεδρίαση.

Άρθρο 66 παρ. 3, Σύντ. '86: "Η Βουλή και οι κοινοβουλευτικές επιτροπές μπορούν να ζητήσουν την παρουσία του Υπουργού ή του Υφυπουργού που είναι αρμόδιος για τα θέματα που συζητούν.

Οι κοινοβουλευτικές επιτροπές έχουν δικαίωμα να καλούν διαμέσου του αρμόδιου Υπουργού οποιονδήποτε δημόσιο λειτουργό θεωρούν χρήσιμο για το έργο τους."

Σχόλια: Η βασικότερη τροποποίηση της ανωτέρω διατάξεως είναι η προσθήκη των δύο τελευταίων εδαφίων. Με αυτά καθιερώνεται η αρχή της δημοσιότητας των συνεδριάσεων των κοινοβουλευτικών επιτροπών, όπως συγκεκριμένα ορίζει ο ΚτΒ. Κατ'εξαίρεση, μπορεί να διασκεφθούν σε μυστική συνεδρίαση, ύστερα από αίτηση της Κυβέρνησης ή πέντε βουλευτών, εφόσον το αποφασίσει η πλειοψηφία σε μυστική συνεδρίαση. Η κοινοβουλευτική επιτροπή είναι αυτή που πρέπει μετά να αποφασίσει αν η συζήτηση που διεξήχθη στη μυστική διάσκεψη πρέπει να επαναδιαεξαχθεί, για το ίδιο θέμα, σε δημόσια συνεδρίαση.

26)

Άρθρο 68 παρ. 1, Σύντ. '01: "Η Βουλή στις αρχές κάθε τακτικής συνόδου συνιστά από τα μέλη της διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές για να εξετάζουν και να επεξεργάζονται τα νομοσχέδια και τις προτάσεις νόμων που υποβάλλονται, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής."

Άρθρο 68 παρ. 1, Σύντ. '86: "Η Βουλή στην αρχή κάθε τακτικής συνόδου συνιστά από τα μέλη της κοινοβουλευτικής επιτροπές για να εξετάζουν και να επεξεργάζονται τα νομοσχέδια και τις προτάσεις νόμων που υποβάλλονται και υπάγονται στην αρμοδιότητα της Ολομέλειας και των Τμημάτων της."

Σχόλια: Με την τροποποίηση της ανωτέρω διατάξεως, επισημαίνεται ότι η υποχρεωτική σύσταση από τη Βουλή στις αρχές κάθε τακτικής συνόδου διαρκών κοινοβουλευτικών επιτροπών καθώς και ο ρόλος των επιτροπών αυτών, κατά την εξέταση και επεξεργασία νομοσχεδίων και προτάσεων νόμων που υποβάλλονται στη Βουλή, ρυθμίζεται από τον ΚτΒ.

27)

Άρθρο 70 παρ. 2-8, Σύντ. '01: "2. Ο Κανονισμός της Βουλής προβλέπει ότι το νομοθετικό έργο που καθορίζεται από αυτόν μπορεί να ασκείται και από τις διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές που συγκροτούνται και λειτουργούν κατά τη διάρκεια της συνόδου, όπως ορίζει ο Κανονισμός και με τους περιορισμούς του άρθρου 72.

3. Με τον Κανονισμό της Βουλής ορίζεται επίσης η κατανομή της αρμοδιότητας μεταξύ των διαρκών κοινοβουλευτικών επιτροπών κατά Υπουργεία.

4. Αν δεν ορίζεται διαφορετικά, οι διατάξεις του Συντάγματος που αφορούν τη Βουλή ισχύουν για τη λειτουργία της σε Ολομέλεια και σε Τμήμα κατά το άρθρο 71, καθώς και για τη λειτουργία των κοινοβουλευτικών επιτροπών.

5. Για να λάβουν απόφαση το κατά το άρθρο 71 Τμήμα και οι διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές, όταν ασκούν νομοθετικό έργο κατά την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου, απαιτείται πλειοψηφία που δεν μπορεί να είναι μικρότερη από τα δύο πέμπτα του αριθμού των μελών τους.

6. Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος ασκείται από τη Βουλή σε Ολομέλεια, όπως ορίζει ο Κανονισμός. Ο Κανονισμός μπορεί να προβλέπει την άσκηση κοινοβουλευτικού ελέγχου και από το κατά το άρθρο 71 Τμήμα, καθώς και από τις διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές που συγκροτούνται και λειτουργούν κατά τη διάρκεια της συνόδου.

7. Ο Κανονισμός ορίζει τον τρόπο με τον οποίο μετέχουν στις ψηφοφορίες βουλευτές που βρίσκονται σε αποστολή της Βουλής ή της Κυβέρνησης στο εξωτερικό.

8. Ο Κανονισμός της Βουλής προβλέπει τον τρόπο με τον οποίο η Βουλή ενημερώνεται από την Κυβέρνηση για τα ζητήματα που αποτελούν αντικείμενο κανονιστικής ρύθμισης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συζητεί γι' αυτά."

Άρθρο 70 παρ. 2-6, Σύντ. '86: "2. Ο Κανονισμός της Βουλής προβλέπει ότι το νομοθετικό έργο που καθορίζεται από αυτόν ασκείται και σε Τμήματα, όχι περισσότερα από δύο, με τους περιορισμούς του άρθρου 72. Η σύσταση και λειτουργία των Τμημάτων αποφασίζεται κάθε φορά από τη Βουλή στην αρχή κάθε συνόδου, με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.

3. Με τον Κανονισμό της Βουλής ορίζεται επίσης η κατανομή της αρμοδιότητας μεταξύ των Τμημάτων κατά Υπουργεία.

4. Αν δεν ορίζεται διαφορετικά, οι διατάξεις του Συντάγματος που αφορούν τη Βουλή ισχύουν για τη λειτουργία της τόσο σε Ολομέλεια όσο και σε Τμήματα.

5. Για να λάβουν απόφαση τα Τμήματα, απαιτείται πλειοψηφία που δεν μπορεί να είναι μικρότερη από τα δύο πέμπτα του αριθμού των βουλευτών των Τμημάτων.

6. Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος ασκείται από τη Βουλή σε Ολομέλεια, δύο τουλάχιστον φορές την εβδομάδα, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής."

(Οι παράγραφοι 7 και 8 δεν υπήρχαν)

Σχόλια: Με την αναθεώρηση του άρθρου 70 και συγκεκριμένα των παραγράφων 2 ως 6 ενισχύεται ιδιαίτερα ο ελεγκτικός ρόλος των διαρκών κοινοβουλευτικών επιτροπών.

Με τις αναθεωρημένες αυτές διατάξεις 'ο Κανονισμός της Βουλής μπορεί να προβλέπει ειδικά μέσα άσκησης κοινοβουλευτικού ελέγχου, στο πλαίσιο των επιτροπών, ώστε ο έλεγχος αυτός να είναι διαρκής, βαθύτερος και εντονότερος'²⁵. Με τις νέες παραγράφους 7 και 8

²⁵ http://www.ekloges.com.cy/nqcontent.cfm?tt=article&a_id=2423, Εταιρία Mathisis.com, The

ορίζεται κατ'αρχήν ότι ο τρόπος κατά τον οποίο μετέχουν οι βουλευτές που βρίσκονται σε αποστολή της Βουλής ή της Κυβέρνησης στο εξωτερικό ρυθμίζεται από τον ΚτΒ. Από τον Κανονισμό προβλέπεται και ο τρόπος με τον οποίο η Βουλή ενημερώνεται από την Κυβέρνηση και συζητεί για ζητήματα που αποτελούν αντικείμενο κανονιστικής ρύθμισης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

28)

Άρθρο 72 παρ. 1-4, Σύντ. '01: "1. Στην Ολομέλεια της Βουλής συζητούνται και ψηφίζονται ο Κανονισμός της, νομοσχέδια και προτάσεις νόμων για τα θέματα των άρθρων 3, 13, 27, 28 παράγραφοι 2 και 3, 29 παράγραφος 2, 33 παράγραφος 3, 48, 51, 54, 86, νομοσχέδια και προτάσεις εκτελεστικών του Συντάγματος νόμων για την άσκηση και προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, νομοσχέδια και προτάσεις νόμων για την αυθεντική ερμηνεία νόμων, καθώς και για κάθε άλλο θέμα που σύμφωνα με ειδική πρόβλεψη του Συντάγματος ανατίθεται στην Ολομέλεια της Βουλής ή για τη ρύθμιση του οποίου απαιτείται ειδική πλειοψηφία.

Στην Ολομέλεια της Βουλής ψηφίζεται επίσης ο προϋπολογισμός και ο απολογισμός του Κράτους και της Βουλής.

2. Η συζήτηση και ψήφιση όλων των άλλων νομοσχεδίων ή προτάσεων νόμων μπορεί να γίνεται, κατά τη διάρκεια της συνόδου, από την αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή, κατά τους ορισμούς του άρθρου 70. Γίνεται επίσης από το Τμήμα που συγκροτείται και λειτουργεί σύμφωνα με το άρθρο 71 κατά τη διάρκεια της διακοπής των εργασιών της Βουλής, όπως ορίζει ο Κανονισμός.

3. Η διαρκής κοινοβουλευτική επιτροπή που επιλαμβάνεται της ψήφισης νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου μπορεί με απόφασή της που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία των μελών της να παραπέμπει στην Ολομέλεια οποιαδήποτε αμφισβήτηση για την αρμοδιότητά της. Η απόφαση της Ολομέλειας δεσμεύει τις επιτροπές.

Μεταξύ της κατάθεσης νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου και της συζήτησής του στη διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή πρέπει να μεσολαβεί τουλάχιστον μία εβδομάδα.

4. Νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που συζητήθηκε και ψηφίστηκε στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή εισάγεται στην Ολομέλεια σε μία συνεδρίαση, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής, και συζητείται και ψηφίζεται ενιαία επί της αρχής, επί των άρθρων και στο σύνολο. Νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που έγινε δεκτή στην επιτροπή με πλειοψηφία τουλάχιστον τεσσάρων πέμπτων συζητείται και ψηφίζεται στην Ολομέλεια, όπως ορίζει ο Κανονισμός."

Άρθρο 72 παρ. 1-5, Σύντ. '86: "1. Στην Ολομέλεια της Βουλής συζητούνται και ψηφίζονται ο Κανονισμός της, νομοσχέδια και προτάσεις νόμων για την εκλογή βουλευτών, για τα θέματα των άρθρων 3, 13, 27, 28 και 36 παράγραφος 1, για την άσκηση και προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, για τη λειτουργία των πολιτικών κομμάτων, για την παροχή νομοθετικής εξουσιοδότησης, κατά το άρθρο 43 παράγραφος 4, για την ευθύνη των υπουργών, για την κατάσταση πολιορκίας, για τη χορηγία του Προέδρου της Δημοκρατίας και για την αυθεντική ερμηνεία των νόμων κατά το άρθρο 77, καθώς και για κάθε άλλο θέμα που σύμφωνα με ειδική πρόβλεψη του Συντάγματος ανατίθεται στην Ολομέλεια της Βουλής ή για τη ρύθμιση του οποίου απαιτείται ειδική πλειοψηφία. Στην Ολομέλεια της Βουλής ψηφίζεται επίσης ο προϋπολογισμός και ο απολογισμός του Κράτους και της Βουλής.

2. Η συζήτηση και η ψήφιση καταρχήν, κατ' άρθρο και στο σύνολο όλων των άλλων νομοσχεδίων ή προτάσεων νόμων, μπορεί να ανατεθεί σε Τμήμα της Βουλής, κατά τους ορισμούς του άρθρου 70.

3. Το Τμήμα που επιλαμβάνεται να ψηφίσει νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου αποφασίζει οριστικά για την αρμοδιότητά του και δικαιούται να παραπέμπει οποιαδήποτε σχετική με αυτή αμφισβήτηση στην Ολομέλεια της Βουλής με απόφαση του που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των μελών του. Η απόφαση της Ολομέλειας δεσμεύει τα Τμήματα.

4. Η Κυβέρνηση μπορεί να εισάγει για συζήτηση και ψήφιση νομοσχέδιο μεγαλύτερης σημασίας στην Ολομέλεια αντί στα Τμήματα.

5. Η Ολομέλεια της Βουλής μπορεί να ζητήσει με απόφασή της, που λαμβάνεται με απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, να συζητήσει η ίδια και να ψηφίσει καταρχήν, κατ' άρθρο και στο σύνολο νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που εκκρεμεί σε Τμήμα."

Σχόλια: Οι τροποποιήσεις που έγιναν με την αναθεώρηση στο άρθρο 72 επέφεραν περαιτέρω σημαντικές αλλαγές στην οργάνωση και λειτουργία της Βουλής γενικά και ενίσχυσαν επιπλέον τη νομοθετική αρμοδιότητα των διαρκών επιτροπών της Βουλής. Όπως ορίζει η παράγραφος 2 της διάταξης αυτής, ο ΚτΒ μπορεί να προβλέπει ότι η συζήτηση και ψήφιση όλων των νομοσχεδίων ή προτάσεων νόμων που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 1, μπορεί να γίνεται, κατά τη διάρκεια της συνόδου, από την αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή, κατά τους ορισμούς του άρθρου 70. Στις περιπτώσεις αυτές, πριν τα νομοσχέδια ή οι προτάσεις νόμων εισαχθούν στην Ολομέλεια, οι διαρκείς επιτροπές είναι αυτές καθίστανται αρμόδιες για την επεξεργασία τους. Αρμόδιο εδώ μπορεί να είναι και το Τμήμα που συγκροτείται και λειτουργεί σύμφωνα με το άρθρο 71 κατά τη διάρκεια της διακοπής των εργασιών της Βουλής. Η αναθεωρημένη παράγραφος 3 καθιερώνει τη δυνατότητα η διαρκής κοινοβουλευτική επιτροπή, η οποία έχει επιληφθεί την ψήφιση ενός νομοσχεδίου ή μιας πρότασης νόμου, να μπορεί να παραπέμψει στην Ολομέλεια οποιαδήποτε αμφισβήτηση για την αρμοδιότητά της. Για την παραπομπή απαιτείται απόλυτη πλειοψηφία των μελών της διαρκούς επιτροπής και απόφαση της Ολομέλειας είναι δεσμευτική για την επιτροπή. Επιπλέον ορίζεται ότι για να μπορεί η διαρκής επιτροπή να προβεί σε συζήτηση του εκάστοτε νομοσχεδίου ή της πρότασης νόμου που της έχει κατατεθεί, πρέπει να έχει παρέλθει χρονικό διάστημα τουλάχιστον μίας εβδομάδας από την κατάθεσή αυτή. Τέλος, η παράγραφος 4 προβλέπει τη διαδικασία που ακολουθεί το νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου μετά τη συζήτηση και ψήφισή του από την αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή.

29)

Άρθρο 74 παρ. 5, Σύντ. '01: "Τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 1 ισχύουν και για τα νομοσχέδια ή τις προτάσεις νόμων που εισάγονται για συζήτηση και ψήφιση στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής.

Νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που περιέχει διατάξεις άσχετες με το κύριο αντικείμενό τους δεν εισάγεται για συζήτηση.

Προσθήκη ή τροπολογία άσχετη με το κύριο αντικείμενο του νομοσχεδίου ή της πρότασης νόμου δεν εισάγεται για συζήτηση.

Προσθήκες ή τροπολογίες Υπουργών συζητούνται μόνο αν έχουν υποβληθεί τρεις τουλάχιστον ημέρες πριν από την έναρξη της συζήτησης στην Ολομέλεια, στο κατά το άρθρο 71 Τμήμα ή στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή, όπως ορίζει ο Κανονισμός.

Τα οριζόμενα στα προηγούμενα δύο εδάφια ισχύουν και για τις προσθήκες ή τροπολογίες βουλευτών.

Σε περίπτωση αμφισβήτησης αποφαινεται η Βουλή.

Βουλευτές που δεν μετέχουν στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή ή στο κατά το άρθρο 71 Τμήμα έχουν το δικαίωμα να λάβουν το λόγο επί της αρχής και για να υποστηρίξουν προτάσεις νόμων και προσθήκες ή τροπολογίες που έχουν υποβάλει, όπως ορίζει ο Κανονισμός."

Άρθρο 74 παρ. 5, Σύντ. '86: "Νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που περιέχει διατάξεις άσχετες με το κύριο αντικείμενό τους δεν εισάγεται για συζήτηση.

Καμία προσθήκη ή τροπολογία δεν εισάγεται για συζήτηση, αν δεν σχετίζεται με το κύριο αντικείμενο του νομοσχεδίου ή της πρότασης. Σε περίπτωση αμφισβήτησης αποφαινεται η Βουλή."

Σχόλια: Η αναθεωρημένη παράγραφος 5 του άρθρου 74 αναφέρεται σε ορισμένες διαδικαστικές λεπτομέρειες που ισχύουν για τα νομοσχέδια ή τις προτάσεις νόμων που εισάγονται για συζήτηση και ψήφιση στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή. Η ίδια παράγραφος ορίζει ποία σχέδια ή προτάσεις νόμων, προσθήκες ή τροπολογίες και προσθήκες ή τροπολογίες Υπουργών μπορούν ή δε μπορούν να εισαχθούν για συζήτηση στην αρμόδια επιτροπή. Τέλος, παρέχεται η δυνατότητα από τον αναθεωρητικό νομοθέτη σε όλους τους βουλευτές, ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους σε ορισμένο κοινοβουλευτικό σχηματισμό ή όχι, να συμμετέχουν στις συζητήσεις των διαρκών κοινοβουλευτικών επιτροπών, να λαμβάνουν το λόγο και να εκφράζουν έτσι τις απόψεις τους.

30)

Άρθρο 76 παρ. 1-5, Σύντ. '01: "1. Κάθε νομοσχέδιο και κάθε πρόταση νόμου συζητείται και ψηφίζεται μία μόνο φορά, καταρχήν, κατ' άρθρο και στο σύνολο με την εξαίρεση των περιπτώσεων που προβλέπονται στην παράγραφο 4 του άρθρου 72.

2. Ψηφισμένο νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που αναπέμπεται κατά το άρθρο 42 συζητείται και ψηφίζεται από την Ολομέλεια της Βουλής δύο φορές και σε δύο διαφορετικές συνεδριάσεις που απέχουν μεταξύ τους δύο τουλάχιστον ημέρες, στην πρώτη συζήτηση καταρχήν και κατ' άρθρο και στη δεύτερη κατ' άρθρο και στο σύνολο.

3. Αν κατά τη συζήτηση έγιναν δεκτές προσθήκες ή τροπολογίες, η ψήφιση στο σύνολο αναβάλλεται για ένα εικοσιτετράωρο από τη διανομή του τροποποιημένου νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου με την εξαίρεση των περιπτώσεων που προβλέπονται στην παράγραφο 4 του άρθρου 72.

4. Νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που χαρακτηρίζεται από την Κυβέρνηση κατεπείγον εισάγεται για ψήφιση, ύστερα από περιορισμένη συζήτηση σε μία συνεδρίαση, από την Ολομέλεια ή το κατά το άρθρο 71 Τμήμα, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής.

5. Η Κυβέρνηση μπορεί να ζητήσει να συζητηθεί σε ορισμένο αριθμό συνεδριάσεων, νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που έχει επείγοντα χαρακτήρα, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής."

Άρθρο 76 παρ. 1-5, Σύντ. '86: "1. Κάθε νομοσχέδιο και κάθε πρόταση νόμου που εισάγεται στην Ολομέλεια ή στα Τμήματα συζητείται και ψηφίζεται μία νόμο φορά, καταρχήν, κατ' άρθρο και στο σύνολο.

2. Κατ' εξαίρεση νομοσχέδια και προτάσεις νόμων συζητούνται και ψηφίζονται από την Ολομέλεια της Βουλής δύο φορές και σε δύο διαφορετικές συνεδριάσεις, που απέχουν μεταξύ τους δύο τουλάχιστον ημέρες, στην πρώτη συζήτηση καταρχήν και κατ' άρθρο, και στη δεύτερη κατ' άρθρο και στο σύνολο, αν, ωστόσο αρχίσει η καταρχήν συζήτηση, το ζητήσει το ένα τρίτο του όλου αριθμού των βουλευτών.

3. Αν κατά τη συζήτηση έγιναν δεκτές τροπολογίες, η ψήφιση του συνόλου αναβάλλεται για ένα εικοσιτετράωρο από τη διανομή του τροποποιημένου νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου.

4. Νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που χαρακτηρίζεται από την Κυβέρνηση κατεπείγον εισάγεται για ψήφιση ύστερα από περιορισμένη συζήτηση, στην οποία συμμετέχουν εκτός από τους οικείους εισηγητές, ο Πρωθυπουργός ή ο αρμόδιος Υπουργός, οι Αρχηγοί των κομμάτων της Βουλής και από ένας εκπρόσωπός τους. Με τον Κανονισμό της Βουλής μπορεί να περιοριστεί η διάρκεια των ομιλιών και ο χρόνος της συζήτησης.

5. Η Κυβέρνηση μπορεί να ζητήσει να συζητηθεί σε ορισμένο αριθμό συνεδριάσεων, όχι μεγαλύτερο από τρεις, νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που έχει ιδιαίτερη σημασία ή επείγοντα χαρακτήρα. Η Βουλή μπορεί να παρατείνει τη συζήτηση για δύο ακόμη συνεδριάσεις, αν το προτείνει το ένα δέκατο του όλου αριθμού των βουλευτών. Ο Κανονισμός της Βουλής καθορίζει τη διάρκεια κάθε ομιλίας."

Σχόλια: Οι τροποποιήσεις που έγιναν με την αναθεώρηση στο άρθρο 75 αφορούν στον αριθμό των πάσης φύσεως νομοσχεδίων και προτάσεων νόμων που μπορούν να εισαχθούν για συζήτηση και ψήφιση στην Ολομέλεια και στα Τμήματα, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που εισάγονται για συζήτηση στις διαρκείς επιτροπές, αυτών που έχουν είδη ψηφιστεί και αυτών που έχουν κατεπείγον χαρακτήρα. Επιπλέον εισάγονται αντίστοιχες ρυθμίσεις ως την διαδικασία που ακολουθείται σε κάθε περίπτωση.

31)

Άρθρο 79 παρ. 3 και 7, Σύντ. '01: "3. Προσχέδιο του προϋπολογισμού κατατίθεται από τον Υπουργό Οικονομικών στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή την πρώτη Δευτέρα του Οκτωβρίου και συζητείται, όπως ορίζει ο Κανονισμός. Ο Υπουργός Οικονομικών, λαμβάνοντας υπόψη και τις παρατηρήσεις της επιτροπής, εισάγει τον προϋπολογισμό στη Βουλή σαράντα τουλάχιστον ημέρες πριν αρχίσει το οικονομικό έτος. Ο προϋπολογισμός συζητείται και ψηφίζεται από την Ολομέλεια σύμφωνα με όσα ορίζει ο Κανονισμός, ο οποίος και εξασφαλίζει το δικαίωμα να εκφράζουν τις απόψεις τους όλες οι πολιτικές μερίδες της Βουλής.

7. Το αργότερο μέσα σε ένα έτος από τη λήξη του οικονομικού έτους κατατίθεται στη Βουλή ο απολογισμός, καθώς και ο γενικός ισολογισμός του Κράτους, που συνοδεύονται υποχρεωτικά από την κατά το άρθρο 98 παράγραφος 1 περίπτωση ε' έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, εξετάζονται από ειδική επιτροπή βουλευτών και κυρώνονται από την Ολομέλεια της Βουλής, σύμφωνα με όσα ορίζει ο Κανονισμός. "

Άρθρο 79 παρ. 3 και 7, Σύντ. '86: "3. Ο προϋπολογισμός εισάγεται στη Βουλή από τον Υπουργό Οικονομικών έναν τουλάχιστον μήνα πριν αρχίσει το οικονομικό έτος και ψηφίζεται σύμφωνα με όσα ορίζει ο Κανονισμός, ο οποίος και εξασφαλίζει το δικαίωμα να εκφράζουν τις αντιλήψεις τους όλες οι πολιτικές μερίδες της Βουλής.

7. Το αργότερο μέσα σε ένα έτος από τη λήξη του οικονομικού έτους κατατίθεται στη Βουλή ο απολογισμός, καθώς και ο γενικός ισολογισμός του Κράτους, που εξετάζονται από ειδική επιτροπή βουλευτών και κυρώνονται από τη Βουλή, σύμφωνα με όσα ορίζει ο Κανονισμός της. "

Σχόλια: Με την αναθεώρηση της παραγράφου 3 του άρθρου 79 εισήχθησαν νέες ρυθμίσεις όσον αφορά στην κατάθεση, τη συζήτηση και την ψήφιση του προϋπολογισμού της Χώρας. Συγκεκριμένα, προσχέδιο του προϋπολογισμού κατατίθεται αρχικά στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή από τον Υπουργό Οικονομικών την πρώτη Δευτέρα του Οκτωβρίου, οπότε και λαμβάνει χώρα η συζήτησή του, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού της Βουλής. Έπειτα ο Υπουργός Οικονομικών, λαμβάνοντας υπόψη και τις παρατηρήσεις της επιτροπής, εισάγει τον προϋπολογισμό, με τη μορφή οριστικού πια σχεδίου, στη Βουλή σαράντα τουλάχιστον ημέρες πριν αρχίσει το οικονομικό έτος.

Τροποποιήσεις έγιναν με την αναθεώρηση και στην παράγραφο 7 του άρθρου 79, όσον αφορά στην κατάθεση και την κύρωση του απολογισμού και του γενικού ισολογισμού του Κράτους. Συγκεκριμένα, το αργότερο μέσα σε ένα έτος από τη λήξη του οικονομικού έτους κατατίθεται στη Βουλή ο απολογισμός, καθώς και ο γενικός ισολογισμός του Κράτους, οι οποίοι πρέπει υποχρεωτικά να συνοδεύονται από την κατά το άρθρο 98 παράγραφος 1 ειδική έκθεση του ΕΣ, να εξετάζονται από ειδική επιτροπή βουλευτών και να κυρώνονται από την Ολομέλεια της Βουλής, σύμφωνα με όσα ορίζει ο Κανονισμός ο Κανονισμός της Βουλής.

32)

Άρθρο 80 παρ. 2, Σύντ. '01: "2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την κοπή ή την έκδοση νομίσματος.

Ερμηνευτική δήλωση: Η παράγραφος 2 δεν κωλύει τη συμμετοχή της Ελλάδας στις διαδικασίες της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, στο ευρύτερο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 28."

Άρθρο 80 παρ. 2, Σύντ. '86: "Νόμος ορίζει τα σχετικά με την κοπή ή την έκδοση νομίσματος."

(Ερμηνευτική δήλωση αναφερόμενη στη συγκεκριμένη παράγραφο δεν υπάρχει)

Σχόλια: Με την αναθεώρηση προστέθηκε στο άρθρο 80 ερμηνευτική δήλωση η οποία αναφέρεται στην παράγραφο 2. Η ερμηνευτική αυτή δήλωση προβλέπει ρητά ότι η παράγραφος 2, κατά την οποία τα σχετικά με την κοπή ή την έκδοση νομίσματος ρυθμίζονται από το νόμο, δεν κωλύει τη συμμετοχή της Ελλάδας στις διαδικασίες της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, στο ευρύτερο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 28.

33)

Άρθρο 82 παρ. 3-4, Σύντ. '01: "3. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, αποστολή της οποίας είναι η διεξαγωγή του κοινωνικού διαλόγου για τη γενική πολιτική της Χώρας και ιδίως για τις κατευθύνσεις της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, καθώς και η διατύπωση γνώμης επί των νομοσχεδίων και προτάσεων νόμων που παραπέμπονται σε αυτήν.

4. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες του Εθνικού Συμβουλίου Εξωτερικής Πολιτικής με τη συμμετοχή εκπροσώπων των κομμάτων της Βουλής και προσώπων με ειδικές γνώσεις ή εμπειρία."

Άρθρο 82 παρ. 3-4, Σύντ. '86: *(Οι παράγραφοι 3 και 4 δεν υπήρχαν)*

Σχόλια: Με την αναθεώρηση προστέθηκαν στο άρθρο 82 οι παράγραφοι 3 και 4. Με την παράγραφο 3 κατοχυρώνεται σε συνταγματικό επίπεδο η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Η συγκρότηση, η λειτουργία και οι συγκεκριμένες αρμοδιότητες της Επιτροπής ορίζονται με κοινό νόμο. Ο σκοπός όμως και η κύρια αποστολή της Επιτροπής ορίζονται από τον αναθεωρητικό νομοθέτη και είναι η διεξαγωγή του κοινωνικού διαλόγου όσον αφορά στη γενική πολιτική της Χώρας και κυρίως στις κατευθύνσεις της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, καθώς και η διατύπωση της γνώμης των μελών της Επιτροπής επί των σχεδίων και προτάσεων νόμων που παραπέμπονται στην Επιτροπή. Αντίστοιχα, η παράγραφος 4 αποτελεί τη συνταγματική κατοχύρωση του Εθνικού Συμβουλίου Εξωτερικής Πολιτικής. Η

συγκρότηση, η λειτουργία και οι συγκεκριμένες αρμοδιότητες της Επιτροπής ορίζονται επίσης με νόμο, με γνώμονα πάντα τη συμμετοχή εκπροσώπων των κομμάτων της Βουλής και προσώπων με ειδικές γνώσεις ή εμπειρία, ώστε να επιτυγχάνεται το δυνατόν ουσιαστικότερη συνεργασία και συναίνεση των εκπροσώπων αυτών στα διάφορα θέματα εξωτερικής πολιτικής.

34)

Άρθρο 86, Σύντ. '01: "1. Μόνο η Βουλή έχει την αρμοδιότητα να ασκεί δίωξη κατά όσων διατελούν ή διετέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης ή Υφυπουργοί για ποινικά αδικήματα που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, όπως νόμος ορίζει. Απαγορεύεται η θέσπιση ιδιώνυμων υπουργικών αδικημάτων.

2. Δίωξη, ανάκριση, προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση κατά των προσώπων και για τα αδικήματα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 δεν επιτρέπεται χωρίς προηγούμενη απόφαση της Βουλής κατά την παράγραφο 3.

Αν στο πλαίσιο άλλης ανάκρισης, προανάκρισης, προκαταρκτικής εξέτασης ή διοικητικής εξέτασης προκύψουν στοιχεία, τα οποία σχετίζονται με τα πρόσωπα και τα αδικήματα της προηγούμενης παραγράφου, αυτά διαβιβάζονται αμελλητί στη Βουλή από αυτόν που ενεργεί την ανάκριση, προανάκριση ή εξέταση.

3. Πρόταση άσκησης δίωξης υποβάλλεται από τριάντα τουλάχιστον βουλευτές. Η Βουλή, με απόφασή της που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, συγκροτεί ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, διαφορετικά, η πρόταση απορρίπτεται ως προδήλως αβάσιμη. Το πόρισμα της επιτροπής του προηγούμενου εδαφίου εισάγεται στην Ολομέλεια της Βουλής η οποία αποφασίζει για την άσκηση ή μη δίωξης. Η σχετική απόφαση λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.

Η Βουλή μπορεί να ασκήσει την κατά την παράγραφο 1 αρμοδιότητά της μέχρι το πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου της βουλευτικής περιόδου που αρχίζει μετά την τέλεση του αδικήματος.

Με τη διαδικασία και την πλειοψηφία του πρώτου εδαφίου της παραγράφου αυτής η Βουλή μπορεί οποτεδήποτε να ανακαλεί την απόφασή της ή να αναστέλλει τη δίωξη, την προδικασία ή την κύρια διαδικασία.

4. Αρμόδιο για την εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων σε πρώτο και τελευταίο βαθμό είναι, ως ανώτατο δικαστήριο, Ειδικό Δικαστήριο που συγκροτείται για κάθε υπόθεση από έξι μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας και επτά μέλη του Αρείου Πάγου. Τα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου κληρώνονται, μετά την άσκηση δίωξης, από τον Πρόεδρο της Βουλής σε δημόσια συνεδρίαση της Βουλής, μεταξύ των μελών των δύο ανώτατων αυτών δικαστηρίων, που έχουν διορισθεί ή προαχθεί στο βαθμό που κατέχουν πριν από την υποβολή πρότασης για άσκηση δίωξης. Του Ειδικού Δικαστηρίου προεδρεύει ο ανώτερος σε βαθμό από τα μέλη του Αρείου Πάγου που κληρώθηκαν και μεταξύ ομοιόβαθμων ο αρχαιότερος.

Στο πλαίσιο του Ειδικού Δικαστηρίου της παραγράφου αυτής λειτουργεί Δικαστικό Συμβούλιο που συγκροτείται για κάθε υπόθεση από δύο μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας και τρία μέλη του Αρείου Πάγου. Τα μέλη του Δικαστικού Συμβουλίου δεν μπορεί να είναι και μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου. Με απόφαση του Δικαστικού Συμβουλίου ορίζεται ένα από τα μέλη του που ανήκει στον Αρειο Πάγο ως ανακριτής. Η προδικασία λήγει με την έκδοση βουλεύματος.

Καθήκοντα εισαγγελέα στο Ειδικό Δικαστήριο και στο Δικαστικό Συμβούλιο της παραγράφου αυτής ασκεί μέλος της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου που κληρώνεται μαζί με τον αναπληρωτή του. Το δεύτερο και τρίτο εδάφιο της παραγράφου αυτής εφαρμόζονται και για τα μέλη του Δικαστικού Συμβουλίου ενώ το δεύτερο εδάφιο και για τον εισαγγελέα.

Σε περίπτωση παραπομπής προσώπου που είναι ή διετέλεσε μέλος της Κυβέρνησης ή Υφυπουργός, ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου συμπαραπέμπονται και οι τυχόν συμμετοχοί, όπως νόμος ορίζει.

5. Αν για οποιονδήποτε άλλο λόγο, στον οποίο περιλαμβάνεται και η παραγραφή, δεν

περατωθεί η διαδικασία που αφορά δίωξη κατά προσώπου που είναι ή διετέλεσε μέλος της Κυβέρνησης ή Υφυπουργός, η Βουλή μπορεί, ύστερα από αίτηση του ίδιου ή των κληρονόμων του, να συστήσει ειδική επιτροπή στην οποία μπορούν να μετέχουν και ανώτατοι δικαστικοί λειτουργοί για τον έλεγχο της κατηγορίας."

Άρθρο 86, Σύντ. '86: "1. Η Βουλή έχει το δικαίωμα να κατηγορεί, σύμφωνα με τους νόμους για την ευθύνη των Υπουργών, όσους διατελούν ή διετέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης και τους Υφυπουργούς στο αρμόδιο για το σκοπό αυτό Δικαστήριο, που προεδρεύετε από τον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου και συγκροτείται από δώδεκα δικαστές, οι οποίοι κληρώνονται από τον

Πρόεδρο της Βουλής σε δημόσια συνεδρίαση μεταξύ όλων των διορισμένων πριν από την κατηγορία Αρεοπαγιδών και Προέδρων Εφετών, σύμφωνα με όσα ορίζει ο νόμος.

2. Δίωξη, ανάκριση ή προανάκριση κατά των προσώπων που αναφέρονται στην παράγραφο 1 για πράξεις ή παραλείψεις κατά την άσκηση των καθηκόντων τους δεν επιτρέπεται χωρίς προηγούμενη απόφαση της Βουλής.

Αν κατά τη διεξαγωγή διοικητικής εξέτασης προκύψουν στοιχεία που μπορούν, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου για την ευθύνη των Υπουργών, να θεμελιώσουν ευθύνη μέλους της Κυβέρνησης ή Υφυπουργού, εκείνοι που ενέργησαν την εξέταση διαβιβάζουν, όταν αυτή περατωθεί, τα στοιχεία αυτά στη Βουλή δια του αρμόδιου εισαγγελέα.

Μόνο η Βουλή έχει το δικαίωμα να αναστέλλει την ποινική δίωξη.

3. Αν για οποιονδήποτε λόγο, στον οποίο περιλαμβάνεται και η παραγραφή, δεν περατωθεί η διαδικασία που αφορά πρόταση κατά Υπουργού ή Υφυπουργού, η Βουλή μπορεί, ύστερα από αίτηση εκείνου που έχει κατηγορηθεί, να συστήσει με απόφασή της ειδική επιτροπή από βουλευτές και ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς για τον έλεγχο της κατηγορίας, όπως ορίζει ο Κανονισμός."

Σχόλια: Το άρθρο 86 αναφέρεται στην ποινική ευθύνη των Υπουργών. Με την αναθεώρηση της παραγράφου 1, αρμόδιο για την άσκηση δίωξης κατά των μελών της Κυβέρνησης και τους Υφυπουργών δεν είναι πλέον το Δικαστήριο που προέβλεπε η παλαιά αντίστοιχη διάταξη, αλλά το ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο της παραγράφου 4 του αναθεωρημένου άρθρου 86. Η σύνθεση του Ειδικού Δικαστηρίου και του Δικαστικού Συμβουλίου που λειτουργεί στο πλαίσιο του Ειδικού Δικαστηρίου, καθώς και οι ειδικές διαδικασίες που ακολουθούνται σε αυτά, προβλέπονται στην παράγραφο 4. Το Ειδικό Δικαστήριο είναι πλέον αρμόδιο, σε πρώτο και τελευταίο βαθμό, για την εκδίκαση των υποθέσεων που αφορούν στην ευθύνη των μελών της Κυβέρνησης και τους Υφυπουργών, για ποινικά αδικήματα που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Με την απαγόρευση που εισάγεται στο εδάφιο β', κατά την οποία απαγορεύεται η θέσπιση ιδιώνυμων υπουργικών αδικημάτων, οι Υπουργοί διώκονται κατά τις διατάξεις του κοινού ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου.

Κατά την αναθεωρημένη παράγραφο 2, η συνταγματική προϋπόθεση εκδόσεως της κατά την παράγραφο 3 προηγούμενης απόφασης της Βουλής, που ήταν και είναι απαραίτητη για την άσκηση δίωξης, ανάκρισης και προανάκρισης, ισχύει πλέον και για την άσκηση προκαταρκτικής εξέτασης.

Με την εισαγωγή της παραγράφου 3 θεσπίζονται ορισμένες συνταγματικές προϋποθέσεις που αφορούν κυρίως στη διαδικασία άσκησης της ποινικής δίωξης, όσων διατελούν ή διετέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης ή των Υφυπουργών. Συγκεκριμένα, η πρόταση άσκησης δίωξης υποβάλλεται από τριάντα τουλάχιστον βουλευτές. Η Βουλή, με απόφασή της που λαμβάνεται με απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, μπορεί να συγκροτήσει ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή, για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης ή να απορρίψει την πρόταση ως προδήλως αβάσιμη. Εν συνεχεία, το πόρισμα της επιτροπής εισάγεται στην Ολομέλεια της Βουλής, η οποία και αποφασίζει αν θα ασκηθεί ή όχι η ποινική δίωξη. Η απόφαση της Ολομέλειας λαμβάνεται επίσης με απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.

Να σημειωθεί ότι η Βουλή μπορεί να ασκήσει την κατά τις παραπάνω αρμοδιότητές της το αργότερο μέχρι το πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου της βουλευτικής περιόδου που αρχίζει μετά την τέλεση του αδικήματος.

Τέλος, παρέχεται στη Βουλή δυνατότητα αναστολής της δίωξης, της προδικασίας ή της κύριας διαδικασίας ή ανάκλησης της απόφασής της. Απαιτείται όμως η απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.

35)

Άρθρο 88 παρ. 2 και 6, Σύντ. '01: "2. Οι αποδοχές των δικαστικών λειτουργών είναι

ανάλογες με το λειτούργημά τους. Τα σχετικά με τη βαθμολογική και μισθολογική τους εξέλιξη και με την κατάστασή τους γενικά καθορίζονται με ειδικούς νόμους.

Κατά παρέκκλιση από τα άρθρα 94, 95 και 98, διαφορές σχετικά με τις κάθε είδους αποδοχές και τις συντάξεις των δικαστικών λειτουργών και εφόσον η επίλυση των σχετικών νομικών ζητημάτων μπορεί να επηρεάσει τη μισθολογική, συνταξιοδοτική ή φορολογική κατάσταση ευρύτερου κύκλου προσώπων, εκδικάζονται από το ειδικό δικαστήριο του άρθρου 99. Το δικαστήριο στις περιπτώσεις αυτές συγκροτείται με τη συμμετοχή ενός επιπλέον τακτικού καθηγητή και ενός επιπλέον δικηγόρου, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συνέχιση τυχόν εκκρεμών δικών.

6. Μετάταξη δικαστικών λειτουργών απαγορεύεται. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η μετάταξη μεταξύ παρέδρων σε πρωτοδικεία και παρέδρων σε εισαγγελίες, ύστερα από αίτηση των μετατασσομένων, όπως νόμος ορίζει. Οι δικαστές των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων προάγονται στο βαθμό του Συμβούλου της Επικρατείας και στο ένα πέμπτο των θέσεων, όπως νόμος ορίζει.

Ερμηνευτική δήλωση: Κατά την αληθινή έννοια του άρθρου 88, επιτρέπεται η ενοποίηση του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας της πολιτικής δικαιοσύνης και η ρύθμιση της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστικών λειτουργών του βαθμού αυτού, εφόσον προβλέπεται διαδικασία κρίσης και αξιολόγησης, όπως νόμος ορίζει."

Άρθρο 88 παρ. 2 και 6, Σύντ. '86: "2. Οι αποδοχές των δικαστικών λειτουργών είναι ανάλογες με το λειτούργημά τους. Τα σχετικά με τη βαθμολογική και μισθολογική τους εξέλιξη και με την κατάσταση τους γενικά καθορίζονται με ειδικούς νόμους.

6. Μετάταξη δικαστικών λειτουργών απαγορεύεται. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται μετάταξη τακτικών δικαστών για την πλήρωση θέσεων αντεισαγγελέων του Αρείου Πάγου και έως το μισό αριθμό τους, καθώς και μεταξύ παρέδρων σε πρωτοδικεία και παρέδρων σε εισαγγελίες, ύστερα από αίτηση των μετατασσομένων, όπως νόμος ορίζει.

Ερμηνευτική δήλωση: Κατά την αληθινή έννοια του άρθρου 88 επιτρέπεται ο διορισμός σε θέσεις παρέδρων και συμβούλων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, όπως ο νόμος ορίζει."

Σχόλια: Βασικές τροποποιήσεις επήλθαν με την αναθεώρηση της παραγράφου 2 του άρθρου 82 ως προς τον τρόπο και τη διαδικασία επίλυσης διαφορών που σχετίζονται με τις κάθε είδους αποδοχές και συντάξεις των δικαστικών λειτουργών. Εφόσον η επίλυση τέτοιας φύσεως νομικών ζητημάτων και διαφορών μπορεί να επηρεάσει τη μισθολογική, τη συνταξιοδοτική ή τη φορολογική κατάσταση ευρύτερου κύκλου προσώπων, αρμόδιο για την εκδίκασή τους είναι το Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 99 και όχι τα κοινά δικαστήρια που ήταν αρμόδια σύμφωνα με την αντίστοιχη διάταξη του Συντάγματος του 1986. Το Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 99 που είναι κυρίως αρμόδιο για την εκδίκαση αγωγών κακοδικίας, στην περίπτωση των υποθέσεων του παρόντος άρθρου συγκροτείται με τη συμμετοχή ενός επιπλέον τακτικού καθηγητή και ενός επιπλέον δικηγόρου.

Με την αναθεώρηση της παραγράφου 6 καταργήθηκε η δυνατότητα μετάταξης τακτικών δικαστών για την πλήρωση θέσεων αντεισαγγελέων του Αρείου Πάγου. Θεμελιώθηκε όμως συνταγματικά η δυνατότητα προαγωγής των δικαστών των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων στο βαθμό του Συμβούλου της Επικρατείας στο ένα πέμπτο των θέσεων, όπως νόμος ορίζει.

Τέλος, η ερμηνευτική δήλωση του άρθρου 88, του Συντάγματος του 1986, η οποία παρείχε δυνατότητα διορισμού τακτικών δικαστών σε θέσεις παρέδρων και συμβούλων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καταργήθηκε. Με τη νέα ερμηνευτική δήλωση ο αναθεωρητικός νομοθέτης παρέχει δυνατότητα ενοποίησης των ειρηνοδικείων, των μονομελών και των πολυμελών πρωτοδικείων, καθώς και ρύθμισης της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστικών λειτουργών του πρώτου βαθμού της πολιτικής δικαιοσύνης, με νόμο.

36)

Άρθρο 89 παρ. 2-3, Σύντ. '01: "2. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται στους δικαστικούς λειτουργούς να εκλέγονται μέλη της Ακαδημίας Αθηνών ή του διδακτικού προσωπικού ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, καθώς και να μετέχουν σε συμβούλια ή επιτροπές που ασκούν αρμοδιότητες πειθαρχικού, ελεγκτικού ή δικαιοδοτικού χαρακτήρα και σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές, εφόσον η συμμετοχή τους αυτή προβλέπεται ειδικά από το

νόμο. Νόμος προβλέπει την αντικατάσταση δικαστικών λειτουργών από άλλα πρόσωπα σε συμβούλια ή επιτροπές που συγκροτούνται ή σε έργα που ανατίθενται με δήλωση βούλησης ιδιώτη, εν ζωή ή αιτία θανάτου, εκτός από τις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου.

3. Η ανάθεση διοικητικών καθηκόντων σε δικαστικούς λειτουργούς απαγορεύεται. Καθήκοντα σχετικά με την εκπαίδευση των δικαστικών λειτουργών θεωρούνται δικαστικά. Επιτρέπεται η ανάθεση σε δικαστικούς λειτουργούς των καθηκόντων εκπροσώπησης της Χώρας σε διεθνείς οργανισμούς.

Η διενέργεια διαιτησιών από δικαστικούς λειτουργούς επιτρέπεται μόνο στο πλαίσιο των υπηρεσιακών τους καθηκόντων, όπως νόμος ορίζει."

Άρθρο 89 παρ. 2-3, Σύντ. '86: "2. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται στους δικαστικούς λειτουργούς να εκλέγονται μέλη της Ακαδημίας ή καθηγητές ή υφηγητές ανώτατων σχολών, καθώς και να μετέχουν σε ειδικά διοικητικά δικαστήρια και σε συμβούλια ή επιτροπές, εκτός από τα διοικητικά συμβούλια επιχειρήσεων και εμπορικών εταιριών.

3. Επιτρέπεται επίσης η ανάθεση διοικητικών καθηκόντων σε δικαστικούς λειτουργούς, είτε παράλληλα με την άσκηση των κύριων καθηκόντων τους είτε αποκλειστικά, για ορισμένο χρονικό διάστημα, όπως νόμος ορίζει."

Σχόλια: Η αναθεώρηση της παραγράφου 2 του άρθρου 83 αποτελεί περαιτέρω διεύρυνση των επαγγελματικών ασυμβίβαστων που ισχύουν για τους δικαστικούς λειτουργούς. Με την αναθεωρημένη παράγραφο οι δυνατότητα των δικαστικών λειτουργών να μετέχουν σε συμβούλια και επιτροπές, εκτός αν τα συμβούλια αυτά και οι επιτροπές ασκούν αρμοδιότητες πειθαρχικού, ελεγκτικού ή δικαιοδοτικού χαρακτήρα, οπότε και αίρεται το ασυμβίβαστο, ή πρόκειται για νομοπαρασκευαστικές επιτροπές και η συμμετοχή δικαστικών λειτουργών σ' αυτές προβλέπεται ειδικά από το νόμο. Στην ίδια διάταξη ανατίθεται στον κοινό νομοθέτη η πρόβλεψη αντικατάστασης δικαστικών λειτουργών 'από τα διάφορα όργανα διαχείρισης δωρεών, ιδρυμάτων, κληροδοτημάτων κ.λ.π. στα οποία διορίζονται δικαστές σύμφωνα με τη βούληση του διαθέτου ή του δωρητή'²⁶.

Με την αναθεώρηση της παραγράφου 3 του άρθρου 83 καταργείται η δυνατότητα που παρέχονταν στους δικαστικούς λειτουργούς, από την αντίστοιχη διάταξη πριν την αναθεώρησή της, να τους αναθέτονται διοικητικά καθήκοντα, είτε παράλληλα με την άσκηση των κύριων καθηκόντων τους είτε κατά τρόπο αποκλειστικό. Η ανάθεση τέτοιων καθηκόντων σε δικαστικούς λειτουργούς απαγορεύεται πλέον συνταγματικά. Κατοχυρώνεται όμως και σε συνταγματικό πλέον επίπεδο η δυνατότητα άσκησης διαιτητικών καθηκόντων από δικαστικούς λειτουργούς, όπως νόμος ορίζει.

37)

Άρθρο 90 παρ. 1-5, Σύντ. '01: "1. Οι προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις των δικαστικών λειτουργών ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από απόφαση ανώτατου δικαστικού συμβουλίου. Αυτό συγκροτείται από τον πρόεδρο του οικείου ανώτατου δικαστηρίου και από μέλη του ίδιου δικαστηρίου που ορίζονται με κλήρωση μεταξύ εκείνων που έχουν τουλάχιστον δύο ετών υπηρεσία στο δικαστήριο αυτό, όπως νόμος ορίζει. Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης μετέχει και ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, καθώς και δύο Αντεισαγγελείς του Αρείου Πάγου που ορίζονται με κλήρωση μεταξύ εκείνων που έχουν τουλάχιστον δύο ετών υπηρεσία στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου, όπως νόμος ορίζει. Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο του Συμβουλίου της Επικρατείας και της διοικητικής δικαιοσύνης μετέχει και ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας που υπηρετεί σε αυτά για τα θέματα που αφορούν τους δικαστικούς λειτουργούς των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και της Γενικής Επιτροπείας. Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου μετέχει και ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας που υπηρετεί σε αυτό.

Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο μετέχουν χωρίς ψήφο και δύο δικαστικοί λειτουργοί του κλάδου στον οποίο αφορούν οι υπηρεσιακές μεταβολές, βαθμού τουλάχιστον εφέτη ή αντίστοιχου, που επιλέγονται με κλήρωση, όπως νόμος ορίζει.

2. Το συμβούλιο της παραγράφου 1 συγκροτείται με αυξημένη σύνθεση, όπως νόμος ορίζει,

²⁶ http://www.ekloges.com.cy/nqcontent.cfm?tt=article&a_id=2423, Εταιρία Mathisis.com, The Greek Internet Forum, Σχόλια καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου Ευάγγ. Βενιζέλου.

όταν κρίνει για προαγωγές στις θέσεις των συμβούλων της Επικρατείας, αρεοπαγιτών, αντεισαγγελέων του Αρείου Πάγου, συμβούλων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, Προέδρων Εφετών και Εισαγγελέων Εφετών, καθώς και για την επιλογή των μελών των Γενικών Επιτροπειών των

διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Κατά τα λοιπά ισχύουν και στην περίπτωση αυτή οι διατάξεις της παραγράφου 1.

3. Αν ο Υπουργός Δικαιοσύνης διαφωνεί με την κρίση ανώτατου δικαστικού συμβουλίου, μπορεί να παραπέμψει το ζήτημα στην ολομέλεια του οικείου ανώτατου δικαστηρίου, όπως νόμος ορίζει. Δικαίωμα προσφυγής έχει και ο δικαστικός λειτουργός στον οποίον αφορά η κρίση, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος. Κατά τη συνεδρίαση της ολομέλειας του οικείου ανώτατου δικαστηρίου ως δευτεροβάθμιου ανώτατου δικαστικού συμβουλίου ισχύουν οι διατάξεις των εδαφίων τρία έως έξι της παραγράφου 1. Στην ολομέλεια του Αρείου Πάγου στις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου μετέχουν μετά ψήφου και τα μέλη της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου.

4. Οι αποφάσεις της ολομέλειας ως δευτεροβάθμιου ανώτατου δικαστικού συμβουλίου για το ζήτημα που έχει παραπεμφθεί σε αυτήν, καθώς και οι αποφάσεις του ανώτατου δικαστικού συμβουλίου, με τις οποίες δεν διαφώνησε ο Υπουργός είναι γι' αυτόν υποχρεωτικές.

5. Οι προαγωγές στις θέσεις του προέδρου και του αντιπροέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου, με επιλογή μεταξύ των μελών του αντίστοιχου ανώτατου δικαστηρίου, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στη θέση του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου ενεργείται με όμοιο διάταγμα, με επιλογή μεταξύ των μελών του Αρείου Πάγου και των αντεισαγγελέων του, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στη θέση του γενικού επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου ενεργείται με όμοιο διάταγμα με επιλογή μεταξύ των μελών του Ελεγκτικού Συνεδρίου και της αντίστοιχης Γενικής Επιτροπείας, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στις θέσεις του γενικού επιτρόπου των διοικητικών δικαστηρίων ενεργείται με όμοιο επίσης διάταγμα με επιλογή μεταξύ των μελών της αντίστοιχης Γενικής Επιτροπείας και των προέδρων εφετών των διοικητικών δικαστηρίων, όπως νόμος ορίζει.

Η θητεία του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθώς και του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και των Γενικών Επιτρόπων των διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη των τεσσάρων ετών ακόμη και αν ο δικαστικός λειτουργός που κατέχει τη θέση δεν καταλαμβάνεται από το όριο ηλικίας. Ο τυχόν υπολειπόμενος μέχρι τη συμπλήρωση του ορίου ηλικίας χρόνος λογίζεται ως πραγματική συντάξιμη υπηρεσία, όπως νόμος ορίζει."

Άρθρο 90 παρ. 1-5, Σύντ. '86: "1. Οι προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις των δικαστικών λειτουργών ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από απόφαση ανώτατου δικαστικού συμβουλίου. Τούτο συγκροτείται από τον πρόεδρο του οικείου ανώτατου δικαστηρίου και από μέλη του ίδιου δικαστηρίου που ορίζονται με κλήρωση μεταξύ εκείνων που έχουν τουλάχιστον δύο ετών υπηρεσία στο δικαστήριο αυτό, όπως νόμος ορίζει. Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης μετέχει και ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου και στον Ελεγκτικό Συνεδρίου ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας που υπηρετεί σ' αυτό.

2. Το συμβούλιο της παραγράφου 1 συγκροτείται με αυξημένη σύνθεση, όπως νόμος ορίζει, όταν κρίνει για προαγωγή στις θέσεις των συμβούλων της Επικρατείας, αρεοπαγιτών, αντεισαγγελέων του Αρείου Πάγου, προέδρων εφετών, εισαγγελέων εφετών και συμβούλων του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Η διάταξη του τελευταίου εδαφίου της παραγράφου 1 εφαρμόζεται και στην περίπτωση αυτή.

3. Αν ο Υπουργός διαφωνεί με την κρίση ανώτατου δικαστικού συμβουλίου, μπορεί να παραπέμψει το ζήτημα, που κρίθηκε, στην ολομέλεια του οικείου ανώτατου δικαστηρίου. Όπως νόμος ορίζει. Δικαίωμα προσφυγής στην ολομέλεια έχει και ο δικαστικός λειτουργός που παραλείφθηκε, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος.

4. Οι αποφάσεις της ολομέλειας για το ζήτημα που έχει παραπεμφθεί σ' αυτή, καθώς και οι αποφάσεις του ανώτατου δικαστικού συμβουλίου, με τις οποίες δεν διαφώνησε ο Υπουργός, είναι γι' αυτόν υποχρεωτικές.

5. Οι προαγωγές στις θέσεις του προέδρου και των αντιπροέδρων του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου, με επιλογή μεταξύ των μελών του αντίστοιχου ανώτατου δικαστηρίου, όπως νόμος ορίζει.

Η προαγωγή στη θέση του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου ενεργείται με όμοιο διάταγμα, με επιλογή μεταξύ των μελών του Αρείου Πάγου και των αντεισαγγελέων του."

Σχόλια: Με την αναθεώρηση της παραγράφου 1 του άρθρου 90 έγιναν σημαντικές αλλαγές

κατ'αρχήν στη συγκρότηση του ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, κατά τη διαδικασία έκδοσης απόφασης που αφορά σε προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις δικαστικών λειτουργών. Σύμφωνα με την αναθεωρημένη διάταξη, πέραν αυτών που προβλεπόταν από την παρούσα διάταξη πριν την αναθεώρησή της, επιπλέον μετέχουν: στο ανώτατο Συμβούλιο πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης, δύο Αντεισαγγελείς του ΑΠ, οι οποίοι ορίζονται τη διαδικασία κλήρωσης μεταξύ εκείνων που έχουν τουλάχιστον δύο έτη υπηρεσία στην Εισαγγελία του ΑΠ· και στο ανώτατο δικαστικό Συμβούλιο του ΣτΕ και διοικητικής δικαιοσύνης, ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας, που υπηρετεί σε αυτά για τα θέματα που αφορούν στους δικαστικούς λειτουργούς των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και της Γενικής Επιτροπείας. Τέλος, στο ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο μετέχουν χωρίς ψήφο, αλλά με δικαίωμα να συμμετέχουν και να εκφράζουν τις απόψεις τους, και δύο δικαστικοί λειτουργοί του κλάδου που αφορά στις υπηρεσιακές μεταβολές, που έχουν βαθμό τουλάχιστον εφέτη ή αντίστοιχο και που επιλέγονται με κλήρωση, όπως ο νόμος ορίζει.

Στην αναθεωρημένη παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου και συγκεκριμένα στους λόγους συγκρότησης του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου της παραγράφου 1 προστίθεται ένας επιπλέον λόγος συγκρότησής του, που είναι η επιλογή των μελών των Γενικών Επιτροπειών των διοικητικών δικαστηρίων και των μελών του ΕΣ.

Κατά την επίσης τροποποιημένη παράγραφο 3, που αφορά στη διαδικασία προσφυγής στην ολομέλεια του οικείου Ανώτατου Δικαστηρίου ως δευτεροβάθμιου Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, δικαίωμα προσφυγής έχουν εκτός από τον Υπουργό Δικαιοσύνης και ο δικαστικός λειτουργός στον οποίο αφορά η κρίση και υπό τις προϋποθέσεις που ο νόμος ορίζει. Βασική είναι η προσθήκη του τελευταίου εδαφίου κατά το οποίο, στις περιπτώσεις αυτές στην ολομέλεια του Αρείου Πάγου μετέχουν με πλήρες δικαίωμα ψήφου και τα μέλη της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου. Ενισχύεται έτσι η πολυφωνία και η δημοκρατικότητα της όλης διαδικασίας.

Με την αναθεώρηση της τελευταίας παραγράφου θεσπίζεται ανώτατο συνταγματικό όριο θητείας του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και των Γενικών Επιτρόπων των διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Η θητεία αυτή δε μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει τα τέσσερα χρόνια, ακόμη και στην περίπτωση που ο εκάστοτε δικαστικός λειτουργός δεν έχει συμπληρώσει το 67^ο έτος της ηλικίας του. Έτσι αν ο δικαστικός λειτουργός εξαντλήσει την τετραετή θητεία του, αποχωρεί από το λειτούργημα λαμβάνοντας πλήρη συνταξιοδότηση, σύμφωνα με τις προβλέψεις του τελευταίου εδαφίου της αναθεωρημένης διάταξης.

38)

Άρθρο 92 παρ. 3 και 4, Σύντ. '01: "3. Οι προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις των δικαστικών υπαλλήλων ενεργούνται ύστερα από σύμφωνη γνώμη υπηρεσιακών συμβουλίων που συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από δικαστικούς λειτουργούς και δικαστικούς υπαλλήλους, όπως νόμος ορίζει. Η πειθαρχική εξουσία στους δικαστικούς υπαλλήλους ασκείται από τους ιεραρχικά προϊσταμένους τους δικαστές ή εισαγγελείς ή επιτρόπους ή υπαλλήλους, καθώς και από υπηρεσιακό συμβούλιο, όπως νόμος ορίζει. Κατά των αποφάσεων που αφορούν μεταβολές της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστικών υπαλλήλων, καθώς και κατά των πειθαρχικών αποφάσεων των υπηρεσιακών συμβουλίων επιτρέπεται προσφυγή, όπως νόμος ορίζει.

4. Οι υπάλληλοι των υποθηκοφυλακείων είναι δικαστικοί υπάλληλοι. Οι συμβολαιογράφοι και οι άμισθοι φύλακες υποθηκών και μεταγραφών είναι μόνιμοι εφόσον υπάρχουν οι σχετικές υπηρεσίες ή θέσεις. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου έχουν αναλογική εφαρμογή και σε αυτούς."

Άρθρο 92 παρ. 3 και 4, Σύντ. '86: "3. Οι προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις των δικαστικών υπαλλήλων ενεργούνται ύστερα από σύμφωνη γνώμη δικαστικών συμβουλίων. Η πειθαρχική εξουσία σ' αυτούς ασκείται από τους ιεραρχικά προϊσταμένους τους δικαστές ή εισαγγελείς ή επιτρόπους, καθώς και από δικαστικά συμβούλια, κατά τους ορισμούς του νόμου.

Κατά των αποφάσεων που αφορούν προαγωγή, καθώς και των πειθαρχικών αποφάσεων των δικαστικών συμβουλίων, επιτρέπεται προσφυγή, όπως νόμος ορίζει.

4. Οι συμβολαιογράφοι, οι φύλακες υποθηκών και μεταγραφών και οι διευθυντές των κτηματολογικών γραφείων

είναι μόνιμοι, εφόσον υπάρχουν οι σχετικές υπηρεσίες και θέσεις. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων έχουν ανάλογη εφαρμογή και σ' αυτούς."

Σχόλια: Με την αναθεωρημένη παράγραφο 3 του άρθρου 92 κατοχυρώνεται συνταγματικά η συμμετοχή των δικαστικών υπαλλήλων σε Υπηρεσιακά Συμβούλια, κατά τις διαδικασίες που αφορούν στις μεταβολές της υπηρεσιακής κατάστασης δικαστικών υπαλλήλων, καθώς και συμμετοχή τους στην άσκηση πειθαρχικής εξουσίας κατά υφιστάμενων δικαστικών υπαλλήλων.

Με την παράγραφο 4, όπως αυτή αναθεωρήθηκε, κατοχυρώνεται ρητά ο τίτλος του δικαστικού υπαλλήλου για τους υπάλληλους των υποθηκοφυλακείων.

39)

Άρθρο 93 παρ. 3, Σύντ. '01: "Κάθε δικαστική απόφαση πρέπει να είναι ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένη και απαγγέλλεται σε δημόσια συνεδρίαση.

Νόμος ορίζει τις έννομες συνέπειες που επέρχονται και τις κυρώσεις που επιβάλλονται σε περίπτωση παραβίασης του προηγούμενου εδαφίου. Η γνώμη της μειοψηφίας δημοσιεύεται υποχρεωτικά. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την καταχώριση στα πρακτικά ενδεχόμενης μειοψηφίας, καθώς και τους όρους και τις προϋποθέσεις της δημοσιότητάς της."

Άρθρο 93 παρ. 3, Σύντ. '86: "Κάθε δικαστική απόφαση πρέπει να είναι ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένη και απαγγέλλεται σε δημόσια συνεδρίαση. Η γνώμη της μειοψηφίας δημοσιεύεται υποχρεωτικά.

Νόμος ορίζει τα σχετικά με την καταχώριση στα πρακτικά ενδεχόμενης μειοψηφίας, καθώς και τους όρους και τις προϋποθέσεις της δημοσιότητάς της."

Σχόλια: Με την αναθεώρηση της παραγράφου 3 του άρθρου 93 θεσπίζεται η υποχρεωτική επιβολή κυρώσεων και έννομων συνεπειών, το είδος και το ύψος των οποίων καθορίζεται με νόμο, κατά των δικαστηρίων για παραβιάσεις όσων ορίζονται στο πρώτο εδαφίου. Σκοπός είναι η διασφάλιση της ανωτέρω συνταγματικής υποχρέωσης, σύμφωνα με την οποία οι δικαστικές αποφάσεις πρέπει να είναι ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένες και να τηρούν την αρχή της δημοσιότητας, να απαγγέλλονται δηλαδή σε δημόσιες συνεδριάσεις.

40)

Άρθρο 94, Σύντ. '01: "1. Στο Συμβούλιο της Επικρατείας και τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια υπάγονται οι διοικητικές διαφορές, όπως νόμος ορίζει, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

2. Στα πολιτικά δικαστήρια υπάγονται οι ιδιωτικές διαφορές, καθώς και υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας, όπως νόμος ορίζει.

3. Σε ειδικές περιπτώσεις και προκειμένου να επιτυγχάνεται η ενιαία εφαρμογή της αυτής νομοθεσίας μπορεί να ανατεθεί με νόμο η εκδίκαση κατηγοριών ιδιωτικών διαφορών στα διοικητικά δικαστήρια ή κατηγοριών διοικητικών διαφορών ουσίας στα πολιτικά δικαστήρια.

4. Στα πολιτικά ή διοικητικά δικαστήρια μπορεί να ανατεθεί και κάθε άλλη αρμοδιότητα διοικητικής φύσης, όπως νόμος ορίζει. Στις αρμοδιότητες αυτές περιλαμβάνεται και η λήψη μέτρων για τη συμμόρφωση της διοίκησης με τις δικαστικές αποφάσεις. Οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται αναγκαστικά και κατά του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, όπως νόμος ορίζει."

Άρθρο 94, Σύντ. '86: "1. Η εκδίκαση των διοικητικών διαφορών ουσίας ανήκει στα υφιστάμενα τακτικά διοικητικά δικαστήρια. Από τις διαφορές αυτές όσες δεν έχουν ακόμη υπαχθεί στα δικαστήρια αυτά πρέπει να υπαχθούν υποχρεωτικά στη δικαιοδοσία τους μέσα σε πέντε έτη από την ισχύ του Συντάγματος. Η προθεσμία αυτή μπορεί να παρατείνεται με νόμο.

2. Εωσότου υπαχθούν στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια και οι υπόλοιπες ουσιαστικές διοικητικές διαφορές, είτε στο σύνολο είτε κατά κατηγορίες, εξακολουθούν να υπάγονται στα πολιτικά δικαστήρια, εκτός από εκείνες για τις οποίες ειδικοί νόμοι συνέστησαν ειδικά διοικητικά δικαστήρια στα οποία τηρούνται οι διατάξεις των παραγράφων 2 έως 4 του άρθρου 93.

3. Στα πολιτικά δικαστήρια υπάγονται όλες οι ιδιωτικές διαφορές, καθώς και οι υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας που τους ανατίθενται σε νόμο.

4. Στα πολιτικά ή διοικητικά δικαστήρια μπορεί να ανατεθεί και κάθε άλλη αρμοδιότητα διοικητικής φύσης, που ορίζει ο νόμος."

Σχόλια: Η αναθεώρηση του 2001 επέφερε σημαντικές αλλαγές και στον τομέα των

αρμοδιοτήτων των πολιτικών και διοικητικών δικαστηρίων. Κατ'αρχήν, με την αναθεώρηση της παραγράφου 1 του άρθρου 94, οι διοικητικές διαφορές υπάγονται, εκτός από την αρμοδιότητα των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, και στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την επιφύλαξη πάντα των αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου ως προς τον καθορισμό των διαφορών ως διοικητικές ή ιδιωτικές.

Σημαντική είναι και η εισαγωγή της νέας παραγράφου 3, με την οποία παρέχεται η δυνατότητα στον κοινό νομοθέτη να αναθέσει με νόμο την εκδίκαση κατηγοριών ιδιωτικών διαφορών στα διοικητικά δικαστήρια και το αντίστροφο. Τούτο όμως πρέπει να γίνεται μόνο σε ειδικές περιπτώσεις ώστε να επιτυγχάνεται η ενιαία εφαρμογή της αντίστοιχης νομοθεσίας.

Κατά την επίσης αναθεωρημένη παράγραφο 4, η λήψη μέτρων για τη συμμόρφωση της διοίκησης με δικαστικές αποφάσεις που έχουν εκδοθεί κατά αυτής, αποτελεί διοικητικής φύσεως αρμοδιότητα και υπάγεται στη δικαιοδοσία των πολιτικών ή διοικητικών δικαστηρίων. Σημαντική είναι όμως η προσθήκη του τελευταίου εδαφίου, το οποίο θεμελιώνει συνταγματικά τη δυνατότητα ασκήσεως αναγκαστικής εκτελέσεως κατά του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.

41)

Άρθρο 95 παρ. 1α-β, 3 και 5, Σύντ. '01: "1. Στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας ανήκουν ιδίως:

α) Η μετά από αίτηση ακύρωσης των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών για υπέρβαση εξουσίας ή για παράβαση νόμου.

β) Η μετά από αίτηση αναίρεση τελεσίδικων αποφάσεων των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, όπως νόμος ορίζει.

3. Κατηγορίες υποθέσεων της ακυρωτικής αρμοδιότητας του Συμβουλίου της Επικρατείας μπορεί να υπάγονται με νόμο, ανάλογα με τη φύση ή τη σπουδαιότητά τους, στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια. Το Συμβούλιο της Επικρατείας δικάζει σε δεύτερο βαθμό, όπως νόμος ορίζει.

5. Η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης της διοίκησης."

Άρθρο 95 παρ. 1α-β, 3 και 5, Σύντ. '86: "1. Στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας ανήκουν ιδίως:

α) Η μετά από αίτηση ακύρωσης των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών για υπέρβαση εξουσίας ή για παράβαση νόμου.

β) Η μετά από αίτηση αναίρεση των τελεσίδικων αποφάσεων των διοικητικών δικαστηρίων για υπέρβαση εξουσίας ή παράβαση νόμου.

3. Η εκδίκαση κατηγοριών υποθέσεων της ακυρωτικής αρμοδιότητας του Συμβουλίου της Επικρατείας μπορεί να υπαχθεί με νόμο σε διοικητικά τακτικά δικαστήρια άλλου βαθμού, με την επιφύλαξη πάντως της αρμοδιότητας σε τελευταίο βαθμό του Συμβουλίου της Επικρατείας.

5. Η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται με τις ακυρωτικές αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής δημιουργεί ευθύνη για κάθε υπαίτιο όργανο, όπως νόμος ορίζει."

Σχόλια: Με τις τροποποιήσεις που έγιναν στο άρθρο 95, το ΣτΕ, ως προς την αναιρετικές του συγκεκριμένα αρμοδιότητες, εκδικάζει τις αιτήσεις αναιρέσεως κατά τελεσίδικων αποφάσεων των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, οι οποίες δεν είναι απαραίτητο να αφορούν συγκεκριμένα σε υπέρβαση εξουσίας ή παράβαση νόμου, όπως προέβλεπε η αντίστοιχη διάταξη του Συντάγματος του 1986 (παρ. 1 β).

Κύρια αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας εξακολουθεί να είναι η εκδίκαση αιτήσεων ακυρώσεως και αναιρέσεως. Προβλέπεται όμως στην την παράγραφο 3, όπως αυτή αναθεωρήθηκε, ότι ορισμένες κατηγορίες υποθέσεων της ακυρωτικής αρμοδιότητάς του και ανάλογα με τη φύση και τη σπουδαιότητά τους, μπορούν να υπάγονται με νόμο στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια, δηλαδή στα Διοικητικά Πρωτοδικεία και Εφετεία. Το ΣτΕ είναι όμως αρμόδιο για την εκδίκαση των υποθέσεων αυτών σε δεύτερο βαθμό, όταν και όπως ορίζει σχετικός νόμος.

42)

Άρθρο 98 παρ. 1, Σύντ. '01: "1. Στην αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανήκουν ιδίως:

α. Ο έλεγχος των δαπανών του Κράτους, καθώς και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων, που υπάγονται με ειδική διάταξη νόμου στο καθεστώς αυτό.

β. Ο έλεγχος συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας στις οποίες αντισυμβαλλόμενος είναι το Δημόσιο ή άλλο νομικό πρόσωπο που εξομοιώνεται με το Δημόσιο από την άποψη αυτή, όπως νόμος ορίζει.

γ. Ο έλεγχος των λογαριασμών των δημόσιων υπολόγων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων, που υπάγονται στον προβλεπόμενο από το εδάφιο α' έλεγχο.

δ. Η γνωμοδότηση για τα νομοσχέδια που αφορούν συντάξεις ή αναγνώριση υπηρεσίας για την παροχή δικαιώματος σύνταξης σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 73, καθώς και για κάθε άλλο θέμα που ορίζει ο νόμος.

ε. Η σύνταξη και η υποβολή έκθεσης προς τη Βουλή για τον απολογισμό και ισολογισμό του Κράτους κατά το άρθρο 79 παράγραφος 7.

στ. Η εκδίκαση διαφορών σχετικά με την απονομή συντάξεων, καθώς και με τον έλεγχο των λογαριασμών του εδαφίου γ'.

ζ. Η εκδίκαση υποθέσεων που αναφέρονται στην ευθύνη των πολιτικών ή στρατιωτικών δημοσίων υπαλλήλων, καθώς και των υπαλλήλων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου για κάθε ζημία που από δόλο ή αμέλεια προκλήθηκε στο Κράτος, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ή σε άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου."

Άρθρο 98 παρ. 1, Σύντ. '86: "1. Στην αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανήκουν ιδίως:

α) Ο έλεγχος των δαπανών του Κράτους, καθώς και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, που υπάγονται κάθε φορά στον έλεγχο του με ειδικούς για κάθε περίπτωση νόμους.

β) Η έκθεση προς τη Βουλή για τον απολογισμό και ισολογισμό του Κράτους.

γ) Η γνωμοδότηση για τους νόμους που αφορούν συντάξεις ή αναγνώριση υπηρεσίας για την παροχή δικαιώματος σύνταξης κατά το άρθρο 73 παράγραφος 2, καθώς και για κάθε άλλο θέμα που ορίζει ο νόμος.

δ) Ο έλεγχος των λογαριασμών των δημοσίων υπολόγων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, που αναφέρονται στο εδάφιο α'.

ε) Η εκδίκαση ένδικων μέσων για διαφορές σχετικές με απονομή συντάξεων, καθώς και με τον έλεγχο των λογαριασμών γενικά.

στ) Η εκδίκαση υποθέσεων που αναφέρονται στην ευθύνη των πολιτικών ή στρατιωτικών δημοσίων υπαλλήλων, καθώς και των υπαλλήλων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, για κάθε ζημία που από δόλο ή αμέλεια προξενήθηκε στο Κράτος ή στους οργανισμούς αυτούς και νομικά πρόσωπα."

Σχόλια: Με την αναθεώρηση της παραγράφου 1 του άρθρου 98, οι αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου τροποποιούνται και διευρύνονται ως εξής: στις ελεγκτικές αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου υπάγονται κυρίως: α) ο έλεγχος των δαπανών του Κράτους, καθώς και των ΟΤΑ ή άλλων νομικών προσώπων (όχι απαραίτητως δημοσίου δικαίου, όπως προέβλεπε το αντίστοιχο εδάφιο πριν την αναθεώρηση), που υπάγονται με ειδική διάταξη νόμου στο καθεστώς αυτό, β) ο έλεγχος συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας στις οποίες αντισυμβαλλόμενος είναι το Δημόσιο ή άλλο νομικό πρόσωπο που εξομοιώνεται με το Δημόσιο από την άποψη αυτή, όπως νόμος ορίζει²⁷ και γ) ο έλεγχος των λογαριασμών των δημοσίων υπολόγων και των ΟΤΑ ή άλλων νομικών προσώπων (όχι απαραίτητως δημοσίου δικαίου, όπως προέβλεπε το αντίστοιχο εδάφιο πριν την αναθεώρηση), που υπάγονται στον προβλεπόμενο από το εδάφιο α' έλεγχο.

Στις γνωμοδοτικές αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου υπάγεται κυρίως η γνωμοδότηση για τα νομοσχέδια (και όχι νόμους, όπως προέβλεπε το αντίστοιχο εδάφιο πριν την αναθεώρηση), που αφορούν σε συντάξεις ή στην αναγνώριση υπηρεσίας για την παροχή δικαιώματος σύνταξης σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 73, καθώς και για κάθε άλλο θέμα που ορίζει ο νόμος.

²⁷ Ανάλογες είναι και οι προβλέψεις του προϋπάρχοντος της αναθεώρησης νόμου 2741/1998.

Στις δικαιοδοτικές αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου υπάγεται κυρίως η εκδίκαση υποθέσεων που αφορούν στην ευθύνη των πολιτικών ή στρατιωτικών δημόσιων υπαλλήλων, καθώς και των υπαλλήλων των ΟΤΑ και των άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου για κάθε ζημία που προκλήθηκε στο Κράτος, τους ΟΤΑ ή σε άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, από δόλο ή αμέλεια.

Τέλος, βασική αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι η σύνταξη και η υποβολή έκθεσης προς τη Βουλή για τον απολογισμό και ισολογισμό του Κράτους, σύμφωνα με το άρθρο 79 παράγραφος 7.

43)

Άρθρο 100 παρ. 5, Σύντ. '01: "Όταν τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου κρίνει διάταξη τυπικού νόμου αντισυνταγματική παραπέμπει υποχρεωτικά το ζήτημα στην οικεία ολομέλεια, εκτός αν αυτό έχει κριθεί με προηγούμενη απόφαση της ολομέλειας ή του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου αυτού. Η ολομέλεια συγκροτείται σε δικαστικό σχηματισμό και αποφαινεται οριστικά, όπως νόμος ορίζει. Η ρύθμιση αυτή εφαρμόζεται αναλόγως και κατά την επεξεργασία των κανονιστικών διαταγμάτων από το Συμβούλιο της Επικρατείας."

Άρθρο 100 παρ. 5, Σύντ. '86: *(Δεν υπήρχε)*

Σχόλια: Η νέα παράγραφος που προστέθηκε στο άρθρο 100 αφορά στη διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας νόμου ή διάταξης νόμου. Σύμφωνα με τη νέα αυτή παράγραφο τα τμήματα των ανώτατων δικαστηρίων της Χώρας, δηλαδή του ΣτΕ, του ΑΠ και του ΕΣ, υποχρεούνται από το σύνταγμα όταν τίθεται ενώπιον τους ζήτημα αντισυνταγματικότητας νόμου ή διάταξης νόμου, να παραπέμψουν την υπόθεση στην ολομέλεια του οικείου Ανωτάτου Δικαστηρίου, εκτός αν για το ζήτημα αυτό έχει ήδη αποφανθεί με απόφασή του το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο ή η ολομέλεια. Στις περιπτώσεις αυτές η ολομέλεια συγκροτείται σε δικαστικό σχηματισμό και η σχετική απόφαση που εκδίδεται έχει οριστικό χαρακτήρα. Να σημειωθεί όμως ότι κανένα δικαστήριο της Χώρας δεν εμποδίζεται, με την προσθήκη της παραγράφου 5, από το να κρίνει ένα τέτοιο ζήτημα παρεμπιπτόντως και όχι οριστικά. Στο τελευταίο εδάφιο ορίζεται ότι τα παραπάνω εφαρμόζονται αναλόγως και κατά την επεξεργασία των κανονιστικών διαταγμάτων από το ΣτΕ²⁸. Το εδάφιο αυτό αφορά λοιπόν μόνο στη γνωμοδοτική και όχι τη δικαιοδοτική αρμοδιότητα του ΣτΕ να επεξεργάζεται τα σχέδια των κανονιστικών διαταγμάτων. 'Αν λοιπόν το τμήμα που είναι αρμόδιο για την επεξεργασία ενός σχεδίου διατάγματος, αχθεί σε παρατήρηση της αντισυνταγματικότητας διάταξης τυπικού νόμου που θεμελιώνεται με διάταγμα, οφείλει, μεταξύ άλλων να παραπέμψει το ζήτημα στην οικεία ολομέλεια. Η ολομέλεια αυτή δε συγκροτείται ως δικαστικός σχηματισμός, αλλά ως σχηματισμός στο πλαίσιο της διαδικασίας επεξεργασίας των διαταγμάτων και άρα πρόκειται για μία ολομέλεια με ευρύτερο σχηματισμό, η οποία συγκροτείται όπως νόμος ορίζει²⁹.

44)

Άρθρο 100Α, Σύντ. '01: "Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση και τη λειτουργία του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, καθώς και τα σχετικά με την υπηρεσιακή κατάσταση των λειτουργών και υπαλλήλων που υπηρετούν σε αυτό. Στην αρμοδιότητα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους ανήκουν ιδίως η δικαστική υποστήριξη και εκπροσώπηση του Δημοσίου και η αναγνώριση απαιτήσεων κατά του Δημοσίου ή ο συμβιβασμός σε διαφορές με αυτό. Στο κύριο προσωπικό του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους έχουν ανάλογη εφαρμογή οι διατάξεις των άρθρων 88 παράγραφοι 2 και 5 και 90 παράγραφος 5."

Άρθρο 100Α, Σύντ. '86: *(Δεν υπήρχε)*

²⁸ Βλέπε άρθ. 95 παρ. 1 δ', Σύντ. 2001, αρμοδιότητες του ΣτΕ.

²⁹ 'Το Αναθεωρητικό Κεκτημένο. Το Συνταγματικό Φαινόμενο στον 21^ο Αιώνα και η Εισφορά της Αναθεώρησης του 2001', Ευάγγ. Βενιζέλος, σελ 367- Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΡΑΒ' (7.3.2001).

Σχόλια: Με την αναθεώρηση προστέθηκε στο Συνταγματικό Κείμενο το άρθρο 100^A. Η διάταξη αυτή θεμελιώνει συνταγματικά το θεσμό του ΝΣΚ, τη ρύθμιση της συγκρότησης και της λειτουργίας του οποίου, καθώς και τα σχετικά με την υπηρεσιακή κατάσταση των λειτουργών και υπαλλήλων που υπηρετούν σε αυτό, αναθέτει ο αναθεωρητικός στον κοινό νομοθέτη. Κατά το β' εδάφιο, το ΝΣΚ, εκτός από κύριο όργανο εκπροσώπησης του Ελληνικού Δημοσίου, έχει επίσης και γνωμοδοτικές και συμβουλευτικές αρμοδιότητες, αφού είναι αρμόδιο να προβαίνει σε αναγνωρίσεις απαιτήσεων κατά του Δημοσίου και να συνάπτει συμβιβασμούς σε διαφορές με αυτό. Το γ' εδάφιο ορίζει ότι, για ότι αφορά στο κύριο προσωπικό του ΝΣΚ (Πρόεδρος, Αντιπρόεδρος, Σύμβουλος, Πάρεδρος, Δικαστικός Αντιπρόσωπος Α' Τάξεως, Δικαστικός Αντιπρόσωπος και Δόκιμος Δικαστικός Αντιπρόσωπος), εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των άρθρων 88 παράγραφοι 2 (αποδοχές των δικαστικών λειτουργών)³⁰ και 5 (όριο ηλικίας και χρόνος αποχώρησης των δικαστικών λειτουργών από το λειτούργημα) και 90 παράγραφος 5 (επιλογή προέδρων και αντιπροέδρων του Υπουργικού Συμβουλίου, ανώτατη θητεία Προέδρου του ΝΣΚ). Με τη νέα αυτή παράγραφο και την οριοθέτηση και θεμελίωση του θεσμού του ΝΣΚ ενισχύεται περαιτέρω το κράτος δικαίου όσον αφορά σε θέματα δημόσιας διοίκησης.

45)

Άρθρο 101 παρ. 3, Σύντ. '01: "3. Τα περιφερειακά όργανα του Κράτους έχουν γενική αποφασιστική αρμοδιότητα για τις υποθέσεις της περιφέρειάς τους. Τα κεντρικά όργανα του Κράτους, εκτός από ειδικές αρμοδιότητες, έχουν τη γενική κατεύθυνση, το συντονισμό και τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεων των περιφερειακών οργάνων, όπως νόμος ορίζει.

Ερμηνευτική δήλωση: Ο κοινός νομοθέτης και η διοίκηση όταν δρα κανονιστικά έχουν υποχρέωση να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες των νησιωτικών περιοχών."

Άρθρο 101 παρ. 3, Σύντ. '86: "Τα περιφερειακά κρατικά όργανα έχουν γενική αποφασιστική αρμοδιότητα για τις υποθέσεις της περιφέρειάς τους. Οι κεντρικές υπηρεσίες, εκτός από ειδικές αρμοδιότητες, έχουν τη γενική κατεύθυνση, το συντονισμό και τον έλεγχο των περιφερειακών οργάνων, όπως νόμος ορίζει."

(Ερμηνευτική δήλωση δεν υπήρχε)

Σχόλια: Με την αναθεωρημένη παράγραφο 3 του άρθρου 101, διατηρείται η γενική αποφασιστική αρμοδιότητα των περιφερειακών οργάνων του Κράτους για τις υποθέσεις της περιφέρειάς τους. Περιορισμό όμως υπόκεινται τα κεντρικά όργανα του Κράτους ως προς τις γενικές τους αρμοδιότητες, με την τροποποίηση της γενικής ελεγκτικής τους αρμοδιότητας επί των περιφερειακών οργάνων, σε απλή δυνατότητα ελέγχου της νομιμότητας των πράξεων αυτών. Αντίστοιχα, λοιπόν, ενισχύονται οι αρμοδιότητες των περιφερειακών οργάνων του Κράτους. Ο παραπάνω περιορισμός δεν εμποδίζει τα κεντρικά όργανα από το να παρέχουν γενικές κατευθύνσεις και να συντονίζουν τα περιφερειακά.

Με τη νέα ερμηνευτική δήλωση που προστέθηκε στην παράγραφο 3 θεσπίζεται συνταγματική υποχρέωση για κοινό νομοθέτη ειδικά και αλλά και διοίκηση γενικότερα, όταν δρουν κανονιστικά να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στις νησιωτικές περιοχές της Χώρας. Κατά συνέπεια, πάσης φύσεως νομοθετικές διαφοροποιήσεις που μπορεί να είναι απαραίτητες λόγω της ιδιομορφίας των περιοχών αυτών, να στηρίζονται στο Σύνταγμα και να καθίστανται, στο βαθμό βεβαίως που επιτρέπεται από τους σχετικούς νόμους, υλοποιήσιμες.

46)

Άρθρο 101Α, Σύντ. '01: "1. Όπου από το Σύνταγμα προβλέπεται η συγκρότηση και η λειτουργία ανεξάρτητης αρχής, τα μέλη της διορίζονται με ορισμένη θητεία και διέπονται από προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία, όπως νόμος ορίζει.

³⁰ Για τις αποδοχές του κύριου προσωπικού του Ν.Σ.Κ. δεξ άρθρο 32 του ν. 3205/03, ΦΕΚ 297/Α/23.12.2003, 'Μισθολογικές ρυθμίσεις λειτουργών και υπαλλήλων του Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α., μόνιμων στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και αντιστοίχων της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού και Λιμενικού Σ.ωματος και άλλες συναφείς διατάξεις', Βουλή των Ελλήνων Πρωτ. 12281, Αριθ. Διεκπ. 7638, ισχύει από 1.1.2004

2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την επιλογή και την υπηρεσιακή κατάσταση του επιστημονικού και λοιπού προσωπικού της υπηρεσίας που οργανώνεται για την υποστήριξη της λειτουργίας κάθε ανεξάρτητης αρχής. Τα πρόσωπα που στελεχώνουν τις ανεξάρτητες αρχές πρέπει να έχουν τα ανάλογα προσόντα, όπως νόμος ορίζει. Η επιλογή τους γίνεται με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής και με επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με την αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της. Τα σχετικά με τη διαδικασία επιλογής ορίζονται από τον Κανονισμό της Βουλής.

3. Με τον Κανονισμό της Βουλής ρυθμίζονται όσα αφορούν τη σχέση των ανεξάρτητων αρχών με τη Βουλή και ο τρόπος άσκησης του κοινοβουλευτικού ελέγχου."

Άρθρο 101Α, Σύντ. '86: *(Δεν υπήρχε)*

Σχόλια: Με την αναθεώρηση προστέθηκε στο κείμενο του Συντάγματος η παράγραφος 101^Α. Η νέα αυτή διάταξη είναι μεγάλης σημασίας, αφού αποτελεί τη συνταγματική θεμελίωση του θεσμού των ανεξάρτητων αρχών. Η παράγραφος 1 αναφέρεται συγκεκριμένα στις ανεξάρτητες αρχές που προβλέπονται ρητά από το Σύνταγμα³¹. Για αυτές ορίζεται ότι τα μέλη τους διορίζονται με ορισμένη θητεία και απολαύουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, όπως νόμος ορίζει.

Η παράγραφος 2 του άρθρου 101^Α, δε διευκρινίζεται αν αφορά μόνο στις ανεξάρτητες αρχές που προβλέπονται ρητά από το Σύνταγμα ή σε όλες τις ανεξάρτητες αρχές, δηλαδή και σε αυτές που θεσπίζονται με κοινό νόμο. Με αυτή ορίζεται ότι τα σχετικά με την επιλογή και την υπηρεσιακή κατάσταση του επιστημονικού και λοιπού προσωπικού της υπηρεσίας που οργανώνεται για την υποστήριξη της λειτουργίας κάθε ανεξάρτητης αρχής, ορίζονται με νόμο. Τα πρόσωπα που στελεχώνουν τις ανεξάρτητες αρχές πρέπει να διαθέτουν τα προσόντα που απαιτούνται από τις σχετικές διατάξεις κοινών νόμων και η επιλογή τους γίνεται με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής, με επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με την αυξημένη πλειοψηφία των 4/5 μελών της. Η παράγραφος αυτή ενισχύει τη δυνατότητα διεξαγωγής συναινετικών διαδικασιών, κατά την επιλογή του επιστημονικού και λοιπού προσωπικού των ανεξάρτητων αρχών. Τα σχετικά με τη συγκρότηση και τη λειτουργία της Διάσκεψης των Προέδρων εξειδικεύονται από τον Κανονισμό της Βουλής, η βασική όμως συνταγματική επιλογή είναι ακριβώς να διασφαλίζεται μία πλειοψηφία που υπερβαίνει την εκάστοτε κυβερνητική πλειοψηφία.

Η νέα παράγραφος 3 αποτελεί τη συνταγματική θεμελίωση της άσκησης κοινοβουλευτικού ελέγχου επί των ανεξάρτητων αρχών και η στενότερη σχέση των αρχών αυτών με τη Βουλή. Κι εδώ δε διευκρινίζεται αν η παράγραφος 3 αφορά μόνο στις ανεξάρτητες αρχές που προβλέπονται ρητά από το Σύνταγμα ή σε όλες τις ανεξάρτητες αρχές, δηλαδή και σε αυτές που θεσπίζονται με κοινό νόμο.

47)

Άρθρο 102, Σύντ. '01: "1. Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού. Υπέρ των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης συντρέχει τεκμήριο αρμοδιότητας για τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων. Νόμος καθορίζει το εύρος και τις κατηγορίες των τοπικών υποθέσεων, καθώς και την κατανομή τους στους επί μέρους βαθμούς. Με νόμο μπορεί να ανατίθεται στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης η άσκηση αρμοδιοτήτων που συνιστούν αποστολή του Κράτους.

2. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης έχουν διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Οι αρχές τους εκλέγονται με καθολική και μυστική ψηφοφορία, όπως νόμος ορίζει.

3. Με νόμο μπορεί να προβλέπονται για την εκτέλεση έργων ή την παροχή υπηρεσιών ή την άσκηση αρμοδιοτήτων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης αναγκαστικοί ή εκούσιοι

³¹ Οι ανεξάρτητες αρχές που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 1 είναι οι εξής: η Ανεξάρτητη Αρχή Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων (άρθρο 9Α), το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (άρθρο 15 παρ. 2), η Ανεξάρτητη Αρχή Προστασίας του Απορρήτου των Τηλεπικοινωνιών και γενικά των Ανταποκρίσεων (άρθρο 19 παρ. 2), η Ανεξάρτητη Αρχή που είναι αρμόδια για τον έλεγχο της Διαδικασίας Προσλήψεων στο Δημόσιο και τον ευρύτερο Δημόσιο Τομέα (άρθρο 103 παρ. 7) και ο Συνήγορος του Πολίτη (άρθρο 103 παρ. 9).

σύνδεσμοι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης που διοικούνται από αιρετά όργανα.

4. Το Κράτος ασκεί στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης εποπτεία που συνίσταται αποκλειστικά σε έλεγχο νομιμότητας και δεν επιτρέπεται να εμποδίζει την πρωτοβουλία και την ελεύθερη δράση τους. Ο έλεγχος νομιμότητας ασκείται, όπως νόμος ορίζει. Πειθαρχικές ποινές στα αιρετά όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης, εκτός από τις περιπτώσεις που συνεπάγονται αυτοδικαίως έκπτωση ή αργία, επιβάλλονται μόνο ύστερα από σύμφωνη γνώμη συμβουλίου που αποτελείται κατά πλειοψηφία από τακτικούς δικαστές, όπως νόμος ορίζει.

5. Το Κράτος λαμβάνει τα νομοθετικά, κανονιστικά και δημοσιονομικά μέτρα που απαιτούνται για την εξασφάλιση της οικονομικής αυτοτέλειας και των πόρων που είναι αναγκαίοι για την εκπλήρωση της αποστολής και την άσκηση των αρμοδιοτήτων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης με ταυτόχρονη διασφάλιση της διαφάνειας κατά τη διαχείριση των πόρων αυτών. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την απόδοση και κατανομή, μεταξύ των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, των φόρων ή τελών που καθορίζονται υπέρ αυτών και εισπράττονται από το Κράτος. Κάθε μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από κεντρικά ή περιφερειακά όργανα του Κράτους προς την τοπική αυτοδιοίκηση συνεπάγεται και τη μεταφορά των αντίστοιχων πόρων. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τον καθορισμό και την είσπραξη τοπικών εσόδων απευθείας από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης."

Άρθρο 102, Σύντ. '86: "1. Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, των οποίων πρώτη βαθμίδα αποτελούν οι δήμοι και οι κοινότητες. Οι λοιπές βαθμίδες ορίζονται με νόμο.

2. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης έχουν διοικητική αυτοτέλεια. Οι αρχές τους εκλέγονται με καθολική και μυστική ψηφοφορία.

3. Με νόμο μπορεί να προβλέπονται για εκτέλεση έργων ή παροχή υπηρεσιών αναγκαστικοί ή εκούσιοι σύνδεσμοι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, που διοικούνται από συμβούλιο με αιρετούς αντιπροσώπους κάθε δήμου ή κοινότητας, οι οποίοι λαμβάνονται κατ' αναλογία του πληθυσμού τους.

4. Με νόμο μπορεί να προβλεφθεί η συμμετοχή στη διοίκηση των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης δεύτερης βαθμίδας αιρετών αντιπροσώπων τοπικών επαγγελματιών, επιστημονικών και πνευματικών οργανώσεων και της κρατικής διοίκησης έως το ένα τρίτο του όλου αριθμού των μελών.

5. Το Κράτος ασκεί στους οργανισμούς της τοπικής αυτοδιοίκησης εποπτεία που να μην εμποδίζει την πρωτοβουλία και την ελεύθερη δράση τους. Οι πειθαρχικές ποινές αργίας και απόλυσης από το αξίωμα των αιρετών οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης, εκτός από τις περιπτώσεις που συνεπάγονται αυτοδικαίως έκπτωση, απαγγέλλονται μόνο ύστερα από σύμφωνη γνώμη συμβουλίου που αποτελείται κατά πλειοψηφία από τακτικούς δικαστές.

6. Το Κράτος μεριμνά ώστε να εξασφαλίζονται οι αναγκαίοι πόροι για την εκπλήρωση της αποστολής των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την απόδοση και κατανομή, μεταξύ των οργανισμών αυτών, των φόρων ή τελών που καθορίζονται υπέρ αυτών και εισπράττονται από το Κράτος."

Σχόλια: Το άρθρο 102 συνιστά τη συνταγματική βάση του θεσμού των ΟΤΑ. Στο πρώτο εδάφιο της αναθεωρημένης παραγράφου 1 καθιερώνονται οι δύο βαθμοί τοπικής αυτοδιοίκησης. Ο προσδιορισμός των συγκεκριμένων κατηγοριών τοπικών υποθέσεων και η κατανομή τους στους επιμέρους βαθμούς ρυθμίζεται από το νόμο. Στο δεύτερο εδάφιο θεσπίζεται το τεκμήριο της αρμοδιότητας των ΟΤΑ για τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων. Ενώ στο τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 1 καθιερώνεται η δυνατότητα ανάθεσης με νόμο στους ΟΤΑ κρατικής φύσεως αρμοδιότητες.

Η αναθεωρημένη παράγραφος 2 αποτελεί τη συνταγματική κατοχύρωση εκτός της διοικητικής και της οικονομικής αυτοτέλειας των ΟΤΑ.

Με την παράγραφο 3 διατηρείται η δυνατότητα πρόβλεψης με νόμο αναγκαστικών ή εκούσιων συνδέσμων ΟΤΑ, όχι μόνο για την εκτέλεση έργων ή την παροχή υπηρεσιών, όπως προέβλεπε η διάταξη αυτή πριν την αναθεώρησή της, αλλά και για την άσκηση αρμοδιοτήτων των ΟΤΑ. 'Τίθενται έτσι οι συνταγματικές βάσεις για τη νομοθετική αντιμετώπιση του προβλήματος των λεγόμενων μητροπολιτικών λειτουργιών ή και γενικότερα της διοίκησης των τοπικών υποθέσεων στα μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα'³². Οι παραπάνω σύνδεσμοι διοικούνται από αιρετά όργανα.

Η παράγραφος 4 αναφέρεται κατ' αρχήν στις ελεγκτικές αρμοδιότητες του Κράτους επί των

³² 'Το Αναθεωρητικό Κεκτημένο. Το Συνταγματικό Φαινόμενο στον 21^ο Αιώνα και η Εισφορά της Αναθεώρησης του 2001', Ευάγγ. Βενιζέλος, σελ 382.

ΟΤΑ. Αυτές προβλεπόταν και στην παράγραφο 5 του άρθρου 102 του Συντάγματος του 1986. Αλλά με τις τροποποιήσεις που έγιναν στην αναθεωρημένη διάταξη, οι παραπάνω αρμοδιότητες του Κράτους να ασκεί εποπτεία επί των ΟΤΑ περιορίζεται πλέον σε απλό έλεγχο νομιμότητας και δε μπορούν σε καμία περίπτωση να ασκούνται με τέτοιο τρόπο που να εμποδίζεται η πρωτοβουλία και ελεύθερη δράση των ΟΤΑ.

Τέλος, η παράγραφος 5 του παρόντος άρθρου διέπει τα οικονομικά θέματα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. Με την αναθεώρηση της παραγράφου αυτής εισάγεται ρητή συνταγματική υποχρέωση του Κράτους να λαμβάνει τα απαραίτητα νομοθετικά, κανονιστικά και δημοσιονομικά μέτρα, ώστε αφ' ενός να διασφαλίζεται η οικονομική αυτοτέλεια των ΟΤΑ και αφ' ετέρου να εξασφαλίζονται οι αναγκαίοι πόροι για την εκπλήρωση της αποστολής και την άσκηση των αρμοδιοτήτων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. Παράλληλα, θεσπίζεται υποχρέωση διαφάνειας ως προς τη διαχείριση των πόρων αυτών. Τέλος παρέχεται η δυνατότητα απόδοσης και κατανομής, μεταξύ των ΟΤΑ, φόρων ή τελών που καθορίζονται υπέρ αυτών και εισπράττονται από το Κράτος.

48)

Άρθρο 103 παρ. 7-9, Σύντ. '01: "7. Η πρόσληψη υπαλλήλων στο Δημόσιο και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως αυτός καθορίζεται κάθε φορά, πλην των περιπτώσεων της παραγράφου 5, γίνεται είτε με διαγωνισμό είτε με επιλογή σύμφωνα με προκαθορισμένα και αντικειμενικά κριτήρια και υπάγεται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής, όπως νόμος ορίζει.

Νόμος μπορεί να προβλέπει ειδικές διαδικασίες επιλογής που περιβάλλονται με αυξημένες εγγυήσεις διαφάνειας και αξιοκρατίας ή ειδικές διαδικασίες επιλογής προσωπικού για θέσεις το αντικείμενο των οποίων περιβάλλεται από ειδικές συνταγματικές εγγυήσεις ή προσιδιάζει σε σχέση εντολής.

8. Νόμος ορίζει τους όρους, και τη χρονική διάρκεια των σχέσεων εργασίας ιδιωτικού δικαίου στο Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως αυτός καθορίζεται κάθε φορά, για την κάλυψη είτε οργανικών θέσεων και πέραν των προβλεπομένων στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 3 είτε πρόσκαιρων είτε απρόβλεπτων και επειγουσών αναγκών κατά το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2. Νόμος ορίζει επίσης τα καθήκοντα που μπορεί να ασκεί το προσωπικό του προηγούμενου εδαφίου. Απαγορεύεται η από το νόμο μονιμοποίηση προσωπικού που υπάγεται στο πρώτο εδάφιο ή η μετατροπή των συμβάσεών του σε αορίστου χρόνου. Οι απαγορεύσεις της παραγράφου αυτής ισχύουν και ως προς τους απασχολούμενους με σύμβαση έργου.

9. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση και τις αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη που λειτουργεί ως ανεξάρτητη αρχή."

Άρθρο 103 παρ. 7-9, Σύντ. '86: (Οι διατάξεις αυτές δεν υπήρχαν)

Σχόλια: Με την αναθεώρηση προστέθηκαν στο άρθρο 103 οι παράγραφοι 7, 8 και 9. Ιδιαίτερα η προσθήκη των δύο πρώτων παραγράφων αποτελεί τη συνταγματική θεμελίωση των ρυθμίσεων του ν. 2190/1994³³. Η παράγραφος 7 θέτει τα γενικά πλαίσια ως προς τη διαδικασία πρόσληψης υπαλλήλων του Δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, εξαιρουμένων των περιπτώσεων της παραγράφου 5, δηλαδή των διοικητικών υπαλλήλων που κατέχουν θέσεις εκτός της υπαλληλικής ιεραρχίας, των διοριζόμενων απευθείας με βαθμό πρεσβευτικό, των υπαλλήλων της Προεδρίας της Δημοκρατίας και των γραφείων του Πρωθυπουργού, καθώς και των Υπουργών και Υφυπουργών. Η πρόσληψη των προσώπων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 7 γίνεται είτε με διαγωνισμό είτε με επιλογή σύμφωνα με προκαθορισμένα και αντικειμενικά κριτήρια και υπάγεται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής, όπως νόμος ορίζει. Σημαντικό είναι και το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 7, σύμφωνα με το οποίο ο κοινός νομοθέτης μπορεί να προβλέπει ειδικές διαδικασίες επιλογής που περιβάλλονται με αυξημένες εγγυήσεις διαφάνειας και αξιοκρατίας ή ειδικές διαδικασίες επιλογής προσωπικού, όσον αφορά σε θέσεις το αντικείμενο των οποίων περιβάλλεται από ειδικές συνταγματικές εγγυήσεις ή προσιδιάζει σε σχέση εντολής.

³³ 'Το Αναθεωρητικό Κεκτημένο. Το Συνταγματικό Φαινόμενο στον 21^ο Αιώνα και η Εισφορά της Αναθεώρησης του 2001', Ευάγγ. Βενιζέλος, σελ 370.

Τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να αποτελούν λχ η επιλογή γιατρών ή υποψηφίων προσώπων για εισαγωγή στο διπλωματικό σώμα, διδακτικού προσωπικού ΑΕΙ, δικηγόρων ή καλλιτεχνών³⁴. Με τη νέα παράγραφο 8 εισάγονται στο Συνταγματικό κείμενο μία σειρά από ρυθμίσεις που αφορούν στους εργαζόμενους με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου στο Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Τα σχετικά με τα καθήκοντα των εργαζομένων αυτών ορίζονται από κοινό νόμο. Ιδιαίτερης πάντως σημασίας είναι η προσθήκη του τρίτου εδαφίου, βάσει του οποίου απαγορεύεται αφ'ενός η με νόμο μονιμοποίηση του προσωπικού του πρώτου εδαφίου και αφ'ετέρου η μετατροπή των συμβάσεών τους σε συμβάσεις αορίστου χρόνου. Οι απαγορεύσεις της παραγράφου αυτής ισχύουν και ως προς τους απασχολούμενους με σύμβαση έργου και ενδυναμώνουν σημαντικά τη διαφάνεια στον ευρύτερο τομέα της δημόσιας διοίκησης.

Με την τελευταία παράγραφο του άρθρου 103 θεμελιώνεται σε συνταγματικό επίπεδο ο θεσμός του Συνηγούρου του Πολίτη ως ανεξάρτητη αρχή. Τα σχετικά με τη συγκρότηση και τις λειτουργίες της αρχής αυτής ρυθμίζονται με κοινό νόμο.

49)

Άρθρο 108 παρ. 2, Σύντ. '01: "Νόμος ορίζει τα σχετικά με την οργάνωση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες του Συμβουλίου Απόδημου Ελληνισμού, που έχει ως αποστολή του την έκφραση όλων των δυνάμεων του απανταχού Ελληνισμού."

Άρθρο 108 παρ. 2, Σύντ. '86: (Δεν υπήρχε)

Σχόλια: Με την αναθεώρηση προστέθηκε μία επιπλέον παράγραφος στο άρθρο 108. Η νέα παράγραφος 2 αποτελεί τη συνταγματική κατοχύρωση του Συμβουλίου Απόδημου Ελληνισμού, τα σχετικά με την οργάνωση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες του οποίου ρυθμίζονται με κοινό νόμο.

50)

Άρθρο 109 παρ. 3, Σύντ. '01: "Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη σύνταξη μητρώου κληροδοτημάτων γενικά και ανά περιφέρεια, την καταγραφή και ταξινόμηση των περιουσιακών τους στοιχείων, τη διοίκηση και διαχείριση του κάθε κληροδοτήματος σύμφωνα με τη βούληση του διαθέτη ή δωρητή και κάθε άλλο συναφές ζήτημα."

Άρθρο 109 παρ. 3, Σύντ. '86: (Δεν υπήρχε)

Σχόλια: Με την αναθεώρηση προστέθηκε στο άρθρο 109 η παράγραφος 3. Αυτή αφορά στη σύνταξη μητρώου κληροδοτημάτων και στην καταγραφή και ταξινόμηση των περιουσιακών τους στοιχείων, τη διοίκηση και διαχείριση του κάθε κληροδοτήματος σύμφωνα με τη βούληση του διαθέτη ή δωρητή και κάθε άλλο συναφές ζήτημα. Η διάταξη αναφέρεται και στα λεγόμενα 'έθνικά κληροδοτήματα', αλλά και σε κάθε άλλο κληροδοτήμα. Κύριος σκοπός της είναι και εδώ η διασφάλιση της διαφάνειας κατά τις διαδικασίες αξιοποίησης των ανωτέρω κληροδοτημάτων και δωρεών. Για τη ρύθμιση των σχετικών ζητημάτων ο αναθεωρητικός εξουσιοδοτεί και εδώ τον κοινό νομοθέτη.

51)

Άρθρο 115 παρ. 7, Σύντ. '01: "Το προβλεπόμενο στο προτελευταίο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 57 επαγγελματικό ασυμβίβαστο των βουλευτών τίθεται σε ισχύ με τη δημοσίευση του προβλεπόμενου στην ίδια διάταξη νόμου και το αργότερο την 1.1.2003."

Άρθρο 115 παρ. 7, Σύντ. '86: (Δεν υπήρχε)

Σχόλια: Με την αναθεώρηση προστέθηκε στο άρθρο 115 επιπλέον μεταβατική διάταξη, αυτή της παραγράφου 9 και αφορά στο χρόνο έναρξης ισχύος του επαγγελματικού ασυμβίβαστου

³⁴ Πηγή των παραδειγμάτων: 'Το Αναθεωρητικό Κεκτημένο. Το Συνταγματικό Φαινόμενο στον 21^ο Αιώνα και η Εισφορά της Αναθεώρησης του 2001', Ευάγγ. Βενιζέλος, σελ. 371, 372 & για εξαιρέσεις που ισχύουν στο άρθρο 103 παρ. 7 σύμφωνα με το ν. 2190/1994, βλέπε σελ. 372.

του άρθρου 57 παράγραφος 1.

52)

Άρθρο 116 παρ. 2, Σύντ. '01: "Δεν αποτελεί διάκριση λόγω φύλου η λήψη θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Το Κράτος μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη, ιδίως σε βάρος των γυναικών."

Άρθρο 116 παρ. 2, Σύντ. '86: "Αποκλίσεις από τους ορισμούς της παραγράφου 2 του άρθρου 4 επιτρέπονται μόνο για σοβαρούς λόγους, στις περιπτώσεις που ορίζει ειδικά ο νόμος."

Σχόλια: Μία από τις σπουδαιότερες αναθεωρημένες διατάξεις είναι η παράγραφος 2 του άρθρου 116. Με αυτήν παρέχεται ρητά η δυνατότητα στον κοινό νομοθέτη να λάβει θετικά μέτρων για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Τα σχετικά λοιπόν μέτρα, και ιδίως αυτά που αφορούν στην άρση των ανισοτήτων που υφίστανται κυρίως σε βάρος των γυναικών, δεν αντίκεινται στην αρχή της ισότητας των δύο φύλων³⁵.

53)

Άρθρο 117 παρ. 7, Σύντ. '01: "Η ισχύς της αναθεωρημένης διάταξης του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 4 του άρθρου 17 αρχίζει με τη θέση σε ισχύ του σχετικού εκτελεστικού νόμου και πάντως από 1.1.2002."

Άρθρο 117 παρ. 7, Σύντ. '86: (Δεν υπήρχε)

Σχόλια: Με την αναθεώρηση προστέθηκε στο άρθρο 117 η μεταβατική διάταξη 7. Αυτή αναφέρεται στο χρόνο έναρξης ισχύος του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 4 του άρθρου 17, που αφορά στις δικαστικές αποζημιώσεις κατά τις διαδικασίες απαλλοτριώσεων.

54)

Άρθρο 118 παρ. 4-7, Σύντ. '01: "4. Η ισχύς των αναθεωρημένων διατάξεων των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 89 αρχίζει με τη θέση σε ισχύ του σχετικού εκτελεστικού νόμου και πάντως από 1.1.2002.

5. Οι πρόεδροι ανώτατων δικαστηρίων, ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, οι γενικοί επίτροποι των διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθώς και ο Πρόεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους που υπηρετούν κατά την έναρξη ισχύος της αναθεωρημένης διάταξης της παραγράφου 5 του άρθρου 90, αποχωρούν από την υπηρεσία, όπως προβλέπει η παράγραφος 5 του άρθρου 88.

6. Προβλεπόμενες ή διατηρούμενες στο νόμο 2190/1994, όπως αυτός ισχύει, εξαιρέσεις από την αρμοδιότητα του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού εξακολουθούν να ισχύουν.

7. Νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούν την τακτοποίηση της υπηρεσιακής κατάστασης προσωπικού που υπάγεται στην παράγραφο 8 του άρθρου 103 εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι την ολοκλήρωση των σχετικών διαδικασιών."

Άρθρο 118 παρ. 4-7, Σύντ. '86: (Δεν υπήρχαν)

Σχόλια: Με την αναθεώρηση του άρθρου 118 προστέθηκαν οι παρακάτω μεταβατικές

³⁵ 'Εδώ εμπίπτουν μέτρα φαινομενικώς άνισα, τα οποία όμως λειτουργούν αντίρροπα για να αποκαταστήσουν δυσμενείς καταστάσεις σε βάρος των γυναικών. Μάλιστα η δυνατότητα αυτή γενικεύεται καθώς δεν αφορά μόνο στις γυναίκες αλλά και σε άλλες ομάδες ή και σε άλλες άνισες καταστάσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Από την άποψη αυτή το Σύνταγμα αποδέχεται και παρακοντίζει τις απόψεις της πρόσφατης νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας ως προς τα θετικά μέτρα εναρμονιζόμενο και με τα όσα συμβαίνουν σε άλλες χώρες όπως στις Ηνωμένες Πολιτείες ή στην Ευρωπαϊκή Ένωση όπως προκύπτει από την τελευταία νομολογία του ΔΕΚ' -

http://www.ekloges.com.cy/ngcontent.cfm?it=article&a_id=2423, Εταιρία Mathisis.com, The Greek Internet Forum, Σχόλια καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου Ευάγγ. Βενιζέλου.

διατάξεις:

Η παράγραφος 4, που αφορά στην έναρξη ισχύος των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 89 (Ασυμβίβαστο Δικαστικών Λειτουργιών).

Η παράγραφος 5, που αναφέρεται στην αποχώρηση από την υπηρεσία των Προέδρων των Ανωτάτων Δικαστηρίων, του Εισαγγελέα του ΑΠ, των γενικών επιτρόπων των διοικητικών δικαστηρίων και του ΕΣ, καθώς και ο Πρόεδρος του ΝΣΚ.

Η παράγραφος 6, η οποία διατηρεί την ισχύ των εξαιρέσεων που προβλέπονται στο ν. 2190/1994, ως προς την αρμοδιότητα του ΑΣΕΠ.

Τέλος, η παράγραφος 7, με την οποία διατηρείται η ισχύς των νομοθετικών ρυθμίσεων των σχετικών με την τακτοποίηση της υπηρεσιακής κατάστασης των εργαζομένων με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου στο Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με τα παραπάνω επιχειρήθηκαν κατ'αρχήν η επισήμανση των αλλαγών που συντελέστηκαν με την αναθεώρηση του Συντάγματος του 2001, αλλά και ο περιληπτικός, ή όπου κρίθηκε απαραίτητο πιο λεπτομερειακός, σχολιασμός των αλλαγών αυτών. Η διαδικασία της αναθεώρησης υπήρξε αναμφισβήτητα ιδιαίτερος μακρά σε χρόνο, αφού από την κίνηση ως την ολοκλήρωσή της, απασχόλησε τέσσερις διαφορετικές Βουλές. Η τελική δε αποτίμησή της, δεν είναι σίγουρα εύκολο εγχείρημα. Πολλοί επιστήμονες και μελετητές της νομικής επιστήμης, πολιτικά πρόσωπα, πρόσωπα με δημόσιο κύρος, αλλά και, σε σπανιότερες βέβαια περιπτώσεις, απλοί πολίτες, έχουν κατά καιρούς εκφράσει με διάφορους τρόπους τις απόψεις, διαφωνίες, ενστάσεις και προτάσεις τους, όσον αφορά στο τελικό αποτέλεσμα της αναθεώρησης του 2001³⁶.

Σε μία συνοπτική προσπάθεια αποτίμησης του αναθεωρητικού έργου, αξίζει πάντως να σημειωθούν ορισμένα από τα σπουδαιότερα επιτεύγματα αυτού. Μεταξύ άλλων, ιδιαίτερης σημασίας είναι η εισαγωγή νέων συνταγματικών δικαιωμάτων, η ενίσχυση των διαφόρων συνταγματικών εγγυήσεων, η θεμελίωση του θεσμού της 'τρίτενέργειας' των συνταγματικών δικαιωμάτων, η ενδυνάμωση του θεσμού του κοινωνικού κράτους δικαίου και οι αλλαγές ως προς τη διαδικασία τροποποίησης του εκλογικού συστήματος της χώρας.

Με την αναθεώρηση ακόμη επιτεύχθηκε σε μεγάλο μάλιστα βαθμό ο εκσυγχρονισμός της λειτουργίας του Κράτους, κυρίως μέσω της συνταγματικής κατοχύρωσης του καινοτόμου θεσμού της κοινωνίας της πληροφορίας και δημιουργίας των αντίστοιχων δικαιωμάτων. Εξίσου σημαντικές είναι και οι προσπάθειες ενίσχυσης της διαφάνειας όσον αφορά στην ευρύτερη περιοχή του Δημοσίου, της Δημόσιας Διοίκησης και στον τομέα των ΜΜΕ, καθώς και η αντίστοιχη κατοχύρωση του θεσμού των Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών.

Η αναθεώρηση όμως ενός Συνταγματικού κειμένου, όσο αποδεκτή ή μη αποδεκτή, 'εύστοχη' ή 'άστοχη' κι αν είναι, δεν είναι αρκετή από μόνη της για να επιλύσει τα διάφορα προβλήματα που στην πληθώρα των περιπτώσεων μαστίζουν τις σύγχρονες κοινωνίες. Κάθε προσπάθεια μεταρρύθμισης και εκσυγχρονισμού ενός Κράτους, κυρίως όταν αυτή επιχειρείται με την ιδιαίτερη διαδικασία της αναθεώρησης, πρέπει απαραίτητα να

³⁶ <http://users.panafonet.gr/forest/Newsletter/Newsletter6.htm>, Απόψεις των Μιχαήλ Δεκλερή και Μαρίας Καραμανώφ, από Εφημερίδες Καθημερινή -8/10/2000, Ελευθεροτυπία - 14/10/2000 και Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 24-09-2000,

Άρθρο 'Περιττά και άστοχα της αναθεώρησης του Συντάγματος, Προκόπης Παυλόπουλος, Καθηγητής Πανεπιστημίου, Εφημερίδα Τα Νέα - 08/11/2000

συνοδεύεται μεταξύ άλλων και από σωστή ενημέρωση των πολιτών ως προς τις επερχόμενες αλλαγές, αντίστοιχη εναρμόνιση της κοινής νομοθεσίας και εξασφάλιση της δημοκρατικότητας των πάσης φύσεως διαδικασιών που σχετίζονται με την αναθεώρηση.

V. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **‘ΤΟ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟ, Το συνταγματικό φαινόμενο στον 21ο αιώνα και η εισφορά της αναθεώρησης του 2001’**, Ευάγγ. Βενιζέλος, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2002
2. **‘ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1975/1986/2001, Το κείμενο του αναθεωρημένου Συντάγματος, Εισαγωγή – Ευρετήριο’**, Ευάγγ. Βενιζέλος, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2001
3. **‘ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, Ατομικά Δικαιώματα - Ενημέρωση 2002’**, Π. Δ. Δαγτόγλου, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2002
4. **‘ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου – Τόμος Α’**, Ανδρ. Γ. Δημητρόπουλος, Θ’ Έκδοση, Αθήνα 2001
5. **‘ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΑΚΙΩΜΑΤΑ, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου – Τόμος ΙΙΙ’**, Ανδρ. Γ. Δημητρόπουλος, Ι’ Έκδοση, Αθήνα 2004
6. **‘ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΩΣ ΒΑΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΜΗΣ ΤΑΞΗΣ’**, Ανδρ. Γ. Δημητρόπουλος, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2002
7. **‘ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1975/1986/2001, Αντιστοιχίες – Συγγένειες – Αποκλίσεις από το Σύνταγμα του 1822 μέχρι το Σύνταγμα του 1975/1986’**, Ν. Καλτσόγια – Τουρναβίτη, Πρόλογος Αντ. Μανιτάκη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2002
8. **‘ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ - Ι’**, Κασιμάτης – Κ. Γ. Μαυριάς, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003
9. **‘Ο ΝΕΟΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ 2001’**, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2002
10. **‘ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, Κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς νόμους’**, Κ. Γ. Μαυριάς, Έκδοση 3^η, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2004
11. **‘ΤΟ ΝΕΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ, Πρακτικά Συνεδρίου για το αναθεωρημένο Σύνταγμα - Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δ. Τσάτσου’**, Δ. Θ. Τσάτσος, Ευάγγ. Βενιζέλος, Ξ. Ι. Κοντιάδης, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2001

ΆΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ:

- http://www.ekloges.com.cy/nqcontent.cfm?tt=article&a_id=2423, Mathisis.com, The Greek Internet Forum, Σχόλια Καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου, Ευάγγ. Βενιζέλου
- <http://users.panafonet.gr/forest/Newsletter/Newsletter6.htm>, Απόψεις των Μιχαήλ Δεκλερή και Μαρίας Καραμανώφ, από Εφημερίδες Καθημερινή -8/10/2000, Ελευθεροτυπία – 14/10/2000 και Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 24-09-2000,
- <http://www.epc.org.gr/showarticle.jsp?articleid=113>, Ένωση Πληροφορικών Ελλάδας, Νεκτ. Μουμουτζής - Πρόεδρος, Βασ. Γερογιάννης – Αντιπρόεδρος, Ημερομηνία Δημοσίευσης 12/11/2003
- Εφημερίδα Τα Νέα – 08/11/2000, Προκόπης Παυλόπουλος, Καθηγητής Πανεπιστημίου,

Άρθρο *΄*Περιττά και άστοχα της αναθεώρησης του Συντάγματος΄